

การวิจัยพหุเทศะกรณีศึกษาของระบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

นางสาวสุธิดา ภัคดีบุญ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974 -14-2458-2

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A MULTI-SITE CASE RESEARCH STUDY OF STUDENT CARING
AND SUPPORTING OPERATION SYSTEMS IN SCHOOLS

Miss Sutida Pakdeeboon

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Education Research
Department of Educational Research and Psychological

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

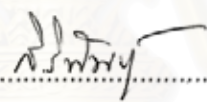
ISBN 974-14-2458-2

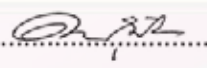
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การวิจัยพหุเทศะกรณีศึกษาของระบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนในสถานศึกษา
โดย นางสาวสุธิดา ภัคดีบุญ
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ

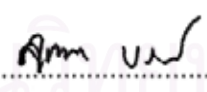
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ ศรีบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา บวรกิติวงศ์)

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุจิตา กักดีบุญ : การวิจัยพหุเทศกรณีศึกษาของระบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

(A MULTI-SITE CASE RESEARCH STUDY OF STUDENT CARING AND SUPPORTING OPERATION SYSTEMS IN SCHOOLS) อาจารย์ที่ปรึกษา: ผศ. ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 221 หน้า. ISBN 974-14-2458-2

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จ 2) ศึกษากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) ศึกษาปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา 4) ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ใช้วิธีวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุเทศกรณีศึกษา 3 โรงเรียนใน 3 พื้นที่ คือ โรงเรียนปัญญาวุธ จังหวัดพัทลุง โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ ภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกรณีศึกษาทั้ง 3 โรงเรียน มีลักษณะดังนี้

1.1 การวางแผนการดำเนินงาน มีการรับทราบนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ และกำหนดโครงสร้างการทำงานที่เป็นระบบ

1.2 การดำเนินการตามแผนมีการวิเคราะห์ปัญหาและความพร้อมของโรงเรียน การให้ความรู้แก่บุคลากรโดยการประชุม อบรม สัมมนา การคัดเลือกกิจกรรมในโครงการดำเนินการโดยการประชุมบุคลากร โรงเรียนปัญญาวุธมีโครงการระบบดีโรงเรียนมีคุณภาพ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ ภูเก็ต มีโครงการต้นส้มแสนรัก ซึ่งทั้งสองโรงเรียนมีการจัดแบ่งนักเรียนหนึ่งห้องออกเป็นสองกลุ่มย่อยและมีอาจารย์ที่ปรึกษา 2 ท่าน แต่ละท่านดูแลนักเรียนไม่เกิน 25 คน ส่วนโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีโครงการครอบครัวมีลูกสองโหล โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมแบ่งการดูแลเป็นระบบครอบครัวประกอบด้วยนักเรียน ม. 1 – ม. 6 คณะหญิงชาย ไม่เกิน 24 คนต่ออาจารย์หัวหน้าครอบครัว 1 ท่าน

1.3 การตรวจสอบและประเมินผล มีการติดตาม ประเมินผลจาก 2 ส่วน คือ บุคลากรจากฝ่ายบริหารและทีมประเมินในโรงเรียนและจากหน่วยงานภายนอก มีการประเมินความสำเร็จจากการดำเนินงานจากฝ่ายบริหาร ครู นักเรียนและผู้ปกครอง

1.4 การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานมีการประชุมสรุปผลการดำเนินงานทุกภาคการศึกษาเพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงานต่อไปอย่างสม่ำเสมอ

2. กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี 5 ขั้นตอน คือ 2.1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยใช้ระเบียบสะสม การเยี่ยมบ้าน การ 2.2) การคัดกรองนักเรียนแบ่งออกเป็น กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา 2.3) การส่งเสริมและพัฒนา โดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถของนักเรียน ได้แก่ กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดประชุมผู้ปกครอง และกิจกรรมที่แต่ละโรงเรียนจัด 2.4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข ทั้ง 3 โรงเรียนจัดกิจกรรมที่เหมือนกัน ได้แก่ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น กิจกรรมซ่อมเสริม กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน การติดตามดูแลช่วยเหลือ 2.5) การส่งต่อมี 2 ลักษณะ ได้แก่ การส่งต่อภายในโรงเรียน และส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

3. ปัจจัยสนับสนุนร่วมในการดำเนินงาน ประกอบด้วย การสนับสนุนจากบุคลากรฝ่ายบริหาร ความร่วมมือและความเสียสละของครูอาจารย์ ความร่วมมือจากผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคร่วมในการดำเนินงาน ประกอบด้วย ภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครูอาจารย์ นักเรียนขาดความร่วมมือ และขาดความตระหนักถึงความสำคัญในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5. แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานร่วมกัน คือ การสร้างความตระหนักให้อาจารย์ที่ปรึกษาเห็นความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและมีทัศนคติเชิงบวกในการดำเนินงาน

ภาควิชา ..วิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

ลายมือชื่อนิติศ..... สุจิตา กักดีบุญ

สาขาวิชา ..ศึกษาศาสตร์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา... 2548

478 37540 27: MAJOR EDUCATIONAL RESEARCH AND PSYCHOLOGY

KEY WORD: STUDENT CARING AND SUPPORTING OPERATION SYSTEMS/ MULTI-SITE CASE STUDY RESEARCH.

SUTIDA PAKDEEBOON: A MULTI-SITE CASE RESEARCH STUDY OF STUDENT CARING AND

SUPPORTING OPERATION SYSTEMS IN SCHOOLS. THESIS ADVISOR: ASST. PROF. DUANGKAMOL

TRAIWICHITKHUN, Ph.D., 221 pp. ISBN 974-17-2458-2.

The purposes of this research were to 1) study the state of student caring and supporting operation system in success schools 2) study the student caring process 3) study supportive and obstacle factors in operating system in schools. 4) study the problem solutions in operation system, employing qualitative research as a multi-site case study for three schools in three sites consisted of Panyawut School; Pattalung, Chalealprakieat Somdetprasinakaran Phuket; Phuket and Promkeereepityakom School; Nakornsrithammrath. The research data were collected by analyzing related documents, employing participatory and non participatory observations as well as interview and focus group technique. The research data were analyzed by employing content analysis and inductive conclusion.

The research results were summarized as follows:

1. The operation system of student caring and supporting of three case studies is

1.1 The operation planning had been prepared the operation and received the policy from the ministry of education and had a systematic organization structure.

1.2 The school operation had analyzed the problem and the readiness of schools, transmitted knowledge to teacher by meeting, seminars, selected the activities in project by meeting. Panyawut school had "good system good quality", Chalealprakieat had "Ton som san ruk", both of these schools separate two group of students in one class and had two advisors to look after them, Promkeereepityakom had "Krob kua mee look song loa" these project used the way of taking care in the family. One family mixed between boys and girls and the different level.

1.3 Evaluating results of three case studies were consisted of two parts; from school administrators and evaluators and from external organization.

1.4 Developing the project, the schools had a meeting every semester and conclude of the problem to develop and made the better project .

2. Student caring process had five steps 2.1) Getting to know individual student 2.2) Grouping three students; normal group, risk group and problem group 2.3) Supporting each student's learning by activities that can developed their ability 2.4) Solving and helping; three case studies had the same basic activity such as consulting activities 2.5) Sending students were consisted of two characters ; internal and external school.

3. The similar supportive factors were supporting from administer, teacher's cooperative and sacrifice, cooperative of guardians, guardians 's network ,communities and supporting from related organization.

4. The similar obstacle factors such as over teacher's work load, lack of concentrate and realize for this project from students.

5. The similar ways to solve all of the problem were advisor's awareness in the project and having positive attitude in their works.

Department Educational Research and Psychology

Field of study.....Educational Research.....

Academic year2005.....

Student's signature.....*S. P.*.....

Advisor's signature.....*Duangkamol Trai*.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลงได้ ด้วยความรัก ความเมตตากรุณา และความร่วมมือจาก บุคลากรหลายท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือ ให้ความรู้ ให้กำลังใจเป็นแรงผลักดันให้ผู้วิจัยสามารถ ประสบความสำเร็จได้ระดับหนึ่งในปัจจุบัน

ท่านแรกที่ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคือ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ ที่กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ ความเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และเสียสละเวลาอันมีค่าในการดูแล ปรับปรุง แก้ไขสำหรับงานวิจัยเล่มนี้ นับตั้งแต่แรกเริ่มจน สำเร็จ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตากรุณาเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริพันธ์ สุวรรณมรรคา และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติดา บวร กิตติวงศ์ ในความเมตตากรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ยิ่ง นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความรู้ อบรมสั่งสอนแก่ผู้วิจัยด้วยความ เมตตากรุณา

งานวิจัยเล่มนี้จะประสบความสำเร็จไม่ได้หากผู้วิจัยไม่ได้รับความเมตตาช่วยเหลือ และ ความร่วมมือจาก ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ อาจารย์ผู้สอน ผู้ปกครองและนักเรียนของทั้งสาม โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนปัญญาวุด จังหวัดพัทลุง โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช ในการลงสนามเก็บ รวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา และเพื่อน ๆ ของผู้วิจัยที่ ไม่ได้เอ่ยนามทุกท่าน ผู้เป็นกัลยาณมิตรคอยช่วยเหลือ สนับสนุน และเป็นกำลังใจที่ดีมาโดยตลอด

ที่สำคัญยิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ ผู้ให้กำเนิดเลี้ยงดู อบรม สั่งสอนให้ ความรัก ความเมตตา และเป็นกำลังใจที่ดีที่สุดไม่เคยเปลี่ยนแปลง จนทำให้ผู้วิจัยประสบ ความสำเร็จได้จนถึงทุกวันนี้ ขอขอบคุณพี่ชายที่คอยดูแล ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจเสมอมา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภาพ.....	ฉ
สารบัญแผนผัง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ตอนที่ 1 นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน.....	8
ตอนที่ 2 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	12
ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	27
ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	44
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
การเลือกกรณีศึกษา.....	49
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	49
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	52

บทที่	ช หน้า
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	58
การลดทอนข้อมูล.....	59
การตรวจสอบข้อมูล.....	59
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
4 บริบทของพหุกรณีศึกษา	
ตอนที่ 1 โรงเรียนปัญญาวุด.....	61
ตอนที่ 2 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต.....	70
ตอนที่ 3 โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม.....	78
5 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา	
ส่วนที่ 1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนปัญญาวุด.....	91
1.1 การดำเนินงาน	91
1.2 ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไข.....	114
ส่วนที่ 2 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ พระศรีนครินทร์ ภูเก็ต	
2.1 การดำเนินงาน.....	122
2.2 ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไข.....	144
ส่วนที่ 3 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม.....	
3.1 การดำเนินงาน	152
3.2 ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไข.....	173
ส่วนที่ 4 เปรียบเทียบปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการ แก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงาน	182
6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	188
อภิปรายผลการวิจัย.....	196
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	203
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	204
รายการอ้างอิง.....	206
ภาคผนวก.....	209

บทที่	ช หน้า
ภาคผนวก ก หนังสือขออนุญาตเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล.....	210
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	214
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	221

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่

	หน้า	
2.1	แผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา.....	21
3.1	การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน.....	54
3.2	รายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	56
4.1	จำนวนนักเรียนโรงเรียนปัญญาวุธ ปีการศึกษา 2548.....	66
4.2	จำนวนอาจารย์ จำแนกตามหมวดวิชาและงาน ปีการศึกษา 2548.....	67
4.3	จำนวนนักเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ปีการศึกษา 2548.....	74
4.4	จำนวนอาจารย์ จำแนกตามหมวดวิชาและงาน ปีการศึกษา 2548.....	75
4.5	จำนวนนักเรียนโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ปีการศึกษา 2548.....	85
4.6	จำนวนอาจารย์ จำแนกตามหมวดวิชาและงาน ปีการศึกษา 2548.....	85
5.1	เปรียบเทียบปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไข ปัญหา ของสถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง.....	182

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

	หน้า
2.1 การประสานงานการทำงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	16
2.2 การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา.....	20
2.3 กระบวนการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน.....	22
2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	48
4.1 การบริหารงานของโรงเรียนปัญญาวุฒ.....	66
4.2 การบริหารงานของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต.....	74
4.3 การบริหารงานของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม.....	84
4.4 ยุทธศาสตร์การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต.....	123
5.1 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา.....	187

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนผัง

หน้า

แผนผังที่

4.1	ที่ตั้งของโรงเรียนปัญญาภูมิจ.....	65
4.2	ที่ตั้งของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต.....	72
4.3	ที่ตั้งของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม.....	81

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ		หน้า
ภาพที่		
5.1	ภาพจากการนำบุคลากรไปศึกษาดูงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนปัญญาวุธ.....	96
5.2	กิจกรรมโฮมรูมสั้น โรงเรียนปัญญาวุธ.....	103
5.3	ภาพการส่งเสริมนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโรงเรียนปัญญาวุธ.....	104
5.4	ภาพจากกิจกรรมและโครงการส่งเสริมนักเรียนของโรงเรียนปัญญาวุธ.....	106
5.5	ภาพจากการส่งต่อนักเรียนไปยังหน่วยงานภายนอก.ของโรงเรียนปัญญาวุธ....	110
5.6	ภาพจากการประชุมเครือข่ายผู้ปกครองโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ ศรีนครินทร์ ภูเก็ต.....	135
5.7	กิจกรรมส่งเสริมด้านดนตรีโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต.....	136
5.8	ห้องให้คำปรึกษาโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต.....	138
5.9	แฟ้มข้อมูลประวัตินักเรียน และภาพจากการเยี่ยมบ้านนักเรียน โรงเรียนพรหม คีรีพิทยาคม.....	162
5.10	กิจกรรมโฮมรูมยาว โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม.....	165

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมาย และหลักการจัดการศึกษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา6) และแนวการจัดการศึกษายังให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคนโดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (มาตรา 22) ในการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งหนึ่งนั้นที่ดำเนินการ คือเรื่องความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (มาตรา 23) ทั้งนี้จากการจัดกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมและมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการการศึกษานอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากและรวดเร็วทั้งทางด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี ทำให้ประชากรของสังคมไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ทันตามสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเกิดปัญหาอย่างมากมาย และที่สำคัญไปกว่านั้นคือ การเปิดกว้างของสังคมและการสื่อสารต่างๆ ทำให้เยาวชนของไทยตกเป็นทาสของสื่อและวัฒนธรรมที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้เป็นผลของสถาบันครอบครัวอ่อนแอลงมาก ส่งผลให้เด็ก และเยาวชนเกิดปัญหาต่างๆ เช่น การติดยาเสพติด ปัญหาชู้สาว ขาดความรับผิดชอบ ขาดระเบียบวินัย ชอบเที่ยวเตร่ (โรงเรียนโมคคลานประชาสรรค์, 2547) ปัญหาที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด การปรับตัว

ที่ไม่เหมาะสม หรือปัญหาอื่น ๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิต และสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง (เรืองยศ อุตรศาสตร์, 2546)

การศึกษาเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียนและครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด จึงมีหน้าที่ร่วมกันในการให้ความรู้ความเข้าใจในวิชาการต่างๆ การพัฒนาความคิดและสติปัญญา การปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมให้อยู่ในวิถีทางที่ถูกที่ควร การสร้างทัศนคติค่านิยมที่ถูกต้อง การสร้างมาตรฐานทางคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นในชีวิตของผู้เรียน เป็นการพัฒนาความเป็นมนุษย์อย่างเป็นองค์รวมทั้งการพัฒนาร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2542) ดังนั้น ภาพความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา นักเรียนให้เป็นไปตามความมุ่งหวังนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกคน โดยเฉพาะบุคลากรครูทุกคนในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่างๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดในระหว่างที่นักเรียนใช้เวลาอยู่ในสถานศึกษา

บทบาทของครูดังที่กล่าวมาถือเป็นเรื่องปกติที่ปฏิบัติกันมาช้านาน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แต่กาลเวลาได้เปลี่ยนไป โลกมีการพัฒนาที่กว้างไกล ทำให้ระบบการบริหารจัดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเพื่อให้ทันกับยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะการทำงานอย่างมีระบบมีกระบวนการทำงานเป็นขั้นตอน มีหลักฐานและร่องรอยการปฏิบัติงานสามารถตรวจสอบได้ ตลอดจนการใช้เครื่องมือที่ทันสมัย รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทำให้ได้ผลเป็นที่ยอมรับของสังคม (โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม, 2546)

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2544) โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสุขภาพจิต ได้กำหนดแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ ซึ่งระบบดังกล่าวประกอบด้วยกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน (กรมสุขภาพจิต, 2544:15) โดยมุ่งหวังว่าครูทุกคนสามารถให้ความดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งด้านการส่งเสริมในส่วนที่ดีของนักเรียน ด้านการป้องกันมิให้เกิดกลุ่มเสี่ยงและสามารถแก้ไขปัญหา นักเรียนในเบื้องต้นได้ ทั้งนี้ให้การทำงานอย่างมีระบบและตรวจสอบได้ ซึ่งแสดงถึงการดำเนินงานที่มีคุณภาพมีมาตรฐาน

แต่จากการศึกษาสภาพการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่าจากแนวทางการปฏิบัติงานตามนโยบายที่กระทรวงศึกษาธิการให้นำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษานั้น มีครู-อาจารย์บางส่วนยังไม่เข้าใจระบบและการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจน บางโรงเรียนไม่ได้จัดทำโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนรองรับ จึงไม่มีงบประมาณด้านวัสดุ ครุภัณฑ์สนับสนุน ขาดการส่งเสริมและ

สนับสนุนจากฝ่ายบริหารในระยะเริ่มต้น รวมไปถึงการโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่ของฝ่ายบริหาร ก็มีผลกระทบต่อการทำงานเกิดความล่าช้าและไม่ต่อเนื่อง และแนวทางหรือนโยบายที่กำหนดนั้น ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงกับทุกสถานศึกษาได้ จึงยังไม่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดของความพร้อมของการบริหารจัดการแต่ละสถานศึกษาและความแตกต่างของสภาพสังคมของแต่ละสถานศึกษา (โรงเรียนราชวินิตบางเขน.2544:19 อ้างถึงใน นันทพงศ์ พุกษชาติรัตน์, 2546) นอกจากนี้ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาจารย์ที่ปรึกษาก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ทำให้การปฏิบัติตามนโยบายไม่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจาก มีจำนวนนักเรียนในความดูแลมากเกินไปไม่มีเวลาเพียงพอที่จะให้การปรึกษา มีการเปลี่ยนแปลงครูที่ปรึกษาทุกปีจึงทำให้ขาดความต่อเนื่องในการติดตาม

จากการที่กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งดำเนินงานโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งดำเนินงานโดย กรมสุขภาพจิต ที่ต้องการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ และการพัฒนามาตรฐานการศึกษา เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ จึงได้จัดให้มีโครงการคัดเลือกสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปีการศึกษา 2546 ซึ่งเริ่มดำเนินการในระดับมัธยมศึกษาและมีการดำเนินงานเรื่อยมาจนถึงปีการศึกษา 2547 โดยสานต่อจากการพัฒนาระบบดูแลนักเรียนที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2543 มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษา ครู อาจารย์ ครอบครัว และชุมชน ร่วมมือกันดูแลนักเรียน ทั้งด้านการเรียน และความประพฤติ พร้อมทั้งยกย่องเชิดชูเกียรติให้แก่สถานศึกษา ครูอาจารย์ ที่มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีผลงานดีเด่น สมควรเป็นแบบอย่างทั้งระดับเขตพื้นที่ การศึกษา ระดับเขตตรวจราชการ และระดับประเทศ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาและโครงการอย่างต่อเนื่อง ในการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมโดยรวมและส่งเสริมให้สถานศึกษาที่ชนะการประกวดให้เป็นแบบอย่างที่ดี และพร้อมที่จะขยายผล ช่วยเหลือ ส่งเสริม และพัฒนารูปแบบและกิจกรรมของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

สำหรับการคัดเลือกสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานเรื่อง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประจำปีการศึกษา 2547 มีการคัดเลือกทั้งสิ้น 3 ระดับตั้งแต่ระดับเขตพื้นที่ การศึกษา ระดับเขตตรวจราชการ และระดับประเทศ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดแนวทางการประเมินในแต่ละระดับ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือก ประกอบด้วย บุคลากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ เช่นระดับเขตพื้นที่การศึกษามี ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้แทนหน่วยงานในจังหวัด หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมการจัด

การศึกษา คัดเลือกสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาและระดับเขตตรวจราชการประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักตรวจราชการและติดตามประเมินผล กระทรวงศึกษาธิการโดยมีผู้แทน สาธารณสุขจังหวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระดับประเทศ ประกอบด้วย ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์ ผู้แทนกรมสุขภาพจิตและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้อำนวยการสำนักติดตามและ ประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น โดยคัดเลือกสถานศึกษาที่มีคะแนนสูงสุด ของใน ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นเกณฑ์ในการ พิจารณาด้วย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินการประเมินคัดเลือกโดยการ ประเมินสภาพจริงณ สถานศึกษาและประเมินการนำเสนอผลของสถานศึกษา ทำให้สามารถ ดำเนินการคัดเลือกสถานศึกษาระดับประถมศึกษาได้ 21 โรงเรียน และระดับมัธยมศึกษา 21 โรงเรียน รวมเป็น 42 โรงเรียนทั่วประเทศ

จากการพิจารณาสถานศึกษาทั้ง 21 แห่ง ผู้วิจัยจึงเลือก โรงเรียนปัญญาวุธ จังหวัดพัทลุง โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติภูเกิด จังหวัดภูเก็ต โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นกรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัย เพราะแต่ละโรงเรียนมีจุดเด่นที่น่าสนใจในการดำเนินงาน ตาม ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจนประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่และขนาดของโรงเรียน แตกต่างกัน

ผลจากการศึกษาสภาพการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าว จึงทำให้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาระบบการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ได้รับคัดเลือกเป็น สถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประจำปี การศึกษา 2547 ในประเด็นต่อไปนี้ 1) การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) กระบวนการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน 4) แนวทาง การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลอันจะนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อไป

คำถามวิจัย

1. สถานศึกษาที่ได้รับคัดเลือกเป็นสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการดำเนินงานในด้าน การวางแผนการดำเนินงาน การดำเนินงานตาม แผนที่กำหนด การตรวจสอบและประเมินผล การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน อย่างไร และผล ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานมีลักษณะอย่างไร

2. การดำเนินงานตามแผน อาจารย์ที่ปรึกษาที่รับผิดชอบการดำเนินงานมีบทบาทในการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างไร

3. ในการดำเนินงานของสถานศึกษา มีปัจจัยใดบ้างที่เป็นปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรค
4. สถานศึกษามีแนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
4. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุเทศกรณีศึกษา (Multi - site case study) ในการศึกษาการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จตามโครงการ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา โดยใช้กรณีศึกษา 3 กรณีที่มีความแตกต่างกันทั้งในเชิงพื้นที่ และขนาดของโรงเรียน คือ โรงเรียนปัญญาวิทย์ จังหวัดพัทลุง โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติภูเก้า จังหวัดภูเก็ และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. การพิจารณาการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา พิจารณาใน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนการดำเนินงาน 2) ด้านการดำเนินงานตามแผน 3) ด้านการตรวจสอบ / ประเมินผล 4) ด้านการปรับปรุงและพัฒนางาน
3. การดำเนินงานตามแผน พิจารณาครอบคลุมถึงกระบวนการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ขั้นตอน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ
4. แหล่งข้อมูลในการศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ประกอบด้วย เอกสารในการดำเนินงานของสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา เพื่อให้ นักเรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง คุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤติทั้งปวง

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งมีวิธีการ และเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ มีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้นหรือ อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน และบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและ นอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และ ชุมชน

การดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการและผลการ ปฏิบัติงานของโรงเรียนที่ครอบคลุมในเรื่อง การวางแผนการดำเนินงาน การดำเนินงานตามแผน การกำกับติดตามประเมินผลและ การปรับปรุงและพัฒนางาน

กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง ขั้นตอนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมี ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดูแล ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ การรู้จักนักเรียนเป็น รายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ

ปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องต่างๆ ในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพ

สถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จ หมายถึง สถานศึกษาที่ได้รับคัดเลือกให้ได้รับรางวัล ระดับประเทศ ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2547

ปัจจัยที่สนับสนุนในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง สิ่งที่จะช่วยให้ การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาประสบความสำเร็จ

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง สิ่งที่ทำให้ การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาไม่ประสบความสำเร็จ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ ในระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไข และใช้เป็นข้อมูลป้อนกลับให้กับผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ได้พัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนที่จะนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางเบื้องต้นในการวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้สามารถนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปปรับใช้ได้อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิผลตรงตามจุดหมายที่ตั้งไว้ให้เหมาะสมกับบริบทด้านพื้นที่และขนาด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา กระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินงานของครูที่ปรึกษาในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอสาระสำคัญ แบ่งออกเป็น 4 ตอนตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตอนที่ 2 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษาเป็นการดำเนินงานภายใต้กรอบนโยบายของรัฐบาลที่กำหนดไว้ดังนี้ (นันทพงศ์ พงุทษชาติรัตน์, 2546)

1.1 แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา

แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2544:3 -11) เป็นแผนกลยุทธ์ที่ขึ้นนำกรอบแนวคิดการดำเนินงานในการพัฒนาการศึกษา ด้านการจัดการมัธยมศึกษา การศึกษาเพื่อคนพิการ การศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส และการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษระยะ 5 ปี ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ 9 นโยบายของรัฐบาลและนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ

สาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นได้บรรจุไว้ในกลยุทธ์แผนงานการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและคุณธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมีวิธีดำเนินการคือ การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีแนวทางดำเนินงานสรุปได้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2544)

1. ส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการจัดทำหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองไปพร้อมกับการเรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาการเรียนรู้โดยเน้นด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ ภาษา กีฬา และดนตรี

2. พัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา โดยคำนึงถึงการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและตรงกับความต้องการของท้องถิ่น

3. ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในรูปแบบที่หลากหลาย ตลอดจนการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการศึกษา อย่างเหมาะสมกับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และเหมาะสมกับแต่ละสถานศึกษา โดยให้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานประกอบการ หน่วยงานและองค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วย

4. ส่งเสริมและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เข้มแข็ง โดยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่นครู ผู้ปกครอง และชุมชน ร่วมมือกันในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 นโยบายกรมสามัญศึกษา(สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน)ปีงบประมาณ 2545

กรมสามัญศึกษา (สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2544:5) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนา 10 ประการ คือ การรองรับสิทธิและโอกาสทางการศึกษา การปฏิรูปการเรียนรู้ การประกันคุณภาพการศึกษา การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การปรับปรุงโครงสร้างเพื่อรองรับการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การพัฒนาบุคลากร การพิจารณากฎหมายลูกและแนวปฏิบัติ และการสื่อสารเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ยุทธศาสตร์ 10 ข้อ นั้นได้ปรากฏเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุทธศาสตร์ที่ 2 และข้อที่ 8 โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การปฏิรูปการเรียนรู้

1. สร้างความเข้มแข็งให้โรงเรียนจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเร่งแก้ปัญหา ยาเสพติดและเพศศึกษาในโรงเรียน โดยประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน

2. ควบคุมและป้องปรามไม่ให้นักเรียนเข้าไปมั่วสุมในสถานบันเทิงและแหล่งเรียมย์ และให้ความร่วมมือในการจัดระเบียบสังคม โดยชี้เบาะแสให้แก่ผู้รับผิดชอบ

3. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรเอกชน สื่อมวลชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ความร่วมมือดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาสารเสพติดในชุมชนและโรงเรียน

4. ส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนาผลการเรียนเฉลี่ย (GPA) ให้สูงขึ้น

5. พัฒนาระบบการแนะแนวในโรงเรียน ให้พัฒนาครู- อาจารย์ และบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้ ทักษะในการให้คำปรึกษา แนะแนวเพื่อส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้และพัฒนาอย่างรอบด้าน

6. ส่งเสริมสนับสนุน การดูแลสุขภาพอนามัย และพัฒนาการกีฬาของนักเรียน
ยุทธศาสตร์ที่ 8 การพัฒนาบุคลากร

พัฒนาครู – อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หลักสูตรใหม่ และการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างครบวงจร

1.3 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

บทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

มาตรา 6 ได้กำหนดความมุ่งหมายหลักและการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 22 แนวทางการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญกับทุกคนโดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

มาตรา 23 ในการจัดการศึกษา ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเรื่องหนึ่งที่กำหนดให้ดำเนินการ คือเรื่องความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งนี้การจัดการกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

1.4 การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มีสาระบัญญัติว่าด้วยการให้สถานศึกษาทุกแห่งมีการประกันคุณภาพภายใน และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของการบริการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐาน (กรมสุขภาพจิต, 2544:67-79)

การประกันคุณภาพทางการศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการจัดการกระบวนการดูแลช่วยเหลือ (การส่งเสริม การป้องกัน การแก้ไขปัญหา) โดยมีวิธีการต่างๆ มีเครื่องมือที่มีมาตรฐาน มีขั้นตอนการดำเนินงาน พร้อมเอกสารหลักฐานการทำงานของครูที่

ปรึกษาในการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง พร้อมบุคลากรภายนอก รวมทั้ง การสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียน เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรูปธรรม ได้กำหนด วัตถุประสงค์ดังนี้

1. มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเชิงคุณภาพ
2. มีโครงสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจน
3. ครูมีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติและมีทักษะในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. นักเรียนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงตรงตามสภาพปัญหา
5. นักเรียนอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุข ประสบผลสำเร็จตามศักยภาพ

ในการปฏิรูปวิชาชีพครู ซึ่งเป็นการพัฒนาครู ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณลักษณะที่ได้คุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพตามการประกันคุณภาพการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีดังนี้ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

1.4.1 แนวคิดการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ได้มีการพัฒนากันอยู่ในขณะนี้ มีแนวคิดเพื่อส่งเสริมและเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การดูแลคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
- 2) การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
- 3) การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในโรงเรียนแต่ละหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งเป็นการประเมินภายในและพร้อมรับการประเมินภายนอก

1.4.2 มาตรฐานการประกันคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2544) ได้กำหนดมาตรฐานในการประกันคุณภาพในสถานศึกษาไว้ในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านปัจจัย คือ ครู ได้ระบุไว้ในมาตรฐานที่ 2 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของครูในการพัฒนานักเรียน คือ การมีความรัก เอื้ออาทร เอาใจใส่ ดูแลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ การมีมนุษยสัมพันธ์และสุขภาพจิตที่ดี พร้อมทั้งจะแนะนำและร่วมกันแก้ปัญหาของนักเรียน แสดงให้เห็นว่าครูต้องพัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพ คือ นอกจากจะทำหน้าที่ครูผู้มีความรู้ความสามารถในการ

จัดการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนแล้ว ยังต้องทำหน้าที่อื่นๆ ที่เป็นการสนับสนุนหรือพัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพ ทั้ง เก่ง ดี มีสุข ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานด้านผลผลิต

ด้านผลผลิต คือ นักเรียน ได้ระบุไว้ในมาตรฐานที่ 4 มุ่งให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ มาตรฐานที่ 5 มีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา มาตรฐานที่ 6 รู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ มีบุคลิกภาพที่ดี มาตรฐานที่ 7 มีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี ปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษ ซึ่งการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะเป็น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ช่วยให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานดังกล่าวได้ โดยผ่าน กระบวนการที่เป็นระบบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรฐานด้านกระบวนการ

ด้านกระบวนการ ได้ระบุไว้ในมาตรฐานที่ 1 ให้โรงเรียนมีการบริหารและการ จัดการอย่างเป็นระบบ มาตรฐานที่ 4 มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง มาตรฐานที่ 7 ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนในการจัดและพัฒนาศึกษา ดังนั้น ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงเป็นระบบที่สามารถดำเนินการเพื่อรับการประกันคุณภาพได้ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านปัจจัย ด้าน ผลผลิต และด้านกระบวนการ

ตอนที่ 2 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1 ที่มาและแนวคิดของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มาและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา มีสาระสำคัญดังนี้

2.1.1 ความเป็นมาของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมาย และ หลักการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง บุคคล (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

ดังนั้น ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการพัฒนานักเรียนให้เป็นที่ไปตามความมุ่งหวังนั้น จึงต้อง อาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกคน โดยเฉพาะบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่างๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ(2544) ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงจัดทำ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้น เพื่อมุ่งหวังให้สถานศึกษา ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ต้อง รับผิดชอบในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิต ป้องกัน ช่วยเหลือ และแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับ

นักเรียน มีกระบวนการทำงานเป็นระบบ มีความชัดเจน มีกิจกรรมและเครื่องมือต่างๆที่มีคุณภาพ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่างๆอันจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา เป็นระบบการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ระบบหนึ่ง ที่กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสุขภาพจิต ได้ร่วมกันวางรากฐานเพื่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

1. ปรับเปลี่ยนบทบาทและเจตคติของผู้บริหาร และครูอาจารย์ให้ส่งเสริมดูแล พัฒนานักเรียนทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม
2. วางระบบที่จะสร้างความมั่นใจว่า นักเรียนทุกคนมีครูอาจารย์อย่างน้อยหนึ่งคนที่จะคอยดูแลทุกข์สุขอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่อง
3. สนับสนุนให้ครูอาจารย์มีความใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อให้บ้านโรงเรียน และ ชุมชน เชื่อมประสาน และรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย ช่วยกันเฝ้าระวัง ดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. ประสานสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ชุมชน และผู้ชำนาญการในสาขาต่างๆ เพื่อให้มีการส่งต่อ และรับช่วงการแก้ไข ส่งเสริม พัฒนานักเรียน และเยาวชนในรูปแบบสหวิทยาการ

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีคุณค่าและความจำเป็นที่สถานศึกษาจะต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับนักเรียนอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และยั่งยืน

2.1.2 ความหมายและความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน พร้อมทั้งมีวิธีการและเครื่องมือที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ โดยมีครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน และบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีส่วนร่วม

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายรวมถึง การส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหา โดยมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษา และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีวิถีชีวิตตามที่สังคมมุ่งหวัง(พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียน

แล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งด้านการสื่อสารเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้ว ในเชิงลบก็ปรากฏเช่นกัน เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของยาเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่างๆ ปัญหาครอบครัวซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด การปรับตัวที่ไม่เหมาะสมหรืออื่นๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามความมุ่งหวังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคน โดยเฉพาะบุคลากรครูทุกคนในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่างๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโต งอกงามเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

บทบาทของครูที่กล่าวมานั้นเป็นบทบาทที่ได้ปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอ และได้ดำเนินการมาแล้วนับแต่อดีตจนได้รับการยกย่องให้เป็นบุษนิยบุคคล แต่เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยเฉพาะการทำงานอย่างมีระบบที่มีกระบวนการทำงาน มีหลักฐานการปฏิบัติงาน มีเทคนิค วิธีการ หรือการใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแล้ว ความสำเร็จของงานย่อมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพผลดีย่อมเกิดขึ้นกับทุกคนทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือสังคม (เรื่องยศ อุตสาหกรรม, 2546)

2.1.3 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้โรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีกระบวนการ วิธีการ และเครื่องมือที่มีคุณภาพ และมีมาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้
2. เพื่อส่งเสริมให้ครูประจำชั้น / อาจารย์ที่ปรึกษา บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน และองค์กรภายนอกมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือ และส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีดังนี้

1. นักเรียนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง และตรงตามสภาพปัญหา
2. สัมพันธภาพ ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปได้อย่างดี และอบอุ่น
3. นักเรียนรู้จักตนเอง และควบคุมตนเองได้
4. นักเรียนมีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

5. นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข

2.1.4 ขอบข่ายการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. นักเรียนทุกคนได้รับการดูแล ช่วยเหลือ
2. ดำเนินการทั้งส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไข
3. การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

2.1.5 กลยุทธ์ ความสำเร็จในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กลยุทธ์ ความสำเร็จในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีองค์ประกอบหลัก 4 ด้านคือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

1. การบริหารเชิงระบบ ประกอบด้วย

การวางแผน (Plan) เป็นการวางระบบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบแรกที่สำคัญที่สุดจะต้องกำหนดขั้นตอนการทำงานเป็นกระบวนการ แต่ละขั้นตอนมีวิธีการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานและการบันทึกการทำงานเป็นปัจจุบัน ซึ่งข้อมูลจากบันทึกนี้จะนำไปสู่การตรวจสอบประเมินตนเองและให้ผู้อื่นตรวจสอบได้และเป็นสารสนเทศที่สะท้อนให้เห็นคุณภาพตามมาตรฐาน และตัวชี้วัดของระบบย่อย ส่งผลถึงคุณภาพรวมของโรงเรียนทั้งระบบ

การดำเนินงาน (Do) เป็นการปฏิบัติร่วมกันของทุกคนโดยใช้กระบวนการวิธีการ และบันทึก บุคคลภายในองค์กรที่รับผิดชอบในระบบย่อยต่างๆ จะปฏิบัติและบันทึกต่อเนื่องเป็นปัจจุบัน

การตรวจสอบ / ประเมินผล (Check) เป็นการประเมินตนเอง ร่วมกัน ประเมิน หรือผลัดเปลี่ยนกันประเมินภายในระหว่างบุคคล ระหว่างทีมย่อยในโรงเรียน

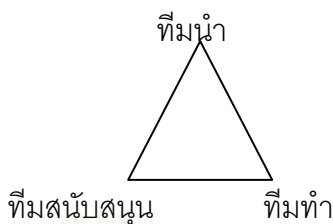
การปรับปรุงพัฒนา (Act) เป็นการนำผลการประเมินมาแก้ไขพัฒนางาน ซึ่งอาจแก้ไขพัฒนาในส่วนที่เป็นกระบวนการ วิธีการ บั้จจัย หรือการบันทึกให้ดีขึ้นจนระบบคุณภาพ หรือวงจรคุณภาพเป็นวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรอย่างยั่งยืน

2.การทำงานเป็นทีม

ทีมนำ ได้แก่ คณะผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นผู้วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง จัดทำแผนกลยุทธ์ ควบคุม กำกับ ติดตาม และสนับสนุนเสริมสร้างพลังร่วม(Empowerment) เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ทีมสนับสนุน เป็นทีมหลักในการสนับสนุนด้านประสานงานด้านวิชาการ และอื่นๆ ให้เกิดการสร้างระบบคุณภาพขึ้น ทีมสนับสนุนจะเป็นใครนั้นขึ้นกับการพัฒนาระบบว่ามีจุดเน้นที่ระบบใด เช่น ทีมสนับสนุนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หัวหน้าทีม คือ รองผู้บริหารที่ได้รับมอบหมาย

ทีมทำ เป็นทีมที่สมาชิกรับผิดชอบการทำงานโดยตรง เช่นระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ ทีมระดับชั้น ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนากิจกรรมต่างๆให้มีคุณภาพ

แผนภาพที่ 2.1 การประสานงานการทำงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547

3. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะทำให้ได้รับทราบจุดอ่อน จุดแข็งในการดำเนินงานของตน เพื่อให้เกิดแนวทางที่จะพัฒนาให้มีคุณภาพสูงขึ้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำได้ทั้งภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน โดยมีบรรยากาศการทำงานที่เป็นกันเอง ไม่ใช้การสั่งการหรือบังคับบัญชา ทำให้ผู้ปฏิบัติงานแต่ละส่วนเกิดความรู้สึกที่ดี ไม่ต้องกังวลเรื่องการประเมินตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา

4. การนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

การนิเทศ ติดตาม และประเมินผล เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนางาน ช่วยส่งเสริม สนับสนุน และให้ข้อมูลย้อนกลับที่จะนำไปใช้ปรับปรุงงานต่อไป

2.2 บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นระบบที่มีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

1.สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานกลางที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติ คือ สถานศึกษา สามารถดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและหน่วยงานที่รับผิดชอบใน สพฐ. ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประสานงานกับหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง ส่งเสริมสนับสนุน ให้สพท. เกิดการพัฒนาองค์ความรู้สู่การปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และส่งเสริมให้ สพท. มีระบบติดตามประเมินผล และรายงานความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนภายในสังกัด รวมทั้งการประสาน ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งบทบาทหน้าที่ประกอบด้วย การนำนโยบายการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเกิดการพัฒนาองค์ความรู้และความสามารถในการปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียน ติดตามประเมินผลและรายงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

3. สถานศึกษา

สถานศึกษา เป็นสถาบันที่ประกอบด้วยบุคคลต่างๆที่จะทำให้การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบผลสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และบุคลากรอื่นๆ

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

ในฐานะที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำสูงสุดในสถานศึกษา สามารถบริหารจัดการและให้ความสำคัญในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จ จึงควรมีบทบาทในด้าน บริหารจัดการให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาให้ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ ประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานและบุคคลภายนอก เช่นผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง องค์กรต่างๆ สาธารณสุข โรงพยาบาล สถานีตำรวจ และดูแล กำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลสนับสนุนและให้ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน

3.2 ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา

ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด และเป็นบุคลากรหลักในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีบทบาทหน้าที่ในการ รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คัดกรอง จำแนกกลุ่มนักเรียน จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนา จัดกิจกรรมป้องกัน แก้ไขช่วยเหลือ ส่งต่อ และรายงานผล

3.3 ครูประจำวิชา / ครูทั่วไป

ครูทุกคนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้และดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลและให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน

3.4 ครูแนะแนว

ครูแนะแนว เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อการจัดระบบงานแนะแนว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีบทบาทในการ สนับสนุนครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา จัดกิจกรรมป้องกันแก้ไข ช่วยเหลือ

3.5 ครูหัวหน้าระดับชั้น

มีบทบาทหน้าที่ในการติดตาม กำกับ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา และประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง

3.6 นักเรียน

นักเรียน เป็นบุคคลที่บทบาทสำคัญในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งเป็นผู้รับการช่วยเหลือ และให้ความช่วยเหลือแก่สถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจึงมีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนการดำเนินงาน โดยการให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการนักเรียน และทางโรงเรียน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

3.7 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์คณะบุคคลที่ประกอบด้วย ตัวแทนหน่วยงานซึ่งมีส่วนในการพัฒนาการศึกษา จึงมีบทบาทในการสนับสนุนด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการให้คำปรึกษาในการดำเนินงาน เสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมพัฒนา แก้ไข

4. ผู้ปกครอง และชุมชน

ผู้ปกครองและชุมชน เป็นบุคคลและกลุ่มบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนในพื้นที่มากที่สุดที่จะให้การเอาใจใส่ดูแลนักเรียนได้อย่างดี ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ปกครอง เครือข่าย ผู้ปกครอง / ชมรม / สมาคมผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน

4.1 ผู้ปกครอง / เครือข่ายผู้ปกครอง

ผู้ปกครอง / เครือข่ายผู้ปกครอง เป็นบุคคลและคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน จึงมีบทบาทหน้าที่ในการอบรมดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตครอบครัวมีความรัก ความเข้าใจ และให้ความอบอุ่น สนับสนุนให้ความร่วมมือ วางแผนร่วมกับสถานศึกษา ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา นักเรียน โดยการจัดสภาพแวดล้อม ประสพการณ์ให้นักเรียนได้สัมผัสกับตัวอย่างที่ดี สนับสนุนให้นักเรียน ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆตามความสนใจ และศักยภาพของตนเอง

4.2 ชุมชน

ชุมชน เป็นสังคมที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมและพฤติกรรมของเด็ก บุคคลทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนในแนวทางที่เหมาะสม จึงมีบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงาน โดยการจัดสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียน ช่วยสอดส่องดูแลนักเรียน เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ดี สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย และบรรลุผล จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกส่วนในสังคม และเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีคุณภาพ การประสานงาน และการสร้างความร่วมมือร่วมใจในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ควรประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น กรมสุขภาพจิต ศูนย์อนามัยเขต สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น การปกครองพิเศษ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สื่อมวลชน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ องค์การเอกชน องค์การอิสระ ซึ่งมีความสามารถให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือได้ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

1) ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับพฤติกรรม และพัฒนาการของเด็ก

วัยต่างๆ

2) สอดส่องดูแลให้ความช่วยเหลือเยาวชนทั้งด้านความปลอดภัยและ

การแก้ปัญหา พฤติกรรม

3) ร่วมมือกับสถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

4) เป็นแหล่งการเรียนรู้และฝึกงาน และเพิ่มพูนประสบการณ์แก่นักเรียนตามความรู้ ความสามารถ ความสนใจ และความถนัด

5) ติดตามผล สะท้อนปัญหา และแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

6) ให้ความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารสารสนเทศที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจ

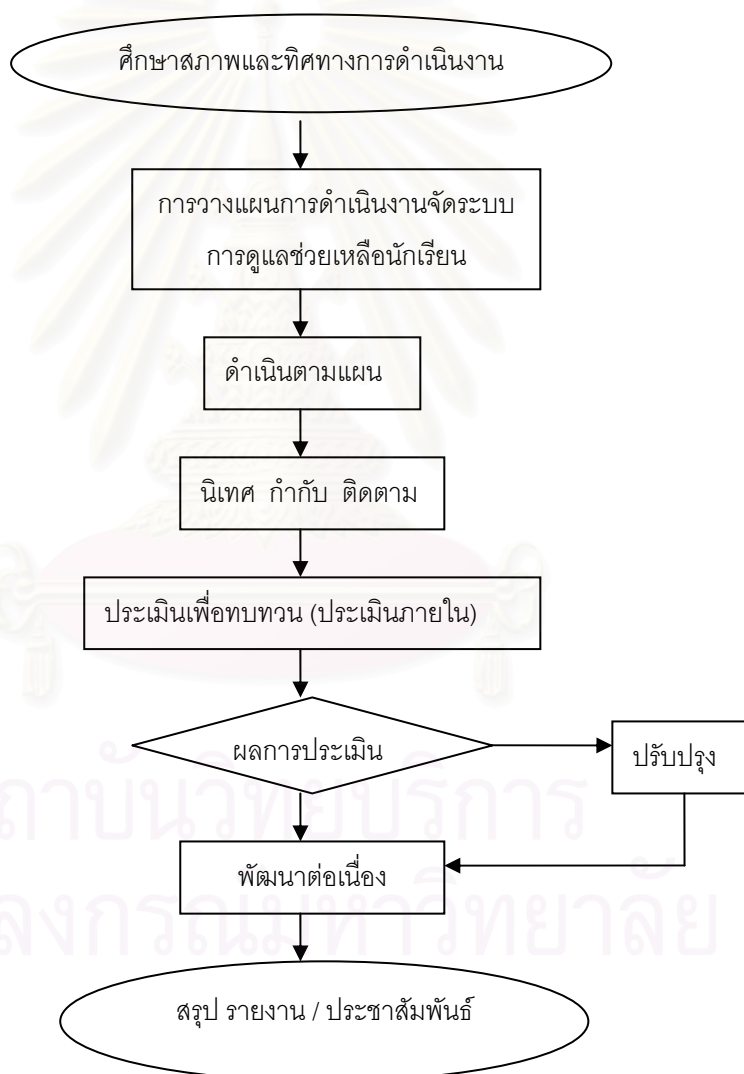
7) ให้การสนับสนุนและเป็นเครือข่ายในการพัฒนาขยายผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

2.3 การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

2.3.1 การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สามารถบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้วงจรเดมิ่ง (PDCA) ดังแผนภาพ ที่ 2.2

แผนภาพที่ 2.2 แสดงการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547

2.3.2 แนวทางการปฏิบัติของสถานศึกษาตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้าสู่สถานศึกษา มีแผนการดำเนินงานที่ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ และนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เป็นเวลา 1รอบปี ซึ่งมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีรายละเอียดการดำเนินงานดังต่อไปนี้(หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. ม.ป.ป. : 31-34)

ตารางที่ 2.1 แผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา (ในหนึ่งรอบปี ระหว่างมีนาคม – มีนาคม ถัดไป)

การดำเนินงาน	ระยะเวลาประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
1.เตรียมการและวางแผนดำเนินงาน กิจกรรมที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการ กิจกรรมที่ 2 วิเคราะห์ความพร้อม พื้นฐาน ของสถานศึกษา และจัดทำแผนปฏิบัติงาน	มีนาคม – เมษายน	- ผู้บริหาร - ทีมสนับสนุน
2.ปฏิบัติตามแผน กิจกรรมที่ 3 สร้างความตระหนักและ ความเข้าใจกับบุคลากร กิจกรรมที่ 4 ดำเนินการตามระบบการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน	พฤษภาคม – มีนาคม ปีถัดไป	- ทีมสนับสนุน - ครูทุกคนในโรงเรียน
3.กำกับติดตาม ประเมิน และรายงาน กิจกรรมที่ 5 ประเมินเพื่อทบทวน กิจกรรมที่ 6 ประเมินผลเพื่อพัฒนาและ สรุปรายงาน	สิงหาคม และมกราคม (กิจกรรมที่ 5) กุมภาพันธ์ (กิจกรรมที่ 6)	-คณะกรรมการประเมิน เพื่อทบทวน - ทีมนำและทีมสนับสนุน

ที่มา: สำนัญศึกษา, กรม. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ม.ป.ป

2.3.3 การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น /

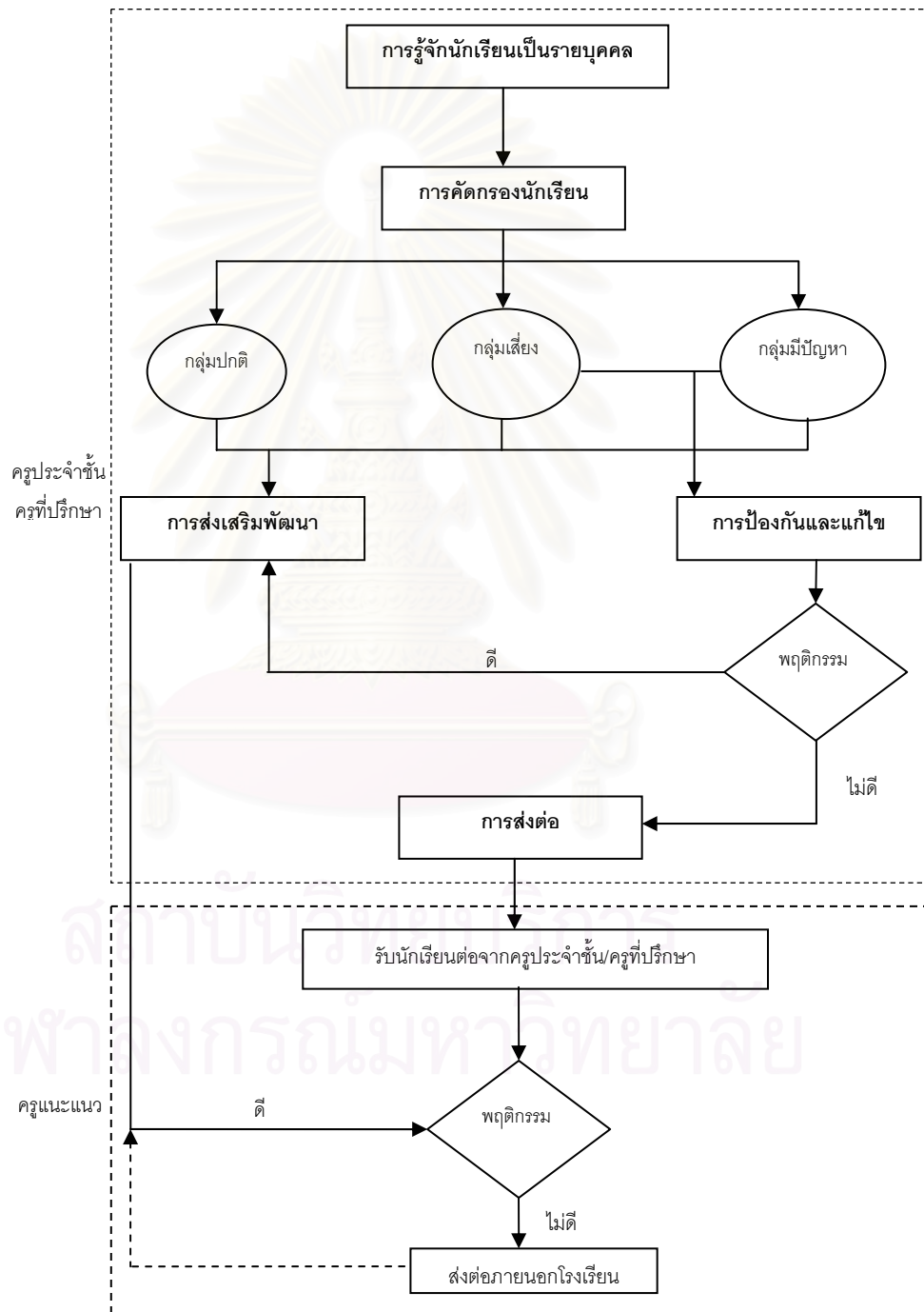
ครูที่ปรึกษา

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา ซึ่งเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน มีภารกิจหลักที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน 5 กิจกรรม คือ

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

2. การคัดกรองนักเรียน
3. การส่งเสริมและพัฒนา
4. การป้องกัน ช่วยเหลือและแก้ไข
5. การส่งต่อ

กระบวนการดำเนินงานทั้ง 5 กิจกรรม แสดงให้เห็นในแผนภาพที่ 2.3

แผนภาพที่ 2.3 แสดงกระบวนการในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

กรมสามัญศึกษา (2544) กล่าวถึงความสำคัญของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลว่าด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกันหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวก และด้านลบ ดังนั้นการรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้อาจารย์ที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน หรือเกิดได้น้อยที่สุด

ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาควรมีข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน ดังนี้ (กรมสุขภาพจิต, 2544 : 20-22)

1) ข้อมูลนักเรียน ด้านความสามารถ ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ มีรายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละวิชา ผลการเรียนรู้ในแต่ละภาคเรียน พฤติกรรมการเรียนในห้องเรียน และด้านความสามารถอื่นๆ ได้แก่ บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน ความสามารถพิเศษ การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ

2) ข้อมูลนักเรียนด้านสุขภาพ ได้แก่ ด้านร่างกาย ส่วนสูง น้ำหนัก โรคประจำตัว ความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น ด้านจิตใจ ได้แก่ พฤติกรรม อารมณ์ซึมเศร้า ความประพฤติ เป็นต้น

3) ด้านครอบครัว ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ รายได้ของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน ด้านการคุ้มครองนักเรียน จำนวนพี่น้องบุคคลในครอบครัว สถานภาพของบิดมารดา ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม การใช้สารเสพติด การติดสุรา การพนัน เป็นต้น

4) ด้านสารเสพติด ได้แก่ พฤติกรรมที่แสดงออก พฤติกรรมการเรียนในชั้นเรียน การใช้จ่ายเงิน การคบเพื่อน สุขภาพและบุคลิกภาพ สถานภาพทางครอบครัว และสิ่งแวดล้อม และผลการตรวจปัสสาวะ เป็นต้น

5) ด้านความปลอดภัย ได้แก่ สถานภาพทางครอบครัวและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลการเดินทาง/การใช้นานพาหนะ การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา การแต่งกายที่ล่อแหลม ฯลฯ

6) พฤติกรรมทางเพศ ได้แก่ พฤติกรรมชู้สาวหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ

7) ด้านอื่นๆ ที่ครูพบเพิ่มเติม ซึ่งมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

อาจารย์ที่ปรึกษาควรรู้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ที่สำคัญคือ (กรมสามัญศึกษา, 2544 : 12-14)

1) ระเบียบสะสม เป็นเครื่องมือในรูปแบบของเอกสารเพื่อการ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูล โดยรูปแบบและรายละเอียด ในระเบียบสะสมแต่ละโรงเรียน มีความแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละโรงเรียน แต่อย่างน้อยควรครอบคลุมข้อมูลทั้งด้านการเรียน ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว

2) แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) (โรงเรียนอาจนำเครื่องมือ อื่นมาใช้แทนก็ได้) แบบประเมินพฤติกรรมเด็กไม่ได้เป็นแบบวัดหรือแบบทดสอบ แต่เป็นเครื่องมือ สำหรับการคัดกรองนักเรียน ด้านพฤติกรรมการปรับตัว ที่มีผลเกี่ยวข้องกับสภาพจิต ซึ่งจะช่วยให้ อาจารย์ที่ปรึกษามีแนวทางการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลนับเป็นกิจกรรมลำดับแรกที่สำคัญ และจะช่วยให้อาจารย์ที่ปรึกษามีข้อมูลสำหรับการดูแลนักเรียน ซึ่งการเก็บข้อมูลนักเรียนนั้นมี หลายวิธี (จวีวรรณ ชินะตระกูล, 2542 อ้างถึงใน สังคม แก้วสว่าง, 2547) ได้เสนอแนะวิธีการเก็บ รวบรวมข้อมูล เพื่อการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ไว้ดังนี้

- การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการสังเกต
- การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์
- การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้สังคมมิติ
- การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม
- การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการไปเยี่ยมเยียนที่บ้าน

2 การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียนเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จัก นักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำมาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรองที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้น ซึ่งสถานศึกษาควรมีการประชุมครู กำหนดเกณฑ์การคัดกรอง เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน ให้ เป็นที่ยอมรับของครูในสถานศึกษาและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง รวมทั้งให้มีการกำหนด เกณฑ์ว่า ความรุนแรง หรือความถี่เท่าไรจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหา

การคัดกรองนักเรียนจะแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547) คือ

- กลุ่มปกติ หมายถึง นักเรียนที่ไม่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของตนเอง หรือสังคมส่วนรวม ในด้านลบ

- กลุ่มเสี่ยง หมายถึง นักเรียนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติ เช่น เก็บตัว แสดงออกเกินขอบเขต การปรับตัวทางเพศไม่เหมาะสม ทดลองสิ่งเสพติด ผลการเรียนเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ

- กลุ่มมีปัญหา หมายถึง นักเรียนที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาชัดเจน มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตประจำวันของตนเอง หรือต่อสังคมส่วนรวมในด้านลบ

การคัดกรองเป็นกิจกรรมในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่อาจารย์ที่ปรึกษาต้องทำอย่างรอบคอบ และควรกำหนดช่วงเวลาของข้อมูลการคัดกรอง หากข้อมูลต่างๆของนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ควรทบทวนข้อมูลการคัดกรองใหม่ และควรใช้ข้อมูลจากหลายๆจุด เพื่อความเที่ยงในการคัดกรองนักเรียน

จากการคัดกรองจะพบเด็กที่มีต้องการพิเศษแทรกอยู่ในเด็กทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษเหล่านี้ ได้แก่

- 1) เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น
- 2) เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
- 3) เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
- 4) เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย
- 5) เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้
- 6) เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรม
- 7) เด็กออทิสติก
- 8) เด็กอัจฉริยะ

3 การส่งเสริมและพัฒนา

กรมสามัญศึกษา(2544 :19-21) ได้กล่าวถึงความสำคัญ และวิธีการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนว่า การส่งเสริมนักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มที่มีปัญหา ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเอง ในด้านต่างๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง หรือมีปัญหาและเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง มีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ และมีคุณภาพตามที่โรงเรียนและชุมชนคาดหวังต่อไป การส่งเสริม

นักเรียน มีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณา ดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ

- 1) การจัดกิจกรรมโฮมรูม
- 2) การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน
- 3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 4) โครงการพิเศษอื่นๆ

4 การป้องกันและการแก้ไขปัญหา

กรมสุขภาพจิต(2544 : 19-21) ได้กล่าวถึงความสำคัญ วิธีการ และเครื่องมือเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาว่า ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอาจารย์ที่ปรึกษาควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มที่มีปัญหานั้นจำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนมีหลายเทคนิคและวิธีการ เช่น

- การให้การปรึกษาเบื้องต้น
- การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน เช่น กิจกรรมในชั้นเรียน การติดต่อประสานกับผู้ปกครอง กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมซ่อมเสริม
- การติดตามดูแลช่วยเหลือ

5 การส่งต่อ

ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ปัญหาของนักเรียนบางคน ไม่สามารถแก้ไขได้จากอาจารย์ที่ปรึกษาเพียงคนเดียว มีความจำเป็นต้องมีการส่งต่อไปยังผู้เกี่ยวข้องอื่นๆเช่น ครูแนะแนว ครูประจำวิชา

กรมสามัญศึกษา (2544 : 26-29) ได้กล่าวถึงความสำคัญ แนวทางการพิจารณาในการส่งต่อโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและแนวดำเนินการส่งต่อนักเรียน ดังนี้

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยอาจารย์ที่ปรึกษาตามขั้นตอนในข้อ4 นั้น อาจมีบางกรณีที่มีปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหานักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้ปัญหานักเรียนเป็นบอบบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษา หรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข

การส่งต่อ แบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1) การส่งต่อภายใน ครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา ส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือผู้เกี่ยวข้องที่สามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหา และความต้องการของนักเรียน

2) การส่งต่อภายนอก เป็นการส่งนักเรียนไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ช่วยเหลือพัฒนานักเรียน กรณีที่เกินความสามารถของสถานศึกษา โดยครูแนะแนว หรือผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อ และมีการติดต่อรับทราบผลการช่วยเหลือเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

2.3.4 การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูแนะแนว / ผู้เกี่ยวข้อง

แนวการปฏิบัติของครูแนะแนว / ครูฝ่ายปกครอง / ครูฝ่ายวิชาการ / งานพยาบาล ที่รับนักเรียนจากการส่งต่อของครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เมื่อครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษาได้ดูแลช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้นแล้ว พบกรณีที่ยากต่อการแก้ไข จึงดำเนินการส่งต่อให้ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง ครูฝ่ายวิชาการ หรืองานพยาบาล ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อ และให้คำปรึกษาช่วยเหลือและประสานกับครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา เพื่อแจ้งผลการช่วยเหลือ

ถ้านักเรียนมีพฤติกรรมดีขึ้น ก็จะไม่อยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา แต่ถ้ายังไม่ดีขึ้นก็นำเข้าที่ประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference) เพื่อร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาของนักเรียน จนพฤติกรรมดีขึ้นก็ส่งกลับไปอยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น / ครูที่ปรึกษา

ในบางกรณี แม้จะเข้าที่ประชุมปรึกษารายกรณีแล้วก็ยังไม่ดีขึ้น ยากต่อการช่วยเหลือ ผู้ที่เกี่ยวข้องอาจเป็นฝ่ายปกครองหรือแนะแนวก็ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก เพื่อหาสาเหตุและแก้ไขต่อไป

การส่งต่อเป็นวิธีการช่วยเหลือนักเรียนอย่างถูกวิธี ตามทักษะในวิชาชีพของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละทางเพื่อให้เกิดผลดีที่สุดต่อนักเรียน

ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ในส่วนนี้เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะนำเสนอเป็น 2 ส่วนคือ

1) การวิจัยพหุเทศะกรณีศึกษา 2) เทคนิควิธีของการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยพหุประเทศกรณีศึกษา (Multi - Site Case study Research)

ก่อนที่จะแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัยพหุประเทศกรณีศึกษา ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอรูปแบบการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การวิจัยรายกรณี (Case Study Research) 2) การวิจัยพหุกรณีศึกษา (Multi - case Study Research) 3) การวิจัยพหุประเทศกรณีศึกษา (Multi - Site Case study Research)

1.1 การวิจัยรายกรณี (Case study research)

การวิจัยรายกรณี (Case study research) เป็นวิธีการในการรวบรวมข้อมูลและจัดระบบเชิงสังคม เพื่อนำเสนอภาพความเป็นจริงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หน่วยในการศึกษาของการวิจัยรายกรณีนั้นอาจจะเป็นบุคคล ครอบครัว กลุ่มบุคคล สถาบันสังคม หรือแม้แต่ชุมชนก็ได้ จุดมุ่งหมายในการศึกษาก็เพื่อทำความเข้าใจวงจรกิจชีวิต หรือช่วงใดช่วงหนึ่งของวงจรกิจชีวิตของหน่วยที่จะศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับกรณีรายนั้น ส่วนแนวทางในการศึกษานั้นเป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการทางคุณลักษณะแบบเจาะลึก และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ซึ่งอธิบายสถานการณ์ปัจจุบันของหน่วยที่ศึกษา หรือมีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆของหน่วยที่ศึกษา (อุทุมพร จารมรรมาน, 2539 อ้างถึงใน วราศิริ วงศ์สุนทร, 2543)

1.1.1 ลักษณะสำคัญของการวิจัยรายกรณี

สุภางศ์ จันทวานิช (2539 อ้างถึงใน วราศิริ วงศ์สุนทร, 2543) ได้อธิบายไว้ว่าการวิจัยรายกรณี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีลักษณะสำคัญ คือ การแสวงหาความรู้โดยพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น วิธีการนี้จะสนใจข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยมหรืออุดมการณ์ของบุคคล นอกเหนือไปจากข้อมูลเชิงปริมาณ มักใช้เวลาในการศึกษาติดตามระยะยาว ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ซึ่งจะขยายความเป็นเอกลักษณ์สำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพได้ดังนี้ (นิตา ชูโต, 2540)

1. เป็นการวิจัยในสภาพความเป็นธรรมชาติของปัญหาที่เกิดขึ้นจริงโดยไม่มีการจัดกระทำควบคุม หรือปรับเปลี่ยนสภาพการณ์ให้ผิดแปลกแตกต่างไปจากที่เคยเป็นอยู่

2. ผู้วิจัยใช้วิธีค้นคว้า สรุปข้อความจริงด้วยตรรกะแบบอุปนัย (induction) คือ ไม่มีข้อตกลงเบื้องต้นมาก่อนเกี่ยวกับสภาพการณ์ที่เข้าไปศึกษา แต่จะสังเกตเฝ้าดูเหตุการณ์ต่างๆ แล้วจึงสร้างรูปแบบ การสรุปข้อความรู้ความเข้าใจจากข้อมูล ซึ่งหมายถึงว่านักวิจัยจะต้องเข้าไปใกล้ชิดกับสภาพปัญหาด้วยตนเอง ทำความรู้จักกับบุคคลโดยตรง สร้างความสัมพันธ์กันจนเกิดความไว้วางใจยอมเปิดเผยข้อมูลความรู้ลึกความลับต่างๆ

3.มองภาพรวมรอบๆด้าน (holistic perspective) ผู้วิจัยเน้นการเข้าใจภาพรวมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการมองสภาพการณ์ ความเกี่ยวข้องต่างๆในบริบท ความซับซ้อนและความแปลกแตกต่างของความคิด ความประพฤติของบุคคล ไม่ใช่มองหรือศึกษาเป็นส่วนๆแยกออกจากกัน แต่จะศึกษาในภาพรวมเพื่อทำความเข้าใจแต่ละส่วนในภาพรวม

4.เน้นข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพ คือข้อมูลมีความละเอียดครอบคลุม ครบถ้วน ซึ่งมีการพรรณนาเกี่ยวกับข้อมูลด้านคุณภาพซึ่งจับไม่ได้ เจาะลึก มีมุมมองด้านต่างๆของบุคคล การอ้างคำ ภาษาพูดตรง และประสบการณ์ตรงของบุคคลต่างๆที่ให้ข้อมูล เป็นการให้ข้อมูลในทุกด้านและทุกมุม รวมทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพที่จับได้เช่นกัน

5.เน้นกระบวนการพลวัต (dynamic) เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นของส่วนบุคคลและวัฒนธรรมส่วนรวม หรือจากการศึกษารายกรณีเฉพาะก็ตาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจ “สภาพการณ์” หรือ “กรณี” อย่างลึกซึ้ง

6.เน้นเกี่ยวกับบริบท (contextual) ฉาก สถานที่ เวลา แง่มุมทางประวัติศาสตร์ เป็นผลสืบเนื่องไปยังความหมาย การตีความเกี่ยวกับ “ความจริง” ดังนั้น จึงไม่สามารถนำไปอ้างอิงกับบริบทอื่นที่แตกต่างกัน

7.เน้นความจริงความแตกต่างเฉพาะเรื่อง เฉพาะกรณีศึกษา เกี่ยวกับรายละเอียดที่เป็นพิเศษของสิ่งที่ศึกษา ซึ่งอาจจะวิเคราะห์ผลรวมได้ถ้ามีการศึกษาหลายๆแหล่ง และหลายกรณี

8.คุณภาพของผู้วิจัย คือ นักวิจัยต้องมีความสามารถ ความชำนาญในการเก็บข้อมูล มีประสบการณ์และมุมมองที่ปราศจากอคติ รวมทั้งการสร้างความรู้สึกร่วมและเกิดการเรียนรู้ มีความละเอียดอ่อนในการวิเคราะห์ นูรณ์การผสมผสานความคิด ทฤษฎีและจินตนาการที่ก้าวไกลมากไปกว่าโลกส่วนตัวของนักวิจัย เพราะนักวิจัยเป็นเครื่องมือในการวิจัย

9.เน้นความรู้สึกร่วม ความเข้าใจ (emphaty and insight) คือการที่ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ที่ให้ข้อมูล จนกระทั่งเกิดความรู้ความเข้าใจสภาพ ความรู้ ประสบการณ์ และมุมมองของผู้ที่ให้ข้อมูล เข้าใจคำอธิบาย ความหมาย และโลกของผู้ที่ให้ข้อมูลได้

10.วิธีการวิจัยมีความยืดหยุ่นสูง เพื่อการได้ข้อมูลที่แท้จริงและเพียงพอ

1.1.2 ประโยชน์ของการวิจัยรายกรณี

ประโยชน์ของการวิจัยรายกรณีที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ความสามารถในการรักษาความเด่นชัดของหน่วยที่ต้องการศึกษาไว้ได้ ตัวอย่างเช่น ในการศึกษาถึงตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดต่างๆ เช่น เพศ วัย อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ การศึกษา สถานภาพสมรส การศึกษาเชิงปริมาณไม่สามารถคงลักษณะที่เด่นชัดของหน่วยที่ศึกษาไว้ได้ เมื่อถามลึกซึ้งลงไป

ถึงความคิดเห็น ทักษะคนดี บุคลิกภาพในความเป็นปัจเจกบุคคล หรือความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาไว้ได้ทั้งหมด (สายฤดี วรภิกโกศาทร, 2533 อ้างถึงใน วราศิริ วงศ์สุนทร ,2543)

1.2 การวิจัยพหุกรณีศึกษา (Multi - case study Research)

การวิจัยพหุกรณีศึกษา เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดระบบของข้อมูลจากกรณีตัวอย่างในการวิจัยตั้งแต่ 2 กรณีตัวอย่างขึ้นไป เพื่อที่จะทำความเข้าใจในสิ่งที่ต้องการศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง และสามารถที่จะนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับบริบทใกล้เคียงได้มากขึ้น เพราะการวิจัยแบบพหุกรณีศึกษาเป็นวิธีการวิจัยที่ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์มากกว่าการวิจัยรายกรณี ที่ต้องการข้อมูลที่มีความลึกซึ้งมากกว่า ครอบคลุมบริบท ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพทั่วๆไปนั้น สนใจลักษณะของข้อมูลที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม มองภาพรวมของปรากฏการณ์ ความรู้สึกนึกคิด จิตใจ เน้นการศึกษาติดตามแบบเจาะลึก โดยที่นักวิจัยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆในบริบทการวิจัยนั้นๆ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่ผลการวิจัยที่ได้มีจุดอ่อนในการสรุปอ้างอิงสู่บริบทการวิจัยอื่น

การวิจัยพหุกรณีศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีลักษณะสำคัญ คือ การแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น วิธีการนี้จะสนใจข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยม หรืออุดมการณ์ของบุคคลนอกเหนือไปจากข้อมูลเชิงปริมาณ มักใช้เวลาในการศึกษาติดตามระยะยาว ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2543 อ้างถึงใน ธวสินี ไรจนาวี, 2544)

Yin (1994) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของกรณีศึกษา มี 3 ข้อ คือ เพื่ออธิบาย(Explanation) เพื่อบรรยาย (Description) และเพื่อแสวงหา (Exploratory) ส่วนประกอบของกรณีศึกษา จำแนกตามการออกแบบการวิจัย สามารถแบ่งกรณีศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) กรณีศึกษาเดี่ยว (Single Case Study) เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มบุคคล กลุ่มคนปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง หรือกรณีใดกรณีหนึ่งเพียงกรณีเดียวภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน เพื่อแสวงหาคำตอบที่จะอธิบายหรือหาเหตุผลของการเกิดปรากฏการณ์นั้น เพื่อการตรวจสอบหรือเป็นการศึกษานำร่องเพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างทฤษฎี เช่น การศึกษากรณีโรงเรียนที่มีปัญหาในการปฏิรูปการศึกษาถึงชีวิตของคนกลุ่มหนึ่งในบริบทเดียวกัน

2) พหุกรณีศึกษา (Multiple - Case Study) เป็นการศึกษากรณีเฉพาะหลายๆกรณี โดยสนใจทำการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบและมุ่งหาความสัมพันธ์จากข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อนำไปสู่การสรุปเป็นทฤษฎี

1.3 การวิจัยพหุเทศกรณีศึกษา (Multi - site case study Research)

1.3.1 การวิจัยพหุเทศกรณีศึกษา

การวิจัยเชิงคุณภาพมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาปัญหาในแนวลึกมากกว่าแนวกว้าง เป็นการวิจัยเพื่อตอบคำถามว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ปรัชญาการณั้ๆ เกิดขึ้นได้อย่างไร มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ผลการวิจัยนำไปสู่การสรุปเป็นทฤษฎีที่เรียกว่า grounded theory วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้รับการพัฒนาในระยะหลังมีแบบแผนการวิจัยแตกต่างกันตามแนวปรัชญาที่นักวิจัยใช้ Tierney, W.G. และ Lincoln, Y.S.(1994 อ้างถึงใน ศุภมาส ลิมาวัฒน์ชัย, 2547) สรุปว่า แบบแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ ในปัจจุบันแตกต่างกันเป็น 3 แบบ ตามแนวปรัชญาหน้าที่นิยม (functionalism) โครงสร้างนิยม (structuralism) และวิพากษ์นิยม (criticalism) นอกจากนี้การวิจัยเชิงคุณภาพยังมุ่งผสมผสานเทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณมากขึ้น เพื่อแก้จุดอ่อนของการวิจัยเชิงคุณภาพ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2541) ในส่วนของเทคนิควิธีการวิจัย ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะเทคนิค พหุเทศกรณีศึกษา แบบหลายพื้นที่ และหลายขนาด เนื่องจากเป็นวิธีการออกแบบวิจัยที่ได้ใช้ศึกษาในเรื่องของระบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างของผู้วิจัยเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่และขนาดที่แตกต่างกัน

พหุเทศกรณี (multi - site case study) เป็นเทคนิคหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีความแตกต่างจากการวิจัยแบบพหุกรณี (multi case study) กล่าวคือ การวิจัยแบบพหุกรณี ให้ความสำคัญกับการเปรียบเทียบเพื่อการสรุปอ้างอิง ส่วนการศึกษาแบบพหุเทศกรณี ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทฤษฎีที่เป็นจริงในทุกพื้นที่ และใช้กระบวนการอุปมานเชิงวิเคราะห์ (analytic induction) ในการวิจัย การวิจัยพหุเทศกรณีศึกษา เป็นวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพที่ออกแบบมาเพื่อให้ได้รับความรู้เชิงลึกของปรากฏการณ์ธรรมชาติ ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยใช้กลยุทธ์การตรวจสอบ (strategic scanning) ซึ่งเป็นการผสมผสานวิธีวิจัยหลายวิธีเข้าด้วยกันเพื่อศึกษากรณีศึกษา โดยยึดแนวคิดเชิงปฏิฐานนิยม (positivist tradition) วิธีการตีความข้อมูล (interpretative approach) และประมวลวิธีวิทยาการเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นวิธีที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตและการวิเคราะห์หลายพื้นที่โดยการใช้การเปรียบเทียบข้ามกลุ่ม (cross-case comparision) และเทคนิคการสร้างคำอธิบายเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล Jose Audet and Grald d' Amboise, (2001 อ้างถึงใน ศุภมาส ลิมาวัฒน์ชัย, 2547)

Audet,J., and d' Amboise, G.(2001). ให้ความหมายของการวิจัยพหุเทศกรณีศึกษา (Multi - site case study Research)ไว้ว่า การศึกษาแบบพหุกรณีศึกษา เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่ออกแบบขึ้นเพื่อให้ได้องค์ความรู้เชิงลึก เป็นข้อเท็จจริงที่ยังไม่มีการวิจัย โดยการรวมวิธีการวิจัยแบบรายกรณี หลายๆกรณี โดยมีวิธีการปฏิบัติที่แน่นอน การอธิบายเกี่ยวกับวิธีการ

และการรวบรวมงานวิจัยเชิงคุณภาพ รวมทั้ง การสังเกต และการวิเคราะห์กรณีศึกษาที่มีหลายพื้นที่ โดยใช้ชื่อการวิเคราะห์ว่า วิเคราะห์เปรียบเทียบแบบข้ามกรณี (cross-case) และการอธิบายวิธีการเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล รายงานการวิจัยส่วนใหญ่เป็นการอธิบายกระบวนการที่ได้ นำเสนอด้วยวิธีการยกตัวอย่าง และอภิปรายผลที่เกิดขึ้น และสะท้อนไปสู่ผลการวิจัยที่เกิดขึ้นทั้งหมด

1.3.2 การวิเคราะห์และผลการวิเคราะห์ข้อมูล

Eisenhardt (1989 อ้างถึงใน ศุภมาส ลิมาวัฒน์ชัย, 2547) ได้กล่าวถึง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกของแต่ละพื้นที่ไว้ 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ภายในของกรณีศึกษา (within – case analysis) เป็นขั้นตอนที่จำเป็นสำหรับผู้วิจัยเพื่อจำแนกข้อมูลทั้งหมด ซึ่งเปรียบเสมือนการทิ้งไฟอะไรก็ตามที่ไม่ตรงประเด็นออกไป และนำมารวบรวมไว้ด้วยกัน ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด แนวคิดของการวิเคราะห์ภายในของกรณีศึกษา จะให้ความสำคัญกับการสังเกตมากที่สุด เพราะการสังเกตทำให้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ปรากฏขึ้นในสนามได้ และช่วยในการกำจัดปริมาณของข้อมูลได้เช่นกัน การวิเคราะห์ในขั้นต้นดังกล่าว จะทำให้ผู้วิจัยได้พัฒนาความเข้าใจเชิงลึกของแต่ละกรณีศึกษา ก่อนที่จะเข้าสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ในระดับสูงต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาเปรียบเทียบข้ามพื้นที่ในแต่ละรูปแบบ (cross-site search for patterns) โดยการแบ่งกลุ่มตัวอย่างซึ่งจำแนกตามพื้นที่ และจับคู่กลุ่มที่มีลักษณะเดียวกัน ทำการเปรียบเทียบเข้าไปเข้ามา เพื่อที่จะระบุความเหมือนและความแตกต่างระหว่างกลุ่ม ข้อมูลของคู่ที่ได้รับการเปรียบเทียบ คู่ที่มีลักษณะเหมือนกันจะถูกนำมาเข้าคู่ และเปรียบเทียบโดยใช้หลักเหตุและผล Yin (1994) กล่าวว่า ผู้วิจัยควรเริ่มต้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากกรณีศึกษาที่ 1 มาสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลของเหตุการณ์ โดยผู้วิจัยต้องอธิบายผลการวิจัยที่ได้จากกรณีศึกษาที่ 1 พร้อมทั้งตั้งสมมติฐานของเหตุการณ์ดังกล่าว เพื่อนำมาตรวจสอบข้อเท็จจริงกับกรณีศึกษาที่ 2 ถ้าสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งขึ้นได้รับการยืนยัน ผู้วิจัยจึงดำเนินการต่อไปกับกรณีศึกษาที่ 3 ในลักษณะเดียวกับการดำเนินการในกรณีศึกษาที่ 2 จนถึงกรณีศึกษาที่ 4 ถ้าประเด็นที่ตั้งไว้ในกรณีศึกษาสมมติฐานชั่วคราวเปลี่ยนแปลงไป ทางเลือกอื่นที่ใช้ในการอธิบายสมมติฐานจะต้องได้รับการพัฒนา และตรวจสอบข้อเท็จจริงอีกครั้ง จนกระทั่งได้สมมติฐานที่เป็นจริงของทุกกรณีศึกษา

2 เทคนิควิธีการของการวิจัยเชิงคุณภาพ

เทคนิควิธีการต่างๆที่นำมาใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพมีดังนี้ (นิตา ชูโต, 2540; สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2543; อมรวิทย์ นาครทรรพ 2539 อ้างถึงในบุญยาพร ฉิมพลอย, 2544)

1. การเลือกสนาม

สนามในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือปรากฏการณ์ที่เป็นจริงโดยธรรมชาติ เป็นสถานที่ที่นักวิจัยต้องเข้าไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการคัดเลือกสนามในการวิจัยนั้นต้องคำนึงถึงว่าสนามนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ มีความเป็นไปได้ในแง่ของขนาดที่จะศึกษา คือต้องมีขนาดไม่ใหญ่เกินไป และที่สุดคือความซับซ้อนของปรากฏการณ์สังคมที่เกิดขึ้น ซึ่งในสนามในการวิจัยเชิงคุณภาพส่วนมากจะเน้นการศึกษาที่เกี่ยวกับ คน กลุ่มคน หรือองค์กรที่มีลักษณะบางประการเป็นที่สนใจของนักวิจัยเป็นการเฉพาะ จึงอาจเรียกได้ว่า การเลือกสนามเป็นการเลือกแบบมีวัตถุประสงค์เจาะจง โดยอาศัยลักษณะพื้นฐานร่วมกัน คือ

- 1) การมีกรอบของเหตุผล ตรรกะหรือทฤษฎีบางอย่างเป็นแนวทางในการเลือก
- 2) การคำนึงถึงความตรง และความเป็นตัวแทนของเรื่องหรือประเด็นที่ต้องการชูดค้น หรือเรียกว่า “เป็นการเลือกเพื่อสะท้อนความแปรปรวนสูงสุด”

2. วิธีการเข้าสู่สนามวิจัย

นักวิจัยมีวิธีการเข้าสู่สนามได้ 2 วิธีคือ การเข้าสู่สนามแบบเปิดเผย (overt) คือ นักวิจัยมีการขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูลในสนามโดยเปิดเผยสถานภาพว่าเป็นนักวิจัย เป็นวิธีการที่ง่ายที่จะได้ข้อมูลส่วนตัวที่นักวิจัยสนใจอย่างลึกซึ้ง ส่วนการเข้าสู่สนามแบบปกปิด (covert) นักวิจัยจะใช้เมื่อต้องการข้อมูลแบบปิดต่อคนภายนอก ซึ่งการเลือกบทบาทว่าจะเป็นการเข้าสู่สนามแบบเปิดเผย หรือแบบปกปิดนั้น ขึ้นกับการคาดการณ์ว่า ถ้าคนในชุมชนทราบบทบาทของนักวิจัยแล้ว จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงข้อมูล หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวบ้านหรือไม่ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2543)

3. บทบาทของนักวิจัย

Alder and Alder (1987 อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2540) ได้อธิบายบทบาทของนักวิจัยในสนามว่า มีรูปแบบต่างๆกัน ดังนี้

- 1) สมาชิกแบบรอบนอก รูปแบบนี้นักวิจัยมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสนาม น้อยที่สุด แต่ยังมีฐานะเป็นคนในมากกว่าคนนอก เพราะนักวิจัยจะไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่เป็นศูนย์กลางของสมาชิกในกลุ่มสังคมหรือสนามเท่านั้น
- 2) สมาชิกแบบร่วมบทบาท นักวิจัยจะเข้าไปร่วมกิจกรรมที่เป็นศูนย์กลางอย่างเต็มที่ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับกรอบยอมรับของสมาชิกในกลุ่มด้วย ทำให้นักวิจัยได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งกว่าการเป็นสมาชิกภายนอก แต่ต้องระวังว่าต้องเป็นกลางและตื่นตัวเสมอ
- 3) สมาชิกแบบเต็มตัว เป็นการเข้าไปร่วมในประสบการณ์อย่างจริงจัง ทั้งความคิด ความรู้สึก การกระทำ และความจงรักภักดีต่อกลุ่มที่ศึกษา แต่ผู้วิจัยต้องระวังความขัดแย้งของบทบาทที่จะส่งผลต่อการวิจัยด้วย

4. การสร้างสัมพันธภาพ (rapport) ในสนาม

เมื่อนักวิจัยได้รับอนุญาตเข้าไปในสนามแล้ว สิ่งสำคัญที่ทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเกิดความราบรื่นและได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ ขึ้นอยู่กับการสร้างสัมพันธภาพที่ดี การปฏิบัติตนให้เข้ากับบรรยากาศของสนาม ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย กิริยา วาจา ความประพฤติ การปฏิบัติตน ซึ่งไม่ควรจะมากหรือน้อยหรือเกินมาตรฐานของบุคคลในสนามที่ทำการศึกษา(นิตา ชูโต, 2545)

ในวันแรกๆของการเตรียมตัวทำงานภาคสนาม เทคนิคที่จะช่วยให้ นักวิจัยสร้างความสัมพันธ์ได้ดี มีดังนี้ (สุภางศ์ จันทวานิช, 2543)

- 1) วางท่าที่สงบเสงี่ยม ไม่ทำตัวให้เด่นจนผิดสังเกต
- 2) หลีกเลี่ยงการถามคำถามที่จะทำให้ผู้ตอบรู้สึกอึดอัด และจำเป็นต้องปกป้องตนเอง
- 3) อย่าทำตัวทัดเทียมผู้นำของชุมชน
- 4) พยายามเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่เกี่ยวข้องอย่างสงบ และพร้อมที่จะช่วยเหลือ จะทำให้ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านเร็วขึ้น
- 5) หากใครคนหนึ่งเป็นผู้แนะนำให้เรารู้จักกับชาวบ้าน
- 6) เมื่อมีความรู้สึกอึดอัดให้เข้าใจว่าเป็นความรู้สึกปกติธรรมดา เพราะเรากำลังเข้ามาอยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่
- 7) ให้ถือว่าสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในสนาม โดยเฉพาะการกระทำของเราไม่ใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นเรื่องของงาน
- 8) อย่าคาดหวังว่าจะทำอะไรได้มากในวันแรกๆ การสร้างความสัมพันธ์ต้องใช้เวลาเป็นเดือนๆ
- 9) เป็นมิตรกับทุกคน

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนมากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสนาม คือ วิธีการสังเกต วิธีการสัมภาษณ์ วิธีการวิเคราะห์เอกสาร และวิธีการสนทนากลุ่ม

5.1 การสังเกต (observation)

การสังเกต เป็นเทคนิคอย่างหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการสอบถามตรงๆจากผู้ที่เราต้องการศึกษาอย่างเช่นวิธีอื่น และเป็นเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างพร้อมกัน เช่น ใช้ตา ดู ใช้หู ฟัง การสังเกตจัดว่าเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทางอ้อม (indirect methods)

สุภางศ์ จันทวานิช (2543) กล่าวว่า การสังเกตที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ มี 2 แบบ คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) หรือบางครั้งเรียกว่า การสังเกตสนาม (field observation) หรือการสังเกตเชิงคุณภาพ (qualitative observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นักวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมใช้ชีวิตกับกลุ่มคนที่ถูกศึกษา มีการร่วมกิจกรรมและพยายามให้คนในชุมชนนั้นยอมรับว่านักวิจัยมีสถานภาพเดียวกัน การสังเกตแบบนี้ประกอบด้วยกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง แต่นักวิจัยควรระวังอคติของตนเองด้วย

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) เป็นการสังเกตที่นักวิจัยไม่ได้เข้าไปร่วมกิจกรรมของกลุ่มเท่านั้นในขณะที่เก็บข้อมูล มักใช้เมื่องานวิจัยไม่ต้องการให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกถูกรบกวนจากนักวิจัย

การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมอาจเกี่ยวเนื่องกันได้ เช่น ระยะเวลาแรกๆ ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม แต่เมื่อผู้วิจัยคุ้นเคยกับชุมชนดีแล้วอาจขออนุญาตเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมได้ ผู้วิจัยจึงต้องตระหนักว่าจะสังเกตอะไร ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนเป็นอย่างไร เพื่อให้เห็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ส่วนการบันทึกนั้น ถ้าเป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมก็สามารถทำได้ในขณะที่สังเกต แต่ถ้าเป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วมการบันทึกอาจจะไม่สะดวก ควรบันทึกเมื่อเสร็จจากการสังเกตแล้ว ในขณะที่สังเกตหรือบันทึกนั้น ผู้วิจัยต้องคิด (หรือตีความ) และตรวจสอบลักษณะต่างๆของกิจกรรมไปด้วย การสังเกตจะให้ประโยชน์แก่ผู้วิจัย คือ ทำให้เห็นพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติ ทำให้ได้ข้อมูลคนที่ไม่อยากบอกหรือไม่อาจตอบได้ และจะเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

ในการสังเกตนั้น นักวิจัยไม่สามารถสังเกตทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสนามได้หมด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีศูนย์กลางของการสังเกต กรอบของปรากฏการณ์ในฉากสนาม (Social Setting) ไม่ว่าจะเป็นองค์กร โรงเรียน ชุมชน มุมถนน ฯลฯ ซึ่งสามารถแยกย่อย ออกเป็นศูนย์กลางของการสังเกต ตั้งแต่เล็กไปหาใหญ่ได้ประมาณ 6 หน่วย (Lofland, 1971 อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2545) ดังนี้

1) การกระทำ (Acts) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์หนึ่งในช่วงเวลาสั้นๆ คือตั้งแต่วินาที นาที ไปจนถึงชั่วโมง

2) กิจกรรม (Activities) หรือการกระทำของหลายๆคนในฉาก ซึ่งแสดงความสำคัญและความผูกพันการกระทำที่เกี่ยวข้องกับหลายคนมากกว่าเป็นส่วนบุคคล หรือส่วนตัว ซึ่งใช้เวลาเป็นหน่วยวัน สัปดาห์ เดือน หรือเป็นช่วงฤดูปลูก หวาน ไถ เป็นต้น

3) ความหมาย(Meaning) คือ การให้ความหมายของการกระทำหรือกิจกรรม โดยคำพูดที่แสดงออกของผู้ให้ข้อมูล (Actor's Verbal) อธิบายให้คำจำกัดความและทิศทางของการกระทำต่อสิ่งของ เหตุการณ์และคุณลักษณะต่างๆของมนุษย์ เช่น ทำตามนวัตกรรม ความเชื่อ ความเข้าใจ อุดมการณ์ ภาพตายตัวหรือภาพเหมารวม(stereotype) อคติต่างๆทั้งทางบวกและทางลบ

4) การมีส่วนร่วม (Participation) ของบุคคลต่างๆในสถานการณ์หรือฉากที่เราศึกษา ซึ่งอาจเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กรที่มีอยู่แล้วในฉาก เช่น ร่วมอยู่ในทีมนักกีฬา เป็นกรรมการกลุ่มอาชีพทำหน้าที่เป็นกรรมการทำงานในโรงงาน กลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้ใช้แรงงาน หรืออาจเป็นรูปแบบอันเกิดจากการคิดสร้าง โดยคุณสมบัติอันเป็นส่วนร่วมในฉากหนึ่งๆ (Constructing Pattern)

5) ความสัมพันธ์ (Relationship) ของบุคคลต่างๆ ลักษณะของความสัมพันธ์อันเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีอิทธิพลต่อกันและกัน ความสัมพันธ์ของกิจกรรมที่เชื่อมโยงในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางแนวตั้งหรือแนวนอน ทางมิตรหรือปรปักษ์ ทางปกป้องหรือละเลย ฯลฯ รวมทั้งด้านความตระหนักในเรื่องราวเกี่ยวกับสถานการณ์ภาพของมนุษย์ เช่น ความเจ็บป่วยในกลุ่มผู้เป็นโรคเอดส์ ความตาย ฯลฯ

6) สถานที่ (Setting) รูปแบบทุกสิ่งทุกอย่างภายใต้ “สภาพการศึกษา” ซึ่งถือเป็นหน่วยการวิเคราะห์ อาจเป็นสถาบันรูปแบบต่างๆ เช่น โรงเรียน โรงงาน โรงพยาบาล โรงแรม ฯลฯ หรืออาจเป็นระบบ เช่น ระบบราชการ ระบบเอกชน ซึ่งถ้ามีหลายหน่วยงานการวิเคราะห์ ก็อาจแยกเป็นอนุระบบ (Sub Setting) เช่น การศึกษาเต็มรูปแบบของโรงเรียนราษฎร์ หรือโรงเรียนขนาดเดียวกัน หรือประเภทเดียวกัน

5.2 การสัมภาษณ์ (Interview)

อุทุมพร จามรมาน (2531อ้างถึงใน บุญยาพร ฉิมพลอย,2544) ได้ให้ความหมายว่า การสัมภาษณ์เป็นการประจันหน้ากันระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์ (interview) กับผู้สัมภาษณ์ (interviewer) การสัมภาษณ์จะมีลักษณะเหมือนคุยโต้ตอบซักถามกัน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกตั้งหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้จัดบันทึกการสัมภาษณ์ คำถาม และวิธีการถามของผู้สัมภาษณ์ ตลอดจนคำตอบ และวิธีการของผู้ให้สัมภาษณ์

สุภาวศ์ จันทวานิช (2543) ได้ให้ความหมายว่า การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าที่ใช้กันโดยทั่วไปในแขนงวิชาทางสังคมศาสตร์ เป็นรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ถามและผู้ตอบ ภายใต้กฎเกณฑ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูล เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหลัก

นิตา ชูโต (2545) ได้ให้ความหมายว่า การสัมภาษณ์พูดคุยในสนามเป็นวิธีการสำคัญและนิยมใช้มากที่สุด เพราะมนุษย์สื่อสารด้วยการใช้ปากและเสียงมากที่สุด เนื่องจากสะดวกและรวดเร็ว ผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์สามารถโต้ตอบ อธิบายจนเกิดความชัดเจน ชักถามจนเกิดความกระจ่างทำให้ได้ข้อมูลลึกซึ้งและสมบูรณ์

สุภางค์ จันทวานิช (2543) ได้ทำการแบ่งประเภทของการสัมภาษณ์ไว้ 2 แบบ คือ

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (structured interview or formal interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยเตรียมคำถามไว้แน่นอน มีทั้งคำถามที่ต้องการคำตอบเฉพาะเจาะจง และคำถามที่ตอบได้ตามความต้องการ คำตอบจะมีความสมบูรณ์ และถูกต้องเมื่อผู้วิจัยมีการเตรียมตัวเป็นอย่างดี แต่ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไม่มีความลึกซึ้งและครอบคลุมเพียงพอ

2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) เป็นวิธีการสัมภาษณ์ที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพ มักใช้คู่กับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สามารถตั้งคำถามขณะสัมภาษณ์ได้นอกเหนือจากแนวคำถามที่เตรียมไว้ แบ่งเป็น

- 1) การสัมภาษณ์โดยเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ
- 2) การสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจโดยเฉพาะ หรือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indept interview)
- 3) การทะลอมกล่อมเกล่า (probe)
- 4) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key informant interview)

5.3 การวิเคราะห์เอกสาร

การใช้ข้อมูลเอกสารในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการนำข้อมูลที้นอกเหนือไปจากข้อมูลที่ต้องเก็บรวบรวมในสนามโดยตรง ข้อมูลเหล่านี้ได้แก่ เอกสาร สถิติ ตัวเลข และข้อมูลหลักฐานต่างๆที่มีอยู่ปกติในสังคมจัดเก็บกันอยู่แล้ว เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า unobtrusive measures เท่าที่ผ่านมา การนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์สังคมมีไม่มากนัก ทั้งที่ข้อมูลเหล่านี้มีอยู่แล้วโดยต้องเก็บรวบรวมเพิ่มเติม แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท (Webbs et all., 1973 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช ,2543)คือ

- 1) ข้อมูลเกี่ยวกับร่องรอยตามปกติธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การสึกกร่อนหรือสึกหรอ และส่วนที่เหลืออยู่หรือส่วนที่เพิ่มเข้ามา
- 2) ข้อมูลสถิติและบันทึกต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สถิติที่มีการบันทึกสม่ำเสมอ และข้อมูลซึ่งเป็นบันทึกเหตุการณ์สำคัญขององค์กรหรือเรื่องราวส่วนตัวของบุคคล
- 3) ข้อมูลที่อาจสังเกตเห็นได้โดยง่าย ข้อมูลประเภทนี้ได้แก่ ข้อมูลที่

ปรากฏอยู่แล้ว แต่อาจไม่มีผู้ใดให้ความสนใจมาก่อน นักวิจัยที่ช่างสังเกตและมีกรอบแนวคิดหรือข้อสงสัยบางอย่างอยู่ในใจ จะใช้ประโยชน์จากข้อมูลประเภทนี้ได้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารอาจใช้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เป็นวิธีหลักของการวิจัย หรือเป็นส่วนขยายเพิ่มเติมในการวิจัยก็ได้ ข้อมูลเอกสารให้ภาพที่มีทั้งตัวปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาและสภาพแวดล้อมหรือบริบททางสังคมที่ปรากฏนั้นเกิดขึ้น

5.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

โยธิน แสงวดี (2530) ให้แนวคิดของการสนทนากลุ่มไว้ว่า การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นวิธีการอันหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้นๆ และยังทำให้ทราบถึงปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า คำถามในวงสนทนากลุ่มจะเป็นคำถามที่ถามถึงความรู้สึก การตัดสินใจ การให้เหตุผล แรงจูงใจ หรือสภาวะภายในต่างๆของบุคคล ความประทับใจ เป็นต้น การสนทนากลุ่มมีลักษณะเป็นการ พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวางของผู้เข้าร่วมสนทนากันเองและกับนักวิจัย การถกประเด็นสนทนามีความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนการโต้แย้งปัญหาหรือหัวข้อของการสนทนาถูกกำหนดโดยนักวิจัย หรือผู้สนใจทำการศึกษาในเรื่องนั้นๆ แล้วเลือกสรรบุคคลที่คิดว่าสามารถให้คำตอบในเรื่องที่สนใจได้ตรงประเด็นที่สุดเข้าร่วมในการสนทนา

5.4.1 ความหมายของการสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม คือการรวบรวมข้อมูลจากการนั่งสนทนากับผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) เป็นกลุ่มซึ่งผู้ร่วมสนทนากลุ่มนี้จะได้มาจากการเลือกสรรตามหลักเกณฑ์ที่นักวิจัยกำหนดไว้ว่าจะเป็นผู้ที่สามารถให้คำตอบตรงประเด็น สามารถตอบวัตถุประสงค์ที่สนใจศึกษามากที่สุด และขนาดของกลุ่มสนทนาควรประกอบด้วยผู้เข้าร่วมสนทนา 7-8 คน ซึ่งนับว่าเป็นขนาดที่กำลังเหมาะที่จะก่อให้เกิดการถกประเด็นปัญหาและการเสวนา ถ้าหากกลุ่มมีขนาดใหญ่กว่านี้ ก็จะมีลักษณะเป็นกลุ่มใหญ่จะลำบากในการนั่งสนทนาเป็นกลุ่ม และยากต่อการสรุปประเด็นปัญหาหรือวิเคราะห์ข้อมูล

5.4.2 องค์ประกอบของการจัดสนทนากลุ่ม

โยธิน แสงวดี (2530) จำแนกองค์ประกอบของการจัดสนทนากลุ่ม ไว้ดังนี้

1) สิ่งแรกที่ต้องทำในเรื่องของการสนทนากลุ่ม คือ การกำหนดเรื่องที่จะทำการศึกษา การกำหนดหัวข้อเรื่องนี้ อาจเกิดมาจากแนวคิด ทฤษฎี หรือเรื่องที่สนใจศึกษานั้นเอง

2) กำหนดตัวแปรหรือตัวบ่งชี้ที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการศึกษา เพื่อนำมาสร้างเป็นแนวทางในการดำเนินการสนทนา ซึ่งการกำหนดตัวแปรนั้น ก็จำแนกแยกแยะมาจากวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นเอง วัตถุประสงค์ต้องการทราบอะไรก็กำหนดตัวแปรออกมาแล้วนำมาสร้างเป็นแนวคำถามย่อยๆ

3) แนวทางในการสนทนากลุ่ม ได้จากการนำตัวแปรที่กำหนดไว้มาเรียบเรียงเป็นข้อย่อย จัดลำดับผู้เป็นเรื่องราวสนทนาให้เป็นขั้นตอน

4) แบบคัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา เป็นแนวทางในการคัดเลือกสมาชิก เพื่อเข้าร่วมในกลุ่มสนทนาที่ถือว่าเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษามากที่สุด แบบคัดเลือกนี้อาจจะทำการแบบสอบถามย่อยๆ หรือเป็นตารางคัดเลือกก็ได้ ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ของผู้วิจัยที่จะกำหนด และจะต้องมีแบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มในแต่ละครั้งเก็บไว้ด้วย เพราะบางครั้งอาจจะมีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ห่ออีกต่อไป

5) บุคลากรในการจัดสนทนากลุ่ม ในการจัดสนทนากลุ่มแต่ละครั้งควรจะประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้ คือ (ประวิต เอราวรรณ์, 2539)

ก. ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้ถามคำถาม และเป็นผู้นำการสนทนา ตลอดจนกำกับการณ์สนทนาของกลุ่มให้เป็นไปตามแนวทางของหัวข้อการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน ละเอียดยิ่งที่สุด ภายในเวลาที่กำหนด

ข. ผู้จดบันทึกคำสนทนา (Note-taker) เป็นผู้ที่คอยจดบันทึกคำสนทนา จะทำหน้าที่จดทุกคำพูดที่จดทัน รวมทั้งการจดกิริยาท่าทางของสมาชิกผู้เข้าร่วมด้วย เพราะการไม่พูดและการนั่งอยู่เฉยๆ อาจไม่ใช่การไม่มีความเห็น แหวตา ท่าทาง ก็อาจแสดงความคิดเห็นด้วยหรือคำตอบการพยักหน้า การส่ายหน้า และสีหน้านั้น เป็นการแสดงออกถึงคำตอบได้ ผู้จดบันทึกการสนทนานอกจากจะช่วยจดบันทึกแล้ว บางครั้งยังมีหน้าที่สะกิด เตือนหรือบอกผู้ดำเนินการสนทนาในกรณีที่คุณดำเนินการสนทนาลืมถามคำถาม หรือข้ามคำถาม และสิ่งสำคัญที่ผู้จดบันทึกต้องทำคือ เมื่อเริ่มการสนทนาจะต้องเขียนผังการนั่งสนทนากลุ่มให้ผู้ดำเนินการสนทนาด้วย เพราะจะช่วยให้ผู้ดำเนินการสนทนาทราบว่าในกลุ่มมีใครบ้าง ชื่ออะไร นั่งอยู่ตรงไหน ซึ่งช่วยให้บันทึกง่ายขึ้น

ค. เจ้าหน้าที่บริการทั่วไป (Provider) เป็นบุคคลที่คอยเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่อยู่ในกลุ่มสนทนา มีหน้าที่คอยบริการน้ำดื่ม ขนม บันทึกเทป ตลอดจนคอยกันผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องในวงสนทนากลุ่มเข้าไปเสนอความคิดเห็นในกลุ่ม หรือเข้าไปรบกวนสมาธิของสมาชิกกลุ่ม

6) อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลในการจัดสนทนากลุ่ม อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ คือ เทปบันทึกเสียง เพราะในการสนทนากลุ่มจะมีการถกประเด็นปัญหา

การโต้แย้งบางครั้งจะเป็นการแสดงความคิดเห็นที่พร้อมกันหรือแย้งกันพูด ซึ่งจะมีเสียงหลายเสียงของบุคคลในเวลาเดียวกัน หรืออาจจะเป็นเสียงพูดเสริมหรือพูดแทรกของผู้ร่วมสนทนา ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ผู้ดำเนินการสนทนาอาจฟังไม่ทัน เทปบันทึกเสียงจะเป็นอุปกรณ์บันทึกข้อมูลที่ดีที่สุดที่สามารถเก็บเหตุผลรายละเอียดและข้อความตอบต่างๆ ได้ทั้งหมด ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นที่สุด ในการจัดสนทนากลุ่มจะใช้เทปบันทึกเสียง 2 เครื่องบันทึกข้อมูลเหลือมลักันประมาณ 5-10 นาที เพราะระหว่างการเปลี่ยนเทปจะมีเสียงขาดหายไปและเป็นประโยชน์ในการป้องกันการบันทึกข้อมูลถ้าหากเครื่องใดเครื่องหนึ่งเกิดขัดข้อง

อุปกรณ์เสริมในการจัดการสนทนา ได้แก่ บ้ายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนา ซึ่งช่วยให้ผู้ดำเนินการสนทนาจำบุคคลดังกล่าวได้รวดเร็วขึ้นในการสร้างความคุ้นเคย บรรยากาศแบบเป็นกันเอง การนั่งจับเข่าคุยกัน โดยการมีเครื่องดื่ม อาหารว่าง ของขบเคี้ยวเล็กๆ น้อยๆ ทำให้การสนทนาไม่ตึงเครียดจนเกินไป แนะนำว่าไม่ควรใช้อาหารที่กรอบเพราะเสียงอาจเข้าไปในขณะที่ยัดเทปได้ นอกจากนั้นอุปกรณ์ที่ช่วยเสริมคำอธิบายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ได้แก่ รูปภาพ แผ่นผัง เป็นต้น

7) สถานที่ที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ควรมีการกำหนดให้แน่นอนเป็นสถานที่ที่ผู้เข้าร่วมสนทนาทุกคนรู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดี อาจจัดในห้องดินหรือหมู่บ้าน เพื่อให้สะดวกแก่ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมากที่สุด บรรยากาศเงียบสงบ อากาศถ่ายเทสะดวก ไม่มีเสียงรบกวน และเป็นสถานที่ที่ทุกคนรู้สึกสบายใจที่จะพูดถึงความคิดเห็นหรือทัศนวิสัยของตนได้อย่างปลอดภัย

8) เวลาที่ใช้ในการสนทนา Popham (1993 อ้างถึงใน กนกวรรณ ชูชีพ, 2543) กล่าวถึงเวลาที่เหมาะสมในการสนทนากลุ่มว่า การสนทนากลุ่มแต่ละครั้งควรใช้เวลาประมาณ 1.30-2.30 ชั่วโมง แต่ Vaughn และคณะ (1996) แนะนำว่า เวลาที่เหมาะสมในการสนทนากลุ่มคือประมาณ 1.30 ชั่วโมง

9) ของกำนัล ของที่ระลึก เป็นสิ่งที่ผู้จัดสนทนากลุ่มควรเตรียมมามอบให้กับผู้เข้าร่วมสนทนา เพื่อเป็นการขอบคุณที่ได้สละเวลา มาแสดงความคิดเห็น ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ซึ่งมีโทษเป็นค่าจ้าง แต่เป็นสิ่งที่มอบให้เพื่อเป็นที่ระลึก

5.4.3 การวางแผนและการออกแบบการสนทนากลุ่ม

Vaughn และคณะ (1996) ได้กำหนดขั้นตอนในการจัดสนทนากลุ่มออกเป็น 9 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไป 2) การกำหนดผู้ดำเนินการสนทนา 3) การค้นหาเป้าหมายของการวิจัย 4) การคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนา 5) การกำหนดจำนวนคนในการสนทนากลุ่ม 6) การจัดเตรียมความสะดวกต่างๆ ในการสนทนากลุ่ม 7) การพัฒนาแนวทางการสัมภาษณ์ 8) การดำเนินการสนทนากลุ่ม และ 9) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

5.4.4 การดำเนินการสนทนากลุ่ม

เมื่อสมาชิกกลุ่มมาพร้อมกันแล้ว ก็เริ่มดำเนินการสนทนา โดยผู้ดำเนินการสนทนาในที่นี้คือ พิธีกร แนะนำตนเองและทีมงาน แล้วอธิบายถึงจุดมุ่งหมายในการมาทำการสนทนา วัตถุประสงค์ของการสนทนา และบอกว่าจะมีการบันทึกเทปคำสนทนาตลอดการถกประเด็นปัญหา นอกจากนี้ก็จะมีผู้คอยจดบันทึกคำสนทนาด้วย ผู้ดำเนินรายการจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนาด้วยตนเอง คำถามที่ถามไม่ใช่ถามคนเดียว แต่เป็นการสร้างประเด็นปัญหาถามทั้งกลุ่ม (โยธินแสงวงศ์, 2530)

5.4.5 ประเภทของการจัดสนทนากลุ่มเพื่อใช้ศึกษาในวัตถุประสงค์ต่าง ๆ

- 1) ใช้เพื่อสร้างให้เกิดสมมติฐานใหม่ๆ
- 2) ใช้เพื่อสำรวจความคิดเห็น ทศนคติของประชากรต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่สนใจจะศึกษา
- 3) ใช้ในการทดสอบแนวความคิดในเรื่องที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาใหม่
- 4) ใช้ในการประเมินผลการวิจัยทางธุรกิจ
- 5) ใช้ในการทดสอบแบบสอบถาม และเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน
- 6) ใช้เพื่อหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือไม่แน่ชัดในการวิจัยเชิงปริมาณ นำคำตอบจากการสนทนากลุ่มไปอธิบายเสริม
- 7) ใช้ประโยชน์ในการทำ Pilot Study ศึกษาบางเรื่องเพื่อเป็นแนวทางในการทำ Case Study ต่อไป

5.4.6 ข้อดีและข้อจำกัดของการสนทนากลุ่ม

ข้อดีของการจัดสนทนากลุ่ม

- 1) ก่อให้เกิดการเสวนากันในเรื่องที่สนใจ ไม่มีการปิดบัง
- 2) การสนทนากลุ่ม จะเป็นการสร้างบรรยากาศการเสวนาให้เป็นกันเองระหว่างผู้นำ การสนทนา กับสมาชิกกลุ่มสนทนาหลายๆคนพร้อมกัน
- 3) การสนทนากลุ่มจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษายิ่งขึ้น

4) คำตอบจากการสนทนากลุ่ม มีลักษณะเป็นคำตอบเชิงเหตุผล คล้ายๆกับการ รวบรวมข้อมูลแบบเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้เป็นประโยชน์เสริมในการอธิบายข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ

5) ประหยัดเวลา และงบประมาณของนักวิจัยในการศึกษาเรื่องเดียวกัน จาก ประชากรบางกลุ่ม และในชุมชนบางแห่ง

6) ทำให้ได้รายละเอียดลึกซึ้ง สามารถตอบคำถามประเภททำไม และอย่างไร ซึ่งการวิจัยเชิงปริมาณ ไม่สามารถบอกได้

7) การสนทนากลุ่มจะช่วยบ่งชี้อิทธิพลของวัฒนธรรมและคุณค่าต่างๆของสังคมนั้นได้ เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มมาจากกลุ่มเดียวกัน ผลการสนทนากลุ่มเล็กอาจใช้เป็นตัวแทนของกลุ่มใหญ่ได้ (บางเรื่อง บางชุมชน)

ข้อจำกัดของการสนทนากลุ่ม

1) วัตถุประสงค์ของการสนทนาจะต้องชัดเจน ไม่สะเปะสะปะ
2) ผู้ดำเนินการสนทนาต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะเด่นเฉพาะ
3) การสร้างแนวคำถาม จะต้องเรียบเรียงแนวคำถามให้ดี ไม่วกวน และจะต้องมีการทดสอบ (Pretest) แนวคำถามเสมอก่อนที่จะใช้จริง

4) ภาษาที่ใช้ในการพูดคุย ผู้ดำเนินรายการควรใช้ภาษาที่สมาชิกในกลุ่มเข้าใจเป็น อย่างดี หรือเป็นภาษาในท้องถิ่นที่ทำการศึกษ เพราะจะง่ายต่อการสื่อความหมาย

5) การสนทนากลุ่มทำได้เพียงบางเรื่องเท่านั้น มิใช่ว่าจะทำการศึกษาได้ทุกเรื่อง

6) จะต้องตรวจสอบอุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล และอุปกรณ์สนามทุกอย่างให้ เรียบร้อย เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด

6.การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การตรวจสอบข้อมูล

Denzin (1970 อ้างถึงใน สุภาภรณ์ จันทวานิช ,2543) ได้เสนอวิธีที่ใช้ในการตรวจสอบข้อมูลก่อนนำมาวิเคราะห์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) เป็นการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบคือการตรวจสอบแหล่งของข้อมูล โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ แหล่งบุคคล

การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) เป็นการตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนได้ข้อมูลแตกต่างกันอย่างไร โดยการให้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลหลายคน

การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายในเรื่องเดียวกัน เช่นการใช้สังเกตควบคู่กับการสอบถาม เป็นต้น

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะที่สำคัญคือ

1.การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปมี 3 แบบ คือ การวิเคราะห์แบบอุปนัย การจำแนกชนิดของข้อมูล และการเปรียบเทียบข้อมูล (สุภาวงศ์ จันทวานิช ,2543)

2.การวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆที่ต่อเนื่องกัน

3.การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (constant comparison) คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบโดยการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบเป็นปรากฏการณ์ที่เริ่มเป็นนามธรรมขึ้น

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ณรงค์ชัย สาไพวัลย์ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันในการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ **มาก** เรียงตามลำดับ คือ 1)การคัดกรองนักเรียน 2) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3) การป้องกันและการแก้ไขปัญหา 4) การส่งเสริมนักเรียน และ 5) การส่งต่อ ปัญหาการดำเนินงาน โดยภาพรวม พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับ **ปานกลาง** ทั้ง 4 ขั้นตอน ยกเว้น การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลที่มีปัญหาอยู่ในระดับ **น้อย** ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ โรงเรียนควรมีคณะกรรมการนิเทศติดตามอย่างสม่ำเสมอ ควรมีการพัฒนากระบวนการสารสนเทศ ควรมีความพร้อมด้าน เอกสาร สื่อ และอุปกรณ์ เพื่อเอื้อในการทำงาน โรงเรียนควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และควรจัดอบรมสัมมนาให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการดำเนินงานโดย

ภาพรวม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านครูประจำชั้นและครูที่เกี่ยวข้อง ด้านนักเรียน และด้านการดำเนินงานของโรงเรียน

นันทพงศ์ พุทธษชาติวิรัตน์ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวมยังอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมนักเรียนและด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลอยู่ในระดับมาก ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อ และคัดกรองนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ส่วนปัญหาในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้แก่นักเรียนให้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริง มีความผิดพลาดในการคัดกรองนักเรียน นักเรียนมีปัญหาแล้วไม่ปรึกษาครู เป็นต้น

เรืองยศ อุตระศาสตร์(2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาจากความคิดเห็นของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดขอนแก่นผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับ **มาก** เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ 1)ด้านการส่งเสริมนักเรียน 2) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) ด้านการคัดกรองนักเรียน 4) ด้านการส่งต่อ 5) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ปัญหาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับ **น้อย** เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้แก่ 1) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา 2) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการส่งต่อ 5)ด้านการคัดกรองนักเรียน และความต้องการในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับ **มาก**

สังคม แก้วสว่าง (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเสสะเวชวิทยา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพัฒนามีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเสสะเวชวิทยา ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความพร้อมพอสมควร อาจารย์ที่ปรึกษามีความคิดเห็นว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สามารถดูแลช่วยเหลือและพัฒนาให้นักเรียนได้ทุกคนทุกกลุ่ม ไม่ใช่เฉพาะนักเรียนที่มีปัญหา ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือฝ่ายบริหารให้การสนับสนุนการดำเนินงาน ส่วนปัญหาคือ อาจารย์ที่ปรึกษามีภาระงานมาก การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ทำให้มีภาระงานเพิ่มขึ้น อาจารย์ที่ปรึกษามีปัญหาในการเยี่ยมบ้านนักเรียน ขาดทักษะการจดบันทึกข้อมูลในการปฏิบัติงาน และการประเมินพฤติกรรมนักเรียนจากการทดลองนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้ในโรงเรียน ปรากฏว่าระบบดังกล่าวสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง กล่าวคือ มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน มีขั้นตอนกระชับง่ายต่อการปฏิบัติ รวมทั้งมีคู่มือที่อ่านเข้าใจง่าย สามารถใช้ในการปฏิบัติงานได้ดี ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่พัฒนาแล้วยังเหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆในโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนักเรียน และการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

จิตตินี จันทรโพธิ์ศรี (2539) ได้ศึกษสาเหตุและวิธีการช่วยเหลือนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เป็นการศึกษาเชิงบรรยายประเภทการศึกษารายกรณี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้น ม.2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 3คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ระเบียบวาระสนทนา สังคมมิติ ใคร่อยแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล บันทึกประจำวัน การสัมภาษณ์ การสังเกต การเยี่ยมบ้าน และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการช่วยเหลือ ได้แก่ โปรแกรมการให้คำปรึกษาโดยใช้กลวิธี MT METHOD หรือ LAC METHOD โปรแกรมการให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาการยอมรับตนเอง ผลการวิจัย พบว่า

1) สาเหตุจากนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ขาดแรงจูงใจในการเรียน การมีนิสัยในการเรียนที่เหมาะสม ผลกระทบที่เกิดจากโรคประจำตัว และปัญหาพื้นฐานทางการเรียนต่ำ

2) สาเหตุจากภูมิหลังทางครอบครัว ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ในครอบครัวและได้ให้ความช่วยเหลือ โดยการให้คำปรึกษาตามกลวิธี MT METHOD หรือ LAC METHOD และการให้โปรแกรมการให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาการยอมรับตนเอง ปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างสามารถพัฒนานิสัยการเรียน ได้

เหมาะสมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ตลอดจนวางเป้าหมายในการเรียนได้ตามศักยภาพของตน

สมลักษณ์ พรหมเ็นตร และฉันทนา จันทร์บรรจง (2546 อ้างถึงใน นันทพงศ์ พุทธชาติรัตน์, 2546) ได้ทำการศึกษาการกำหนดคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษานักเรียน และการสร้างรูปแบบการบริหารงานที่ปรึกษานักเรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สภาพการบริหารงานที่ปรึกษานักเรียนและปัญหาอุปสรรคการปฏิบัติงานของครูที่ปรึกษา ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น การปฏิบัติงานด้านการเตรียมครูที่ปรึกษานักเรียน มีการปฏิบัติระดับน้อย งานของครูที่ปรึกษาขาดการดูแลเอาใจใส่จากหน่วยงานเหนือกว่า ทำให้ขาดการพัฒนา งาน ครูที่ปรึกษามีภาระงานสอนและงานพิเศษมาก ไม่มีเวลาปฏิบัติหน้าที่ครูที่ปรึกษา จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนมีมากเกินไปทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง

Dickstein (1971 อ้างถึงใน เรืองยศ อุดรศาสตร์, 2546) ได้ศึกษาบุคลิกลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชอบ พบว่า นักเรียนชายนิยมผู้ให้คำปรึกษาเพศชายมากกว่า และนักเรียนหญิงเองก็ชอบผู้ให้คำปรึกษาเพศหญิงมากกว่า และเปอร์เซ็นต์นักเรียนหญิงที่ต้องการไปรับคำปรึกษาจากผู้ให้คำปรึกษาชายมีมากกว่า นักเรียนชายที่ต้องการไปรับคำปรึกษาจากผู้ให้คำปรึกษาเพศหญิง

Huggins (1975 อ้างถึงใน นันทพงศ์ พุทธชาติรัตน์, 2546) ได้ศึกษาผลการให้กำลังใจของครูที่มีต่อพฤติกรรมก่อนของนักเรียน เพื่อต้องการดูว่าครูใช้เทคนิคการเสริมแรงด้วยการให้กำลังใจนักเรียน จะลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในห้องเรียนได้หรือไม่ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนจากโรงเรียนประถม 216 คน โรงเรียนมัธยม 169 คน และครู 20 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม A เป็นกลุ่มที่ได้รับการฝึกเกี่ยวกับพฤติกรรมที่รบกวนของเด็ก กลุ่ม B เป็นครูที่ได้รับการฝึกเกี่ยวกับการแก้ไขพฤติกรรมที่เพิกเฉยของเด็ก ก่อนการเริ่มการวิจัย ครูแต่ละคนประเมินพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก 16 พฤติกรรมโดยประเมินวันละ 2 ครั้ง ทำติดต่อกัน 10 วัน ต่อจากนั้นครูใช้แรงเสริมด้วยการให้กำลังใจและเอาใจใส่ต่อนักเรียน ผลปรากฏว่า ครูกลุ่ม A รายงานว่าพฤติกรรมก่อนลดลง 52.7% และพฤติกรรมเพิกเฉยลดลง 46.9% กลุ่ม B รายงานว่า พฤติกรรมก่อนลดลง 25.4% และพฤติกรรมเพิกเฉยลดลง 30.3% ซึ่งสรุปได้ว่า ครูที่ฝึกใช้เทคนิคการให้กำลังใจ โดยการให้แรงเสริมทางบวกมีประสิทธิภาพในการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในห้องเรียนได้

The Calhoun School (2003) ได้มีการนำระบบการให้คำปรึกษาไปใช้ในโรงเรียน โดยยึดหลักที่ว่า นักเรียนแต่ละคนก็จะมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ที่แตกต่างกัน จึงจัดให้มีครู หรือทีมที่คอยให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้สามารถดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง โดยที่ครูที่ปรึกษาของนักเรียน จะได้มีโอกาสพบปะกับผู้ปกครองของนักเรียนเป็นรายบุคคล อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง แต่จะมีความแตกต่างระหว่างนักเรียนระดับประถม และมัธยมในการทำหน้าที่ของครูที่

ปรึกษา คือ นักเรียนระดับประถม จะมีครูที่ปรึกษา หรือทีมที่ปรึกษา เป็นครูประจำวิชา หรือครูประจำชั้นที่ทางโรงเรียนมอบหมายให้ดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่นักเรียนระดับมัธยม จะมีการคละระดับชั้นเป็นกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะมีนักเรียนหลายระดับ ซึ่งนักเรียนสามารถร่วมกันเลือกครูที่ปรึกษาที่เขาต้องการ มาดูแลได้ ครูที่ปรึกษาจะดูแลนักเรียนทั้งในด้านการเรียน และในด้านสังคม ความเป็นอยู่ รวมทั้งประสานงานระหว่างโรงเรียน นักเรียน และผู้ปกครองอีกด้วย

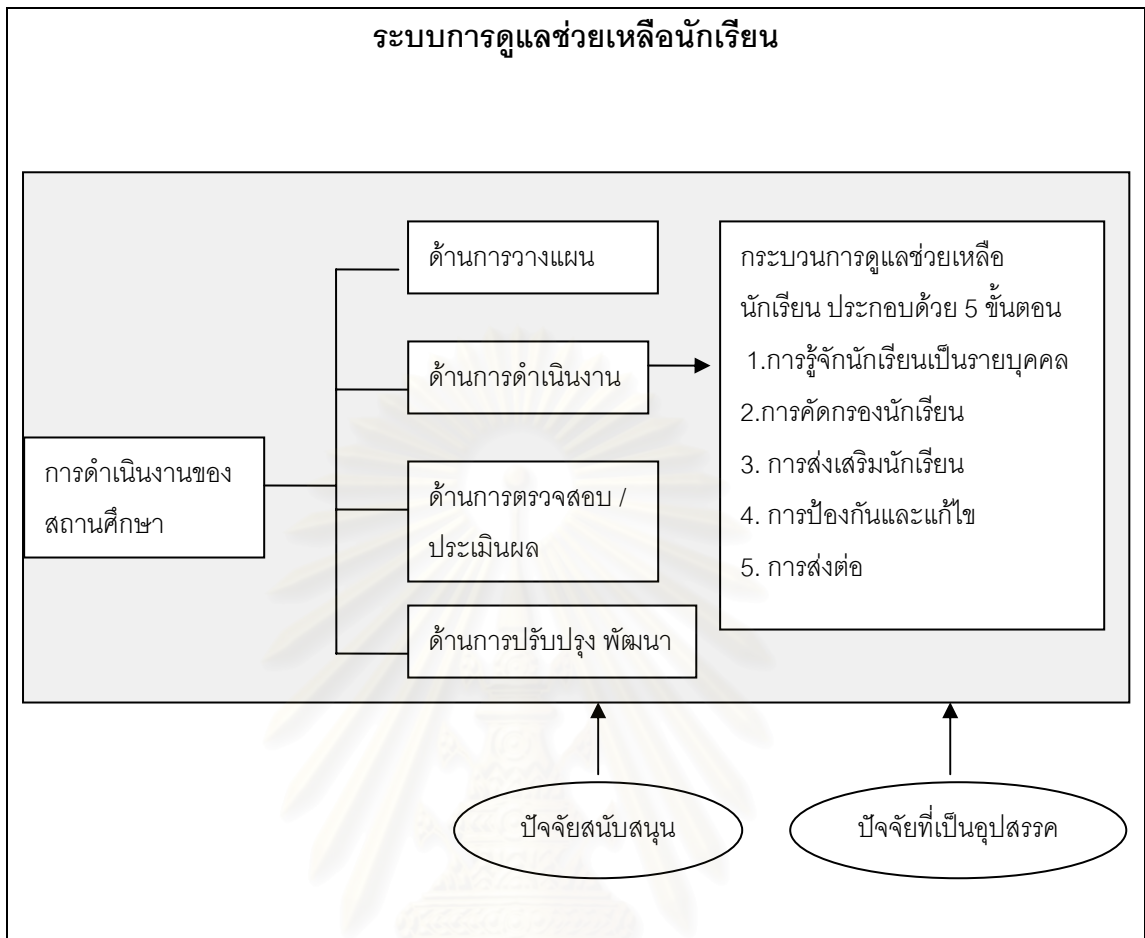
จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า

1. ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานในเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาทั้งเป็นการศึกษา ในเชิงปริมาณ และในเชิงคุณภาพ ซึ่งในการศึกษาเชิงปริมาณที่มีนั้น เป็นการศึกษเพื่อต้องการทราบระดับของการปฏิบัติงานโดยภาพรวมว่าอยู่ในระดับใด และปัญหาในการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับใด ซึ่งเป็นการศึกษาในภาพกว้าง ยังไม่สามารถอธิบายประสิทธิภาพของการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน และไม่สามารถวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาได้ ส่วนการวิจัยในเชิงคุณภาพ เป็นการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนเอกชน จึงเห็นได้ว่ายังไม่มีการศึกษาในลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ กับสถานศึกษาของรัฐบาล

2. จากงานวิจัยที่ศึกษา มีการศึกษาแนวทางการบริการจัดการนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน จะเห็นว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองและในเขตชนบทไม่มีความแตกต่างกันในภาพรวม แต่มีความแตกต่างกันในรายกิจกรรม และสถานศึกษาแต่ละแห่งมีแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปตามสภาพแวดล้อมและบริบทที่แตกต่างกัน แม้ว่าจะมีปัญหาที่ไม่ต่างกัน แต่แต่ละสถานศึกษาจะเลือกใช้ยุทธศาสตร์และวิธีการอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับว่าปัญหาหรือเรื่องราวใดจะถูกยกขึ้นมาเป็นประเด็น

3. จากผลการวิจัยทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ ที่ได้ทำการทดลองใช้วิธีการปรับพฤติกรรม และการให้คำปรึกษากับนักเรียนในระดับต่าง ๆ จะเห็นว่า วิธีการปรับพฤติกรรมและการให้คำปรึกษานั้น สามารถแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่างๆของนักเรียนได้ ดังนั้น การนำวิธีการปรับพฤติกรรมและการให้คำปรึกษามาใช้ เป็นหนทางหนึ่งในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในด้านต่างๆ ดังนี้ การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ดังแผนภาพที่ 2.4

แผนภาพที่ 2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานของสถานศึกษาในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งด้านการวางแผน การดำเนินงานตามแผน การกำกับติดตามประเมินผล และรายงาน การดำเนินงานของครูที่ปรึกษาในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปัจจัยที่สนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขในการดำเนินงานด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบพหุเทศกรณีศึกษา (Multi - Site Case Study Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่ศึกษาจากหลายกรณีศึกษาในพื้นที่ที่แตกต่างกัน โดยแบ่งออกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเลือกกรณีศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกกรณีศึกษาดังนี้

เกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษา

1. เป็นสถานศึกษาได้รับคัดเลือกเป็นสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2547
2. เป็นสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกันในด้านพื้นที่ กล่าวคือ เป็นสถานศึกษาที่อยู่ในจังหวัดที่แตกต่างกัน
3. เป็นสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกันในด้านขนาด คือ เป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนน้อยกว่า 500 คน) สถานศึกษาขนาดกลาง (จำนวนนักเรียนน้อยกว่า 501 – 1,500 คน) และ สถานศึกษาขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,500 คนขึ้นไป)
4. เป็นโรงเรียนที่ยินดีและให้ความร่วมมือในการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย ประกอบกับความสะดวกด้านที่พักอาศัย

จากเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษาทั้ง 4 ข้อข้างต้นสามารถคัดเลือกกรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ 3 โรงเรียน คือ

สถานศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่ โรงเรียนปัญญาวุธ จังหวัดพัทลุง

สถานศึกษาขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติภูเก็จ จังหวัดภูเก็ต

สถานศึกษาขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาเข้าสู่สนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล 3 เดือน เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ถึงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2549 แต่ก่อนที่จะลงภาคสนาม

ผู้วิจัยใช้เวลาศึกษาก่อนลงภาคสนาม 3 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2548 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2548 รวมระยะเวลาในการศึกษาภาคสนามทั้งหมด 6 เดือน ดังรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไปนี้

การศึกษาก่อนลงภาคสนาม

1. การศึกษาก่อนลงภาคสนาม ผู้วิจัยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ประกอบด้วย ประวัติ ที่มาของระบบ นโยบายสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา และรายละเอียดในขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจการดำเนินงานในเบื้องต้นก่อนลงไปศึกษาในสนาม และสามารถกำหนดกรอบการสังเกตและแนวทางคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม

2. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับโรงเรียนล่วงหน้า เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนจะส่งหนังสือขอเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปอีกครั้งหนึ่ง

3. ผู้วิจัยทำความเข้าใจในวิธีการ ขั้นตอน และประเด็นในการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม

4. จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการเก็บรวบรวมภาคสนาม ได้แก่ สมุดบันทึก แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกต เทปบันทึกเสียง เครื่องเล่นเทป กล้องถ่ายรูป และของที่ระลึก

การเข้าสู่สนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเดินทางไปสำรวจสถานที่ตั้งของโรงเรียน และเส้นทางในการเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลล่วงหน้าก่อนเข้าสู่สนามจริง เพื่อความสะดวกในการเข้าไปเก็บข้อมูลและสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลในเบื้องต้น โดยผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลที่โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมก่อน เนื่องจากผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับโรงเรียนและรู้จักผู้บริหารและครู-อาจารย์บางท่านในโรงเรียน จึงคิดว่าเป็นการสะดวกในการเก็บข้อมูล และเป็นกรณีพิเศษกรณีในการทำวิจัย เพื่อความคล่องแคล่วและความเป็นระบบในการเก็บข้อมูลในอีก 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนปัญญาวิฑูร์ และโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ต่อไปตามลำดับ โดยใช้ระยะเวลาในแต่ละโรงเรียนนานประมาณ 1 เดือน

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลในพหุกรณีศึกษาทั้ง 3 แห่ง ผู้วิจัยใช้วิธีการเปิดเผยสถานภาพที่แท้จริงในการเข้าไปเก็บข้อมูล โดยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลในโรงเรียนทั้ง 3 แห่งนั้นมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับบุคคลและสภาพแวดล้อม ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริหารสถานศึกษานั้น ผู้วิจัยได้เข้าไปพบเพื่อขออนุญาตศึกษาข้อมูลในการทำวิจัยด้วยตนเองทั้ง 3 โรงเรียน โดยผู้วิจัยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ และเหตุผล

ในการทำวิจัยในแต่ละสถานศึกษา พร้อมทั้งขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูล ซึ่งผู้บริหารทั้ง 3 โรงเรียนยินดีให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูล

อาจารย์ผู้สอน

ในการเก็บข้อมูลกับอาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมนั้น เนื่องจากผู้วิจัยรู้จักกับอาจารย์ที่ทำหน้าที่เลขานุการในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่แล้ว อาจารย์ท่านนี้จึงแนะนำให้ผู้วิจัยได้รู้จักกับ อาจารย์แนะแนว และอาจารย์ที่ปรึกษาหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายถึงเรื่องที่ทำวิจัย วัตถุประสงค์ การเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ และสังเกตการดำเนินกิจกรรมในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้รับความกรุณา และความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างดียิ่ง ส่วนการสร้างความสัมพันธ์กับอาจารย์ในโรงเรียน ปัญญาจุฑาและโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ผู้วิจัยได้ขอความกรุณาจากรองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียนในการแนะนำให้รู้จักกับอาจารย์แนะแนว และอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้รับความกรุณา และความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างดียิ่งเช่นเดียวกัน

นักเรียน

การสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียน ผู้วิจัยใช้วิธีการแนะนำตัวเองให้นักเรียนรู้จักว่าเป็นใครมาจากไหน และมาเก็บข้อมูลเรื่องอะไร โดยผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนตั้งแต่เข้าแถวเคารพธงชาติ กิจกรรมหลังเลิกแถว โดยสังเกตอยู่บริเวณที่นั่งข้างๆสนาม หรือข้างอาจารย์ เมื่อมีเวลาและโอกาสก็จะพูดคุยกับนักเรียนที่โถงอาคาร ห้องแนะแนว หรือโรงอาหาร เมื่อรู้จักกันแล้วก็จะมีการทักทาย และพูดคุยกับผู้วิจัยมากขึ้นรับประทานอาหารที่โรงอาหารด้วยกันในบางครั้ง นักเรียนที่มีความสนิทสนมกับผู้วิจัยก็จะแนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักกับนักเรียนคนอื่นๆต่อไป จากนั้นผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการจัดกิจกรรมในคาบโฮมรูม คาบทักษะชีวิต ในระยะหลังของการเก็บข้อมูลนักเรียนหลายคนจะให้ความสนิทสนมกับผู้วิจัยค่อนข้างมาก เข้ามาทักทายพูดคุยและสอบถามในด้านการเรียน หรือเรื่องอื่นๆมากมาย

ผู้ปกครอง

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียนใช้วิธีการที่แตกต่างกัน คือ โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม และโรงเรียนปัญญาจุฑา ผู้วิจัยได้ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ปกครองด้วยตัวเอง ที่บ้านของผู้ปกครอง เพราะอยู่ในบริเวณโดยรอบของโรงเรียน โดยได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ในโรงเรียนในตอนแรกผู้วิจัยขออนุญาตผู้ปกครองเพื่อขอสัมภาษณ์ก่อน พร้อมแนะนำตัวว่าเป็นใครมาจากไหน มาทำอะไร ซึ่งผู้ปกครองทุกท่านยินดีให้ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ทั้งยังแนะนำผู้ปกครองในละแวกเดียวกันให้ผู้วิจัยรู้จักอีกด้วย ส่วนการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองในโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ผู้วิจัยได้ส่งหนังสือแนะนำตัวและขอความอนุเคราะห์ในการ

สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน และให้ผู้ปกครองตอบกลับว่ายินดีให้สัมภาษณ์หรือไม่ แต่ในบางโอกาสที่ผู้วิจัยมีโอกาสได้พูดคุยกับผู้ปกครองที่มารับนักเรียนก็ได้ขออนุญาตสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลในขณะนั้นเลย

3.วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการอย่างครบถ้วน และครอบคลุม เพื่อตอบปัญหาการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยแหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. เอกสาร คู่มือ แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา คู่มือสนับสนุนการดำเนินงานครูเครือข่ายการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คู่มือเอกสารของกรมสุขภาพจิต รายงานการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพนักเรียนของสถานศึกษา

2. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าอาจารย์ที่รับผิดชอบในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ประจำวิชา อาจารย์แนะแนว นักเรียน และผู้ปกครอง แสดงรายละเอียดได้ดังนี้

โรงเรียนปัญญาวรุฒ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ 1 ท่าน, รองผู้อำนวยการ 1 ท่าน, อาจารย์ที่ปรึกษา 4 ท่าน, อาจารย์แนะแนว 1 ท่าน, สันทนาการกลุ่มนักเรียน ม.5 จำนวน 10 คน, สัมภาษณ์นักเรียน (ม.3 และ ม.6) จำนวน 4 คน, สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ม.1, ม.3, และ ม.4 ทั้งหมด 5 ท่าน

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ ภูเก็ต ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ 1 ท่าน, รองผู้อำนวยการ 2 ท่าน, อาจารย์ที่ปรึกษา 5 ท่าน, อาจารย์แนะแนว 1 ท่าน, สันทนาการกลุ่มนักเรียน ม.4 จำนวน 10 คน, สัมภาษณ์นักเรียน (ม.1, ม.3 และ ม.4) จำนวน 6 คน, สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ม.2, ม.3, ม.4 และ ม.6 ทั้งหมด 8 ท่าน

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ 1 ท่าน, รองผู้อำนวยการ 2 ท่าน, อาจารย์ที่ปรึกษา 6 ท่าน, อาจารย์แนะแนว 1 ท่าน, สันทนาการกลุ่มนักเรียน ม.1-ม.6 จำนวน 12 คน, สัมภาษณ์นักเรียน (ม.3 และ ม.4) จำนวน 5 คน, สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ม.1-ม.6 ทั้งหมด 9 ท่าน

3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย มีดังนี้

1. การวิเคราะห์และศึกษาเอกสาร โดยการศึกษาดูเอกสารต่างๆของโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คำสั่งแต่งตั้งหน้าที่ในการดำเนินงาน นโยบาย บันทึกการประชุม รายงานความก้าวหน้าในการจัดกิจกรรม ผลงานของนักเรียน ครู-อาจารย์ และของโรงเรียน

2. การสังเกต ประกอบด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม โดยจะสังเกตสภาพแวดล้อมในโรงเรียน โดยทั่วไป ได้แก่ อาคารเรียน ห้องเรียน โรงอาหาร และกิจกรรมทั่วไป ได้แก่ กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมโฮมรูมสั้น กิจกรรมโฮมรูมยาว กิจกรรมการประชุมแต่ละระดับชั้น เป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ได้ทำการสังเกตการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาในแต่ละกลุ่มอย่างเป็นลำดับขั้นตอน การจัดกิจกรรมในแต่ละกลุ่มแต่ละครอบครัว โดยมีหลักที่สำคัญที่ใช้ในการสังเกตคือ มีการวางแผนการสังเกตอย่างรอบคอบ ชัดเจน มีการจดบันทึกการสังเกตอย่างเป็นระบบ

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้การสังเกตโดยอิงกรอบแนวคิดของ (Lofland,1971 อ้างถึงใน นิศา ชูโต,2545) ที่ว่าศูนย์กลางของการสังเกต สามารถแบ่งได้เป็น 6 หน่วย คือ

1) การกระทำ (Acts) ผู้วิจัยสังเกตชีวิตประจำวันที่โรงเรียน การกระทำ ตลอดจนพฤติกรรมที่แสดงออกในด้านต่างๆของบุคคลในสนาม สังเกตพฤติกรรมของผู้บริหารในการให้ความเข้าใจ ความเอาใจใส่ในการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังเกตพฤติกรรมของอาจารย์ที่ปรึกษาในการช่วยเหลือนักเรียน และสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงไป

2) กิจกรรม (Activities) ผู้วิจัยสังเกตการกระทำของบุคคลหลายๆคนที่แสดง ความสำคัญ และเกี่ยวข้องกัน ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีกระบวนการ มีขั้นตอนแบบแผน เช่น กิจกรรมของการดำเนินงานในแต่ละครอบครัวในคาบกิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมทักษะชีวิต หรือ กิจกรรมที่อาจารย์ที่ปรึกษา (ครูพ่อ-ครูแม่) จัดให้นักเรียนกระทำร่วมกัน

3) ความหมาย (Meaning) ผู้วิจัยสังเกตโดยให้ความหมาย คำจำกัดความจาก เหตุการณ์ หรือการกระทำ กิจกรรม หรือการอธิบาย เช่นนักเรียนรู้สึกไว้วางใจ รักและเคารพครู พ่อ-ครูแม่เสมือนเป็นผู้ปกครองของตน จึงสามารถเปิดเผยถึงปัญหาหรือข้อมูลที่แท้จริง หรือพูด แสดงความคิดเห็นแสดงความรู้สึกกับครูได้

4) การมีส่วนร่วม (Participation) ผู้วิจัยสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู และนักเรียนในการจัดกิจกรรมในโครงการต่างๆของโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ว่ามีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรมอย่างไร ใครมีหน้าที่อย่างไร

5) ความสัมพันธ์ (Relationship) ผู้วิจัยสังเกตความสัมพันธ์ของบุคคลต่างๆที่อยู่ในโรงเรียนว่ามี ความสัมพันธ์ในการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่เชื่อมโยงในรูปแบบต่างๆ

อย่างไร ทิศทางของความสัมพันธ์ไปในทิศทางใด เช่นความสัมพันธ์ของอาจารย์ที่ปรึกษา(ครูพ่อ-ครูแม่)กับนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกัน เป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงที่เกิดขึ้นในสนาม

6) สถานที่ (Setting) ผู้วิจัยสังเกตรูปแบบทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในสนาม ซึ่งถือเป็นหน่วยการวิเคราะห์ เช่น สภาพโรงเรียน ห้องเรียน ห้องประชุม ห้องกิจกรรมโฮมรูม ห้องประชุมกลุ่มย่อย

3. การสัมภาษณ์ ในการศึกษาคั้งนี้ได้ทำการสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์แนะแนว นักเรียน และผู้ปกครอง

4. การสนทนากลุ่ม ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลจากนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติในห้องเรียน หรือภายในแต่ละครอบครัว กับอาจารย์ที่ปรึกษา (ครูพ่อ ครูแม่) โดยการสนทนากลุ่มได้จัดดำเนินการ โรงเรียนละ 1-2 กลุ่ม แบ่งตามการดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษาหรือแบ่งตามครอบครัวของครูพ่อครูแม่ (ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีนักเรียนประมาณ 10-12 คน) โดยคัดเลือกจากกลุ่มที่มีผลการดำเนินงาน หรือข้อมูลที่เด่นชัดจากการสังเกตจากการบอกกล่าวของอาจารย์ที่ปรึกษาในโรงเรียน จากการดำเนินงานตามขั้นตอนการช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอน

ตารางที่ 3.1 การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน

โรงเรียน	ข้อมูลจากสังเกต	ข้อมูลจากเอกสาร
ปัญญาวุธ	<ul style="list-style-type: none"> - การเข้าแถว - กิจกรรมโฮมรูมเช้า - กิจกรรมโฮมรูมเย็น - กิจกรรมประชุมระดับชั้น - การแข่งขันทักษะทางวิชาการ - ภาพกิจกรรมต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - เอกสารแต่งตั้งทีมงาน ทีมประสาน และทีมงาน - หนังสือแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษา - หนังสือกำหนดการจัดประชุมบุคลากรในโรงเรียน - ระเบียบสะสมนักเรียน - สมุดบันทึกความดี - แบบคัดกรองนักเรียน - แบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

โรงเรียน	ข้อมูลจากสังเกต	ข้อมูลจากเอกสาร
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมการเข้าแถว - กิจกรรมโฮมรูมเช้า - กิจกรรมโฮมรูมยาว - การประชุมภาคีเครือข่ายผู้ปกครอง - การประชุมครู - การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน - ภาพกิจกรรมต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - คู่มือนักเรียนและผู้ปกครอง - เอกสารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน - แผนงานหลักการดำเนินงาน - กรอบกลยุทธ์การปฏิบัติงาน - คำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามนโยบาย - คำสั่งแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษา - คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน - โครงการประชุมปฏิบัติการเพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน - ตารางการอบรมคณะครูเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
พรหมคีรีพิทยาคม	<ul style="list-style-type: none"> - การเข้าแถวและกิจกรรมหน้าเสาธง - กิจกรรมโฮมรูมสั้น - กิจกรรมโฮมรูมยาว(คาบครอบครัว) - กิจกรรมทักษะชีวิต(โครงการอบรมนักเรียนเป็นระดับชั้น) - ภาพกิจกรรมต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - เอกสารการสำรวจพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน - เอกสารโครงการครอบครัวมีลูกสองโหล - คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบการประชุมผู้ปกครองนักเรียน - โครงการและจัดกิจกรรมทักษะชีวิต

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

โรงเรียน	ข้อมูลจากสังเกต	ข้อมูลจากเอกสาร
		- ระเบียบสะสม - แบบคัดกรองนักเรียน -แบบสอบถามความรู้-ความเข้าใจ ความคิดเห็นของครู-อาจารย์

สำหรับรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูล แสดงในตารางที่ 3.2 ดังนี้

ตารางที่ 3.2 รายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วัน / เดือน / ปี	กิจกรรม
21-26 พ.ย. 48	ติดต่อเพื่อแจ้งขออนุญาตเก็บข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ โดยวิธีกาโทรศัพท์ไปยัง 3 โรงเรียน
27-30 พ.ย. 48	ส่งหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลไปยังโรงเรียน
โรงเรียนพรหมศรีพิทยาคม	
1 ธ.ค. 48	นำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากภาควิชามอบให้ ผู้อำนวยการแนะนำตัวและ พบอาจารย์หัวหน้าโครงการ
6 – 9 ธ.ค. 48	สังเกตอาคารสถานที่และสภาพโดยรวม, การจัดกิจกรรม วิเคราะห์เอกสารและข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน สัมภาษณ์อาจารย์คณิตศาสตร์
12 ธ.ค. 48	สัมภาษณ์นักเรียน ม.5
13 ธ.ค. 48	สัมภาษณ์อาจารย์วิทยาศาสตร์ และวิเคราะห์เอกสารการดำเนินงาน
14 ธ.ค. 48	สัมภาษณ์อาจารย์แนะแนว ครั้งที่ 1 และสัมภาษณ์นักเรียน ม.1
15 ธ.ค. 48	สัมภาษณ์อาจารย์สุศึกษา นัด focus group นักเรียนโดยขอความกรุณาอาจารย์หัวหน้าครอบครัวช่วยนัดหมายให้
16 ธ.ค. 48	focus group นักเรียน 1 ครอบครัว
19 ธ.ค. 48	สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการ สัมภาษณ์นักเรียน ม.5
20 ธ.ค. 48	สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ม.1 และ ม.5
21 ธ.ค. 48	สัมภาษณ์อาจารย์ภาษาไทย ม.2 และสังเกตการจัดกิจกรรม
22 ธ.ค. 48	สัมภาษณ์ผู้อำนวยการ วิเคราะห์เอกสารปัญหาของนักเรียน ,

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

วัน / เดือน / ปี	กิจกรรม
	สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนชั้น ม.1 และ ม.5
23 ธ.ค. 48	สัมภาษณ์อาจารย์สังคมศึกษา และอาจารย์แนะแนว ครั้งที่ 2
26 ธ.ค. 48	สัมภาษณ์อาจารย์ภาษาไทย ม.4 และสังเกตกิจกรรมครอบครัว
27-28 ธ.ค. 48	สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนชั้น ม.1, ม.6 และนักเรียนชั้น ม.6
29 ธ.ค. 48	สัมภาษณ์อาจารย์สุขศึกษา ครั้งที่ 2 และผู้ปกครองนักเรียน ม.2,ม.6
30 ธ.ค. 48	ลาผู้อำนวยการและบุคลากรในโรงเรียน เพื่อออกจากสนาม
โรงเรียน ปัญญาภู	
4 ม.ค. 49	นำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากภาควิชามอบให้ ผู้อำนวยการ แนะนำตัวและ พบอาจารย์หัวหน้าโครงการ
5-6 ม.ค. 49	วิเคราะห์เอกสารข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสังเกตอาคารสถานที่และสภาพโดยรอบ
9 ม.ค. 49	สัมภาษณ์อาจารย์หัวหน้าโครงการ ครั้งที่ 1
11 ม.ค. 49	สัมภาษณ์อาจารย์ภาษาอังกฤษ, คอมพิวเตอร์
12 ม.ค. 49	สัมภาษณ์นักเรียน ม.6
13 ม.ค. 49	สังเกตการสอน และการจัดกิจกรรม
16 ม.ค. 49	สัมภาษณ์อาจารย์สุขศึกษา, สัมภาษณ์นักเรียน ม.3
17 ม.ค. 49	นัด focus group นักเรียนโดยขอความกรุณาอาจารย์ช่วยนัดหมายให้
18 ม.ค. 49	สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ม.1
19 ม.ค. 49	สัมภาษณ์อาจารย์แนะแนว
20 ม.ค. 49	focus group นักเรียน ม.4
23 ม.ค. 49	สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการ, สัมภาษณ์นักเรียน ม.3
24 ม.ค. 49	สัมภาษณ์อาจารย์ภาษาอังกฤษ และสังเกตการจัดกิจกรรม
25 ม.ค. 49	สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ม.3 และ ม.4
26 ม.ค. 49	สัมภาษณ์ผู้อำนวยการและสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน
27 ม.ค. 49	สัมภาษณ์อาจารย์หัวหน้าโครงการ ครั้งที่ 2
30 ม.ค. 49	สัมภาษณ์อาจารย์คหกรรม, สัมภาษณ์นักเรียน ม.4
31 ม.ค. 49	สัมภาษณ์อาจารย์งานประดิษฐ์
1 ก.พ. 49	สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ม.1 และ ม.4
2 ก.พ. 49	ลาผู้อำนวยการและบุคลากรในโรงเรียน เพื่อออกจากสนาม

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

วัน / เดือน / ปี	กิจกรรม
โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต	
6 ก.พ. 49	นำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากภาควิชามอบให้ ผู้อำนวยการ แนะนำตัว และสัมภาษณ์รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน
7 ก.พ. 49	วิเคราะห์เอกสารข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน สัมภาษณ์ผู้อำนวยการ
8 ก.พ. 49	สัมภาษณ์อาจารย์หัวหน้าระดับ ม.3
9 ก.พ. 49	สัมภาษณ์อาจารย์ภาษาจีน และอาจารย์หัวหน้าระดับ ม.1
10 ก.พ. 49	สัมภาษณ์รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และนัด focus group นักเรียน
14 ก.พ. 49	วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน,และสัมภาษณ์ รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน ครั้งที่ 2
15 ก.พ. 49	focus group นักเรียน ม.5 และสัมภาษณ์อาจารย์หัวหน้าระดับ ม.2
16 ก.พ. 49	สัมภาษณ์อาจารย์บรรณารักษ์ และสังเกตการจัดกิจกรรม
17 ก.พ. 49	สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ม.3 และ ม.4
20 ก.พ. 49	สำรวจอาคารและบริเวณชุมชนโดยรอบโรงเรียนสัมภาษณ์ผู้ปกครอง นักเรียน ม.3
21 ก.พ. 49	สัมภาษณ์อาจารย์แนะแนว และสัมภาษณ์นักเรียน ม.1และ ม.3
22 ก.พ. 49	สัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ม.2 และ ม.6
23 ก.พ. 49	วิเคราะห์เอกสารโครงการและกิจกรรมและสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน
24 ก.พ. 49	สัมภาษณ์นักเรียน ม.4 และสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ม.4
27 ก.พ. 49	ลาผู้อำนวยการและบุคลากรในโรงเรียน เพื่อออกจากสนาม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นตัวผู้วิจัยเองจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัย และมีเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือควบคู่ไปกับการศึกษาเนื้อหาที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ได้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ (ตัวอย่างเครื่องมืออยู่ในภาคผนวก)

1. เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกต คือ แบบสังเกตสภาพโรงเรียนและแบบบันทึกเหตุการณ์ โดยจะมีรายละเอียดในลักษณะทั่วไปของโรงเรียน การจัดกิจกรรมในโรงเรียนและในห้องเรียน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวน 3 ชุด คือ แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร และ ครู-อาจารย์ มีประเด็นเกี่ยวกับการบริหารงาน การดำเนินงาน การตรวจสอบประเมินผล การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน และแบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง มีประเด็นเกี่ยวกับ บทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน การสนับสนุนในด้านการจัดกิจกรรม การดูแลติดตามนักเรียน ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม คือ แนวทางการสนทนากลุ่มกับนักเรียนมีประเด็นเกี่ยวกับ ความรู้ความเข้าใจของนักเรียน การดำเนินการจัดการกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วม ปฏิสัมพันธ์หรือความใกล้ชิด ระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษากับนักเรียน ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมต่างๆในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ความพึงพอใจเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5. การลดทอนข้อมูล

จากการศึกษาภาคสนามในแต่ละวัน ผู้วิจัยได้จดบันทึกข้อมูลภาคสนามแบบละเอียด (full fieldnote) หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงนำมาอ่านทบทวน ลงรหัส และลงความเห็นเบื้องต้น แล้วพิจารณาว่า ข้อมูลที่ได้มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นใดในการศึกษา เพื่อจะนำมาเขียนลงการ์ดเก็บไว้ โดยเขียนหัวข้อเรื่อง (categories) เอาไว้ให้ชัดเจน เช่น การดำเนินงานที่เกี่ยวกับการวางแผน การดำเนินงานตามแผนที่กำหนด ด้านการตรวจสอบ/ประเมินผล ด้านการปรับปรุงพัฒนาเป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เพิ่มเติมข้อคิดเห็น หรือประเด็นวิเคราะห์ในเรื่องนั้นๆลงในหมายเหตุที่อยู่ส่วนล่างของการ์ด การจัดเก็บการ์ด ผู้วิจัยจะทำการแยกเก็บเป็นหมวดหมู่ (files) เพื่อง่ายต่อการสืบค้น และเป็นการตรวจสอบความเพียงพอและความตรงของข้อมูล

6. การตรวจสอบข้อมูล

ในระหว่างที่ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามนอกจากเพื่อให้ได้ข้อมูลมากที่สุดและครอบคลุมแล้ว ความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลก็เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ผู้วิจัยจะต้องให้ความสำคัญเช่นกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาด้วย ทั้งด้านความตรงและความเที่ยงของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (triangulation) ซึ่งประกอบด้วยวิธีการดังนี้

6.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้ว จะทำการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นมีความถูกต้องหรือไม่ ทำได้โดยการตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูลซึ่งได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล เป็นการ

ตรวจสอบด้านความถูกต้องของข้อมูลว่า เมื่อเวลาต่างกัน สถานที่ต่างกัน และผู้ให้ข้อมูลต่างบุคคลกันแล้ว ข้อมูลที่ได้จะเหมือนกันหรือไม่ โดยที่

- แหล่งเวลา ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกันแต่เวลาต่างกัน
- แหล่งสถานที่ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกันแต่ต่างสถานที่กัน
- แหล่งบุคคล ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกันแต่ผู้ให้ข้อมูลต่างกัน ได้แก่

การเก็บข้อมูลในการดำเนินงานจากอาจารย์ที่ปรึกษาหลายๆท่านในโรงเรียน

6.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) สามารถตรวจสอบโดยการใช้วิธีการเก็บรวบรวมที่หลากหลายวิธี ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เช่นการศึกษาวิธีการดำเนินของอาจารย์ที่ปรึกษาจากเอกสารที่จัดทำ การสังเกตการทำงานและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้วนำมาพิจารณาว่าข้อมูลมีความสอดคล้องกันหรือไม่

หลังจากทำการตรวจสอบแบบสามเส้าทั้งในด้านข้อมูล และในด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วเพื่อความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูล ผู้วิจัยจึงทำการตรวจสอบการบันทึกให้เป็นระบบ ละเอียด ครอบคลุม แยกแยะข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และความคิดของผู้วิจัยออกจากกันได้อย่างเป็นระบบ ลงบันทึกวันที่ จัดทำดัชนีข้อมูลให้ชัดเจนและเป็นระบบ

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเน้นเนื้อหาที่อิงแนวคิดจากกรอบแนวคิดการวิจัย และสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างถูกต้อง

2. การวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุป โดยใช้

- การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Analysis) คือการใช้การตีความหมายเพื่อสร้างข้อสรุปจากเหตุการณ์ที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร สังเกต และสัมภาษณ์

- การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological Analysis) คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ ทั้งโดยวิธีที่ใช้แนวคิดทฤษฎี และแบบไม่ใช้แนวคิดทฤษฎี

บทที่ 4

บริบทของพหุกรณีศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับระบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ แบบพหุเทศะกรณีศึกษา ซึ่งโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา ทั้ง 3 โรงเรียนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านขนาดและพื้นที่ คือ 1) สถานศึกษาขนาดเล็ก คือ โรงเรียนปัญญาวุด จังหวัดพัทลุง 2) สถานศึกษาขนาดกลาง คือ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต 3) สถานศึกษาขนาดใหญ่ คือ โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินงานของสถานศึกษาทั้ง 3 โรงเรียนได้อย่างชัดเจน จึงจำเป็นต้องศึกษาบริบทโดยรอบที่เกี่ยวข้องกับทั้ง 3 โรงเรียน เป็นข้อมูลพื้นฐาน

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของโรงเรียน แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 โรงเรียนปัญญาวุด

ตอนที่ 2 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ภูเก็ต

ตอนที่ 3 โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม

ตอนที่ 1 โรงเรียนปัญญาวุด

โรงเรียนปัญญาวุด เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ประเภทสหศึกษา ปัจจุบันตั้งอยู่ หมู่ที่ 5 ตำบลแพรงหา อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนปัญญาวุดเดิมตั้งอยู่ที่วัดป่าวิไลย์ (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง) โดยกรมสามัญศึกษา ประกาศจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2525 ให้เป็นสาขาของโรงเรียนนาขยาดวิทยาคาร มีชื่อว่า “โรงเรียนนาขยาดวิทยาคารสาขาพนมวังค์”

การดำเนินการก่อสร้างโรงเรียนนั้นได้มีประชาชนในตำบลแพรงหา และพระครูวิจิตรปัญญาธร เจ้าอาวาสวัดควนแพรงหา เป็นประธานในการจัดตั้ง โดยก่อสร้างเป็นอาคารชั่วคราว จำนวน 1 หลัง ห้องเรียน 4 ห้อง ห้องน้ำ 3 ที่นั่ง 1 หลัง โดยประชาชนได้ร่วมบริจาคเงินซื้อวัสดุก่อสร้าง โดยก่อสร้างในพื้นที่ของวัดป่าวิไลย์ จำนวน 25 ไร่ และได้จากการบริจาคของประชาชนเพิ่มเติมอีก 10 ไร่ รวมเนื้อที่ทั้งหมด 35 ไร่

ในปีการศึกษา 2525 เปิดทำการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 มีนักเรียนจำนวน 71 คน โดยโรงเรียนนาขยาดวิทยาคาร ได้จัดส่ง นายสานิต ทองคำ มารักษาการในตำแหน่งครูใหญ่ และครูผู้สอน 2 คน และมีครูอาสาช่วยสอนอีก 2 คน ต่อมาในปี 2525 กรมสามัญศึกษาได้จัดสรรครูมาให้จำนวน 4 อัตรา

ในปลายปีการศึกษา 2525 กรมสามัญศึกษาได้ประกาศแยกโรงเรียนออกจากการเป็นสาขาของโรงเรียนนาขยาดวิทยาคาร มาเป็นโรงเรียนเอกเทศโดยให้ชื่อว่า “โรงเรียนปัญญาวุธ”

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

การนำเสนอสภาพทั่วไปของโรงเรียนปัญญาวุธ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียน
- การจัดการเรียนการสอน
- จำนวนนักเรียนและบุคลากร

บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียน

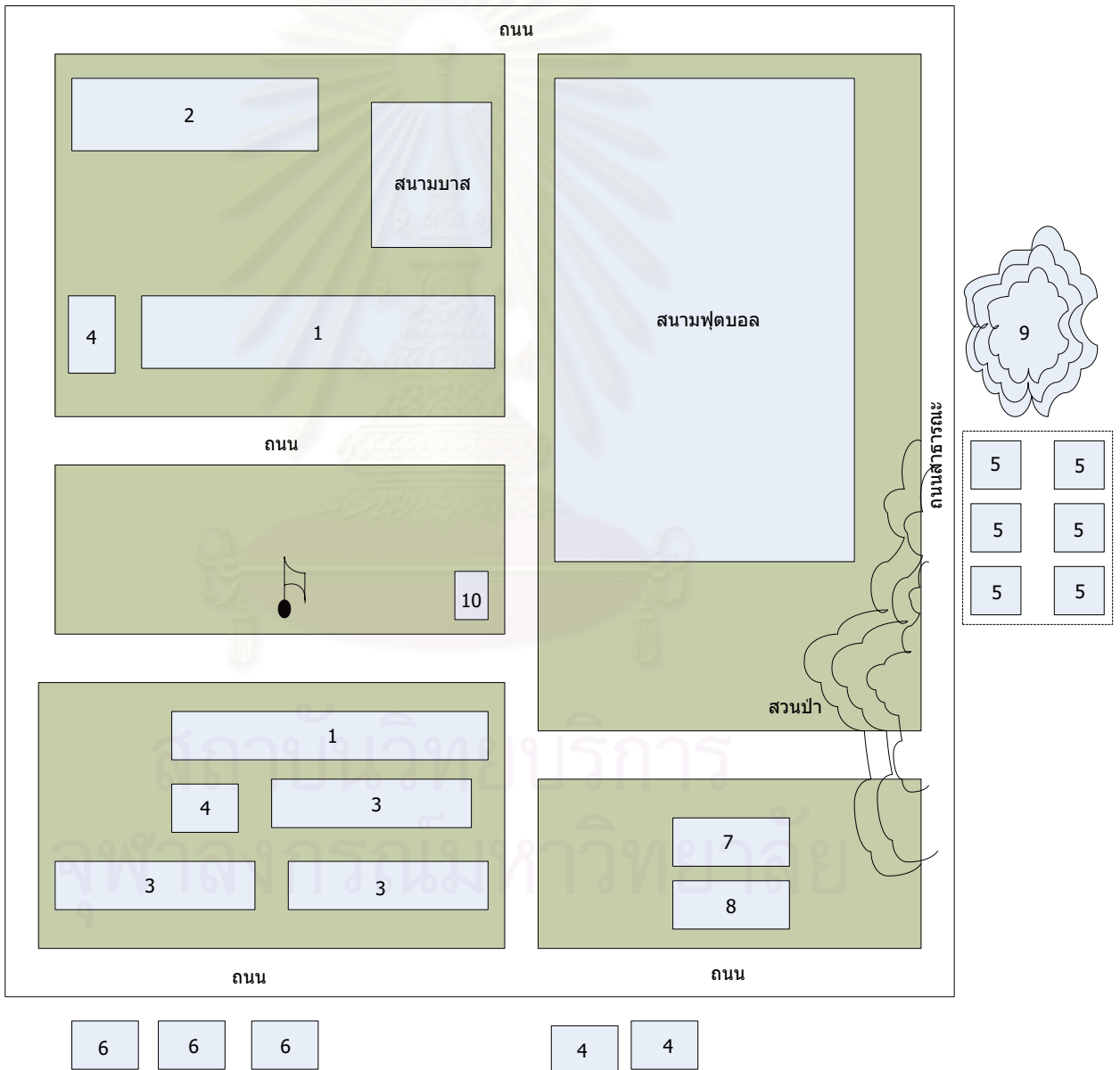
โรงเรียนปัญญาวุธ มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 35 ไร่ ซึ่งเมื่อแบ่งบริเวณโรงเรียนออกเป็นส่วนๆ สามารถแบ่งได้เป็น อาคารเรียน และอาคารประกอบอื่น ๆ เช่น ห้องสำนักงาน โรงอาหาร ห้องสมุด หอประชุม โรงฝึกงาน โรงอาหาร เรือนเกษตร โรงจอดรถครู-อาจารย์ โรงจอดรถนักเรียน บ้านพักครู บ้านพักนักร้อง เป็นต้น

เมื่อเข้าสู่บริเวณโรงเรียนจะเจอกับป้ายโรงเรียน และสนามฟุตบอลขนาดใหญ่ ด้านข้างสนามฟุตบอลเป็นโรงจอดรถจักรยานยนต์ของนักเรียน และโรงอาหาร ตรงข้ามกับสนามฟุตบอลจะเป็นสนามหญ้า และบริเวณสำหรับเคารพธงชาติ และหอพระพุทธรูป ซึ่งทั้งสองด้านบริเวณเคารพธงชาติ ประกอบด้วยอาคารเรียน 2 หลังที่วางขนานกัน คืออาคาร 1 เป็นอาคารเรียน 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นที่ตั้งของห้องธุรการ ห้องผู้อำนวยการ ห้องโสตทัศนูปกรณ์ ห้องสมุด ชั้นบนเป็นห้องเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ฟิสิกส์ ชีววิทยา เคมี และห้องคอมพิวเตอร์ อาคารที่อยู่ตรงกันข้ามคือ อาคาร 2 เป็นอาคารเรียน 2 ชั้นเช่นเดียวกัน แต่บริเวณชั้นล่างเป็นโถงโล่งสำหรับใช้เป็นที่พักผ่อน รับประทานอาหาร และกิจกรรมต่างๆ ชั้นบนเป็นห้องเรียนคณิตศาสตร์ ภาษาไทย สังคมศึกษา สุขศึกษา และห้องพยาบาล อาคารใหม่อีกหนึ่งหลังที่วางตั้งฉากระหว่างอาคารเรียนทั้งสอง คือ อาคารร่วมบุญ เป็นอาคารชั้นเดียว เป็นที่ตั้งของฝ่ายบริหารงบประมาณ ฝ่ายบริหารทั่วไป งานกิจการนักเรียน ห้องแนะแนว ห้องพระพุทธรูป ห้องตัดเย็บเสื้อผ้าและงานประดิษฐ์ และห้องศิลปะ ด้านหลังของอาคาร 1 ประกอบด้วย โรงฝึกงานวิชาคหกรรม อาคาร

อุตสาหกรรม (ช่างเหล็ก ช่างยนต์) ถัดมาเป็นเรือนเพาะชำและแปลงเกษตรซึ่งมีบริเวณติดกับสวน
ยางพาราของชาวบ้านในละแวกนั้นโดยรอบ

รูปแบบของห้องเรียนเหมือนห้องเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วไป
ใช้กระดานดำ และเป็นห้องพัสดุมีโต๊ะเรียน และเก้าอี้พลาสติก แต่บางห้องก็เป็นโต๊ะไม้

บรรยากาศภายในบริเวณโรงเรียนมีความร่มรื่นมีต้นไม้ขนาดใหญ่ และล้อมรอบไปด้วย
สวนยางพารา บริเวณสนามฟุตบอลมีม้านั่งไว้สำหรับให้นักเรียนได้พักผ่อนหย่อนใจอย่างพอเพียง
ดังแสดงในแผนผังที่ 4.1

- 1. อาคารเรียนถาวร
- 2. อาคารหอประชุม – โรงอาหาร

- 3. อาคารฝึกงาน
- 4. ห้องน้ำ

5. บ้านพักครู	8. โรงอาหาร
6. บ้านพักนักร้อง	9. ภูเขา (เขานูน)
7. โรงจอดรถ	10. ศาลาหนังสือ

แผนผังที่ 4.1 ที่ตั้งของโรงเรียนปัญญาวุธ จังหวัดพัทลุง

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

การศึกษาก้าวไกล พลานามัยดี เทคโนโลยีเด่น เน้นคุณธรรมจริยธรรม นำ
ประชาธิปไตย อนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย ใส่ใจสิ่งแวดล้อม

พันธกิจ

โรงเรียนปัญญาวุธมีข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชนว่า โรงเรียนจะสร้างความมั่นใจต่อผู้ปกครอง และชุมชนในการจัด
การศึกษาให้กับนักเรียน ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นบุคคลที่พึง
ประสงค์ของสังคมและประเทศชาติ เป็นคน เก่ง ดี มีสุข ในการดำรงชีวิต (และทางโรงเรียนพร้อม
รับการประเมินจากภายนอก ในปี 2546 ตาม มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน 26
มาตรฐาน 130 ตัวชี้วัด)

เป้าหมาย

โรงเรียนปัญญาวุธ มีการบริหารอย่างเป็นระบบ ตามหลักการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน
นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และมีค่านิยมที่ดีงาม ชื่นชมศิลปะ วัฒนธรรมไทย มีความเป็น
ประชาธิปไตย อนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน มีความรู้ความสามารถเต็มศักยภาพ สามารถใช้เทคโนโลยี และ
การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

นโยบายโรงเรียนปัญญาวุธ ปีการศึกษา 2548 มีดังนี้

1. ส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญและร่วมกันพัฒนาสิ่งแวดล้อม
2. ส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาสมุนไพรและนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน
3. ส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. ส่งเสริมพัฒนาเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
5. ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตสื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ
6. พัฒนาการทางเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างหลากหลาย
7. ส่งเสริมพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ของนักเรียน

8. ส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย สุขภาพจิต ที่ปลอดภัยจากสิ่งเสพติดให้โทษ และอบายมุข
9. ส่งเสริมให้นักเรียนให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
10. ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะในการจัดการต่อการทำงาน รักการทำงาน
11. ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคอาหารในท้องถิ่นที่มีประโยชน์ตามหลักโภชนาการ
12. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ
13. ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
14. ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้ และมีบุคลิกภาพ
15. ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาร่างกายมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ด้านดนตรีและ กีฬา
16. พัฒนาโครงสร้างทางด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ
17. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม
18. ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนในการใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร
19. นิเทศติดตามประเมินผล และสนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรอื่นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

แผนผังการบริหารงานของโรงเรียนปัญญาวุด

การบริหารงานของโรงเรียนปัญญาวุด ประกอบด้วยส่วนของสถานศึกษา แบ่งเป็นฝ่ายบริหารทั่วไป ฝ่ายธุรการ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจการนักเรียน ฝ่ายบริการ ฝ่ายสัมพันธ์ชุมชน และฝ่ายอาคารสถานที่ ประสานการทำงานร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และชมรมศิษย์เก่า ดังแผนภาพที่ 4.1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 4.1 การบริหารงานของโรงเรียนปัญญาวุด จังหวัดพัทลุง

จำนวนนักเรียนและบุคลากร

โรงเรียนปัญญาวุด มีจำนวนนักเรียนและจำนวนนักเรียน แสดงดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนนักเรียนโรงเรียนปัญญาวุด ปีการศึกษา 2548

ระดับชั้น	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนห้องเรียน
ม.1	56	34	90	3
ม.2	63	56	119	3
ม.3	52	49	101	3
ม.4	28	24	52	2
ม.5	9	6	15	2
ม.6	13	12	31	2
รวม	222	187	409	15

จากตาราง 4.1 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 409 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 90 คน แต่ละห้องมีนักเรียน 30 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีนักเรียนทั้งหมด 119 แต่ละห้องมีนักเรียน

40 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียนทั้งหมด 101 คน แต่ละห้องมีนักเรียน 33-34 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีนักเรียนทั้งหมด 52 คน เป็นแผนการเรียนวิทย์-คณิต 1 ห้อง จำนวน 30 คน และแผนการเรียนทั่วไป 1 ห้อง จำนวน 22 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีนักเรียนทั้งหมด 15 คน เป็นแผนการเรียนวิทย์-คณิต 1 ห้อง จำนวน 4 คน และแผนการเรียนทั่วไป 1 ห้อง จำนวน 12 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนทั้งหมด 31 คน เป็นแผนการเรียนวิทย์-คณิต 1 ห้อง จำนวน 8 คน และแผนการเรียนทั่วไป 1 ห้อง จำนวน 23 คน

จำนวนอาจารย์ โรงเรียนปัญญาวุธ ปีการศึกษา 2548 จำแนกตามเพศ/ ฝ่าย/ กลุ่มสาระวิชา / งาน ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนอาจารย์จำแนกตามหมวดวิชาและงาน ปีการศึกษา 2548

หมวดวิชา/งาน	จำนวน		
	ชาย	หญิง	รวม
1.ฝ่ายบริหาร	2	-	2
2.กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์	2	2	3
3.กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ	-	3	3
4.กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	1	1	1
5.กลุ่มสาระคณิตศาสตร์	-	3	3
6.กลุ่มสาระภาษาไทย	2	2	2
7.กลุ่มสาระสุขศึกษา และพลศึกษา	-	1	1
8.กลุ่มสาระศิลปะ	1	-	1
9.กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี	3	2	5
10.กลุ่มงานโสตทัศนศึกษา	-	1	1
11.กลุ่มงานห้องสมุด	-	1	1
12.กลุ่มงานแนะแนว	-	1	1
รวม	11	12	28

โรงเรียนปัญญาวุธมีจำนวนอาจารย์ทั้งหมด 28 คน เมื่อไม่รวมบุคลากรฝ่ายบริหารแล้ว จะมีจำนวนอาจารย์ที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งหมด 26 คน สามารถจัดแบ่งจำนวนในการดูแลนักเรียนระบบอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ดังนี้ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จัดให้มีอาจารย์ที่ปรึกษาห้องเรียนละ 2 คน จัดแบ่งการดูแลนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม แต่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

เนื่องจากมีจำนวนนักเรียนในแต่ละห้องเรียนน้อย โดยเฉพาะแผนการเรียน วิทยาศาสตร์-คณิต จึงจัดให้มีอาจารย์ที่ปรึกษา 1 คน ซึ่งเพียงพอที่จะดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง

การจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนของโรงเรียนปัญญาวุฑฒ์ แบ่งเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ และแผนกการเรียนศิลป์ – คำนวณ ซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องเรียนครบทั่ว 8 กลุ่มสาระซึ่งเป็นวิชาพื้นฐาน และวิชาเลือกเสรีซึ่งนักเรียนสามารถเลือกเรียนวิชาใดก็ได้ 1 รายวิชา ในแต่ละปีการศึกษา และจะต้องเรียนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ กับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเอง ตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริงซึ่งกิจกรรมที่เป็นแนวปฏิบัติ มีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) ประกอบด้วยกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ต่อเนื่องกันเป็นเวลา 3 ปี นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมชุมนุมตามความถนัดและความสนใจ และกิจกรรมแนะแนว

ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) ประกอบด้วยกิจกรรมชุมนุมตามความถนัดและความสนใจ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมโฮมรูมยาว 1 ชม./ สัปดาห์ ทุกๆวันศุกร์ และกิจกรรมคาบพักชะชีวิต 1 ชม./ สัปดาห์ กิจกรรมโฮมรูมสั้นในทุกๆวันหลังเคารพธงชาติ

โรงเรียนปัญญาวุฑฒ์ จัดตารางเรียนแบบเดินเรียน โดยห้องเรียนส่วนใหญ่ที่นักเรียนต้องเดินทางไปเรียนจะอยู่บนชั้นหรืออาคารที่ตั้งของหมวดวิชานั้น ๆ

คาบเรียนในวันจันทร์ - วันพุธ เรียน 6 คาบ คาบละ 60 นาที ส่วนในวันพฤหัสบดี และวันศุกร์เรียน 7 คาบ คาบละ 50 นาที ซึ่งนักเรียนจะไม่มีคาบว่างในระหว่างสัปดาห์

บริบทของชุมชน

ลักษณะสภาพแวดล้อมและชุมชนโดยรอบของโรงเรียนปัญญาวุฑฒ์ เป็นลักษณะสังคมแบบชนบทล้อมรอบไปด้วยทุ่งนาและสวนยางพารา ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมและทำสวนยางพารา จำนวนประชากรไม่หนาแน่น มีบ้านเรือนอยู่เป็นระยะๆ ลักษณะการปกครองในท้องถิ่น ประชากรมีความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของชุมชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะกับสถานศึกษา มีองค์การบริหารส่วนตำบลแพรงกหา ทำหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีโรงเรียนปัญญาวุฑฒ์และวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน

สภาพปัญหาในการพัฒนาผู้เรียน

โรงเรียนปัญญาวุฑฒ์ เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบล ตั้งอยู่ในชนบท นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือ อาชีพรับจ้างในต่างถิ่นนอกเหนือจากฤดูกาลเก็บเกี่ยว ทำให้ขาดการส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องการศึกษา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มักทำให้เกิด

ปัญหาอยู่เสมอๆ นักเรียนที่มีปัญหามักจะมาจากสภาพครอบครัวที่แตกแยก เกิดการหย่าร้าง นักเรียนไม่ได้อยู่กับบิดา-มารดา ต้องอาศัยอยู่กับบุคคลอื่น ขาดการชี้แนะในทางที่ถูกต้อง ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ จากการสำรวจปัญหาของนักเรียน โรงเรียนปัญญาวุธ โดยผู้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนเช่นขาดเรียนบ่อย หนีเรียน ทะเลาะวิวาท เล่นการพนัน ลักทรัพย์ ชู้สาว และติดยาเสพติด เป็นต้น

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนปัญญาวุธ

โรงเรียนปัญญาวุธ มีการนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาปฏิบัติเป็นหนึ่งในระบบกิจกรรมหลักของโรงเรียน โดยการรับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ ในปีพ.ศ.2544เริ่มมีการดำเนินงานในปี พ.ศ.2545 บุคลากรในการดำเนินงานประกอบด้วยทีมผู้นำได้แก่ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการมีหน้าที่รับนโยบายและวางแผนบริหารจัดการ ทีมประสานได้แก่หัวหน้างานฝ่ายต่างๆและอาจารย์แนะแนวมีหน้าที่ประสานการทำงานระหว่างฝ่ายต่างๆ และทีมทำได้แก่อาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่านรับผิดชอบด้านการดำเนินงาน รวมทั้งการประสานงานกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อดำเนินการร่วมกัน

ลักษณะการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนปัญญาวุธ ประกอบด้วย การจัดแบ่งความรับผิดชอบ โดยจัดให้หนึ่งห้องเรียนมีอาจารย์ที่ปรึกษา 2 ท่าน แบ่งการดูแลนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนั้นในแต่ละห้องเรียนจึงมีจำนวนอาจารย์ที่ปรึกษา1ท่าน ต่อจำนวนนักเรียนไม่เกิน 22 คน และทำการดูแลติดตามไปตลอด 3 ปีการศึกษา เพื่อให้การดูแลเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีความต่อเนื่อง

ในส่วนของการทำงานของอาจารย์ที่ปรึกษา ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยมีเครื่องมือให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้รู้จักข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนทุกคน 2) การคัดกรองนักเรียน เป็นขั้นตอนที่อาจารย์ที่ปรึกษาดำเนินการเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนออกเป็น3กลุ่มคือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา ทั้งนี้เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรม หรือดูแลนักเรียนให้เหมาะสม 3) การส่งเสริมและพัฒนา เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของนักเรียนในทุกๆด้าน 4)การป้องกันและแก้ไข เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนกลุ่มปกติกลายเป็นกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหา และแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/กลุ่มมีปัญหาให้ดีขึ้นเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ 5)การส่งต่อเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นเมื่ออาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้ ประกอบด้วยการส่งต่อภายใน และส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

โรงเรียนปัญญาวุด ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเข้าร่วมในโครงการระบบดี โรงเรียนมีคุณภาพ ซึ่งเป็นโครงการในการดูแลของ สำนักพัฒนาการวิจัย โดยคัดเลือกโรงเรียน เข้าร่วมคือ จะต้องมียุทธศาสตร์การทำงาน 1 เรื่อง เพื่อต้องการวิจัยว่า เมื่อนำโครงการระบบดี โรงเรียนมีคุณภาพมาปฏิบัติในโรงเรียนแล้ว การดำเนินงานภายในโรงเรียนจะมีความเป็นระบบมากขึ้น การดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน ตรวจสอบได้ ดังนั้นโรงเรียนปัญญาวุด จึงนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็น best practice ในการเสนอผลงาน โดยมีกิจกรรมต่างๆในโครงการ นอกเหนือจากกิจกรรมหลักที่เป็นนโยบายจากสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ โครงการวาดภาพศิลปะในวัด โครงการเลี้ยงวัวเพื่อส่งเสริมอาชีพนักเรียน โครงการสมุนไพร กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การแข่งฟุตบอลชาย-หญิง โครงการค่ายอนุรักษ์ธรรมชาติ โครงการรวมพลังต้านยาเสพติด เป็นต้น

ตอนที่ 2 โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายประเภทสหศึกษา ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ 189 ถนนรัตนโกสินทร์ 200 ปี หมู่ที่ 1 ตำบลวิชิต อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต เดิมชื่อ โรงเรียนภูเก็ตพิทยาคม เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนระดับ ม.ปลาย ที่ก่อตั้งเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2538 ต่อมาในปี พ.ศ. 2549 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำโครงการจัดตั้งโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ทราบรมราชชนนี เพื่อสนองพระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนครินทร์ทราบรมราชชนนีที่ทรงมีต่อการศึกษานองชาติ และเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานให้นุชนรุ่นหลังได้รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่าน และเห็นว่า โรงเรียนภูเก็ตพิทยาคมเป็นโรงเรียนที่มีสภาพเหมาะสม จึงได้เปลี่ยนชื่อจากโรงเรียนภูเก็ตพิทยาคม มาเป็น โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2539 ตามโครงการมีเป้าหมายที่จะรับนักเรียนแบบสหศึกษา ระดับ ม.ต้น และ ม.ปลาย ทั้งประเภทประจำและไปกลับ โดยมุ่งหวังให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่มีลักษณะสมบูรณ์ มีความพร้อมทั้งในด้านอาคารเรียนและอาคารประกอบ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และะเครื่องมือต่างๆ เพื่อให้เป็นโรงเรียนที่สามารถจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความรู้ทางวิชาการเป็นอย่างดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีความประพฤติเป็นที่พึงประสงค์ของสังคม และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ได้เปิดทำการสอนครั้งแรกในปีการศึกษา 2540 โดยรับนักเรียน ม.1 รุ่นแรก จำนวน 6 ห้อง เป็นจำนวน 240 คน และรับนักเรียน ม.4 รุ่นแรกในปี 2541 โดยมีนายเมษ ตัลยารักษ์ เป็นผู้บริหารคนแรก

ปัจจุบันโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต มีนักเรียนตั้งแต่ชั้น ม.1-ม.6 มีทั้งนักเรียนประจำ และไปกลับ โดยมี นางสาวสดศรี ต้นสุธัญลักษณ์ เป็นผู้บริหาร

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

การนำเสนอสภาพทั่วไปของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียน
- การจัดการเรียนการสอน
- จำนวนนักเรียนและบุคลากร

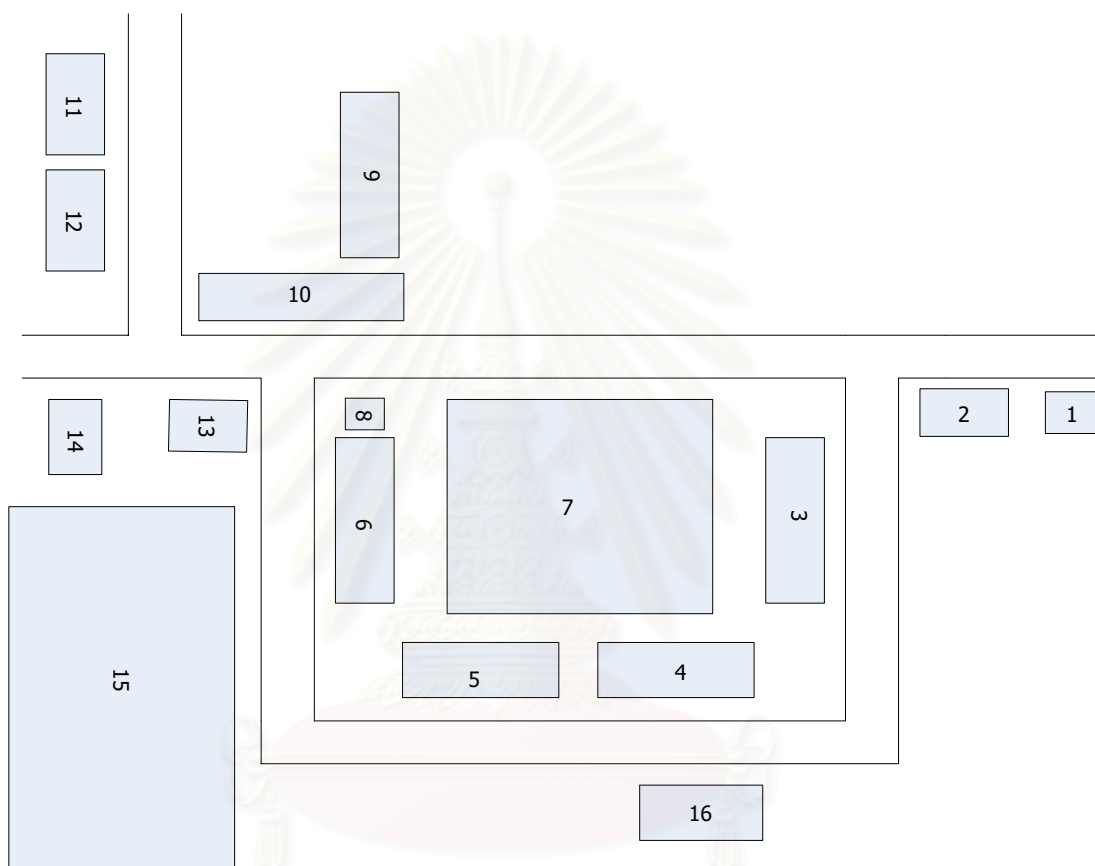
บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียน

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 71 ไร่ 3 งาน เดิมเป็นที่ดินที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลน หากจัดแบ่งบริเวณโรงเรียนออกเป็นส่วนๆ สามารถแบ่งได้ดังนี้ อาคารเรียน และอาคารประกอบอื่น ๆ เช่น ห้องสำนักงาน โรงอาหาร ห้องสมุด หอประชุม หอนอนของนักเรียน บ้านพักครู บ้านพักครู บ้านพักนักร้องโรงอาหาร โรงครัว อาคารพยาบาล เป็นต้น

เมื่อเข้าสู่บริเวณโรงเรียนเป็นโรงจอดรถจักรยานยนต์ของนักเรียน ถัดมาเป็นบ้านพักครู 2 ชั้น จำนวน 2 หลัง ตรงข้ามกับบ้านพักครูเป็นอาคาร 4 ชั้นชื่ออาคารกาสละลงเป็นหอพักนักเรียนหญิง ซึ่งชั้นล่างเป็นห้องสำหรับเรียนดนตรีไทย อาคารที่ติดกันเป็นอาคาร 4 ชั้นชื่ออาคารแคทลียา เป็นหอพักนักเรียนชายซึ่งบริเวณชั้นล่างมี ห้องสมุด และห้องสมุดเสียง อาคารที่วางตั้งฉากกับอาคารแคทลียาคืออาคาร ช้องนาง เป็นอาคารเรียนของนักเรียนโครงการสามภาษา ชั้นล่างจะเป็นห้องกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชุมนุมดนตรีสากล ชุมนุมดนตรีไทย อีกริมฝั่งของสนามฟุตบอลและสนามเคารพธงชาติ มีอาคารที่ตั้งขนานกับอาคารช้องนางคืออาคาร ลีลาวดี เป็นอาคารเรียน 4 ชั้น ชั้นล่างเป็นที่ตั้งของฝ่ายกิจการนักเรียน และสหกรณ์ของโรงเรียนชื่อ สว.ภก.บริษัทจำกัด ด้านหลังของสหกรณ์ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางถวายเนตรประจำโรงเรียน ซึ่งเป็นพระพุทธรูปประจำวันประสูติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ใกล้ๆกันเป็นเรือนพยาบาลชื่ออาคาร กวรรณิการ์ ตรงข้ามเรือนพยาบาลเป็นอาคารสี่ชั้นชื่ออาคารสร้อยฟ้า ชั้นล่างเป็นที่ตั้งของห้องประชาสัมพันธ์ และห้องผลิตสื่อ เอกสาร ชั้นสองเป็นที่ตั้งของห้องอำนวยการ และห้องวิชาการ ชั้นที่ 3 และ 4 เป็นห้องเรียน อาคารถัดมาเป็นอาคารเรียนสี่ชั้นชื่ออาคารลดาว์ลีย์ ชั้นล่างเป็นห้อง

คอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนอุปกรณ์ ส่วนอาคารที่เป็นโรงอาหารอยู่ถัดไปโดยเป็นทั้งโรงอาหาร และโรงครัวสำหรับนักเรียนประจำ

นอกจากนี้ยังมีสนามบาสเก็ตบอล และโรงยิมไว้ให้นักเรียนได้เล่นกีฬาและออกกำลังกาย บริเวณโดยรอบโรงเรียนเป็นพื้นที่ระบบนิเวศป่าชายเลนซึ่งเป็นลักษณะพื้นที่เดิมของที่ตั้งโรงเรียน แต่ยังคงเก็บรักษาไว้บางส่วน เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติอีกด้วย ดังแสดงในแผนผังที่ 4.2

1. ป้อมยาม
2. ที่จอดรถจักรยานยนต์
3. อาคารเรียนนักเรียนสามภาษา(อาคารห้องนาง)
4. หอพักนักเรียนหญิง(อาคารกาสะลอง)
5. หอพักนักเรียนชาย(อาคารแคทลียา)
6. อาคารเรียน(อาคารลีลาวดี)
7. สนามฟุตบอล
8. ที่ประดิษฐานพระพุทธรูป
9. อาคารเรียน(อาคารดาววัลย์)
10. อาคารเรียน (อาคารสร้อยฟ้า)
11. โรงอาหาร/โรงครัว
12. อาคารเอนกประสงค์
13. เรือนพยาบาล(อาคารกรรณิการ์)
14. สนามบาสเก็ตบอล
15. แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติป่าชายเลน
16. บ้านพักอาจารย์

แผนผังที่ 4.2 ที่ตั้งของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นบุคคลใฝ่รู้ คู่คุณธรรม นำความเป็นสากล โดยคงความเป็นไทย
ภายในปี 2549

พันธกิจ

จัดบรรยากาศและสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียน

1. รักการอ่าน รู้จักคิดวิเคราะห์และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง พร้อมนำเสนอผลงานอย่างมั่นใจ
2. มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)
3. มีทักษะในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม
4. รักและสืบสานวัฒนธรรมไทย

เป้าหมาย

นักเรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา (ดี เก่ง มีสุข)

นโยบายโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ปีการศึกษา 2548 มีดังนี้

1. ส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านเทคโนโลยีและภาษาแก่นักเรียนตามศักยภาพ
2. ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิต
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
4. ส่งเสริมความเสมอภาคทางการเรียนแก่นักเรียน

แผนผังการบริหารงานของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

การบริหารงานของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ประกอบด้วย ส่วนของสถานศึกษา แบ่งเป็นฝ่ายบริหารทั่วไป ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปกครอง(กิจการนักเรียน) และฝ่ายบริการ ประสานการทำงานร่วมกับ สมาคมผู้ปกครองและครูโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังแสดงในแผนภาพที่ 4.2

แผนภาพที่ 4.2 การบริหารงานของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

จำนวนนักเรียนและบุคลากร

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียน ทั้งแบบประจำและไป-กลับดังแสดงในตาราง 4.3

ตารางที่ 4.3 จำนวนนักเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ปีการศึกษา 2548

ระดับชั้น	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนห้องเรียนหลักสูตรปกติ	จำนวนห้องเรียนหลักสูตรสามภาษา
ม.1	144	140	284	5	2
ม.2	147	139	286	5	2
ม.3	185	108	293	5	2
ม.4	49	79	128	3	-
ม.5	54	66	120	3	-
ม.6	44	40	84	3	-
รวม	623	572	1,195	27	6

จากตาราง 4.3 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,195 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 284 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 286 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 293 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะมีนักเรียนหลักสูตรปกติ 5ห้องเรียน จำนวนนักเรียนในห้องโดยเฉลี่ย 35 – 40 คน โดยประมาณ โครงการสามภาษาซึ่งเป็นโครงการที่โรงเรียนเริ่มจัดตั้งขึ้นในปีการศึกษา 2546 จัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นระดับชั้นละ 2 ห้องเรียน จำนวนห้องละ 30คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 128 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 120 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 84 คน โดยมีเฉพาะหลักสูตรปกติ ห้องละประมาณ 35-40 คน

จำนวนอาจารย์ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ปีการศึกษา 2548 จำแนกตามเพศ/ ฝ่าย/ กลุ่มสาระวิชา / งาน ดังแสดงในตารางที่ 4.4

ตาราง 4.4 จำนวนอาจารย์จำแนกตามหมวดวิชาและงาน ปีการศึกษา 2548

หมวดวิชา/งาน	จำนวน		
	ชาย	หญิง	รวม
1.ฝ่ายบริหาร	1	3	4
2.กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์	2	7	9
3.กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ	-	9	9
4.กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	3	4	7
5.กลุ่มสาระคณิตศาสตร์	-	7	7
6.กลุ่มสาระภาษาไทย	1	4	5
7.กลุ่มสาระสุขศึกษา และพลศึกษา	2	1	3
8.กลุ่มสาระศิลปะ	2	1	3
9.กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี	3	4	7
10.กลุ่มงานโสตทัศนศึกษา	1	-	1
11.กลุ่มงานห้องสมุด	-	1	1
12.กลุ่มงานแนะแนว	-	1	1
รวม	15	42	57

จากตารางที่ 4.4 พบว่า จำนวนอาจารย์ ในโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต มีจำนวนทั้งหมด 57 คน แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะบุคลากรที่เป็นครูผู้สอน ซึ่งไม่รวม

บุคลากรฝ่ายบริหาร และอาจารย์พิเศษซึ่งเป็นอาจารย์ชาวต่างชาติ จะมีจำนวนบุคลากรที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งหมด 54 คน สามารถจัดจำนวนการดูแลนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา ห้องเรียนละ 2 คน ดูแลนักเรียนห้องละ 2 กลุ่ม โดยใช้วิธีการเดียวกันทั้งนักเรียนหลักสูตรปกติ และนักเรียนโครงการสามภาษา ดังนั้นในหลักสูตรปกติ ครูที่ปรึกษา 1 คน จะดูแลนักเรียนไม่เกิน 25 คน สำหรับนักเรียนโครงการสามภาษา ครูที่ปรึกษา 1 คน จะดูแลนักเรียนไม่เกิน 15 คน

การจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต จัดการเรียนการสอน 2 รูปแบบ คือ หลักสูตรภาคปกติ และหลักสูตรโครงการสามภาษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับละ 2 ห้องเรียน แต่ละห้องมีจำนวน 30 คน ซึ่งโรงเรียนได้ให้โครงการสามภาษา ใช้อาคารห้องนางซึ่งเดิมเป็นอาคารนอนอนดัดแปลงมาเป็นห้องเรียนและอาคารประกอบ เป็นที่ตั้งของโครงการ การจัดวิชาเรียนให้กับนักเรียนทั้ง 2 หลักสูตร เหมือนกันในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แต่มีความแตกต่างกันบ้างในสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม และนักเรียนในโครงการสามภาษา มีการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ และภาษาจีน ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะมีแผนการเรียนให้เลือก 3 แผนการเรียน คือ วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ คณิตศาสตร์ – ภาษาอังกฤษ และ ภาษาอังกฤษ - ฝรั่งเศส ซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องเรียนครบทั้ง 8 กลุ่มสาระ และมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ กับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเอง ตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริงซึ่งกิจกรรมที่เป็นแนวปฏิบัติ มีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) ประกอบด้วยกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ต่อเนื่องกันเป็นเวลา 3 ปี กิจกรรมชุมนุมตามความถนัดและความสนใจ กิจกรรมแนะแนว

ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) ประกอบด้วยกิจกรรมชุมนุมตามความถนัดและความสนใจ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมโฮมรูมสั้นในทุกวันหลังเคารพธงชาติ กิจกรรมโฮมรูมยาว 1 ชม./สัปดาห์ ทุกวันอังคาร และกิจกรรม 5 ส ทุกวันศุกร์ของสัปดาห์

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต จัดตารางเรียนแบบเดินเรียน โดยห้องเรียนส่วนใหญ่ที่นักเรียนต้องเดินไปเรียนจะอยู่บนชั้นหรืออาคารที่ตั้งของหมวดวิชานั้น ๆ ยกเว้นนักเรียนโครงการสามภาษาซึ่งมีการเรียนการสอนเฉพาะอาคารสามภาษาเท่านั้น แต่นักเรียนก็ต้องมาเรียนที่อาคารอื่นบ้างในวิชาเฉพาะต่างๆ เช่นวิชา แนะแนว วิชาการงานอาชีพ พลศึกษาฯ

คาบเรียนในแต่ละวันจะมี 8 คาบ โดยเรียนคาบละ 60 นาที เริ่มคาบแรกเวลา 8.30 น. เลิกเรียนคาบสุดท้ายเวลา 16.30 น. และพักรับประทานอาหารในคาบที่ 4 หรือ 5 ในระหว่างสัปดาห์ หากมีกิจกรรมพิเศษอื่นๆ จะมีการร่นคาบเหลือคาบละ 50 นาที และ 40 นาที ตามลำดับ

บริบทของชุมชน

ลักษณะและบริบทของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง ลักษณะชุมชนเป็นเมืองเศรษฐกิจ มีความเจริญทางด้านสื่อและเทคโนโลยี

สภาพเศรษฐกิจชุมชน ประชากรประกอบอาชีพหลากหลายตามสภาพเศรษฐกิจ ได้แก่ ธุรกิจการท่องเที่ยว ค้าขาย ธุรกิจด้านที่พักอาศัย พนักงานบริษัทและโรงแรม เป็นคนต้น บรเวณชุมชนมีองค์การบริหารส่วนตำบลวิจิตร ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการพัฒนาชุมชน

สภาพปัญหาในการพัฒนาผู้เรียน

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต จัดตั้งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 12 โรงเรียน 12 เขตการศึกษาทั่วประเทศ มีนโยบายให้รับนักเรียนจากทุกจังหวัดในเขตการศึกษาที่เรียนดีมาเรียนประเภทประจำไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 ของนักเรียนทั้งหมด และอีกร้อยละ 75 เป็นนักเรียนไป-กลับ ซึ่งประกอบด้วยนักเรียนในชุมชนและจากต่างพื้นที่ ผู้ปกครองส่วนหนึ่ง จึงส่งนักเรียนมาอยู่หอพักหรือพักอยู่กับญาติพี่น้อง เนื่องจากบ้านและโรงเรียนอยู่ต่างอำเภอหรือต่างจังหวัด อีกทั้งไม่มีเวลาดูแลบุตรหลานเนื่องจากการประกอบอาชีพของผู้ปกครอง ปัจจัยเหล่านี้มักทำให้เกิดปัญหาอยู่เสมอๆ ประกอบกับสภาพชุมชนเป็นเมืองเศรษฐกิจที่มีการเปิดรับสื่อและเทคโนโลยีอย่างแพร่หลายส่งนักเรียนโดยตรง บางอย่างขาดการชี้แนะจากผู้ปกครองส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ แต่งกายผิดระเบียบ หนีเรียน มาสาย ชู้สาว สูบบุหรี่ ทะเลาะวิวาท ก่อเหตุรำคาญ และก้าวร้าว เป็นต้น ข้อมูลดังกล่าวได้จากการเก็บรวบรวมจากฝ่ายกิจการนักเรียนและอาจารย์ที่ปฏิบัติงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

เมื่อโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ได้รับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการให้มีการนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาปฏิบัติในโรงเรียน ในพ.ศ.2544 บุคลากรฝ่ายบริหารในสถานศึกษาจึงมีการศึกษาทำความเข้าใจระบบ และจัดทำโครงการขึ้นโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการ 3 ทีม ได้แก่ ทีมนำ ทีมประสาน และทีมทำ การให้ความรู้แก่บุคลากร

ลักษณะการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต มีการจัดแบ่งความรับผิดชอบ โดยหนึ่งห้องเรียนมีอาจารย์ที่ปรึกษา 2 ท่าน แบ่งการดูแลนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนั้นในแต่ละห้องเรียนจึงมีจำนวนอาจารย์ที่ปรึกษา 1 ท่าน ต่อจำนวนนักเรียนไม่เกิน 23 คน และทำการดูแลติดตามไปตลอด 3 ปีการศึกษา เพื่อให้การดูแลเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีความต่อเนื่อง

ในส่วนของการดำเนินงานของอาจารย์ที่ปรึกษา การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน เช่นเดียวกัน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน เป็น

ขั้นตอนที่อาจารย์ที่ปรึกษาดำเนินการเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา 3) การส่งเสริมและพัฒนา เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของนักเรียนในทุกๆด้าน 4) การป้องกันและแก้ไข เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนกลุ่มปกติกลายเป็นกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหา และแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียน 5) การส่งต่อเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นเมื่ออาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขปัญหานักเรียนได้ ประกอบด้วยการส่งต่อภายใน และส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอก เพื่อดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ได้จัดโครงการและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้น **ชื่อโครงการต้นสัมพันธ์รัก** เพื่อเป็นการดูแลเอาใจใส่นักเรียนให้สามารถฝ่าฟันกับปัญหาต่างๆได้ พร้อมทั้งจะศึกษาเล่าเรียนได้อย่างมีความสุข โดยการดำเนินการให้นักเรียนสามารถหารายได้ระหว่างเรียน การฝึกอาชีพ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีระยะเวลาดำเนินงาน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 – 2549 โดยมีกิจกรรมในโครงการดังนี้ 1) กิจกรรมบริษัทเอื้ออาทร เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนประกอบอาชีพตามความถนัดเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน โดยบริหารจัดการร้านค้าด้วยตนเอง 2) กิจกรรมเกษตรเพื่อชีวิตเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนประกอบอาชีพด้านการเกษตรเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน 3) กิจกรรมท่องเที่ยวในไร่ส้ม เป็นกิจกรรมที่จัดแบ่งความรับผิดชอบให้ครู 1 คน ดูแลนักเรียนไม่เกิน 25 คน และให้ครูเยี่ยมบ้านนักเรียนในความรับผิดชอบทุกคน เพื่อรับทราบปัญหา ดูแล และสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง รวมทั้งการจัดหาอาหารกลางวันให้กับนักเรียนขาดแคลน 4) กิจกรรมกัลยาณมิตรคลินิก โรงเรียนจัดมุมปรึกษา ระหว่างครู กับ นักเรียน และ พี่กับน้อง เพื่อเป็นที่ปรึกษาทุกด้าน เช่น การเรียน ยาเสพติด สุรายาจน ปัญหาทะเลาะวิวาท ปัญหาครอบครัว และปัญหาเพศ 5) กิจกรรมประสบการณ์สู่ความเป็นเลิศ โดยการจัดประชุมเล่าประสบการณ์ของผู้ปกครอง/ ภาควิชาเครือข่ายในด้านต่างๆ ให้นักเรียนได้เรียนรู้

ตอนที่ 3 โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายประเภทสหศึกษา ปัจจุบันตั้งอยู่ หมู่ที่ 4 ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเนื้อที่ 35 ไร่ 2 งาน ซึ่งเนื้อที่ในการจัดตั้งโรงเรียนทั้งหมดเป็นเนื้อที่ได้จากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธาที่ต้องการเห็นความเจริญทางด้านการศึกษา

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ก่อตั้งเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2518 รวมระยะเวลาก่อตั้งถึงปัจจุบัน 31 ปี โดยมีรายละเอียดดังนี้

ก่อนการจัดตั้งโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม นั้น ประชาชนตำบลอินคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีความสนใจในการศึกษา มักส่งบุตรหลานไปเรียนต่อในตัวเมือง แม้จะเดินทางลำบากเพราะไม่สะดวกในการโดยสารรถก็ตาม โรงเรียนมัธยมของเอกชนในกิ่งอำเภอพรหมคีรีที่อยู่ใกล้มีเพียง 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนศิริปัญญาจารย์ อีกโรงเรียนที่ไกลออกไปคือโรงเรียนหลวงครูวิทยา ในขณะที่จำนวนนักเรียนที่จบ ป.7 ในเขตกิ่ง อ.พรหมคีรีเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทางโรงเรียนเอกชนรับนักเรียนได้จำกัด การที่นักเรียนต้องเดินทางไปศึกษาต่อในเมืองจึงเป็นเรื่องลำบาก

ปัจจัยสำคัญในการก่อตั้งโรงเรียน เกิดจากแรงผลักดันของประชาชนในท้องถิ่นก่อน แล้วทางราชการจึงสนับสนุนภายหลัง โดยมีผู้นำในท้องถิ่นทั้งระดับชาวบ้านและข้าราชการร่วมมือกัน

การดำเนินการจัดตั้ง

หลังจากทางกิ่งอำเภอพรหมคีรีได้รับหนังสือจากจังหวัด อนุญาตให้เปิดโรงเรียนมัธยมขึ้นได้ในวันที่ 12 มิถุนายน 2518 ก็เริ่มรับสมัครนักเรียนในวันถัดมา คือวันที่ 13 มิถุนายน 2518 โดยรับสมัครทั้งหญิงและชาย ระหว่างวันที่ 16 - 17 มิถุนายน 2518 ปรากฏว่าโรงเรียนรับได้ 2 ห้องเรียน มีจำนวนทั้งหมด 93 คน

พัฒนาการความก้าวหน้าของโรงเรียน (พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน)

ภายหลังจากโรงเรียนสามารถเปิดชั้นเรียน ครบทั้ง 6 ระดับแล้ว ทั้งได้จัดการศึกษาของโรงเรียนเข้าสู่ระบบมากยิ่งขึ้นตามลำดับ นับตั้งแต่ นายเสริญ เต็มแก้ว เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน (พ.ศ. 2531 - 2532) เป็นต้นมา โครงการเด่น ๆ ที่โรงเรียนเป็นที่รู้จักของครูและสังคมโดยทั่วไปมากขึ้น เช่นโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระ เพื่อมีรายได้ระหว่างเรียนและโครงการสวัสดิการการเงินการกุศล เป็นต้น นอกจากนี้ระบบงานของฝ่ายปกครอง (ปัจจุบันเรียกว่าฝ่ายกิจการนักเรียน) ที่ได้ขอใช้ระเบียบว่าด้วยการควบคุมความประพฤตินักเรียน พ.ศ. 2532 สามารถใช้บังคับมาจนถึงปัจจุบัน แม้จะมีการปรับปรุงบ้างเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ก็ตาม

ในสมัยที่นายสงวงศ์ ชุกกลิ่น เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน (พ.ศ. 2532 - 2535) สมัยที่ 2 โรงเรียนมีความพยายามอย่างยิ่งที่จะพัฒนาโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าโดยการส่งโรงเรียนประกวดสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลพระราชทาน ระดับมัธยมศึกษาตอนกลาง แม้จะไม่ได้รับรางวัลชนะเลิศ เพราะเป็นครั้งแรก แต่อย่างไรก็ตาม ในสมัยที่นายวินัย ชามทอง เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน (พ.ศ. 2535 - 2539) ได้ส่งเข้าประกวดสถานศึกษารางวัลพระราชทานดีเด่นระดับมัธยมศึกษาใหญ่

อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง ได้รับโล่รางวัลชนะเลิศสถานศึกษาพระราชทานดีเด่น ระดับมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ปี 2538

นับจากปี 2538 เป็นต้นมา โรงเรียนได้พัฒนาความก้าวหน้ามาตลอดในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกิจกรรมแข่งขันทักษะทางวิชาการ กิจกรรมด้านศิลปะ กิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภคและระบบการดูแลนักเรียน เป็นต้น

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

การนำเสนอสภาพทั่วไปของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียน
- การจัดการเรียนการสอน
- จำนวนนักเรียนและบุคลากร

บริเวณโรงเรียนและอาคารเรียน

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 35 ไร่ 2 งาน หากจัดแบ่งบริเวณโรงเรียนออกเป็นส่วนๆ สามารถแบ่งได้ดังนี้ อาคารเรียน และอาคารประกอบอื่น ๆ เช่น โรงอาหาร ห้องสมุด หอประชุม โรงฝึกงาน อาคารเอนกประสงค์ เรือนเกษตร บ้านพักครู บ้านพักนักร้อง

เมื่อเข้าสู่บริเวณโรงเรียนจะพบกับหอพระ ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของสมาชิกในโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมทุกคน มีอาคารเรียนทั้งหมด 4 อาคาร อาคาร 1 เป็นอาคารเรียนตลอดแนวด้านซ้ายมือเป็นอาคาร 2 ชั้น ซึ่งชั้นล่างของอาคาร 1 ติดกับป้อมยามเป็นโถงสำหรับจอดรถจักรยานยนต์ของนักเรียน ถัดมาจะเป็นห้องดนตรี – นาฏศิลป์ ชั้นที่ 2 เป็นอาคารเรียนวิชาแนะแนว และภาษาอังกฤษ ตรงข้ามอาคาร 1 เป็นสนามบาสเกตบอล และอาคารที่อยู่ติดกับเสาธงคือ อาคาร 2 ซึ่งเป็นอาคารที่ใช้เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เป็นอาคาร 2 ชั้น อาคารด้านซ้ายมือติดกับอาคาร 1 คือ อาคาร 3 เป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นล่างสุดเป็นที่ตั้งของฝ่ายบริหาร ฝ่ายบริการ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจกรรมนักเรียน ฝ่ายบริการ และฝ่ายธุรการ ชั้นที่ 2 เป็นหมวดวิชาสังคมศึกษา อาคารถัดไปจากอาคาร 3 คืออาคาร 4 ซึ่งมี 3 ชั้น ชั้นล่างเป็นห้องสมุด ชั้นที่ 2 และ 3 เป็นอาคารของหมวดคณิตศาสตร์ และภาษาไทย นอกจากนี้ยังมีหอศิลป์ซึ่งเป็นห้องที่แสดงผลงานศิลปะของนักเรียนมากมายที่ชั้น 2 อีกด้วย

ตรงข้ามกับอาคาร 4 เป็น อาคารเอนกประสงค์ที่ใช้เป็นหอประชุมและโรงอาหาร ติดกับโรงอาหารเป็นห้องพยาบาลของโรงเรียน ด้านหลังของโรงอาหารเป็นโรงคหกรรม ติดกันเป็นบริเวณบ้านพักครู หลังบ้านพักครูเป็นอาคารอุตสาหกรรมและอาคารเกษตร ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามกันติดเป็น

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

ภายในปีพ.ศ.2550 โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีครูมืออาชีพ พัฒนาผู้เรียนและนักศึกษา ฝึกประสบการณ์ให้ได้มาตรฐาน มีแหล่งเรียนรู้และระบบสารสนเทศที่ทันสมัย สนับสนุนการบริหารจัดการ อนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

พันธกิจ

1. ส่งเสริม สนับสนุนการให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเสมอภาคทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย
2. ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้เป็นคนดี เก่ง มีสุข รู้จักอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
4. ปรับปรุงระบบสารสนเทศของโรงเรียนให้ทันสมัยมีประโยชน์กับการบริหาร และจัดการเรียนรู้
5. จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมของโรงเรียนทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน มีภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทันสมัย
6. ปรับระบบบริหารจัดการให้เอื้อต่อกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
7. ปรับระบบการบริหาร เสริมสร้างความเข้มแข็ง และทันสมัย เน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม และสร้างเครือข่ายให้กลุ่มงานและหมวดวิชา
8. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และอำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

เป้าหมาย

1. ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเสมอภาค และทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย
2. ครูได้รับการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้ เป็นครูมืออาชีพ และพัฒนาตนเอง ร้อยละ 95
3. ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาร้อยละ 95
4. นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นผู้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานการวิชาชีพครู ร้อยละ 100
5. โรงเรียนมีบรรยากาศ สื่อ เทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ
6. โรงเรียนมีระบบสารสนเทศที่ทันสมัยใช้บริหารจัดการ และจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ

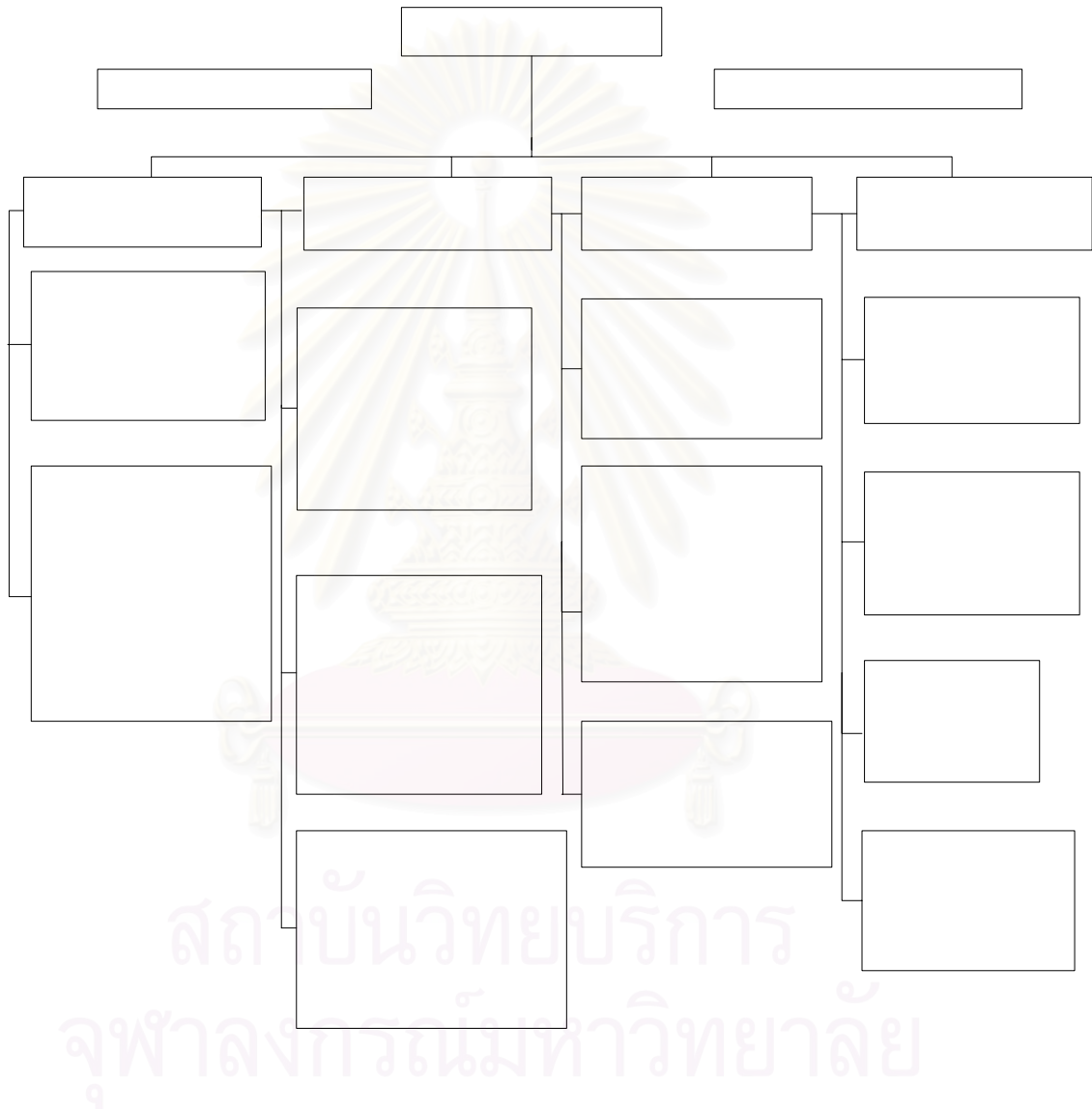
7. โรงเรียนมีระบบบริหารจัดการที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน
8. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีคุณภาพมาตรฐาน

นโยบายโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ปีการศึกษา 2548

1. บริหารจัดการให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 อย่างเคร่งครัด ตั้งใจให้เกิดผลดี
2. จัดการศึกษาให้มีหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมและมีคุณค่า บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาแกนกลาง พ.ศ. 2544
3. จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบงานในโครงการพิเศษที่โรงเรียนรับผิดชอบคือโรงเรียนในฝัน โครงการร่วมพัฒนาวิชาชีพครู โครงการโรงเรียนพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้สู่คุณภาพการศึกษา ให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด
4. ส่งเสริมงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ปฏิบัติอยู่เดิมอย่างรู้คุณค่าและแสวงหาแนวทางให้นักเรียนมีค่านิยมในทางที่ถูกในทางช่วยเหลือ สร้างสังคมใหม่แทนสิ่งผิดพลาดที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
5. เน้นการจัดการเรียนการสอนให้ครู นักเรียน มีผลงานทางวิชาการและมีผลการประกวดแข่งขันในระดับสูง
6. พัฒนาโรงเรียนส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้และภูมิทัศน์ที่สวยงาม
7. บริหารจัดการให้เกิดความคล่องตัวในสวัสดิการและการปฏิบัติให้เกิดแก่ผู้ร่วมงานและบุคคลทุกกลุ่มงาน
8. ประสานงานชุมชนและช่วยเครือข่ายผู้ปกครองให้เอื้อประโยชน์แก่กันอย่างเต็มที่ เพื่อผลสำเร็จทางด้านการศึกษาและภาพรวมของท้องถิ่น
9. ส่งเสริมกีฬา ดนตรีและการแสดงออกที่เหมาะสมของนักเรียนให้เป็นอุปนิสัยที่ดีตลอดถึงการมีโอกาช่วยเหลือสังคม
10. ร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน สถานศึกษาอื่น ๆ ในอันที่จะปฏิบัติตามนโยบายด้านยาเสพติดให้เกิดผลสำเร็จ

แผนผังการบริหารงานของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม

การบริหารงานของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ประกอบด้วยส่วนของสถานศึกษา แบ่งเป็น กลุ่มบริหารงานบุคคล กลุ่มงานบริหารทั่วไป กลุ่มงานบริหารวิชาการ และกลุ่มงานบริหารงบประมาณ ประสานการทำงานร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา และคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ดังแสดงในแผนภาพที่ 4.3

แผนภาพที่ 4.3 การบริหารงานของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช

จำนวนนักเรียนและบุคลากร

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียน แสดงดังตารางที่ 4.5

คณะกรรมการ

ตารางที่ 4.5 จำนวนนักเรียนโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ปีการศึกษา 2548

ระดับชั้น	ชาย	หญิง	รวม	จำนวน ห้องเรียน
ม.1	252	218	470	11
ม.2	184	238	422	12
ม.3	177	226	403	11
ม.4	69	103	172	6
ม.5	48	96	141	6
ม.6	59	130	189	5
รวม	789	1,011	1,800	51

จากตาราง 4.5 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 1800 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 470 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่2 422 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 403 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่4 172 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่5 141 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่6 189 คน ซึ่งจำนวนนักเรียนในห้อง โดยเฉลี่ย 37 – 40 คน โดยประมาณ

จำนวนครู – อาจารย์ โรงเรียนโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ปีการศึกษา 2548 จำแนกตาม เพศ/ ฝ่าย/ กลุ่มสาระวิชา / งาน แสดงดังตารางที่ 4.6

ตาราง 4.6 จำนวนอาจารย์จำแนกตามหมวดวิชาและงาน ปีการศึกษา 2548

หมวดวิชา/งาน	จำนวน		
	ชาย	หญิง	รวม
1.ฝ่ายบริหาร	5	-	5
2.ภาษาไทย	3	10	13
3.สังคมศึกษา	8	6	14
4.วิทยาศาสตร์	4	8	12
5.คณิตศาสตร์	3	5	8
6.ภาษาอังกฤษ	5	5	10
7.พลานามัย	4	2	6
8.ศิลปศึกษา	3	3	6

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

หมวดวิชา/งาน	จำนวน		
	ชาย	หญิง	รวม
9.เกษตรกรรม	2	2	4
10.คหกรรม	-	5	5
11.ธุรกิจ	2	2	4
12.อุตสาหกรรม	3	1	4
13.คอมพิวเตอร์	-	2	2
14.การเงิน	1	1	2
15.ทะเบียน-วัดผล	1	2	3
16.แนะแนว	1	-	1
17.บรรณารักษ์	1	1	2
18.พัสดุ	1	-	1
19.อาจารย์พิเศษ	1	-	1
รวม	48	55	103

จากตารางที่ 4.6 พบว่า จำนวนครู – อาจารย์ ในโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีจำนวนทั้งหมด 103 คน แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะบุคลากรที่เป็นครูผู้สอน ซึ่งไม่รวมบุคลากรฝ่ายบริหาร และอาจารย์พิเศษซึ่งเป็นอาจารย์ชาวต่างชาติ มีจำนวนบุคลากรที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งหมด 97 คน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจำนวน ครู : จำนวนนักเรียน ในแต่ละกลุ่มทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยสุ่มคละกัน แต่ละกลุ่มจึงมีนักเรียนทุกระดับชั้น ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เฉลี่ยกลุ่มละ 20 – 24

การจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม แบ่งเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะมีแผนการเรียนให้เลือก 2 แผนการเรียน คือ วิทยาศาสตร์ และแผนการเรียนศิลป์ – คำนวณ ซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องเรียนครบทั้ง 8 กลุ่มสาระ และจะต้องเรียนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ กับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเอง ตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริงซึ่งกิจกรรมที่เป็นแนวปฏิบัติ มีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) ประกอบด้วยกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด หรือผู้นำเพ็ญประโยชน์ ต่อเนื่องกันเป็นเวลา 3 ปี กิจกรรมชุมนุมตามความถนัดและความสนใจ กิจกรรมแนะแนว

ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-ม.6) ประกอบด้วยกิจกรรมชุมนุมตามความถนัดและความสนใจ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมครอบครัวลูก 2 โหล(กิจกรรมโฮมรูมยาว) 1 ชม./ สัปดาห์ ทุกๆวัน พฤหัสบดี และกิจกรรมคาบทักษะชีวิต 1 ชม./ สัปดาห์ กิจกรรมโฮมรูมสั้นในทุกๆวัน หลังเข้าแถวเคารพธงชาติ

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม จัดตารางเรียนแบบเดินเรียน โดยห้องเรียนส่วนใหญ่ที่นักเรียนต้องเดินทางไปเรียนอยู่บนชั้นหรืออาคารที่ตั้งของหมวดวิชานั้น ๆ

คาบเรียนในแต่ละวันจะมี 10 คาบ โดยเรียนคาบละ 50 นาที เริ่มคาบแรกเวลา 8.30 น. เด็กเรียนคาบสุดท้ายเวลา 16.00 น. ในระหว่างสัปดาห์ นักเรียนมีคาบว่างระหว่างวันสัปดาห์ละ 4 คาบ ในวันที่มีคาบว่าง นักเรียนสามารถไปทำกิจกรรมที่ตนสนใจได้เช่น เล่นกีฬา อ่านหนังสือ เล่นดนตรี หรือพักผ่อนได้ ส่วนนักเรียนชายในระดับชั้น ม.ปลาย จะต้องไปเรียนรักษาดินแดนในวันจันทร์ ตั้งแต่เวลา 13.00 – 16.00 น. ส่วนนักเรียนหญิงในระดับชั้น ม.ปลาย จะมีกิจกรรมชุมนุมในเวลาเดียวกัน

บริบทของชุมชน

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่มีลักษณะกึ่งเมือง กึ่งชนบท สถานะทางเศรษฐกิจของชุมชน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำสวนผลไม้และค้าขาย มีชุมชนอยู่โดยรอบบริเวณโรงเรียน

สภาพปัญหาในการพัฒนาโรงเรียน

เนื่องจากโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองมากนัก แต่เนื่องด้วยสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรกรรม นักเรียนส่วนใหญ่จึงมาจากครอบครัวเกษตรกร ส่วนหนึ่งจึงขาดความกระตือรือร้นในการเรียน ขาดโลกทัศน์ที่กว้างไกลต่อการศึกษา จึงมักทำให้เกิดปัญหาอยู่บ่อยครั้ง นักเรียนที่มีปัญหามักมาจากการที่ผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแล เนื่องจากนักเรียนส่วนหนึ่งต้องมาอยู่หอพักตามลำพัง ส่งผลให้นักเด็กมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ เช่นหนีเรียน เล่นการพนัน ทะเลาะวิวาท ชู้กรรโชกทรัพย์ ลักทรัพย์ และสูบบุหรี่

จากการสำรวจสภาพปัญหาของนักเรียนพรหมคีรีพิทยาคม โดยผู้เก็บรวบรวมข้อมูลในฐานะผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียนโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลรายวันเกี่ยวกับพฤติกรรมนักเรียน และข้อมูลที่ได้จากการสำรวจการเรียนการสอนของครู-อาจารย์ ทำให้ทราบพฤติกรรม

ของนักเรียน เช่น ขาดเรียน มาสาย หนีเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ข้อมูลจากอาจารย์ที่ปรึกษาประจำห้อง การเก็บรวบรวมข้อมูลรายวัน รายเดือน หรือรายปี แล้วบันทึกด้วยคอมพิวเตอร์ ทำให้สะดวกต่อการสืบค้นข้อมูลเนื่องจากนักเรียนมีจำนวนมาก พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่ต้องได้รับการแก้ไข คิดเป็นร้อยละ 24.1 ได้แก่ เล่นการพนัน, แต่งกายผิดระเบียบ, หนีเรียน และยาเสพติด

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีแนวนโยบายการปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับการดูแลนักเรียนมาก่อนที่จะมีคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการในปี 2544 โดยมีการสำรวจพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เพื่อที่จะจัดระบบการดูแลนักเรียนในขณะนั้น โดยใช้ชื่อโครงการว่า “โครงการครอบครัวมีลูกสองโหล พ.ศ. 2543” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในเวลาเดียวกัน

บุคลากรในการดำเนินงานประกอบด้วยทีมผู้นำได้แก่ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ มีหน้าที่รับนโยบายและวางแผนบริหารจัดการ ทีมประสานได้แก่หัวหน้างานแต่ละฝ่ายและอาจารย์แนะแนว มีหน้าที่ประสานการทำงานระหว่างฝ่ายต่างๆ และทีมทำได้แก่อาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่านรับผิดชอบด้านการดำเนินงาน รวมทั้งการประสานงานกับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อดำเนินการร่วมกัน

ในส่วนของการดำเนินงานของอาจารย์ที่ปรึกษา การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน เช่นเดียวกัน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน เป็นขั้นตอนที่อาจารย์ที่ปรึกษาดำเนินการเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา 3) การส่งเสริมและพัฒนา เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของนักเรียนในทุกๆ ด้าน 4) การป้องกันและแก้ไข เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนกลุ่มปกติกลายเป็นกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหา และแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียน 5) การส่งต่อเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นเมื่ออาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้ ประกอบด้วยการส่งต่อภายใน และส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอก เพื่อดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม กำหนดจัดในแบบครอบครัว โดยเลียนแบบครอบครัวจริงๆ เพื่อให้การดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง โดยมีครู-อาจารย์ทุกคนเป็นหัวหน้าครอบครัวที่เรียกว่า เป็นอาจารย์พ่อ หรือ อาจารย์แม่ มีนักเรียนในแต่ละครอบครัวทุกระดับชั้น ตั้งแต่ ม.1-ม.6 โดยสุมคละกัน เฉลี่ยครอบครัวละ 20-24 คน จึงให้ชื่อโครงการว่า **ครอบครัวมีลูกสองโหล** และมีโครงการและกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับ โครงการครอบครัวมีลูกสองโหล จำนวน 7 โครงการ ดังนี้ 1)โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ใน

โรงเรียน 2) โครงการประชุมผู้ปกครองแบบครอบครัว 3) โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียนในครอบครัว
4) โครงการรณรงค์ด้านยาเสพติดในสถานศึกษา 5) โครงการอบรมนักเรียนเป็นระดับชั้น (คาบ
ทักษะชีวิต) 6) กิจกรรมคาบส่งเสริมสุขภาพ (คาบครอบครัว) 7) โครงการร่วมแรงร่วมใจวันเสาร์
พัฒนา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา จำนวน 3 โรงเรียนคือ โรงเรียนปัญญาวุฒ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอระบบการดำเนินงานออกเป็น 4 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนปัญญาวุฒ

1.1 การดำเนินงาน

1.2 ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหา

ส่วนที่ 2 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

2.1 การดำเนินงาน

2.2 ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหา

ส่วนที่ 3 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม

3.1 การดำเนินงาน

3.2 ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหา

ส่วนที่ 4 เปรียบเทียบ ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างโรงเรียนปัญญาวุฒ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนปัญญาวูธ

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนปัญญาวูธ นำเสนอใน 2 ส่วน คือ 1.1 การดำเนินงาน 1.2 ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหา

1.1 การดำเนินงาน

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนปัญญาวูธ นำเสนอใน 4 ขั้นตอน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. การวางแผน
 - 1.1 การเตรียมความพร้อม
 - 1.2 การวางแผนงานและกำหนดโครงสร้างการทำงาน
2. การดำเนินงานตามแผน
 - 2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน
 - 1) การวิเคราะห์ปัญหาและสภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน
 - 2) การให้ความรู้ และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร
 - 3) การคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินงาน
 - 4) การมอบหมายงานและการจัดกลุ่มนักเรียน
 - 2.2 การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา
 - 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - 2) การคัดกรอง
 - 3) การส่งเสริมและพัฒนา
 - 4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข
 - 5) การส่งต่อ
3. การตรวจสอบ / ประเมินผล
 - 3.1 การตรวจสอบ กำกับ ติดตาม การดำเนินงาน
 - 3.2 การประเมินระดับความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงาน
4. การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน

1. การวางแผน

การวางแผนในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อม และการวางแผนการดำเนินงาน และกำหนดโครงสร้างการทำงาน ดังนี้

1.1 การเตรียมความพร้อม

การเตรียมความพร้อมในการดำเนินการเรื่องระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาใช้เป็นระบบกิจกรรมหลักระบบหนึ่งของโรงเรียนปัญญาวุฒ เริ่มต้นโดยการรับทราบนโยบายในปีการศึกษา 2544 จากกระทรวงศึกษาธิการ และมีคำสั่งมาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้นำระบบนี้ไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา เพื่อให้โรงเรียนได้มีการเตรียมความพร้อม ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารที่เป็นคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการโดยตรงมาสู่สถานศึกษา

1.2 การวางแผนงานและกำหนดโครงสร้างการทำงาน

เมื่อโรงเรียนรับนโยบายเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นระบบกิจกรรมหลักระบบหนึ่งแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นการวางแผนในการดำเนินงาน และการกำหนดโครงสร้างในการทำงาน ซึ่งในการวางแผนการดำเนินงานนั้น ขั้นตอนแรกเป็นการศึกษาทำความเข้าใจในระบบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติ โดยการประชุมชี้แจงให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรหลัก รวมทั้งมีการประชุมชี้แจงให้บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เครือข่ายผู้ปกครอง ให้ทราบและเข้าใจว่า โรงเรียนจะนำเอาระบบดูแลนักเรียนมาเป็นหนึ่งในระบบกิจกรรมหลัก

โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบ 3 ทีม ซึ่งได้แก่ ทีมนำ (ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ) ทีมประสาน (หัวหน้าหมวด หัวหน้าระดับ อาจารย์แนะแนว) และทีมทำ (อาจารย์ที่ปรึกษา) ซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้ศึกษา คำสั่งของโรงเรียนในการแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงานในโรงเรียน และแผนปฏิบัติงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การกำหนดโครงสร้างการทำงานของโรงเรียนปัญญาวุฒมีกลุ่มงานการบริหารทั่วไปเป็นโครงสร้างหลักซึ่งมีหน่วยงานย่อยคือฝ่ายปกครองเดิม ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นฝ่ายกิจการนักเรียนดังแสดงในแผนภาพที่ 4.1 และพบว่าบุคลากรที่รับผิดชอบในฝ่ายกิจการนักเรียน หรือฝ่ายปกครองเดิมนั้นจะเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักในงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ดังกล่าว สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ดังนี้

“ในส่วนของนโยบาย โรงเรียนก็รับนโยบายมาจากกระทรวงศึกษา และ สพฐ. ประมาณปี 44 หลังจากที่รับนโยบายแล้ว เราก็กำหนดกรอบในการทำงาน โดยยึดเอาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นหลัก และให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ”

ผอ. รร.ปัญญาวุฑ (26 มกราคม 2549)

“ ในการรับทราบนโยบายการบริหาร จะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) มาจากการมีหนังสือสั่งการมาจากการกระทรวง ผ่านมายัง สพฐ. และ สพท. และ 2) แต่ถ้าในนโยบายการปฏิบัติมาจากการประชุมร่วมกันของบุคลากรของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของการจัดการศึกษา เช่นผู้บริหาร ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ว่าต้องการให้ชุมชนของเรามีรูปแบบการจัดการไปในแนวทางไหน เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาของท้องถิ่นด้วย ”

รองผอ. รร.ปัญญาวุฑ (30 มกราคม 2549)

“ เมื่อเรารับทราบนโยบายแล้วเราก็จะศึกษารายละเอียดของเรื่องนี้ เป็นอันดับแรก โดยการให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรหลักที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองด้วย คือเราจะต้องประชุมชี้แจงให้เข้าใจว่า โรงเรียนมีนโยบายที่จะยึดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นหนึ่งในระบบหลัก เมื่อทุกฝ่ายมีความเข้าใจแล้วเราก็จะสามารถกำหนดแผนและโครงสร้างต่อไปได้”

ผอ. รร.ปัญญาวุฑ (26 มกราคม 2549)

“ หลังจากรับทราบนโยบายแต่ละอย่างมาแล้ว ต้องขึ้นอยู่กับการศึกษาทำความเข้าใจ และการประชุมเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วม และที่สุดเลยคือ การให้บุคลากรภายในโรงเรียนทราบว่า มีนโยบายใหม่ออกมา เพราะเมื่อฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ทราบไม่เข้าใจแล้ว การดำเนินงานก็จะไปต่อไม่ได้”

รองผอ. รร.ปัญญาวุฑ (30 มกราคม 2549)

“ โรงเรียนของเราเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก เมื่อก่อนจะไม่มีรอง ผอ. แต่จะมีหัวหน้างาน เช่นงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และงานกิจการนักเรียน ที่จะเป็นหน่วยงานสำคัญเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งถือเป็นโครงสร้างหลักทำหน้าที่ในการดูแลส่วนตัวบุคลากรที่เป็นโครงสร้างคือที่มนำ ได้แก่ผู้บริหารทั้งหมด หัวหน้างานกิจการนักเรียน และหัวหน้าระดับ เพื่อที่จะให้การปฏิบัติไปสู่อาจารย์ที่ปรึกษา”

ผอ. รร.ปัญญาวุฑ (30 มกราคม 2549)

2 การดำเนินงานตามแผน

การดำเนินงานตามแผน แบ่งออกเป็นส่วน 2 ส่วน คือ 2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน และ 2.2 การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน

กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน แบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ปัญหา และสภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน การให้ความรู้ และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร การคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินงาน และการมอบหมายงาน

1) การวิเคราะห์ปัญหาและสภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน

เมื่อโรงเรียนปัญญาภูมิจึงมีการกำหนดโครงสร้างการทำงานเป็นที่ชัดเจนแล้ว จึงเริ่มดำเนินการ โดยการศึกษา วิเคราะห์สภาพความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินงาน โดยการ จัดประชุมชี้แจงแก่ครู-อาจารย์ การสอบถามความคิดเห็นในด้านความพร้อม และความต้องการ เปลี่ยนแปลงระบบใหม่โดยอิงกับสภาพสังคม-ท้องถิ่น และสำรวจพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของ นักเรียนว่ามีด้านใดที่ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงโดยใช้การสังเกต และบันทึกข้อมูล พฤติกรรมของ นักเรียนจากฝ่ายปกครอง อาจารย์เวร หัวหน้าระดับ และอาจารย์ประจำวิชา แล้วรวบรวมเป็น ข้อมูลของโรงเรียน สอดคล้องจากการศึกษาเอกสารการสำรวจพฤติกรรมนักเรียน และจากการ สังเกตข้อมูลพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของนักเรียนที่บันทึกไว้บนกระดานในห้องกิจการนักเรียน และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“โรงเรียนขนาดเล็กอย่างเรามีนักเรียนจำนวนน้อย ดังนั้นการตรวจเช็คจึง ทำได้ไม่ยากว่านักเรียนมีพฤติกรรมหรือมีปัญหาอะไรบ้าง ก็จะจดบันทึกเอาไว้ จาก ครูผู้สอนบ้าง ครูเวรบ้าง หรือ ผอ.เองบ้าง”

ผอ. รร.ปัญญาภูม (26 มกราคม 2549)

“เรามีการประชุมครูในโรงเรียนให้ช่วยกันสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็น พฤติกรรมของนักเรียนในแต่ละวัน ทั้งท่านผู้อำนวยการ ตัวผมเอง ครูเวร หรือ ครูผู้สอน แล้วให้เค้ารายงานขึ้นมาเก็บเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน และตลอดภาคการศึกษา เราก็เอามาเช็คว่ามีพฤติกรรมอะไรบ้าง อย่างที่น้องเห็นบนไวท์บอร์ดนั่นแหละครับ”

หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน รร.ปัญญาภูม

(13 มกราคม 2549)

“ที่นี่เค้าจะตรวจผมทุกวันที 1 ของแต่ละเดือนคะ อาจารย์ที่ปรึกษาจะ ตรวจ ถ้าใครผมยาวหรือซอยผม ก็จะจดชื่อเอาไว้ แล้วให้ไปตัดมา หนูยังเคยถูกจดชื่อเลย ถ้าใครมาสายก็เหมือนกัน เพื่อนบางคนยอมมาสายเพื่อไม่ต้องตรวจผม ”

นักเรียน ม.6 รร.ปัญญาภูม (12 มกราคม 2549)

2) การให้ความรู้ และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร

การให้ความรู้ ความเข้าใจแก่บุคลากรเป็นสิ่งที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน สร้างความตระหนักให้เกิดขึ้น และมีการปฏิบัติที่ถูกต้อง โรงเรียนปัญญาวุธใช้รูปแบบและวิธีการในการให้ความรู้แก่บุคลากร ที่หลากหลาย ได้แก่ การประชุมชี้แจง ภายในโรงเรียน โดยมีบุคลากรที่মনา และทีมประสาน เป็นผู้ให้ความรู้ ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

เราจะกำหนดแผนในการประชุมโดยมีหัวหน้างาน อาจารย์ที่ปรึกษา และฝ่ายแนะแนว เพื่อให้ครูเข้าใจและเห็นความสำคัญของระบบดูแล ”

ผอ. รร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

“หลังจากมีนโยบายแล้ว เราก็จัดประชุมชี้แจงให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกท่านรับทราบ เพื่อหาแนวปฏิบัติร่วมกัน ว่าระบบนี้มีความสำคัญอย่างไร มีวิธีการดำเนินการอย่างไร มีเอกสาร เครื่องมือ อะไรบ้างมีวิธีการปฏิบัติ หรือกิจกรรมอะไรบ้าง”

รองผอ. รร.ปัญญาวุธ (30 มกราคม 2549)

“มีการประชุมอาจารย์ที่ปรึกษาทุกคน ต้องมีส่วนร่วมรับฟังประชุมรับทราบความสำคัญ และขั้นตอนการดำเนินงาน วิธีปฏิบัติ”

อาจารย์ผู้ศึกษา รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549)

ข้อมูลข้างต้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเอกสาร ได้แก่ หนังสือคำสั่งประชุมครู ในโรงเรียน เกี่ยวกับการให้ความรู้ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เอกสารการประชุม นอกจากนี้โรงเรียนปัญญาวุธยังมีการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาจัดอบรมให้ความรู้ และจัดบุคลากรไปศึกษาดูงาน เพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินงาน จากภาพกิจกรรมของโรงเรียน และจากคำสัมภาษณ์ของบุคลากร ดังนี้

“เรื่องใดที่บุคลากรเรายังไม่มีความชำนาญถ้านำมาขยายผลเองอาจได้ไม่เต็มที่ เราก็จะเชิญวิทยากรภายนอกมาให้การอบรม”

รองผอ. รร.ปัญญาวุธ (30 มกราคม 2549)

“โรงเรียนมีระบบดี โรงเรียนมีคุณภาพ ก็มีวิทยากรมาให้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาดูงานที่จังหวัดตรัง และนครศรีฯ ตามระบบดูแล และตามระบบดี โรงเรียนมีคุณภาพ”

อาจารย์แนะแนว รร.ปัญญาวุธ (19 มกราคม 2549)

ภาพที่ 5.1 ภาพจากการนำบุคลากรไปศึกษาดูงานเรื่องระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ในการสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นนั้นไม่ได้มีเฉพาะบุคลากรในโรงเรียนเท่านั้น ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนปัญญาวุธจึงมีการจัดประชุมเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจให้แก่ผู้ปกครอง เพื่อสร้างความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียน ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์

“เราจัดประชุมผู้ปกครองเพื่อสร้างความเข้าใจ และคัดเลือกตัวแทนเป็นเครือข่ายผู้ปกครองที่เราทำอยู่คือจะเลือกตั้งตัวแทนจากทุกหมู่บ้านเหตุผลเพราะว่าผู้ปกครองจะได้ดูแลนักเรียนที่อยู่ในละแวกเดียวกันได้ เรียกว่าสร้างเครือข่ายให้เชื่อมโยงกับชุมชนครับ”

ผอ. รร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

“ก็มีประชุมผู้ปกครอง ผอ.พูดก่อน แล้วไปพบครูของหลาน ก็รู้จักครูเขาก็บอกว่าเดี๋ยวจะไปหาที่บ้าน ให้เราเขียนชื่อ ที่อยู่ไว้ให้”

ผู้ปกครองนักเรียน.ม.1 อาชีพทำสวน,ทำนา

(18 มกราคม 2549)

“จะมีการอธิบายและเรียกประชุมผู้ปกครอง มีการเลือกหัวหน้าผู้ปกครองไว้ดูแลนักเรียนคะ ครูเค้าให้เขียนที่อยู่ และเบอร์โทรเอาไว้ติดต่อ ”

ผู้ปกครองนักเรียน.ม.4 อาชีพทำสวน,ค้าขาย

(25 มกราคม 2549)

3) การคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินงาน

โรงเรียนปัญญาวุธ ได้นำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาเป็นระบบกิจกรรมหลักระบบหนึ่งของโรงเรียน เพื่อให้เกิดความเป็นรูปธรรม และมีแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจน โรงเรียนจึงจัดโครงการและกิจกรรมขึ้นโดยให้มีความเหมาะสมกับบริบท และพัฒนาความสามารถของนักเรียน

ในการดำเนินกิจกรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมต่างๆขึ้น โดยกำหนดเป็นแนวกิจกรรมหลักเดียวกัน ได้แก่ กิจกรรมโฮมรูม การเยี่ยมบ้านนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน และกิจกรรมอื่นๆตามความพร้อม และความเหมาะสม

ขั้นตอนในการคัดเลือกโครงการและกิจกรรมในโรงเรียนปัญญาวุดคือ มีการประชุมคัดเลือกโครงการและกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้บริหารและผู้สอน ดึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ระบบการดูแลมีหลักสำคัญคือ การใส่กิจกรรมเข้าไปให้เหมาะสมมีการประชุมเพื่อกำหนดกิจกรรมนอกเหนือจากกิจกรรมในหลักสูตร กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียนทุกคนจะต้องมีกิจกรรม เหตุผลที่เราส่งเสริมกิจกรรมเพราะว่ากิจกรรมทำให้นักเรียนได้แสดงออกเราจะเรียนรู้จากกิจกรรมว่านักเรียนคนไหนเป็นยังไง และเป็นสิ่งสำคัญที่จะบ่มเพาะนิสัยของนักเรียน”

ผอ. รร.ปัญญาวุด (26 มกราคม 2549)

“กิจกรรมที่ปฏิบัติเป็นกิจกรรมหลักเหมือนกันทั้งโรงเรียน เช่นกิจกรรมโฮมรูม เข้า เย็น การประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมแข่งขันทักษะ ดนตรี กีฬา และการผนวกโครงการระบบดีโรงเรียนมีคุณภาพเข้ากับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน”

รอง ผอ. รร.ปัญญาวุด (30 มกราคม 2549)

“โรงเรียนปัญญาวุดได้เข้าร่วมโครงการ ระบบดี ฯและเป็นช่วงเดียวกับที่นำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้าประกวดของ สพฐ. ดังนั้นโรงเรียนจึงเอาโครงการระบบดีฯเข้ามาใส่ ผนวกกับกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนที่มีอยู่”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.4 รร.ปัญญาวุด

(24 มกราคม 2549)

โรงเรียนปัญญาวุด ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเข้าร่วมในโครงการระบบดี โรงเรียนมีคุณภาพ ซึ่งเป็นโครงการในการดูแลของ สำนักพัฒนาการวิจัย โดยคัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมคือ จะต้องมิตินทุนการทำงาน 1 เรื่อง เพื่อต้องการวิจัยว่า เมื่อนำโครงการระบบดี โรงเรียนมีคุณภาพมาปฏิบัติในโรงเรียนแล้ว การดำเนินงานภายในโรงเรียนจะมีความเป็นระบบมากขึ้น การดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน ตรวจสอบได้ ดังนั้นโรงเรียนปัญญาวุด จึงนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็น best practice ในการเสนอผลงาน โดยมีกิจกรรมต่างๆใน

โครงการนอกเหนือจากกิจกรรมหลักที่เป็นนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ โครงการวาดภาพศิลปะในวัด โครงการเลี้ยงวัวเพื่อส่งเสริมอาชีพนักเรียน โครงการสมุนไพร กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การแข่งฟุตบอลชาย-หญิง โครงการค่ายอนุรักษ์ธรรมชาติ โครงการรวมพลังด้านยาเสพติด เป็นต้น ข้อมูลที่ได้สอดคล้องกับข้อมูลเอกสาร ภาพถ่าย การนำเสนอภาพนิ่ง และสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“อย่างกิจกรรมที่รู้ว่าโรงเรียนจัดก็มี ให้ไปวาดรูปในวัด แข่งทักษะ แข่งฟุตบอล หรือการทำบุญตักบาตร ลูกของเราก็จะมีส่วนร่วม บางครั้งเราก็มาร่วมกิจกรรมด้วย เพราะบ้านก็อยู่ไม่ไกลจากโรงเรียน”

ผู้ปกครอง นักเรียน.ม.4อาชีพ คำชาย

(25 มกราคม 2549)

“โรงเรียนของเรามีกิจกรรมเยอะเลยคะ โรงเรียนของเราเป็นเครือข่ายระบบดี โรงเรียนมีคุณภาพ มีโครงการวาดภาพศิลปะในวัดและแข่งวงดนตรีลูกทุ่งด้วยคะ”

สนทนากลุ่ม นักเรียน ม.4

(20 มกราคม 2549)

4) การมอบหมายงานและการจัดกลุ่มนักเรียน

เมื่อกำหนดกิจกรรมในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนแล้ว จึงดำเนินการปฏิบัติตามโครงการ โดยการมอบหมายงานให้ฝ่ายต่างๆรับผิดชอบ ซึ่งหลักในการมอบหมายงานของโรงเรียนปัญญาวุธ คือ กำหนดหน้าที่โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถของอาจารย์ ให้ดำเนินกิจกรรมตามความถนัด และเน้นการทำงานเป็นทีม โดยมีทีมผู้นำ และทีมประสาน เป็นผู้ดูแล ช่วยเหลือให้คำแนะนำดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“การคัดเลือกครู-อาจารย์ ที่รับผิดชอบ คือเราจะเปิดโอกาสให้ครูเขาได้คัดเลือกกิจกรรมตามความถนัด ส่วนกิจกรรมเสริมก็เป็นหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาทุกคน อยู่แล้วต่อไปเราก็จะกำหนดกรอบการทำงานให้ทุกคนปฏิบัติ ”

ผอ. รร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

“คือเราจะประชุมชี้แจงให้เข้าใจตรงกัน เมื่อถึงการปฏิบัติก็มอบหมายให้หัวหน้าหมวดคอยดูแล ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือในการดำเนินงาน แต่ละขั้นตอน และให้เขาทำงานในหน้าที่ที่เขาถนัด”

รอง ผอ. รร.ปัญญาวุธ (30 มกราคม 2549)

“ผอ.และทีมประสานก็จะให้ครู เลือกรัดกิจกรรมตามความถนัดของแต่ละคน แต่หน้าที่ที่ทุกคนมีเหมือนกัน คือ การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งถ้ามีอะไรเราก็ปรึกษาทีมประสาน หรือผู้บริหารได้ โดยเฉพาะช่วงแรกๆในการดำเนินงาน ท่านก็จะช่วยเหลือเป็นอย่างดี”

อาจารย์ วิชางานประดิษฐ์ (31 มกราคม 2549)

ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งคือให้อาจารย์ดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นการที่สถานศึกษาจะให้การดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึงนั้น ปัจจัยด้านสัดส่วนระหว่างบุคลากรและนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีการจัดระบบและมีการเปลี่ยนแปลงให้มีสัดส่วนครู : นักเรียนน้อยลงนั่นคือ ครู 1 คน ดูแลนักเรียนไม่เกิน 25 คน ตามนโยบายของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนปัญญาวุดได้มอบหมายให้ฝ่ายกิจการนักเรียนดำเนินการจัดกลุ่มนักเรียนและจารย์ที่ปรึกษาให้คงลักษณะแบบห้องเรียนไว้ แต่จัดอาจารย์ที่ปรึกษา 2 คน ดูแลนักเรียน 1 ห้อง โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม ซึ่งวิธีการจัดแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยนั้นสามารถจัดแบ่งได้ตามดุลยพินิจของอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองคน ข้อมูลดังกล่าวยืนยันได้จากหนังสือเชิญประชุม หนังสือแต่งตั้งหัวหน้าระดับ คำสั่งแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่ม และจากคำสัมภาษณ์บุคลากร ดังนี้

“ตอนแรกเรามีความคิดที่จะจัดแบ่งนักเรียนเป็นครอบครัว แต่เกรงจะเป็นปัญหาว่าเด็กมีความแตกต่างกันในแต่ละระดับ ก็เลยคิดใหม่ว่าน่าจะจัดเด็กในระดับเดียวกัน ก็เลยแบ่งแต่ละห้องเป็นสองกลุ่มแต่ในระดับม.ปลายมีนักเรียนน้อย ห้องละ 15-16 คนก็จะมีอาจารย์เพียงคนเดียว ”

หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน รร.ปัญญาวุด

(13 มกราคม 2549)

“บางห้องจะแบ่งเลขที่คู่-คี่เพราะจะคละกันทั้งผู้หญิงและผู้ชาย แต่บางห้องจะแยกระหว่างผู้หญิง ผู้ชายไปเลยแต่เด็กจะอยู่ในระดับเดียวกัน จึงทำให้กระบวนการเริ่มง่ายขึ้นอาจารย์ที่ปรึกษาก็สามารถดำเนินการตามระบบได้เลย”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ (ทีมประสาน)

รร.ปัญญาวุด (11 มกราคม 2549)

“อาจารย์ที่ปรึกษาห้องหนึ่งมีสองคนคะ ก็จะดูแลนักเรียนกลุ่มย่อยของเรา แต่เวลาทำจริงๆแล้วเราก็ช่วยกันดูทั้งห้องนะ ห้องของพี่แบ่งเป็นผู้หญิงกับผู้ชาย เพราะมีอาจารย์อีกคนเป็นผู้ชาย ก็เลยคิดว่าน่าจะดูแลนักเรียนชายได้สะดวกกว่า แล้วแต่เราจะจัดและตกลงกันในห้อง ตรงนี้โรงเรียนไม่บังคับ ”

อาจารย์แนะแนว รร.ปัญญาวุด (19 มกราคม 2549)

2.2 การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา

การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ที่ปรึกษา เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด และเป็นบุคลากรหลักในการดูแลนักเรียน จึงมีบทบาทหน้าที่แนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลจะช่วยให้อาจารย์ที่ปรึกษามีข้อมูลเชิงประจักษ์ของนักเรียนแต่ละคน ที่ไม่ได้มาจากการคาดเดา โรงเรียนปัญญาวุธมีการดำเนินงานโดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาจัดทำระเบียบสะสมของนักเรียนทุกคน และศึกษาข้อมูลนักเรียนรายบุคคลจากระเบียนสะสม ซึ่งจะมีข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลครอบครัว ข้อมูลด้านสุขภาพ และมีแบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) ที่โรงเรียนจัดทำขึ้นโดยอิงจากกรมสุขภาพจิต เพื่อใช้ประเมินพฤติกรรมนักเรียนจำนวน 3 ฉบับ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมสำคัญอีกกิจกรรมหนึ่ง คือการเยี่ยมบ้านนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในทุกๆด้าน โดยมีแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียนประกอบด้วย แผนที่บ้าน สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น โดยให้ผู้ปกครองลงชื่อรับทราบเมื่ออาจารย์ที่ปรึกษาไปเยี่ยมบ้าน สอดคล้องจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านของอาจารย์ที่ปรึกษา และระเบียบสะสมของนักเรียน และสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จะเริ่มจาก เรามีระเบียบสะสมไว้บันทึกข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียน ตั้งแต่ข้อมูลส่วนตัว การศึกษา ข้อมูลครอบครัว ผู้ปกครอง สุขภาพ แต่เราจะได้รับทราบอีกครั้งหนึ่งเมื่อเราไปเยี่ยมบ้านนักเรียน”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.4 รร.ปัญญาวุธ

(11 มกราคม 2549)

“เราจะเริ่มรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ตั้งแต่ทำระเบียบสะสม ศึกษาจากข้อมูลนักเรียนเบื้องต้น การเยี่ยมบ้าน การใช้แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก หรือ SDQ อย่างที่น้องเห็น จะมี 3 ชุด ไว้ให้เด็กประเมิน ครูประเมิน ผู้ปกครองประเมิน”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.5 รร.ปัญญาวุธ

(24 มกราคม 2549)

“ครูเขาก็จะมาหาที่บ้านค่ะ ปีละ 1-2 ครั้ง ก็มานั่งคุยกับเรา ถ้ามถึงลูกว่า

เป็นยังงี้บ้าง ช่วยทำงานมี้ เกเรมี้ อยากให้โรงเรียนช่วยอะไรบ้าง เขาจะมาโดยไม่บอกมาก่อนนะบางที เหมือนว่าเขาอยากเห็นสภาพจริง แต่ถ้ามาแล้วไม่เจอเพราะเราต้องไปทำงาน คราวหน้าก็จะบอกกับลูกมาก่อนคะ”

ผู้ปกครองนักเรียน ม.3 อาชีพก่อสร้าง

(25 มกราคม 2549)

“อาจารย์ให้เขียนข้อมูลส่วนตัวของเรา และให้เราทำแบบสำรวจพฤติกรรมของเราเอง เป็นแฟ้มประวัติครับ ก็จะทำให้เอารูปมาติดหน้าแฟ้ม”

สัมภาษณ์นักเรียนม.6 (12 มกราคม 2549)

“มีคะ อาจารย์ไปเยี่ยมที่บ้าน ก็คิดว่าดีนะคะเพราะเค้าจะได้ทราบถึงความเป็นอยู่ของเราจริงๆ ว่ามีปัญหาอะไรยังงี้บ้าง ได้พบกับพ่อแม่ของเรา แต่เพื่อนบางคนที่เขาทำผิด เช่นโดดเรียน หรือสูบบุหรี่ เค้าก็ไม่ค่อยอยากให้ไปเพราะกลัวพ่อแม่จะรู้”

สนทนากลุ่ม นักเรียน ม.4 (20 มกราคม 2549)

2) การคัดกรอง

เมื่ออาจารย์ที่ปรึกษามีข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคลในแต่ละด้านได้ครอบคลุมแล้ว การดำเนินงานต่อไปเป็นการจำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ เรียกว่าการคัดกรองนักเรียน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากระเบียนสะสม และจากแบบวัดพฤติกรรมนักเรียน โดยมีเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนที่โรงเรียนจัดทำขึ้น ทำให้สามารถจัดกลุ่มนักเรียนออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ นักเรียนกลุ่มปกติกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ นักเรียนกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา แล้วบันทึกไว้ในแบบสรุปการคัดกรองนักเรียน จากการศึกษาเอกสาร และเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนปัญญาวุธ พบว่า การคัดกรองนักเรียนนั้นจะพิจารณาจากข้อมูลหลายๆด้าน ได้แก่ด้านพฤติกรรม การเรียน สุขภาพ และเศรษฐกิจของนักเรียนประกอบ ข้อมูลดังกล่าว สอดคล้องจากการสัมภาษณ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ดังนี้

“ในตอนแรกเราใช้แบบคัดกรองของกรมสุขภาพจิตโดยตรง แต่เนื่องจากมีความละเอียดมาก จนกระทั่งว่าเด็กจะกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงหมดเลย ทีมประสาน จึงร่วมกันปรับปรุงขึ้นใหม่ เป็นของโรงเรียนเอง จึงสอดคล้องกับนักเรียนของเรามากขึ้น คัดเด็กออกได้เป็น 3กลุ่มคะ”

อาจารย์คอมพิวเตอร์ รร.ปัญญาวุธ

(11 มกราคม 2549)

“เมื่อรู้จักนักเรียนแล้ว เราจะคัดกรองนักเรียน ว่าเขามีความเสี่ยงในด้านใดบ้าง เช่นครอบครัว เศรษฐกิจ การเรียน พฤติกรรม หรือสุขภาพ เมื่อข้อมูลเหล่านี้ออกมาเราก็สามารถจัดกลุ่มเขาได้ เราก็บันทึกไว้ นอกจากนี้ผลที่ได้ก็จะส่งต่อไปยังฝ่ายแนะแนว และฝ่ายกิจการนักเรียนด้วย”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.4 รร.ปัญญาวุธ

(24 มกราคม 2549)

“ครูที่ปรึกษาที่มีข้อมูลเด็กครบแล้วก็จะคัดกรองเด็กเอง แต่ข้อมูลดิบส่วนหนึ่งมาจากครูแนะแนว ที่ได้จากการให้นักเรียนกรอกข้อมูลส่วนตัวในคาบแนะแนว โดยเราจะมีคู่มือการคัดกรองประกอบให้ไป ตัวพี่เองก็จะใช้คาบแนะแนวในการรู้จักนักเรียน รวมทั้งระเบียบสนธิสนธิก็จะจัดให้อาจารย์ที่ปรึกษาทุกคน เพื่อความเป็นระบบ”

อาจารย์แนะแนว รร.ปัญญาวุธ

(19 มกราคม 2549)

3) การส่งเสริมและพัฒนา

โรงเรียนปัญญาวุธ มีการจัดการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนโดยจัดในรูปแบบของกิจกรรมต่างๆโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้รู้จักนักเรียน และเพื่อให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น มีทักษะในการตัดสินใจ และเพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมให้ทำกิจกรรมต่างๆตามความถนัด ความสามารถพิเศษ และ ความสนใจ โดยจัดกิจกรรมสำหรับนักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม

จากการสังเกตการจัดกิจกรรมของโรงเรียนปัญญาวุธ พบว่า สามารถจัดแบ่งกิจกรรมที่ปฏิบัติออกได้เป็น 2 ส่วน คือ กิจกรรมที่เป็นนโยบายของระบบ ได้แก่ กิจกรรมโฮมรูม, กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, การจัดประชุมผู้ปกครอง และกิจกรรมและโครงการพิเศษต่างๆที่โรงเรียนจัดขึ้น

กิจกรรมที่เป็นนโยบายของระบบ

กิจกรรมโฮมรูม

การจัดกิจกรรมโฮมรูม มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้รู้จักนักเรียนในการดูแลครบ 100% มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียนทุกคน และทำให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น ได้รับการส่งเสริมให้ทำกิจกรรมต่างๆตามความถนัด ความสามารถพิเศษ และความสนใจ

กิจกรรมโฮมรูมของโรงเรียนปัญญาวุธประกอบด้วยโฮมรูมสั้น ในตอนเช้าซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษามีการพูดคุย สัมภาษณ์นักเรียนในความดูแลเป็นระยะเวลาสั้นๆหลังจากเข้าแถวเคารพธงชาติ จากการสังเกตครูที่ปรึกษาจะใช้สถานที่บริเวณรอบๆโรงเรียนเป็นที่พูดคุยกับ

นักเรียน ดังภาพที่ 5.2 และกิจกรรมโฮมรูมตอนเย็น เพื่อสำรวจ การมาเรียน การเข้าเรียน และการกลับบ้านของนักเรียน กิจกรรมโฮมรูมยาวประจำสัปดาห์ จัดขึ้นสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เนื่องจากโรงเรียน ปัญญาวุธมีนักเรียนจำนวนน้อย จึงสามารถโฮมรูมเป็นระดับ ม.ต้นและ ม.ปลาย โดยไม่ต้องแยกเป็นระดับชั้น มีการอบรมให้ความรู้ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม หรือเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เราจะมีกิจกรรมโฮมรูมในตอนเช้าหลังเลิกแถวทุกวันประมาณ 10 นาที ให้ครูที่ปรึกษาได้พูดคุยกับนักเรียนในกลุ่มย่อย ส่วนใน 1 สัปดาห์ก็จะมีคาบโฮมรูมยาว 1 คาบ ก็จะดูแลเป็นกลุ่มย่อยเหมือนกัน”

หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน รร.ปัญญาวุธ

(13 มกราคม 2549)

“กิจกรรมคาบโฮมรูมยาวจะมีแผนการจัดกิจกรรมโฮมรูมเอาไว้แต่ละสัปดาห์คะ ส่วนมากแล้วครูที่ปรึกษาก็จะคิดกิจกรรมขึ้นเองโดยจะได้กิจกรรมเสริมทักษะความรู้จากทางแนะแนวบ้าง หรือเอาทักษะชีวิตที่เป็นตัวอย่างมาเล่าให้เด็กฟัง ”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.5 รร.ปัญญาวุธ

(24 มกราคม 2549)

“ก็มีกิจกรรมโฮมรูมสั้นตอนเช้าทุกวัน ที่จะต้องพบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อสำรวจว่ามาครบมั๊ย แต่งกายเรียบร้อยมั๊ย คนที่ไม่มาเรียนเพราะอะไร ไม่สบายหรือหนีเรียน อาจารย์ก็จะถามจากเพื่อนๆ หรือโทรถามผู้ปกครอง ถ้ามีปัญหาครูก็จะไปถึงบ้านโฮมรูมตอนเย็นก่อนกลับบ้าน โฮมรูมยาว อาทิตย์ละครั้งครับ”

สนทนากลุ่ม นักเรียน.ม.4 รร.ปัญญาวุธ

(20 มกราคม 2549)

ภาพที่ 5.2 กิจกรรมโฮมรูมสั้นของโรงเรียนปัญญาวุธ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของนักเรียน โดยเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ให้นักเรียนได้พัฒนากาย สติปัญญา จิตใจ ศิลธรรม

จากการศึกษาเอกสาร และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร พบว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนปัญญาวุธ ประกอบด้วยกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี-ยุวกาชาด กิจกรรมแนะแนว 1 ชั่วโมง/สัปดาห์ กิจกรรมชุมนุมตามความถนัดและความสนใจ 1 ชั่วโมง/สัปดาห์ โดยกิจกรรมชุมนุมจะมีทั้งที่โรงเรียนจัดไว้ให้นักเรียนเลือกเรียนตามความถนัด และให้นักเรียนรวมกลุ่มกันจัดตั้งชุมนุมขึ้น และโรงเรียนจะจัดอาจารย์ประจำชุมนุมให้

“งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนก็เป็นหนึ่งในระบบกิจกรรมหลักของโรงเรียน ก็จะมีทั้งกิจกรรมบังคับในหลักสูตร คือ ลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาดที่ต้องเรียนรู้ และกิจกรรมตามความชอบตามความสมัครใจ โดยปกติจะมีหลักว่าให้นักเรียนเสนอกิจกรรม แล้วรวมกลุ่มขึ้นมา และสองคือโรงเรียนจัดกิจกรรมไว้ให้แล้วนักเรียนสนใจกิจกรรมไหนก็มาสมัคร”

ผอ. รร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

“ที่โรงเรียนมีให้เลือก 3 อย่างค่ะ คือ ลูกเสือ เนตรนารี และยุวกาชาด ถ้าเป็นชุมนุมอาจารย์ก็จะมีรายชื่อชุมนุมมาให้เราเลือก แต่อาจารย์บอกว่า ถ้าเราจะตั้งชุมนุมขึ้นมาเองก็ได้ ให้เขียนรายละเอียด และสมาชิกมา ถ้าหาอาจารย์ที่ปรึกษาชุมนุมได้ก็ให้หามา แต่ถ้าไม่ได้ โรงเรียนก็จะจัดให้ แต่ต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 20 คน”

สัมภาษณ์ นักเรียน ม.3 (16 มกราคม 2549)

ภาพที่ 5.3 ภาพการส่งเสริมนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนปัญญาวุธ

การจัดประชุมผู้ปกครอง

การจัดประชุมผู้ปกครอง ของโรงเรียนปัญญาวุธจัดขึ้นภาคเรียนละ 1 ครั้ง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ปกครองได้มีโอกาสรับทราบข้อมูลของนักเรียนตามความเป็นจริง วิธีการดำเนินงานคือมีการประชุมผู้ปกครองโดยรวมทั้งโรงเรียน แล้วจึงแยกประชุมย่อยแบ่งตามการดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยอาจารย์ที่ปรึกษาจะเตรียมข้อมูลในด้านต่างๆ เช่น ข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคล วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม การส่งเสริม หรือร่วมมือกันหาวิธี หรือแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรมของนักเรียน มีการทำความรู้จักและการติดต่อกันระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษากับผู้ปกครอง

นอกจากนี้ยังมีการคัดเลือกเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อให้มีส่วนร่วมดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง และดำเนินการเลือกประธาน รองประธาน จากเครือข่ายผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับแบบบันทึกกิจกรรมการประชุมผู้ปกครอง ภาพกิจกรรม หนังสือแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบงานประชุมผู้ปกครอง และสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ในเรื่องของการประสานงานกับผู้ปกครอง จะมีกิจกรรมการประชุมผู้ปกครองขึ้นเรียน โดยประชุมใหญ่ แล้วมาพบกลุ่มย่อยเพื่อรับทราบข้อมูลร่วมกันและอยากให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียน”

หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน รร.ปัญญาวุธ

(13 มกราคม 2549)

“เราจะมีการรายงานผู้ปกครอง มีการประชุมผู้ปกครอง ทำให้เขาได้รู้จักตัวเด็ก ผ่านข้อมูลจากครู และทำให้ครูเองผู้ปกครองมากยิ่งขึ้น เพราะมีการติดต่อประสานงานกัน จะเห็นว่าเป็นวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกัน”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.4 รร.ปัญญาวุธ

(24 มกราคม 2549)

“เวลาประชุมผู้ปกครองเค้าก็จะประชุมรวมทั้งหมดก่อน แล้วจึงแยกไปที่ห้องเรียน ครูเค้าพูดเกี่ยวกับการเรียนของลูกเราที่ละคนว่าอยู่ที่โรงเรียนพฤติกรรมเป็นยังไง ผลการเรียนระดับไหน ต้องปรับปรุงแก้ไขเรื่องไหน หรือเก่งมีความสามารถอะไร”

ผู้ปกครองนักเรียน ม.1 อาชีพรักษาสวน

(1 กุมภาพันธ์ 2549)

“โรงเรียนมีเจตนาให้ผู้ปกครองมาประชุม ทุกปี ให้ฟัง ผอ.พูดก่อน แล้วให้พบครูของลูก ครูจะบอกนักเรียนที่ละคน ว่าใครเรียบร้อย ใครเกเร ใครเก่งด้านไหน

“ถ้าลูกใครมีปัญหา ก็ให้อยู่คุยกับครูต่อ”

ผู้ปกครองนักเรียน ม.4 อาชีพค้าขาย

(25 มกราคม 2549)

“ที่โรงเรียนก็จะให้มีการเลือกตั้งตัวแทนเพื่อเป็นเครือข่ายผู้ปกครอง ห้องละ 5 คน รวมทั้งหมดแล้วจะมีคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองประมาณ 50 คน แล้วมีการเลือกประธาน รองประธาน อีกครั้งหนึ่ง มีหน้าที่คือ คอยประสานงาน ดูแลนักเรียนจากนอกโรงเรียน เช่น พบนักเรียนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก็สามารถแจ้งมาทางโรงเรียนเพื่อดำเนินการต่อไป”

หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน รร.ปัญญาวุธ

(13 มกราคม 2549)

กิจกรรมและโครงการพิเศษต่างๆที่โรงเรียนจัดขึ้น

นอกเหนือจากกิจกรรมต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว โรงเรียนปัญญาวุธยังมีการจัดกิจกรรม และโครงการพิเศษต่างๆขึ้นเพื่อส่งเสริมศักยภาพ และความสามารถของนักเรียนให้มีการพัฒนาอยู่เสมอ ได้แก่ การส่งเสริมนักเรียนในด้านการเรียนและความประพฤติ โดยส่งนักเรียนเข้าประกวด หรือแข่งขัน เช่น การส่งนักเรียนเข้ารับรางวัลนักเรียนพระราชทาน การประกวดวงดนตรีลูกทุ่งระดับจังหวัด การส่งทีมฟุตบอลหญิงเข้าแข่งขัน เป็นต้น ข้อมูลดังกล่าว สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตของผู้วิจัย คือ ขณะที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโรงเรียนมีการส่งวงดนตรีลูกทุ่งเข้าประกวดแข่งขันในวันวิชาการ จนได้รับรางวัลชนะเลิศ อันดับหนึ่ง และมีการจัดแข่งขันฟุตบอลหญิงระดับจังหวัดที่โรงเรียนปัญญาวุธ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากภาพ และจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เมื่อเรารู้ว่านักเรียนมีความสามารถก็จัดกิจกรรมส่งเสริม เช่นเราส่งนักเรียนเข้าประกวดนักเรียนพระราชทาน ระดับประเทศ ทีมฟุตบอลหญิงระดับจังหวัด และมีวงดนตรีทางเครื่องของโรงเรียนที่ส่งเข้าประกวด เมื่อเสร็จทุกกิจกรรมเราก็สรุปรายงานผู้บริหาร ตามขั้นตอนต่อไป”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.4 รร.ปัญญาวุธ

(24 มกราคม 2549)

จัดกิจกรรมให้นักเรียนแข่งกีฬาฟุตบอล

ภาพที่ 5.4 ภาพจากกิจกรรม และโครงการส่งเสริมนักเรียนของโรงเรียนปัญญาวุธ

4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข

การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขของโรงเรียนปัญญาวุธ เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ดูแลให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา นั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือ ซึ่งมีวิธีการที่หลากหลายวิธี ได้แก่ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา และการติดตามดูแลช่วยเหลือ

การให้คำปรึกษาเบื้องต้น

การให้การปรึกษาเบื้องต้น เป็นวิธีการลำดับแรกที่อาจารย์ที่ปรึกษา ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียน เพราะอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและมีข้อมูลของนักเรียนมากที่สุด จากการทำระเบียบสนทนา การเยี่ยมบ้าน และจากการสังเกตพูดคุยกับนักเรียน โดยใช้เวลาในคาบโฮมรูมสั้น และโฮมรูมยาว หรือการหาเวลาว่างในการสอบถามปัญหา และความประพฤติ เพื่อที่อาจารย์ที่ปรึกษาจะได้ช่วยเหลือ หรือแก้ปัญหาของนักเรียน สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เราเก็บข้อมูลจากทุกด้านนะน้อง ด้านการเรียน สุขภาพ พฤติกรรม ด้านครอบครัว ถ้าเป็นนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง เช่นบุนหรือ เราก็เข้าไปใกล้ชิดเค้า เมื่อเค้าสนิทกับเรา เค้าก็จะกล้าเปิดเผยเช่น บุนบุนหรือที่ไหน ยังไง เราจะค่อยๆแก้ปัญหาโดยการบอกให้เค้าค่อยๆลดการสูบลง ให้กำลังใจ และติดตามบั้นระยะๆ ”

อาจารย์สุชศึกษา รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549)

“เราก็จะมาคุยให้คำปรึกษาเพื่อให้เค้าเข้าใจตัวเองได้มากขึ้น พูดคุยว่า ถ้าเค้ามีปัญหาอะไรก็ให้บอก ให้เค้าไว้ใจในตัวเรา บางทีก็ต้องพูดเล่นบ้างจริงบ้าง เราต้องคุยให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล ช่วยกันแก้ปัญหา”

อาจารย์เนาะแนว รร.ปัญญาวุธ (19 มกราคม 2549)

“อาจารย์ก็จะคุยกับเพื่อนบางคนคะ บางทีก็หลังเลิกแถวเช่นบางคนที่มาสายบ่อยๆ หรือไม่ก็คุยหลังคาบโฮมรูมประจำสัปดาห์”

นักเรียน ม.3 (23 มกราคม 2549)

การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของโรงเรียนปัญญาวุธมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้เด็กนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีและพึงประสงค์

จากการศึกษาเอกสารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนปัญญาวุธ มีการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายๆด้าน เช่น ด้านการเรียน ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมซ่อม

เสริม ในด้านพฤติกรรม มีกิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามาให้ความรู้ เป็นตัวอย่างในการประสบความสำเร็จแก่นักเรียน และมีการเชิญหน่วยงานภายนอกมาให้การอบรม หรือให้ความรู้แก่นักเรียน โดยมีแบบบันทึกการสอนซ่อมเสริม และแบบสรุปรายงานผลกิจกรรมนอกหลักสูตร และภาพการดำเนินกิจกรรม เป็นหลักฐานการดำเนินงาน

“โรงเรียนเรามีกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่หลากหลายนะครับ ทั้งในโรงเรียน โดยการจัดกิจกรรมในคาบโฮมรูมของอาจารย์ที่ปรึกษา และกิจกรรมที่ร่วมกับหน่วยงานภายนอก เช่น การจัดเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้ด้านยาเสพติด ด้านกฎจราจร หรือการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมเพื่อปรับปรุงพัฒนาให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น ”

ผอ. รร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

“กิจกรรมที่จัดเพื่อแก้ไขปัญหาให้นักเรียนจัดให้นักเรียนทุกคนทำกิจกรรมร่วมกัน แต่เราจะเน้นการดูแลไปที่กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา เน้นให้มีการช่วยเหลือกันระหว่างนักเรียน และมีการให้ความรู้ และการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม ”

อาจารย์คอมพิวเตอร์ รร.ปัญญาวุธ

(11 มกราคม 2549)

“กิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้เราทำมีทั้งเป็นห้อง และกิจกรรมทั้งโรงเรียน มี การเข้าค่ายจริยธรรม การขับซึ่ปลอดภัย กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด ”

สนทนากลุ่ม นักเรียน.ม.4 รร.ปัญญาวุธ

(20 มกราคม 2549)

การติดตามดูแลช่วยเหลือ

เมื่ออาจารย์ที่ปรึกษาให้การช่วยเหลือนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาแล้ว ขั้นตอนสำคัญในการช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาให้ประสบผลสำเร็จ คือ การติดตามดูแลช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอเพื่อไม่ให้นักเรียนกลุ่มปกติ เกิดปัญหากลายเป็นกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาอีก วิธีการติดตามมีได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับปัญหา หรือเรื่องที่ติดตาม เช่น การสังเกต การพูดคุยกับนักเรียนโดยตรง เพื่อนในห้องเรียน อาจารย์ประจำวิชา การดูแลผลการเรียน การมาเรียน การร่วมกิจกรรม

“หลังจากที่เราช่วยเหลือแล้ว เราก็จะติดตามพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลง ถ้าเป็นในด้านการเรียนก็จะติดตามกับอาจารย์ประจำวิชา นอกจากนี้ก็พูดคุย ถามจากตัว

นักเรียนเอง หรือจากเพื่อน”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.5 รร.ปัญญาวุธ

(24 มกราคม 2549)

“เราต้องติดตามทั้งการสังเกต การพูดคุย สอบถามอยู่เสมอ เมื่อเห็นผิดสังเกต เราก็จะพูดคุยกับเขาแบบตัวต่อตัว เพราะปัญหาบางอย่าง บางเรื่อง จะคุยร่วมกับคนอื่นไม่ได้”

อาจารย์สุขศึกษา รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549

“อาจารย์ที่ปรึกษาที่ถามอยู่ตลอดน่าจะคิดว่า นักเรียนแต่ละคนเป็นยังไงบ้าง โดยเฉพาะคนที่ต้องปรับปรุงเช่นการเรียน ก็จะถามว่าสอบผ่านหรือยัง ไปสอบแก้ตัวหรือยัง ”

สนทนากลุ่ม นักเรียน.ม.4 รร.ปัญญาวุธ

(20 มกราคม 2549)

5) การส่งต่อ

การป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน โดยอาจารย์ที่ปรึกษาตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไม่สามารถดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จ ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้ว นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่ดีขึ้น หรือปัญหายังไม่คลี่คลาย ก็ดำเนินการส่งต่อ วิธีการส่งต่อนั้นแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

การส่งต่อภายใน จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารการส่งต่อภายในของโรงเรียนปัญญาวุธ พบว่ามีขั้นตอนคือ อาจารย์ที่ปรึกษาประสานงานกับอาจารย์ที่จะช่วยเหลือนักเรียนส่งต่อเพื่อให้ทราบล่วงหน้าก่อน แล้วจึงสรุปข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนเกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือ จึงดำเนินการส่งต่อ โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อ และแบบรายงานการช่วยเหลือนักเรียน

การส่งต่อภายนอก การส่งต่อภายนอกของโรงเรียนปัญญาวุธ มีการดำเนินงานในกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นสิ่งที่โรงเรียนไม่สามารถทำการช่วยเหลือให้ดีขึ้นหรือช่วยเหลือได้ในระยะแรกเท่านั้น จึงต้องมีการส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอกที่สามารถดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคลากรโรงเรียนปัญญาวุธ ดังนี้

“ฝ่ายแนะแนวจะมีส่วนช่วย และมีส่วนร่วมในเรื่องของการแก้ปัญหา นักเรียน กรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถดูแลช่วยเหลือได้ เพื่อที่ครูแนะแนวจะได้ดำเนินการตามวิธีและหลักการทางจิตวิทยาแนะแนว”

หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน รร.ปัญญาวุธ

(13 มกราคม 2549)

“เราจะให้อาจารย์ที่ปรึกษาดูแลเด็กก่อน เมื่อเขามีปัญหาอะไรเราจะส่งมาให้ที่ฝ่ายแนะแนวแล้วเราก็ช่วยแก้ปัญหาไปตามขั้นตอน ซึ่งก็มีการร่วมมือกันหลายๆฝ่ายนะ เช่นฝ่ายวัดผลจะมาช่วยในกรณีที่เด็กติด0 หนีเรียน สอบไม่ผ่าน ฝ่ายกิจการนักเรียน ฝ่ายบริหาร ก็จะช่วยๆกันค่ะ”

อาจารย์แนะแนว รร.ปัญญาวุธ (19 มกราคม 2549)

“เท่าที่เคยเจอก็เป็นพฤติกรรมขโมยของของครู ขโมยเงิน ชั้นแรกครูที่ปรึกษาก็สังเกตและศึกษาว่าเด็กมีพฤติกรรมเช่นนี้ เพราะเขามีปัญหาด้านครอบครัว ดำเนินการไขแล้วไม่ดีขึ้น จึงนำข้อมูลส่งต่อให้ฝ่ายแนะแนวช่วยเหลือต่อไป จึงส่งเขาไปยังจิตแพทย์ เพื่อทำการดูแลรักษา โดยให้ผู้ปกครอง อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์แนะแนวไปด้วยเพื่อฟังวิธีการดูแลรักษา จนปัจจุบันนี้พฤติกรรมดีขึ้นแล้วค่ะ ”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.4 รร.ปัญญาวุธ

(24 มกราคม 2549)

“ขั้นตอนการส่งต่อภายนอก เคยมีนะค่ะ เราส่งต่อไปยังจิตแพทย์ และที่ก็ได้เข้าไปคุยด้วย มีทั้งเด็ก ผู้ปกครอง ครูที่ปรึกษา จิตแพทย์จะแนะนำวิธีการดูแลมาแล้วเราก็ช่วยกันดูแลเค้า ตอนนี้อันนี้ก็พฤติกรรมปกติแล้ว”

อาจารย์แนะแนว รร.ปัญญาวุธ (19 มกราคม 2549)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สอดคล้องกับภาพกิจกรรมที่มีการบันทึกไว้ ขณะที่มีการนำเรียนไปพบจิตแพทย์ โดยมีผู้ปกครอง อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์แนะแนวเข้ารับฟังร่วมกัน ดังภาพที่ 5.5

ภาพที่ 5.5 ภาพจากการส่งต่อนักเรียนไปยังหน่วยงานภายนอกของโรงเรียนปัญญาวุธ

3. การตรวจสอบ / ประเมินผล

การตรวจสอบประเมินผล ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ การตรวจสอบ กำกับ ติดตามการดำเนินงาน และการประเมินระดับความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงาน

3.1 การตรวจสอบ กำกับ ติดตาม การดำเนินงาน

การตรวจสอบ กำกับ ติดตาม การดำเนินงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบผลการดำเนินงาน ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการทบทวน และปรับปรุง จากการศึกษาเอกสารแผนปฏิบัติงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาทั้ง 3 พบว่า โรงเรียนมีการกำกับติดตาม ประเมินผลทั้งภายในสถานศึกษา และจากหน่วยงานภายนอก

ในขั้นตอนการติดตามการตรวจสอบ กำกับ ติดตามดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในส่วนของฝ่ายบริหารของโรงเรียนปัญญาวุธ มีการติดตามในทุกขั้นตอน โดยมีการกำหนดระยะเวลาในการรายงานผล ซึ่งมีรูปแบบการติดตาม 2 รูปแบบ คือ 1) การติดตามจากผู้ปฏิบัติมาสู่ผู้อำนวยการตามขั้นตอน และ 2) การติดตามจากผู้อำนวยความสะดวกไปสู่อำนาจปฏิบัติ ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

“การติดตามในการดำเนินงานมีอยู่ 2 ทาง คือ 1) งานจะไหลจากผู้ปฏิบัติได้แก่อาจารย์ที่ปรึกษามาสู่อำนาจการตามขั้นตอน และ 2) การติดตามที่เกิดจากการขับเคลื่อนจากผู้อำนวยความสะดวกไปยังผู้ปฏิบัติ เช่นเมื่อเจอนักเรียนที่มาสายในตอนเช้าแทนที่จะพาเด็กไปหาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้เขาบันทึกแล้วส่งเรื่องขึ้นมา เราก็จะชี้แจงอบรมนักเรียน แล้วบันทึกส่งผ่านหัวหน้างาน ผ่านอาจารย์ที่ปรึกษาไปแทน เรียกว่าการติดตามไม่ได้รอจากระดับล่างเสนอขึ้นมาอย่างเดียว”

ผอ. รร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

สำหรับการประเมินภายในสถานศึกษา โรงเรียนจะมีคณะกรรมการทำหน้าที่ประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการดำเนินงานของอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งคณะกรรมการเหล่านั้นจะต้องผ่านการอบรมจากคณะประเมินคุณภาพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

- 1) คณะกรรมการอำนวยความสะดวกแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการดำเนินงานของครูในระดับชั้น
- 2) ดำเนินการประเมินแต่ละระดับชั้น โดยผู้ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้ง หรือผู้แทนครูในแต่ละระดับ ซึ่งได้รับการอบรม หรือมีความรู้ทักษะในการประเมิน โดยดำเนินการประเมินสลับระหว่างชั้น
- 3) นำผลดังกล่าวมาปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

- 4) ดำเนินการประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง
- 5) ผู้ทำหน้าที่ประเมินจัดทำรายงานการประเมินคุณภาพของแต่ละระดับ ส่งคณะกรรมการประสานงาน เพื่อรายงานผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

ในขั้นตอนการประเมิน นอกจากจะมีการกำกับติดตาม การดำเนินงานแล้ว ยังมี การตรวจสอบติดตามจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาข้อมูลเอกสารของโรงเรียน มีหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ บุคลากรฝ่ายบริหาร ดังนี้

“การกำกับติดตามเป็นสิ่งที่สำคัญครับ วิธีการคือต้องมีเอกสารรายงาน ผลการตรวจสอบ โดยใช้แบบบันทึกเป็นสำคัญ ซึ่งทุกคนต้องมีรายงานจากทีมประเมิน นอกจากนี้ก็มีการติดตามด้วยการเยี่ยมการไปถึงที่ การสังเกตเราจะไม่มีการนั่งอยู่กับที่ เรียกว่าต้องไปหาปัญหาและเปิดกว้างเสมอ ติดตามแล้วเราต้องชื่นชมเมื่อมีโอกาส”

ผอ. รร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

“เราจะติดตามเป็นระยะในทุกขั้นตอน โดยติดตามกับหัวหน้าระดับ คือ ให้ครูผู้สอนรายงานความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน รวมทั้งพิจารณา จากการสังเกต พูดคุย และจากเอกสารรายงานผลการประเมินของทีมประเมิน ที่ผ่านการ อบรมแล้ว เมื่อสิ้นภาคการศึกษา”

รอง ผอ. รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549)

“หลังจากที่ครูได้ดำเนินการตามระบบแล้วใน1ภาคเรียน ก็จะมีการ ประชุมเพื่อทบทวนการทำงาน ก็จะนำผลการรายงานของแต่ละคนมาสรุปร่วมกัน ส่วนใน ด้านการประเมินการทำงานของครูที่ปรึกษา จะจัดประเมินระหว่างครูด้วยกัน เช่น คณะกรรมการของม.ต้น ก็จะประเมินการทำงานของม.ปลาย ม.ปลายประเมิน ม.ต้น”

หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน รร.ปัญญาวุธ

(13 มกราคม 2549)

“มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เป็นคณะกรรมการมาประเมิน เพื่อที่จะให้ คะแนนในการเข้าประกวด ทั้งในระดับเขตตรวจราชการ เขตพื้นที่การศึกษา นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่จาก สมศ.มาประเมินผลในสถานศึกษาโดยรวมอีกด้วย รวมทั้งมีคณะครู-นักเรียนจากโรงเรียนต่างๆมาดูงาน”

ผอ. รร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

3.2 การประเมินระดับความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงาน

การประเมินระดับความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงานของโรงเรียนปัญญาวุดเป็นการประเมินเพื่อทบทวนคุณภาพภายในของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในภาพรวมทุกขั้นตอนการดำเนินงาน และผลที่เกิดขึ้น โดยประเมินผลความพึงพอใจของครู ผู้ปกครอง และนักเรียน เพื่อให้โรงเรียนได้ข้อมูลจุดเด่น จุดด้อย สำหรับการนำไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานต่อไป สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับรายงานผลการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ (PDCA) ของโรงเรียน และแบบสรุปรายงานผลการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของฝ่ายกิจการนักเรียน ข้อมูลที่ได้สอดคล้องกับข้อมูลจากคำสัมภาษณ์ บุคลากรฝ่ายบริหาร ดังนี้

“จะประเมินจาก2แหล่งใหญ่ๆคือ 1)จากการทำงานของอาจารย์ที่ปรึกษา โดยอาศัยจากแหล่งเอกสาร และการสังเกตดังที่บอกไปแล้วโดยจะมีนักเรียนเป็นตัวชี้วัด เช่น จำนวนเด็กที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงน้อยลง หรือเพิ่มขึ้น สามารถบ่งบอกถึงระดับการดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษาได้ 2)คือประเมินจากการสัมภาษณ์นักเรียนในชั้นเรียนถึงการทำงานของอาจารย์ และเสียงสะท้อนจากการพูดคุยของผู้ปกครอง ว่าอาจารย์ท่านไหนเป็นยังไงโดยผ่านนักเรียน”

ผอ. รร.ปัญญาวุด (26 มกราคม 2549)

“ประการแรกเราประเมินจากผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในหลายๆด้าน เช่น การเรียน พฤติกรรมได้รับการส่งเสริม หรือการแก้ไขหรือไม่ อย่างไร ด้านสุขภาพมีการดูแลหรือไม่ ได้รับการช่วยเหลือแล้วนักเรียนสามารถอยู่ได้อย่างมีความสุขหรือไม่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็จะสะท้อนการทำงานของอาจารย์ที่ปรึกษาไปโดยปริยาย นอกจากนี้ก็ประเมินจากความพึงพอใจของครู ผู้ปกครอง และชุมชน”

รองผอ. รร.ปัญญาวุด (23 มกราคม 2549)

4. การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน

โรงเรียนปัญญาวุดมีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2544 อย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 5 ปี มีการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานจากผลการประเมินที่ได้อยู่เสมอ สังเกตได้จากการศึกษาแบบบันทึกการประชุมเพื่อประเมินและหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนปัญญาวุดมีการประชุมบุคลากรทุกคนในโรงเรียนเมื่อสิ้นปีการศึกษาเพื่อประเมินทบทวนการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตลอดทั้งปีของแต่ละฝ่ายงาน โดยให้รายงานการดำเนินงาน และผลการประเมิน ทำให้ได้แนวทางการพัฒนา และปรับปรุงในด้านระเบียบวินัย และ เอกสาร และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ในทุกๆสิ้นภาคการศึกษาเราจะมีประเมินผลที่ได้จากการดำเนินงาน ตั้งแต่ การดำเนินงาน ผลที่ได้ วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการปรับปรุง พัฒนา จุดที่ยังบกพร่อง ในภาคเรียนต่อไป เช่น ด้านระเบียบวินัยในการดูแลนักเรียน หรือพัฒนา เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล เป็นต้น”

รองผอ. รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549)

“เมื่อเราประเมินการทำงานแต่ละปีแล้ว ก็จะนำผลนั้นมาปรับปรุง ประกอบกับว่าโรงเรียนของเรา ร่วมกับโครงการระบบดี โรงเรียนมีคุณภาพ เราก็นำ กระบวนการและหลักการใหม่ๆมาเพิ่มในกระบวนการดำเนินงาน ก็ทำให้ระบบดูแล มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ครูก็ยอมรับมากขึ้น”

หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน รร.ปัญญาวุธ

(13 มกราคม 2549)

“พี่เองก็พยายามคิดหาวิธี ค่อย ๆ ปรับค่อย ๆ พัฒนาในทุก ๆ งาน เช่น วิธีการเครื่องมือ ประสบการณ์ที่ได้ก็จะสอนเราว่าควรทำอย่างไร เรามีข้อบกพร่อง หรือควร เพิ่มเติมตรงไหน เรียกว่า งานสอนเรา เราสอนงาน ขณะเดียวกันก็ต้องค้นคว้าหาความรู้ อยู่เสมอ แต่โรงเรียนก็มีการประชุมเพื่อปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานทุกอย่างอยู่แล้ว”

อาจารย์ผู้ศึกษา รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549)

1.2 ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหา

การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนปัญญาวุธ ตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ต้องพบกับปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานที่ต้องปรับปรุงแก้ไขมาโดยตลอด ใน ขณะเดียวกันก็มีปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จด้วยเช่นกัน

ปัจจัยสนับสนุน

การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จนประสบความสำเร็จได้รับรางวัล สถานศึกษาดีเด่น ขนาดเล็ก ระดับประเทศ ประจำปีการศึกษา 2547 มีสาเหตุมาจากปัจจัย สนับสนุน หลายประการ ดังนี้

1) การสนับสนุนจากบุคลากรฝ่ายบริหาร

โรงเรียนปัญญาวุธ เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีบุคลากรฝ่ายบริหาร เพียง 2 ท่าน คือผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ ที่เป็นผู้ดำเนินการรับทราบนโยบาย กำกับ ติดตาม ให้การ ดำเนินงานสำเร็จลุล่วง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าบุคลากรฝ่ายบริหารของโรงเรียนปัญญาวุธ เป็นผู้ที่มี บทบาทสำคัญในการดำเนินงาน คือต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีการพัฒนาความรู้ความสามารถ

สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในโรงเรียน สนับสนุนส่งเสริมการทำงานของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน โดยเสมอภาค ให้กำลังใจและยกย่องเมื่อครูปฏิบัติงานได้เหมาะสม สอดคล้องจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ขวัญและกำลังใจจากผู้บริหารค่ะ ผู้บริหารให้การดูแลเอาใจใส่ และให้กำลังใจดีมาก”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.5 รร.ปัญญาวุธ

(24 มกราคม 2549)

“ผู้บริหารก็จะให้กำลังใจ ให้คำชมเชย เมื่อเราปฏิบัติงาน หรือรายงานผลตามเวลา”

อาจารย์สุขศึกษา รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549)

“มีการสนับสนุน จากทีมบริหาร ให้ครูมีแรงจูงใจ มีกำลังใจในการทำงาน พี่ว่าท่านเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ดีนะ”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.4 รร.ปัญญาวุธ

(24 มกราคม 2549)

2) ความร่วมมือ และความเสียสละของครู-อาจารย์

อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ชั้นตอน โรงเรียนปัญญาวุธ มอบหมายให้ครูอาจารย์ทุกคนในโรงเรียน มีหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ด้วยภาระงานที่มากขึ้น แต่บุคลากรมีจำนวนน้อย ดังนั้นในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น อาจารย์ที่ปรึกษา ต้องมีความเสียสละเวลา กำลังกาย ให้แก่การทำงานมากขึ้น และต้องมีความสามัคคี ร่วมมือกันระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน เพราะการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้เลย หากไม่มีความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกัน ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียน ดังนี้

“ในการดำเนินงานทุกชั้นตอน ครูที่ปรึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ตั้งแต่การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การเยี่ยมบ้าน การคัดกรอง การจัดกิจกรรมส่งเสริมป้องกันและแก้ไข จนดำเนินมาถึงขั้นส่งต่อ ซึ่งล้วนเป็นหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบ นอกเหนือจากการสอนมาก แต่ครูในปัญญาวุธของเราสามารถทำได้”

ผอ.รร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

“การมีระบบนี้มาใช้ ก็เป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้นมากนะ แต่พี่ก็มีความสุขกับงานนะน้อง พี่จะทำงานแบบมีความสุข ถ้าเรารู้สึกเหนื่อยเราก็จะพัก แต่พี่ก็พร้อมที่จะสู้ทุกเมื่อ เพราะเราเป็นครู เมื่อรู้ว่าทำอะไร แล้วเด็กดีขึ้น ก็อยากจะทำ”

อาจารย์สุขศึกษา รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549)

“ระหว่าง อาจารย์ที่ปรึกษา เราก็มีการทำงานร่วมกัน มีอะไรก็ปรึกษากันได้ เพื่อหาแนวทางที่ดีที่สุด”

อาจารย์แฉะแนว รร.ปัญญาวุธ (19 มกราคม 2549)

3) ความร่วมมือจากผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง และชุมชน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนปัญญาวุธ มีการนำผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง และชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการจัดสภาพแวดล้อม ประสพการณ์ให้นักเรียน ได้สัมผัสกับตัวอย่างที่ดีเช่น การช่วยเหลือชุมชน การอบรมคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่วัด การมีเครือข่ายผู้ปกครองทำหน้าที่สอดส่อง ดูแล เข้าร่วมประชุม ร่วมวางแผนหาแนวทางในการดำเนินงานสอดคล้องจากการสังเกตของผู้วิจัย ขณะที่ดำเนินการเก็บข้อมูล โรงเรียนปัญญาวุธมีการแข่งขันทักษะทางวิชาการ และการประกวดวงดนตรี การแข่งขันฟุตบอล พบว่ามีเครือข่ายผู้ปกครองมาร่วมในพิธีเปิด และมีผู้ปกครองนักเรียนมาชมการแข่งขันตลอดระยะเวลา 3 วัน ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“ เรามีการประชุมและคัดเลือกตัวแทนเป็นเครือข่ายผู้ปกครองที่เราทำอยู่ คือจะเลือกตัวแทนจากทุกหมู่บ้านเหตุผลเพราะว่าผู้ปกครองจะได้ดูแลนักเรียนที่อยู่ในละแวกเดียวกันได้ และเราจะขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน โดยเราจะมีรายชื่อนักเรียนที่อยู่ในชุมชนนั้น เรียกว่าสร้างเครือข่ายให้เชื่อมโยงกับชุมชนครับ”

ผอ.รร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

“เวลาโรงเรียน ขอความร่วมมืออะไร ก็ยินดีสนับสนุนนะ ไม่ว่าจะป็นกิจกรรมทำบุญตักบาตร แข่งทักษะ แข่งกีฬา”

ผู้ปกครองนักเรียน.ม.4 อาชีพค้าขาย,ทำสวน

(25 มกราคม 2549)

“เราก็ช่วยกันดูแลนักเรียนนะ เพราะเราอยู่ใกล้กันก็เหมือนลูกหลานของเรานั้นแหละ เห็นอะไรไม่ดีก็แจ้งครู แจ้งโรงเรียน ”

ผู้ปกครองนักเรียน.ม. 3 อาชีพ ก่อสร้าง

(25 มกราคม 2549)

4) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินงานของโรงเรียนปัญญาวุธ ได้รับการสนับสนุนในการให้ความรู้ การจัดอบรมบุคลากร การติดตามการดำเนินงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับข้อมูล จากการศึกษาหนังสือวิทยุวิทยากรจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามอบรมให้แก่บุคลากรใน โรงเรียนเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงาน และเกียรติบัตรหรือรางวัลจากการดำเนินงานที่ ประสบผลสำเร็จ ภาพถ่ายการรับโล่รางวัลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับการ สัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“ปัจจัยสนับสนุนอีกประการหนึ่ง คือการติดตามสนับสนุนของหน่วย
เหนือ ได้แก่ กระทรวงหรือ เขตพื้นที่ในการให้ความสำคัญของระบบนี้ เช่นมีการประกวด
มีการแข่งขัน เพื่อให้คนทำงานมีความมุ่งมั่น”

ผ.ร.ร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

“หน่วยงานภายนอกที่จัดวิทยากรมา และหน่วยงานที่ประเมิน ทำให้เรา
ได้ปรับปรุงจุดด้อยของงาน”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.4 รร.ปัญญาวุธ

(24 มกราคม 2549)

5) การประเมินความดีความชอบ

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนปัญญาวุธ มีการประเมินผลการ ทำงานของครู-อาจารย์ ทุกๆสิ้นปีการศึกษา เพื่อหาแนวทางการแก้ไข และพัฒนาปรับปรุงการ ดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เมื่อครู-อาจารย์ท่านใดมีการดำเนินงานที่มีระบบ มี ประสิทธิภาพก็จะได้รับการชมเชย และให้กำลังใจ โดยอาจเป็นรูปแบบของการพิจารณาความดี ความชอบประจำปี โดยพิจารณาจากการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน และผลสำเร็จจากการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน หรือการให้เกียรติบัตร ชมเชยความสามารถ จากการสังเกต พบว่า เมื่อโรงเรียน ปัญญาวุธ ได้รับรางวัลในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดีเด่น ระดับประเทศ ฝ่ายบริหารจึงมี นโยบายให้จัดทำเกียรติบัตรชมเชยการทำหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาทุกคนในโรงเรียน และโล่ เกียรติคุณแก่บุคลากรทีมประสาน และทีมนำ เพื่อเป็นกำลังใจ ในการทำงานต่อไป จากการสังเกต ของผู้วิจัยพบว่าอาจารย์ที่มนำจะได้โล่เกียรติคุณ ส่วนอาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่านจะได้รับ ประกาศนียบัตรชมเชยการทำงาน ข้อมูลข้างต้นสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ตอนที่เราได้รับรางวัลดีเด่นระดับประเทศ ได้เงินมา 30,000 บาท

ผู้บริหาร อ.นิวัฒน์ พูลจันทร์ ได้ออกเกียรติบัตร พร้อมมอบรูปให้ครูที่ปรึกษาทุกคน ส่วนที่มนาก็จะได้โล่เกียรติยศเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดีเด่น ทั้งหมดนี้ มาจากเงินรางวัลทั้งสิ้น”

หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน รร.ปัญญาวุธ

(13 มกราคม 2549)

“ผลจากการดำเนินงานก็จะนำไปสู่การพิจารณาความดีความชอบ ในแต่ละปี และมีการให้ประกาศนียบัตรชมเชย เป็นกำลังใจในการทำงาน”

อาจารย์แนะแนว รร.ปัญญาวุธ (19 มกราคม 2549)

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนปัญญาวุธ มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นบ้าง ดังนี้

1) ภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครู-อาจารย์

การดำเนินงานในโรงเรียนในปัจจุบัน ครูผู้สอนมีหน้าที่การทำงานที่มากขึ้น นอกเหนือจากงานในหน้าที่การสอน การที่โรงเรียนปัญญาวุธมีการนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงภาระหน้าที่การดูแลนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา ที่จะต้องให้ความดูแลเอาใจใส่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากขึ้น ทั้งนี้มีขั้นตอน กระบวนการ และเครื่องมือในการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้น และต้องเสียสละเวลาให้กับหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาเพิ่มขึ้น ในเวลาเท่าเดิม ดังข้อมูลที่สอดคล้องจากการสัมภาษณ์บุคลากรหลายฝ่าย ดังนี้

“ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ก็มีอยู่บ้างจากครูบางกลุ่มบางท่าน อาจมีอุปสรรคในการขับเคลื่อนงานช้า ไม่ใช่ต่อต้านนะครับ เพราะมีภาระงานอยู่มาก หรือขาดความใส่ใจ หรือเพราะเขามาเห็นความสำคัญ”

ผอ.รร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

“ความพร้อมและศักยภาพของบุคลากร รวมทั้งภาระงานความรับผิดชอบของบุคลากรที่มีมาก ทำให้การยอมรับหน้าที่ใหม่ต้องใช้เวลา”

รองผอ.รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549)

“ที่มีบ้างคือ บุคลากรให้ความสำคัญน้อย อาจเพราะเขามีภาระงานมาก หรือไม่ใช่เป็นหน้าที่ของตัวเอง จะมองว่าเป็นหน้าที่ของทีมประสาน ทีมคุณภาพ”

หัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน รร.ปัญญาวุธ

(13 มกราคม 2549)

2) ขาดความร่วมมือจากนักเรียน

วัตถุประสงค์หลักหนึ่งในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนสามารถใช้ชีวิตในโรงเรียนได้อย่างมีความสุข จบการศึกษาตามเวลาที่กำหนดไว้ โดยได้รับการดูแลที่เป็นระบบและขั้นตอน จากครู และบุคลากรในโรงเรียน จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากนักเรียน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ แต่หากนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือ หรือไม่เห็นความสำคัญ ย่อมจะมีผลต่อการดำเนินงานให้ลดน้อยลง

“เด็กบางคนเค้าก็ไม่ให้ความร่วมมือ เช่นการกรอกข้อมูลการเปิดเผย ข้อมูล เพราะเค้าคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของเค้า เค้าไม่เข้าใจว่านี่เป็นเรื่องของเค้าโดยตรง”

อาจารย์สุชศึกษา รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549)

“นักเรียนยังไม่ค่อยให้ความสำคัญ ในการให้ความร่วมมือกับอาจารย์ นะคะ ไม่ว่าจะเป็นการขอข้อมูลพื้นฐาน การไปเยี่ยมบ้าน และเด็กหนีเรียน เป็นหน้าที่ที่ครูต้องติดตามอยู่ตลอดค่ะ ซึ่งเราก็ใช้วิธีทุกอย่างในระบบแล้วค่ะ”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.5 รร.ปัญญาวุธ

(24 มกราคม 2549)

“เท่าที่เห็นก็มีเพื่อนบางคน บางกลุ่มไม่ยอมทำกิจกรรม ในคาบโฮมรูม เค้าก็จะเฉยๆ ไม่ช่วยออกความคิดเห็น ส่วนมากก็จะเป็นผู้ชายค่ะ”

สนทนากลุ่ม นักเรียน ม.4 (20 มกราคม 2549)

3) ผู้ปกครองขาดความตระหนักถึงความสำคัญ

ผู้ปกครองของนักเรียนในโรงเรียนปัญญาวุธส่วนมาก ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และทำสวนยางพารา ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องทำงานหนักเพื่อหารายได้มาสูครอบครัว อาจเป็นสาเหตุให้ผู้ปกครองบางท่านไม่มีเวลาสอบถาม หรือพูดคุยกับบุตรหลานเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในโรงเรียน หรือขาดการประสานงานติดต่อกับอาจารย์ที่ปรึกษา เป็นเหตุผลที่ทำให้การดำเนินงานในบางขั้นตอนของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกิดอุปสรรค จากการสัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษา ดังนี้

“บางครั้งผู้ปกครองจะผลักระหน้าที่มาให้เป็นความรับผิดชอบของครู ฝ่ายเดียว เมื่อเกิดปัญหา เขาบอกว่าเขารู้ แล้วแต่ครูจะจัดการ เพราะเขาต้องทำงาน”

อาจารย์สุชศึกษา รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549)

“ผู้ปกครองบางคน มีความเข้าใจระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดี รับทราบ ดี แต่มีความตระหนักถึงความสำคัญค่อนข้างต่ำ เพราะคิดว่ายังไงก็มีครูต้องดูแลอยู่แล้ว”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.5 รร.ปัญญาวุธ

(24 มกราคม 2549)

“บางทีก็ไม่ค่อยมีเวลา เหมือนกัน เพราะเราก็ต้องทำงาน แต่ถ้ามาได้ก็จะมา เช่นประชุมผู้ปกครอง แต่บางอย่างเราก็มาได้ ”

ผู้ปกครองนักเรียน ม.1 อาชีพ ทำนา,ทำสวน

(18 มกราคม 2549)

4) งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ

ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนปัญญาวุธ มีขั้นตอนและกิจกรรมในระบบมากมายทั้งกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจ ความตระหนักของครูผู้สอน และกิจกรรมสำหรับนักเรียน ซึ่งในการดำเนินกิจกรรมแต่ละอย่างนั้น จำเป็นต้องมีงบประมาณที่เพียงพอเพื่อขับเคลื่อนให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยดี ซึ่งงบที่จัดสรรให้โรงเรียนไม่พอเพียงต่อการจัดกิจกรรม

“ปัจจัยด้านงบประมาณก็มีผล นะครับ ถึงแม้จะมาสำคัญที่สุดแต่ก็สำคัญ เพราะเราต้องจัดกิจกรรมให้ทั้งครูและนักเรียน เช่นการศึกษาอบรม ดูงาน พาเด็กไปทัศนศึกษา กิจกรรมนอกโรงเรียน ยังมีกิจกรรมมากเราก็ต้องใช้งบประมาณมาก”

ผอ.รร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

“งบประมาณสนับสนุนด้านการดำเนินงานยังไม่เพียงพอ เนื่องจากเราจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของครู และของนักเรียนด้วย ”

รอง ผอ.รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549)

5) ภาวะเบียดเบียนเชื้ออำนาจต่อการปฏิบัติของสถานศึกษา

เนื่องด้วยภาวะเบียดเบียน และบทลงโทษของนักเรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือให้ใช้บทลงโทษด้วยวิธีการที่ยืดหยุ่นมากขึ้น และไม่ให้มีบทลงโทษนักเรียนด้วยวิธีการไล่ออก แต่ให้ใช้วิธีการเปลี่ยนหรือย้ายสถานศึกษาให้นักเรียนใหม่ เหล่านี้ เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การดูแลนักเรียนมีขอบเขตจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“พีคิดว่าภาวะเบียดเบียนปัจจุบันมีช่องโหว่ คือ โรงเรียนมีแต่มาตรการ ที่ไม่สามารถบังคับหรือควบคุมเด็กให้อยู่ในระเบียบวินัยได้”

อาจารย์สุวิชา รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549)

“เนื่องจากบทลงโทษนักเรียนตอนนี้ เน้นให้เราช่วยเหลือนักเรียนให้มาก

ที่สุด ใช้วิธีการที่ปราณี ยังไงก็ไม่สามารถให้เราไล่นักเรียนออกได้ ต้องหาโรงเรียนใหม่ให้เด็กได้เรียน เมื่อผู้ปกครองทราบตรงจุดนี้ก็มีผลให้เค้ามีความตระหนักรู้มากกว่าที่ควรจะเป็น”

อาจารย์ภาษาอังกฤษ ม.4 รร.ปัญญาวุธ

(24 มกราคม 2549)

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

จากปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินในด้านต่างๆ ระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของโรงเรียนปัญญาวุธ ทำให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนร่วมมือกันหาแนวทางการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่เสมอๆ เพื่อให้การดำเนินงานสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ จนสามารถประสบผลสำเร็จ ได้รับรางวัลสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดีเด่นระดับประเทศ แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการสร้างความตระหนัก ให้บุคลากรเห็น ความสำคัญของการนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ในโรงเรียน พยายามไม่ให้เกิดว่าเป็น ภาระที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งการให้การส่งเสริม ให้กำลังใจเพื่อขับเคลื่อนบุคลากรให้ทำงานอย่างเต็มใจ และเต็มความสามารถ สอดคล้องจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ดังนี้

“แนวทางการพัฒนาที่สำคัญคือ ต้องกระตุ้นพัฒนาบุคลากรให้มีกำลังใจ ในการทำงาน ให้รางวัล ให้แนวคิด พัฒนาระบบการติดตาม กำกับ ดูแล และที่สำคัญคือ ให้ความสำคัญกับระบบนี้ ผลักดันให้เป็นระบบหลักให้ได้ และให้ครูทำงานด้วยใจรัก”

ผอ.รร.ปัญญาวุธ (26 มกราคม 2549)

“เรารู้ว่าในปัจจุบัน ครูมีภาระงานอื่นๆนอกเหนือจากงานสอนเพิ่มขึ้น มากมาย เราจึงต้องมีการให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก ให้กำลังใจ รวมทั้ง ยืดหยุ่นรูปแบบ วิธีการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในโรงเรียน ภาระหน้าที่รับผิดชอบ เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ และมีกำลังใจในการ ปฏิบัติงาน”

รอง ผอ.รร.ปัญญาวุธ (23 มกราคม 2549)

ส่วนที่ 2 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ผู้วิจัยนำเสนอใน 2 ส่วน คือ 2.1 การดำเนินงาน 2.2 ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และ แนวทางการแก้ไขปัญหา

2.1 การดำเนินงาน

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนปัญญาวุฒ นำเสนอใน 4 ขั้นตอน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. การวางแผน

1.1 การเตรียมความพร้อม

1.2 การวางแผนงานและกำหนดโครงสร้างการทำงาน

2. การดำเนินงานตามแผน

2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน

- 1) การวิเคราะห์ปัญหาและสภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน
- 2) การให้ความรู้ และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร
- 3) การคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินงาน
- 4) การมอบหมายงานและการจัดกลุ่มนักเรียน

2.2 การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา

- 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 2) การคัดกรอง
- 3) การส่งเสริมและพัฒนา
- 4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข
- 5) การส่งต่อ

3. การตรวจสอบ / ประเมินผล

3.1 การตรวจสอบ กำกับ ติดตาม การดำเนินงาน

3.2 การประเมินระดับความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงาน

4. การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน

1.การวางแผน

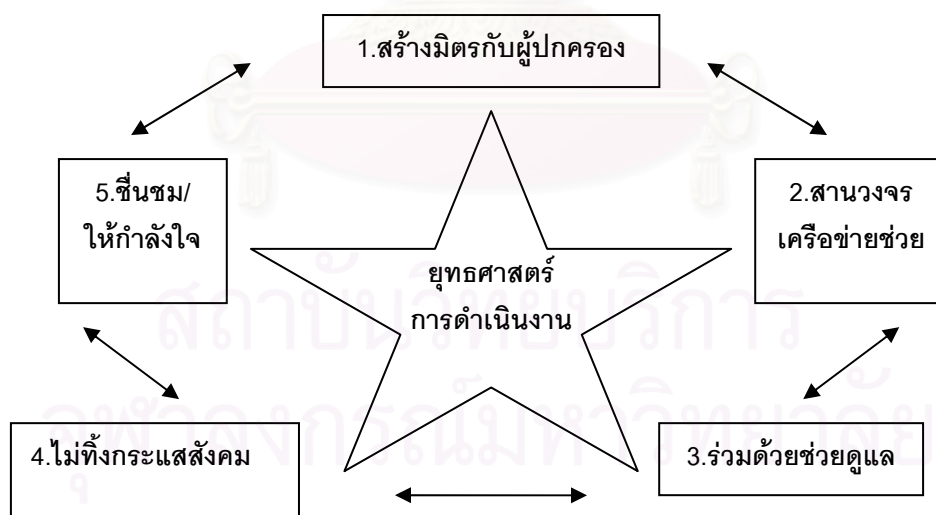
การวางแผนการดำเนินงานของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ ผู้วิจัยนำเสนอใน 2 ขั้นตอน คือ การเตรียมความพร้อม และ การวางแผนงานและกำหนดโครงสร้างการทำงาน

1.1 การเตรียมความพร้อม

การเตรียมความพร้อมในการดำเนินการเรื่องระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาใช้เป็นระบบกิจกรรมหลักระบบหนึ่งของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ เริ่มต้นโดยการรับทราบนโยบายในปีการศึกษา 2544 จากกระทรวงศึกษาธิการ และมีคำสั่งมาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้นำระบบนี้ไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา จากหนังสือคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการโดยตรงมาสู่สถานศึกษา และ หนังสือคำสั่งจากเขตพื้นที่การศึกษา จากนั้นโรงเรียนจึงได้มีการเตรียมความพร้อมโดยการจัดทำแผนการปฏิบัติงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระบบโรงเรียนขึ้น สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

1.2 การวางแผนงานและกำหนดโครงสร้างการทำงาน

เมื่อโรงเรียนรับนโยบายเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาจากหน่วยงานหลักแล้ว จึงดำเนินการวางแผนในการดำเนินงาน กำหนดยุทธศาสตร์ของโรงเรียน ดังแสดงในแผนภาพที่ 4.4 และการกำหนดโครงสร้างในการทำงาน โดยการศึกษาทำความเข้าใจจากเอกสารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติ โดยการประชุมชี้แจงให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากร ซึ่งมีผู้รับผิดชอบ ได้แก่ ผู้อำนวยการ และผู้ช่วยผู้อำนวยการทุกฝ่าย หัวหน้าระดับ และอาจารย์ฝ่ายแนะแนว และประชุมชี้แจงให้ภาคีเครือข่ายผู้ปกครองทราบและเข้าใจว่าโรงเรียนจะนำเอาระบบดูแลนักเรียนมาปฏิบัติ

แผนภาพที่ 4.4 ยุทธศาสตร์การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบ 3 ทีม ซึ่งได้แก่ ทีมนำ (ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ) ทีมสนับสนุน (หัวหน้าหมวด หัวหน้าระดับ อาจารย์แนะ

แนว) และทีมทำ (อาจารย์ที่ปรึกษา) และจัดอบรมบุคลากรทีมประสาน ซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้ศึกษา คำสั่งของโรงเรียนเรื่องแต่งตั้งผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามนโยบายกรมสามัญศึกษา และแผนปฏิบัติงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การกำหนดโครงสร้างการทำงานของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ มีฝ่ายปกครอง ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นฝ่ายกิจการนักเรียนเป็นโครงสร้างหลักทำหน้าที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังแสดงไว้ในแผนภาพที่ 4.2 โดยบุคลากรที่รับผิดชอบคือ รองผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง หรือฝ่ายกิจการนักเรียน ร่วมกับบุคลากรในฝ่ายกิจการนักเรียน และมีการจัดทีมบุคลากรผู้รับผิดชอบในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพิ่มเติม

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้จากการศึกษาเอกสารคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบการดำเนินงานของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ และสอดคล้องจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ดังนี้

“ในการรับทราบนโยบาย เราก็จะรับนโยบายมาจากกระทรวง และ สพฐ. ค่ะ ว่าให้ทุกโรงเรียนมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประมาณปี 44 -45 โดยจะรับนโยบายเป็นคำสั่งโดยตรงหลังจากรับทราบนโยบายแล้ว เราก็จะมีการประชุมวางแผนเพื่อศึกษาทำความเข้าใจระบบร่วมกัน แล้วกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ หรือโครงสร้างในการทำงานเป็นของเราเอง”

ผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (7 กุมภาพันธ์ 2549)

“เมื่อรับนโยบายมาแล้ว ก็จะมีการทำบันทึกการประชุมทำความเข้าใจและบันทึกการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง กำหนด และวางแผนงานที่จะต้องปฏิบัติ”

รองผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (10 กุมภาพันธ์ 2549)

“จริงๆแล้วบุคลากรทุกฝ่ายล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานทั้งสิ้น แต่โครงสร้างหลักในการดำเนินงานนั้นก็จะเป็นบุคลากรที่เป็นฝ่ายปกครองเดิมนะคะ ปัจจุบันเป็นฝ่ายกิจการนักเรียนแล้ว แต่ด้วยภาระงานที่มากของฝ่ายปกครอง ดังนั้นฝ่ายบริหารจึงตั้งทีมงานและมีหัวหน้าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้นเพื่อดูแลการดำเนินงาน ซึ่งก็ยังมีบุคลากรที่เป็นฝ่ายกิจการนักเรียนเป็นหลักอยู่”

รองผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (6 กุมภาพันธ์ 2549)

2.การดำเนินงานตามแผน

การดำเนินงานตามแผน แบ่งออกเป็นส่วน 2 ส่วน คือ 2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน และ 2.2 การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน

กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน แบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ปัญหา และสภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน การให้ความรู้ และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร การคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินงาน และการมอบหมายงาน

1) การวิเคราะห์ปัญหาและสภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน

หลังจากที่โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ รับนโยบายมาปฏิบัติมีกระบวนการดำเนินงานและกำหนดโครงสร้างในการทำงานแล้ว จึงมีการวิเคราะห์สภาพความพร้อมของโรงเรียน โดยการทำแบบประเมิน หรือแบบสำรวจการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และแบบสอบถามความพร้อมพื้นฐานที่โรงเรียนจัดทำขึ้น และสำรวจพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้การสังเกต และบันทึกข้อมูล พฤติกรรมของนักเรียน ลงในแบบบันทึกพฤติกรรมที่จัดทำขึ้น จากฝ่ายปกครอง อาจารย์เวร หัวหน้าระดับ และอาจารย์ประจำวิชา แล้วรวบรวมเป็นข้อมูลของโรงเรียน สอดคล้องจากการศึกษาเอกสารแบบบันทึกพฤติกรรมนักเรียนของฝ่ายปกครอง และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เราต้องมีข้อมูลให้ได้ว่าปัจจุบันนักเรียนของเรามีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในด้านใดบ้าง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละเท่าไร ปัญหาใดที่ต้องเร่งแก้ไขด่วน เราจะเก็บข้อมูลร่วมกันจากหลายฝ่ายนะคะแล้วบันทึกไว้ มาจัดเป็นภาพรวม”

ผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (7 กุมภาพันธ์ 2549)

“ช่วงแรกก่อนจะดำเนินการ โรงเรียนก็จัดทำแบบประเมินความพร้อมของโรงเรียน ให้ครูทุกคนในโรงเรียนได้ประเมินความพร้อมในการทำงาน และประเมินพฤติกรรมนักเรียน โดยมีทีมประสานเป็นฝ่ายจัดทำแบบประเมิน ในตอนแรกก็รวบรวมเป็นรายเดือนก่อน แล้วจึงรวบรวมเป็นเทอม”

รองผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (6 กุมภาพันธ์ 2549)

2) การให้ความรู้ และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร

จากการศึกษาแผนการปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ ได้กำหนดให้มีการสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้แก่บุคลากรโดยการจัดทำเอกสาร เรื่องแนวทางการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา และจัดประชุมอาจารย์ทุกคนในโรงเรียนสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานทั้งจากทีมนำและทีมประสานในโรงเรียน และเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้การอบรมเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติการ มีการนำบุคลากรไปศึกษาดูงานเพื่อสร้างความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ความคิดและนวัตกรรมใหม่ๆ ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานการดูแล

ช่วยเหลือนักเรียน และโครงการประชุมปฏิบัติการเพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคลากร ดังนี้

“ในการประชุมเราจะมีทั้งฝ่ายบริหาร รอง และครูทุกท่านรับการประชุม ชี้แจงเพื่อความเข้าใจว่าระบบเป็นยังไง จะมีใครทำหน้าที่อะไรบ้าง มีเครื่องมืออะไรในการดำเนินการบ้าง”

รองผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (10 กุมภาพันธ์ 2549)

“ครูผู้สอนมีโอกาสได้เข้าร่วมประชุม รับทราบ ทำความเข้าใจก่อนที่จะรับนโยบายมาปฏิบัติ แล้วนำมาชี้แจงต่อในระดับ ”

หัวหน้าระดับ ม.3 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(8 กุมภาพันธ์ 2549)

“โรงเรียนจะจัดอบรมที่โรงเรียน โดยเชิญวิทยากรมาบรรยาย ให้ความรู้ นอกจากนี้ก็มีไปดูงานที่โรงเรียนที่ดำเนินงานประสบผลสำเร็จบ้าง”

หัวหน้าระดับ ม.3 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(8 กุมภาพันธ์ 2549)

นอกเหนือจากบุคลากรในโรงเรียนแล้ว ผู้ปกครอง และเครือข่ายผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความสำคัญในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงจำเป็นต้องรับทราบและมีความรู้ความเข้าใจมีส่วนร่วมกับสถานศึกษา ดังนั้นโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ จึงมีการประชุม อบรม ทำความเข้าใจการดำเนินงานของโรงเรียน รวมทั้งมีการดำเนินการคัดเลือกภาคีเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อให้มีการประสานงานอย่างต่อเนื่อง จากการสังเกตพบว่า ขณะที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในโรงเรียน มีผู้ปกครองและเครือข่ายผู้ปกครองได้เข้ามาประชุม ติดต่อกับโรงเรียนอยู่เสมอ เช่น การประชุมเครือข่ายผู้ปกครองกับผู้บริหาร หรือกระทั่งการประชุมเพื่อรับทราบปัญหาและหาทางแก้ไขระหว่างเครือข่ายผู้ปกครองกับนักเรียนโดยตรง สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียน และผู้ปกครอง ดังนี้

“โรงเรียนจะเชิญผู้ปกครองเข้าประชุม เพื่อชี้แจงรายละเอียดในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แล้วให้เลือกเครือข่ายผู้ปกครอง จากเครือข่ายก็มาเลือกประธานเครือข่ายผู้ปกครองอีกครั้งหนึ่งครับ ที่นี้จะเรียกว่า ภาคีเครือข่าย เดี่ยวผมก็กำลังเข้าไปในโรงเรียนครับ ไปประชุมร่วมกับเครือข่าย”

อุปนายกสมาคมผู้ปกครอง อาชีพรับราชการ

(17 กุมภาพันธ์ 2549)

“ป่าเฟิงเป็นเครือข่ายปีแรกค่ะ เขาจะเชิญผู้ปกครองไปประชุมเกี่ยวกับ

การดูแลนักเรียน ในแต่ละห้องก็มีการเลือกเครือข่ายผู้ปกครองขึ้นมาไว้ดูแลนักเรียน
ร่วมกัน แล้วมีประธานเครือข่ายเป็นผู้นำ ก็จะมีการประชุมอยู่เรื่อยๆ ”

เครือข่ายผู้ปกครอง อาชีพ ค้าขาย

(17 กุมภาพันธ์ 2549)

“โรงเรียนก็มีเชิญประชุมผู้ปกครอง อาจารย์ของลูกก็จะบอกว่าอาจารย์
คนไหนดูแลลูกของเราในห้องเรียน เดียวจะมีแบบฟอร์มให้กรอก และอาจารย์จะไปเยี่ยม
ที่บ้านอะไรอย่างนี้ค่ะ เราก็รู้สึกว้าวถ้าครูเขาดูแลนักเรียนได้ใกล้ชิดแบบนี้ก็ดีค่ะ ”

ผู้ปกครองนร.ม.3 อาชีพ ร้องเพลง

(20 กุมภาพันธ์ 2549)

3) การคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินงาน

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมต่างๆขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมพัฒนา
ผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของนักเรียน โดยกำหนดเป็นแนว
กิจกรรมหลักเดียวกัน เช่น การจัดกิจกรรมโฮมรูม การเยี่ยมบ้านนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์
ระหว่างบ้านกับโรงเรียน และกิจกรรมอื่นๆตามความพร้อม และความเหมาะสม วิธีดำเนินการ
คัดเลือกโครงการและกิจกรรมในระบบดูแลนักเรียนของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรี
นครินทร์ ภูเก็ต มีรูปแบบการคัดเลือกโครงการ และกิจกรรม โดยการร่วมประชุมระหว่างผู้บริหาร
(ทีมนำ) และคณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) โดยมีฝ่ายกิจการนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ
การดำเนินงาน คัดเลือกกิจกรรมต่างๆให้ตรงกับวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ด้านกระบวนการจัด
การศึกษาภายในโรงเรียน คือสามารถให้บริการทางการศึกษาได้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ดูแล
ช่วยเหลือส่งเสริมนักเรียนตามศักยภาพอย่างทั่วถึง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร มีดังนี้

“ในการคัดเลือกกิจกรรม เป็นหน้าที่ของทุกๆฝ่ายร่วมกันค่ะ ทั้งฝ่าย
บริหาร และฝ่ายประสานงาน ช่วยกันระดมความคิด โดยใช้โครงการเดียวกัน แล้วแต่ละ
ฝ่ายก็ดำเนินงานตามฝ่ายของตน ”

ผอ.ร.ร.เฉลิมพระเกียรติฯ (7 กุมภาพันธ์ 2549)

“สำหรับหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกิจกรรมจริงๆแล้วกิจกรรมทุกอย่าง
เราก็จะผนวกกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหมดเลย ไม่ว่าจะเป็นดนตรี กีฬา หรือ
กิจกรรมชุมนุม ซึ่งมีทั้งชุมนุมที่ตั้งขึ้นอยู่แล้ว และเปิดตามความสนใจของเด็กแต่โครงการ
ที่ตั้งขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินงานระบบดูแลนักเรียนโดยตรง คือโครงการต้นกล้า
แสนรัก ”

รองผอ. ร.ร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(14 กุมภาพันธ์ 2549)

ฝ่ายกิจการนักเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ได้จัดตั้ง**โครงการต้นส้มแสนรัก** เพื่อเป็นการดูแลเอาใจใส่นักเรียนให้สามารถฝ่าฟันกับปัญหาต่างๆ ได้ พร้อมทั้งจะศึกษาเล่าเรียนได้อย่างมีความสุข โดยการดำเนินการให้นักเรียนสามารถหารายได้ระหว่างเรียน การฝึกอาชีพ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีระยะเวลาดำเนินงาน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 – 2549 โดยมีกิจกรรมในโครงการดังนี้

- 1) กิจกรรมบริษัทเอื้ออาทร เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนประกอบอาชีพตามความถนัดเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน โดยบริหารจัดการร้านค้าด้วยตนเอง
- 2) กิจกรรมเกษตรเพื่อชีวิตเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนประกอบอาชีพด้านการเกษตรเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน
- 3) กิจกรรมท่องเที่ยวในไร่ส้ม เป็นกิจกรรมที่จัดแบ่งความรับผิดชอบให้ครู 1 คน ดูแลนักเรียนไม่เกิน 25 คน และให้ครูเยี่ยมบ้านนักเรียนในความรับผิดชอบทุกคน เพื่อรับทราบปัญหา ดูแล และสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง รวมทั้งการจัดหาอาหารกลางวันให้กับนักเรียนขาดแคลน
- 4) กิจกรรมกัลยาณมิตรคลินิก โรงเรียนจัดมุมปรึกษาระหว่างครู กับ นักเรียน และ พี่กับน้อง เพื่อเป็นที่ปรึกษาทุกด้าน เช่น การเรียน ยาเสพติด สุรา ยาฉุน ปัญหาทะเลาะวิวาท ปัญหาครอบครัว และปัญหาเพศ
- 5) กิจกรรมประสบการณ์สู่ความเป็นเลิศ โดยการจัดประชุมเล่าประสบการณ์ของผู้ปกครอง/ ภาควิชาเครือข่ายในด้านต่างๆ ให้นักเรียนได้เรียนรู้

4) การมอบหมายงานและการจัดกลุ่มนักเรียน

เมื่อกำหนดโครงการ หรือกิจกรรมในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้เหมาะสมกับสถานศึกษาแล้ว จึงดำเนินการปฏิบัติตามโครงการ และกิจกรรมที่กำหนดไว้ คือการมอบหมายงาน ให้อาจารย์รับผิดชอบ โรงเรียนมีเฉลิมพระเกียรติฯ มีการมอบหมายงานโดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถของอาจารย์ ให้ดำเนินกิจกรรมต่างๆตามความถนัด และความสามารถ เช่นการดูแลนักเรียนหลักสูตรปกติ และหลักสูตรสามภาษา โดยพิจารณาตามความสมัครใจและความสามารถของบุคลากรแต่โรงเรียนมีนโยบายให้อาจารย์ที่สอนในระดับชั้นนั้นๆ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของนักเรียนในระดับชั้นที่ตนสอนเพื่อจะได้มีเวลาใกล้ชิดกับนักเรียนมากขึ้น และติดตามดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 3 ปี โดยมีหัวหน้าระดับ หัวหน้าหมวด ทีมประสาน และทีม นำ เป็นผู้ดูแลให้คำปรึกษา และคำแนะนำ ให้การช่วยเหลือเมื่อเกิดอุปสรรคหรือสิ่งขัดข้อง

สำหรับการจัดกลุ่มการดูแลนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษาโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ มีการจัดอาจารย์ที่ปรึกษา 2 คน ดูแลนักเรียน 1 ห้องเรียนโดยแบ่งนักเรียนในห้องออกเป็นกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม สอดคล้องกับเอกสารการแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่ม และวิธีการจัดแบ่งนักเรียนในห้องเป็นกลุ่มย่อยสามารถทำได้แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการตกลงระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่าน สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“การมอบหมายงานให้อาจารย์ปฏิบัติ ในแต่ละด้านตามศักยภาพและความเหมาะสมของบุคลากรแต่ละท่าน โดยจะมีฝ่ายกิจการนักเรียน และทีมประสานดูแลการทำงาน และให้คำปรึกษา รวมทั้งมีการติดตามการดำเนินงานเป็นระยะๆ”

รองผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (6 กุมภาพันธ์ 2549)

“ผอ.และทีมประสานก็จะให้ครูทุกคนได้ทำงานในด้านที่ตัวเองถนัดค่ะ รวมถึงหน้าที่ในการดูแลนักเรียน เป็นหน้าที่ของครูทุกคนอยู่แล้ว อย่างพี่สอนภาษาจีนและภาษาอังกฤษ เราก็เลยเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของโครงการสามภาษา เพราะได้ดูแลนักเรียนได้มากกว่า”

อ.ภาษาจีน รร.เฉลิมพระเกียรติฯ(9 กุมภาพันธ์ 2549)

“การจัดกลุ่มนักเรียน จะมีคำสั่งแต่งตั้ง อาจารย์ที่ปรึกษาห้องละ 2 คน ให้ดูแลนักเรียนประมาณ 1:23 โดยให้อาจารย์ตกลงกันเองว่าจะแบ่งนักเรียนยังไง แต่ในการจัดระดับชั้นของนักเรียนกับอาจารย์ที่ปรึกษา จะเน้นว่าอาจารย์สอนระดับใด ก็จะพยายามจัดให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาระดับนั้น เพราะอาจารย์จะได้เจอกับนักเรียนบ่อยครั้งขึ้น”

รองผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (10 กุมภาพันธ์ 2549)

“เราจะจัดให้ครูดูแลนักเรียนห้องละ 2 คน มีนักเรียนประมาณ 45 คน วิธีการแบ่งให้อาจารย์เขาตกลงกัน และเลือกว่าจะติดตามนักเรียนไปทั้ง 3 ปีหรือไม่ ถ้าตามก็ให้เขาดูแลต่อ แต่ถ้าไม่เราก็จะไม่บังคับเขา ซึ่งฝ่ายกิจการนักเรียนจะแจ้งรายชื่อให้นักเรียนให้ทราบในช่วงปิดเทอม เพื่อให้เขารู้ว่าใครดูแล ม.ไหน ตั้งแต่ต้น”

อาจารย์ฝ่ายกิจการนักเรียน รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(9 มกราคม 2549)

“ในห้องมีนักเรียน 2 กลุ่มค่ะ มีอาจารย์ที่ปรึกษา 2 คนแบ่งเป็นเลขที่ คู่-คี่ กิจกรรมบางอย่างก็ทำด้วยกัน แต่บางอย่างก็แยกไปตามกลุ่ม อาจารย์ก็จะเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาไปตลอด 3 ปี หรือไม่ก็ได้ ”

สนทนากลุ่ม นักเรียน ม.5(15 กุมภาพันธ์ 2549)

2.2 การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา

การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

การดำเนินงานของอาจารย์ที่ปรึกษาในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ เริ่มต้นโดยการเก็บข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคลลงในระเบียบบนสะสม ข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลด้านสุขภาพ ข้อมูลด้านพฤติกรรม ความสามารถ ด้านครอบครัว เมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงจัดเก็บข้อมูลเป็น 2 ชุด สำหรับฝ่ายแนะแนว และจารย์ที่ปรึกษา นอกจากนี้มีแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียนหรือแบบ SDQ ที่โรงเรียนจัดทำขึ้น มีจำนวน 3 ฉบับสำหรับนักเรียนประเมินตนเอง ผู้ปกครองประเมิน และอาจารย์ที่ปรึกษาประเมินพฤติกรรมนักเรียน โดยอิงรูปแบบการประเมินของกรมสุขภาพจิต อาจารย์ที่ปรึกษาจะเก็บแฟ้มข้อมูลนักเรียนของตนไว้พร้อมทั้งมีหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ปกครองที่สามารถติดต่อได้ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น การดำเนินการที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลคือการเยี่ยมบ้านนักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาจะไปเยี่ยมนักเรียนและผู้ปกครองที่บ้านเพื่อจะสังเกตและศึกษาการเป็นอยู่ของนักเรียน และครอบครัว สภาพแวดล้อมของนักเรียน เพื่อให้สามารถได้ข้อมูลที่มีความเป็นจริงมากที่สุด โดยมีแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านเป็นหลักฐานการดำเนินงาน ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับการสังเกตระเบียบบนสะสมของนักเรียน และแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านในห้องพักของอาจารย์ที่ปรึกษา และสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เราจะให้นักเรียนกรอกประวัติส่วนตัวในข้อมูลสะสม จะเป็นระเบียบซึ่งได้จากฝ่ายกิจการนักเรียน เมื่อได้ข้อมูลแล้ว จะทำการรู้จักนักเรียน จะไปเยี่ยมบ้าน แต่ก็ไม่สามารถไปได้ทุกคน ด้วยสาเหตุหลายๆอย่าง ต้องอาศัยการสังเกตเองค่ะ”

อาจารย์ภาษาจีน รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(9 กุมภาพันธ์ 2549)

“สิ่งที่เราทำอยู่คือ เรามีข้อมูลของเด็กแต่ละคน จากระเบียบสะสมที่เราให้นักเรียนกรอก มีแบบวัดพฤติกรรมให้เขาสำรวจตัวเอง ให้ผู้ปกครองสำรวจ ให้อาจารย์ที่ปรึกษาสำรวจ ส่วนการไปเยี่ยมบ้าน อาจารย์อาจไปคนเดียว หรือไปทั้งสองคนก็ได้ แล้วบันทึกในแบบบันทึกให้ผู้ปกครองเซ็นรับทราบ แต่อาจเยี่ยมครบหรือไม่ครบก็ขึ้นอยู่กับหลายๆอย่าง เช่น บ้านนักเรียนอยู่ไกลมากเช่น ต่างจังหวัด หรือต่างอำเภอ อาจารย์บางคนขับรถไม่ได้ หรือไม่มีรถ นักเรียนบางคนอยู่หอพัก เราทำเท่าที่จะทำได้นะคะ ”

หัวหน้าระดับ ม.2 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(15 กุมภาพันธ์ 2549)

จากการสังเกตจำนวนนักเรียนที่ได้รับการเยี่ยมบ้าน และจากการสัมภาษณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาและนักเรียน พบว่าในการดำเนินงานนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถเยี่ยมบ้านนักเรียนได้ครบทุกคน ผู้วิจัยคิดว่าอาจเนื่องมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้ 1) โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ มีทั้งนักเรียนประจำและไปกลับในส่วนของนักเรียนประจำโดยรวมมีภูมิลำเนาอยู่ต่างอำเภอหรือต่างจังหวัดดังนั้นการเยี่ยมบ้านนักเรียนหอพักจึงเกิดความไม่สะดวกและต้องเดินทางไกล 2) จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่านักเรียนไปกลับจำนวนมากมีภูมิลำเนาอยู่ต่างอำเภอ การเดินทางจึงต้องว่าจ้างรถโดยสารเป็นรายเดือนอาจารย์ที่ปรึกษาบางท่านไม่สามารถเดินทางไปเยี่ยมบ้านได้ด้วยข้อจำกัดของเวลาและระยะทาง ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ในการเยี่ยมบ้านเรายอมรับว่าเราเยี่ยมไม่ได้ครบทุกคนนะคะ ด้วยอะไรหลายๆอย่าง ด้วยภาระหน้าที่ และเวลาที่มีจำกัด นักเรียนบางคนอยู่หอ ได้กลับบ้าน เหมอละไม่กี่ครั้ง บางคนบ้านไกลอยู่ต่างอำเภอเราก็ไม่สามารถขับรถไปได้ไกลๆ บางทีกลับค่าๆมีตุงก็กลัวไม่ปลอดภัย เรียกว่าทำเท่าที่ทำได้ค่ะ บางทีก็เลือกนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ต้องติดตาม หรือต้องดูแลเป็นพิเศษก็จะไปที่บ้านก่อน ต้องทยอยๆไปเรื่อยๆ ค่ะ ”

อาจารย์บรรณารักษ์ รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(16 กุมภาพันธ์ 2549)

“อาจารย์ไปเยี่ยมบ้านหนูค่ะ เพื่อนๆที่นั่งอยู่ตอนนี้มีหนูคนเดียวที่ อาจารย์ไปเยี่ยมบ้าน วันนั้นก็ไปพร้อมกับอาจารย์ค่ะ เพื่อนๆบางคนเค้าอยู่หอพักกัน บางคนบ้านอยู่ไกลค่ะต้องนั่งรถตู้เป็นชั่วโมง บ้านหนูอยู่ไม่ไกลเท่าไรแต่อาจารย์บอกว่าวันหลังจะไปบ้านเพื่อนคนอื่นด้วย ”

สัมภาษณ์กลุ่ม นักเรียน ม.1 (21 กุมภาพันธ์ 2549)

“ยังครับ อาจารย์ของลูกยังไม่เคยมาเยี่ยมที่บ้าน อาจเป็นเพราะเพิ่งเปิด เหมอเพราะลูกเพิ่งเข้า ม.4 แต่เค้าเคยพูดให้ฟังเหมือนกันนะ ว่าเพื่อนบางคนอาจารย์ที่ปรึกษาไปที่บ้านไปคุยกับพ่อแม่ประมาณนี้”

ผู้ปกครอง นักเรียน ม.4 อาชีพ ตำรวจ

(21 กุมภาพันธ์ 2549)

2) การคัดกรอง

จากการศึกษาแผนการดำเนินงานพบว่าโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯดำเนินการคัดกรองนักเรียนโดยมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการแต่ละระดับชั้น ช่วยกันคัดกรองนักเรียนจากมีคู่มือการคัดกรองที่โรงเรียนจัดทำขึ้นประกอบข้อมูลจากระเบียนสะสมและข้อมูลจากการเยี่ยมบ้านของนักเรียนแต่ละคน ทำให้สามารถคัดกรองนักเรียนออกได้

เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ และ กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา สอดคล้องกับแบบสรุปผลการคัดกรองนักเรียน ของอาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งผลการคัดกรองนี้อาจารย์ที่ปรึกษาจะไม่เปิดเผยให้นักเรียนทราบ สอดคล้องจากการสัมภาษณ์บุคลากร ดังนี้

“ในชั้นตอนนี้มีแบบคัดกรองนักเรียน ออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและมีปัญหา ทำให้เราสามารถให้การดูแลใกล้ชิดได้ถูกคน โดยจะเน้นไปที่กลุ่มหลังมากกว่า แต่บางครั้งก็มีนะ ที่เรามัวแต่ดูกลุ่มเสี่ยง แต่กลุ่มปกติก็เกิดปัญหาขึ้น เมื่อพบปัญหาเราก็จะแก้ไขเป็นรายบุคคล”

หัวหน้าระดับ ม.3รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(8 กุมภาพันธ์ 2549)

“ในเรื่องของการคัดกรองเด็ก คือฝ่ายกิจการนักเรียนจะมีแบบฟอร์มสำหรับคัดกรองให้ค่านักเรียนมีพฤติกรรมแบบนี้อยู่ในกลุ่มใด ให้อาจารย์ที่ปรึกษาเช็คจากระเบียนสะสมของนักเรียน เมื่อเราคัดกรองได้แล้วเราก็เก็บข้อมูลไว้ชุดหนึ่ง ให้ฝ่ายแนะแนวชุดหนึ่ง แล้วก็ดูแลเด็กของเรา แต่ถ้าเป็นกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหาที่น่าติดตามเป็นพิเศษ เราก็จะประสานกับฝ่ายกิจการนักเรียน”

หัวหน้าระดับ ม.2 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(15 กุมภาพันธ์ 2549)

“ฝ่ายแนะแนวและทีมประสานก็จัดทำแบบคัดกรองนักเรียนให้อาจารย์ที่ปรึกษาโดยจะยึดของกรมสุขภาพจิตเป็นหลักมาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม โดยให้อาจารย์ดูข้อมูลจากระเบียนสะสม และจากการเยี่ยมบ้านประกอบ เพราะต้องคัดกรองจากหลายๆ ด้าน คัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ และกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา”

อาจารย์แนะแนว รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(21 กุมภาพันธ์ 2549)

3) การส่งเสริมและพัฒนา

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯมีการจัดการส่งเสริมนักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแล ด้วยการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมให้ทำกิจกรรมต่างๆตามความถนัด ความสามารถพิเศษ และ ความสนใจ

จากการสังเกตการจัดกิจกรรมของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ พบว่า สามารถจัดแบ่งกิจกรรมที่ปฏิบัติออกได้เป็น 2 ส่วน คือ กิจกรรมที่เป็นนโยบายของระบบ ได้แก่ กิจกรรมโฮมรูม, กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน และส่วนที่เป็นกิจกรรมและโครงการพิเศษต่างๆที่โรงเรียนจัดขึ้น

กิจกรรมที่เป็นนโยบายของระบบ

กิจกรรมโฮมรูม

การจัดกิจกรรมโฮมรูม มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้รู้จักนักเรียน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียนทุกคน และทำให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่น กิจกรรมโฮมรูมของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต จัดแบ่งเป็นโฮมรูมสั้นทุกวันหลังเคารพธงชาติ และโฮมรูมยาวสัปดาห์ละ1ครั้ง มีกิจกรรมประชุมระดับชั้นทุกวันอังคาร โดยมีอาจารย์หัวหน้าระดับและอาจารย์ที่ปรึกษาให้ความรู้ ดูแลเรื่องการแต่งกาย ระเบียบวินัย การเข้าเรียนของนักเรียน ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าโรงเรียนมีการเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ เช่น พระสงฆ์ ผู้นำในท้องถิ่น แก่นักเรียนอยู่เสมอ หรือการจัดกิจกรรมให้นักเรียนพัฒนาทักษะความสามารถที่ตนถนัด เช่นการซ้อมกีฬา วงดนตรีไทย ดนตรีสากลฝึกร้องเพลงภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“มีกิจกรรมโฮมรูมทุกวันในตอนเช้าหลังเข้าแถวประมาณ10นาที่ เราจะเช็คแถว ดูแลการแต่งกาย การมาเรียน คอยตักเตือนถ้าเขามีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และที่นี้วันจันทร์เราจะมีคาบโฮมรูมยาวไว้สำหรับอ.ที่ปรึกษากับนักเรียน เพื่อให้สามารถพูดคุย ตักเตือน หรือทำกิจกรรมต่างๆ”

อาจารย์ฝ่ายกิจการนักเรียน รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(9 กุมภาพันธ์ 2549)

“ก็มีโฮมรูมสั้นหลังเข้าแถวทุกวัน โฮมรูมยาวทุกวันจันทร์ซึ่งจะพบอาจารย์ที่ปรึกษา โดยอ.มีกิจกรรมให้ทำ ตรวจสอบความประพฤติ การแต่งกาย อบรม และมีประชุมระดับชั้นทุกวันอังคารค่ะ”

สนทนากลุ่มนักเรียน.ม.5 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(15 กุมภาพันธ์ 2549)

“โฮมรูมเข้ามีทุกวันอยู่แล้วค่ะ อาจารย์ที่ปรึกษามาเช็คชื่อ ดูแล การแต่งตัว แล้วก็มีโฮมรูมยาว อาทิตย์ละครั้ง มีประชุมระดับชั้น อาจารย์หัวหน้าระดับก็จะตักเตือน บางครั้งก็มีพระมาพูดให้ฟัง บางทีก็ให้ทำกิจกรรม ”

สัมภาษณ์นักเรียน ม.4 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(24 กุมภาพันธ์ 2549)

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

ประกอบด้วยกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี-ยุวกาชาด กิจกรรมแนะแนว1คาบ/สัปดาห์ กิจกรรมเทิดพระเกียรติ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนเข้าร่วมกับหน่วยงานราชการเป็นประจำทุกปี เพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมชุมนุม โดยโรงเรียนได้จัดกิจกรรมชุมนุมหลากหลายให้นักเรียนได้เลือกตามความสนใจ ครอบคลุมในหลายๆด้าน เช่น ชุมนุม บันไดสู่ดาว พัฒนาการทางด้านกีฬา ยอดนักอ่าน GraphicDesign ดนตรีสากล ดนตรีไทย หมากล้อม คณิตศาสตร์ กิจกรรมอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ ห้องสมุด งานสหกรณ์ เป็นต้น ข้อมูลที่ได้จากเอกสารคู่มือนักเรียน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการจัดกิจกรรมชุมนุม และสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เรามีกิจกรรมชุมนุมมากมายให้นักเรียนเลือก ตามความสนใจของเค้า หรือถ้าเขาสนใจแตกต่างไปจากนี้ก็ให้เขาตั้งชุมนุมขึ้นเองก็ได้ เราจะจัดอาจารย์ที่มีความรู้ประจำชุมนุมให้ และในทุกวันที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญเราจะให้นักเรียนเข้าร่วมทุกครั้ง และมีการแต่งกายด้วยชุดพิธีการเต็มรูปแบบ”

รองผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (14 กุมภาพันธ์ 2549)

“กิจกรรมชุมนุมมีให้เลือกในแต่ละเทอมหลายชุมนุมครับ หรือจะขอตั้งชุมนุมเองก็ได้ แต่ต้องหาสมาชิกมา ถ้าเป็นกิจกรรมของโรงเรียนก็มีลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ทุกเทอมโรงเรียนจะพาไปเข้าค่ายต่างจังหวัด ”

สัมภาษณ์ นักเรียน ม.3 (21 กุมภาพันธ์ 2549)

การจัดประชุมผู้ปกครอง

การจัดประชุมผู้ปกครองโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ จัดขึ้นภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยการมีจดหมายเชิญผู้ปกครองให้มาร่วมประชุมเพื่อรับทราบการดำเนินงานของโรงเรียนและเพื่อให้ผู้ปกครองและโรงเรียนได้ร่วมมือกันดูแลนักเรียน ลักษณะกิจกรรมในการประชุมผู้ปกครองจะเป็นการประชุมรวมทั้งระดับชั้นก่อน จากนั้นจึงประชุมเป็นกลุ่มย่อยเพื่อให้ผู้ปกครองได้พบกับอาจารย์ที่ปรึกษามีการแลกเปลี่ยนการติดต่อสื่อสารกันระหว่างผู้ปกครองด้วย อาจารย์ที่ปรึกษาจะมีข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขในกรณีที่นักเรียนคนใดมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

จากการศึกษาเอกสาร และกิจกรรมในการประชุมผู้ปกครอง พบว่าโรงเรียน มีการจัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครองขึ้นในการดูแลนักเรียนแต่ละกลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เครือข่ายผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการ สอดส่องดูแล โดยมีการประชุม ประสานงานกับโรงเรียนในการให้ความช่วยเหลือ และดูแลนักเรียนได้ทันทั่วทั้งที่ เครือข่ายผู้ปกครองนั้นมาจากการเลือกสมาชิก

ผู้ปกครองในแต่ละกลุ่ม และสมาชิกเหล่านั้นจะมีการคัดเลือก ประธาน รองประธาน และ คณะกรรมการเครือข่ายเป็นของโรงเรียน ดังภาพกิจกรรมที่ 5.6

ภาพที่ 5.6 ภาพจากการประชุมเครือข่ายผู้ปกครองโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ

ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคลากร และเครือข่ายผู้ปกครอง ดังนี้

“เราจะประชุมผู้ปกครองกันบ่อยนะคะ ภาคเรียนละ 1 ครั้งเป็นอย่างน้อย โดยจะประชุมรวม 1 ครั้ง แล้วต่อไปจะเป็นการประชุมย่อยๆ ส่วนใหญ่เราจะจัดประชุม เสาร์-อาทิตย์ เพื่อให้ผู้ปกครองที่ต้องทำงานวันธรรมดา มาร่วมประชุมได้ แต่ถ้าไม่ว่างจริงๆก็ให้มาตอนเย็นหลังเลิกงาน”

รอง ผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(14 กุมภาพันธ์ 2549)

“เมื่อก่อนจะเป็นสมาคมผู้ปกครอง แต่ตอนนี้เป็นผู้ปกครองเครือข่าย จะคัดเลือกจากผู้ปกครองกันเอง และมีการประสานงานกับโรงเรียนตลอดครับ เราจะจัดประชุมผู้ปกครองเครือข่ายบ่อยมาก เรียกว่ามีอะไรก็จะถึงกันหมด ไม่เฉพาะที่เป็นปัญหา นะครับ เด็กที่มีความสามารถเราก็จะส่งเสริม เช่นหาทุนสนับสนุน หรืออุปกรณ์ต่างๆ”

อุปนายกสมาคมผู้ปกครอง รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(17 กุมภาพันธ์ 2549)

“มีประชุมผู้ปกครองทุกปีนะ ก็มีจดหมายไปเค้าจะฝากกับลูกไป ที่นี้ส่วนใหญ่จะประชุมวันเสาร์นะ คิดว่าก็ดี เพราะเราต้องทำงานวันธรรมดา แต่บางทีก็ติดงาน เหมือนกัน ถ้ามาไม่ได้ก็จะให้พ่อเค้ามา ถ้าไม่ได้จริงๆก็จะโทรมาบอกกับอาจารย์ก่อน”

ผู้ปกครองนักเรียน ม.5 อาชีพ พนักงานโรงแรม

(23 กุมภาพันธ์ 2549)

“ที่นี่มีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนบ่อยนะครับเท่าที่ผ่านมา โรงเรียนมีจดหมายเชิญผู้ปกครองมาร่วมประชุมแบบย่อยตามกับอาจารย์ที่ปรึกษาครับ แต่นักเรียนไม่ได้เข้าไปฟังด้วย”

สนทนากลุ่มนักเรียน ม.5 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(15 กุมภาพันธ์ 2549)

กิจกรรม / โครงการพิเศษต่างๆ ของสถานศึกษา

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านดนตรี มีทั้งวงดนตรีไทยและดนตรีสากล โดยมีอาจารย์ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติทำหน้าที่ฝึกฝนดูแล สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกต คือ หลังเลิกเรียนจะมีการฝึกซ้อมดนตรีให้กับนักเรียนเพื่อเข้าแข่งขันและส่งไปประกวดในงานแข่งขันการแสดงวงดนตรี ดังภาพที่ 5.7 นอกจากนี้ก็มีการส่งเสริมความสามารถด้านภาษา โดยมีการจัดกิจกรรมประกวดแข่งขัน ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เด็กที่มีความสามารถพิเศษก็จะได้รับการส่งเสริม เช่น เล่นเปียโน ลีลาศ เราก็ให้โอกาสเด็กได้แสดงออก บางคนพูดภาษาจีนได้ เราก็จะให้เค้าเป็นพิธีกรในงานต่างๆ ได้แสดงความสามารถ”

อาจารย์ภาษาจีน รร.สว.ภก. (9 กุมภาพันธ์ 2549)

“กิจกรรมก็มีหลายอย่างคะทั้งดนตรี กีฬา แข่งทักษะทางวิชาการ หรือการแสดง แล้วแต่ใครจะถนัดอะไร เริ่มจากเข้าชุมนุมก่อน ถ้าเรามีความสามารถอาจารย์ก็จะส่งไปแข่งขันคะ”

สนทนากลุ่ม นักเรียน ม.5 (15 กุมภาพันธ์ 2549)

ภาพที่ 5.7 กิจกรรมส่งเสริมด้านดนตรี โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ภูเก็ต

4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข

การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขของโรงเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ดูแลให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคน โดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา นั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือ ซึ่งมีวิธีการที่หลากหลายวิธี ได้แก่ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา และการติดตามดูแลช่วยเหลือ

การให้คำปรึกษาเบื้องต้น

การให้การปรึกษาเบื้องต้น เป็นวิธีการลำดับแรกที่อาจารย์ที่ปรึกษา ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียน เพราะอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและมีข้อมูลของนักเรียนมากที่สุด จากการทำระเบียนสะสม การเยี่ยมบ้าน และจากการสังเกตพูดคุยกับนักเรียน โดยใช้เวลาในคาบโฮมรูมสั้น และโฮมรูมยาว หรือการหาเวลาว่างในการสอบถามปัญหา และ ความประพฤติ เพื่อที่อาจารย์ที่ปรึกษาจะได้ช่วยเหลือ หรือแก้ปัญหาของนักเรียน สอดคล้องกับ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เราจะพูดคุยสอบถามเด็กของเราที่เป็นกลุ่มเสี่ยงนะ แต่เราจะพูดเป็นรายบุคคลเพราะแต่ละคนก็มีปัญหาที่แตกต่างกัน เช่นเรื่องเรียน เรื่องพฤติกรรม ในทุกช่วงที่เราสามารถทำได้ เช่น ในช่วงโฮมรูมเช้าถ้าเวลานี้น้อย ก็อาจจะคุยกันตอนเที่ยง คาบโฮมรูม หรือตอนทานข้าว แต่เราจะไม่คุยปัญหาของเค้าต่อหน้านักเรียนคนอื่นนะ ”

หัวหน้าระดับ ม.2 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(15 กุมภาพันธ์ 2549)

“ผมจะเน้นการสอบถามพูดคุยกับเขาอยู่เสมอๆ นะครับว่าปัญหาของนักเรียนแต่ละคนมีอะไรบ้าง ก็จะแก้ไขปัญหาเป็นรายคนไป พูดกับเขาให้เขากล้าพูดกล้าเปิดเผย แต่ต้องอาศัยเวลานะครับ ”

หัวหน้าระดับ ม.3 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(8 กุมภาพันธ์ 2549)

จากการสังเกตพบว่าฝ่ายแนะแนวของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต จะมีห้องสำหรับให้คำปรึกษา ซึ่งเป็นรูปแบบคล้ายกับคลินิก มีความเป็นสัดส่วนใช้ชื่อว่าห้องกัลยาณมิตรคลินิก ดังภาพที่ 5.8

ภาพที่ 5.8 ห้องให้คำปรึกษา (กัลยาณมิตรคลินิก) โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ ได้จัดกิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมชมรมเสริม กิจกรรมเสริมหลักสูตรทางด้านวิชาการ กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน การเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม โครงการรณรงค์และต่อต้านยาเสพติด กิจกรรมประสบการณ์สู่ความเป็นเลิศ โดยการจัดประชุมเล่าประสบการณ์ของผู้ปกครอง/ภาคีเครือข่ายในด้านต่างๆ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ สอดคล้องกับเอกสารโครงการการจัดกิจกรรมของโรงเรียนและจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าอาจารย์ที่ปรึกษามีการจัดกิจกรรมการชมรมเสริมให้นักเรียนและจัดกิจกรรมประสบการณ์สู่ความเป็นเลิศในการประชุมระดับชั้นเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนดังนี้

“กิจกรรมที่เราจัดไว้ เช่นการเข้าค่ายธรรมะ การเชิญวิทยากรเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จในชีวิตมาพูดถึงประสบการณ์ให้ฟังว่าเขาทำอย่างไร เริ่มอย่างไร เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดี การเรียนการสอนชมรมเสริม เป็นต้น”

รอง ผอ.รร. เฉลิมพระเกียรติฯ(10 กุมภาพันธ์ 2549)

“การเรียนชมรมเสริมมีครบ คือคนไหนที่สอบไม่ผ่านวิชาอะไรอาจารย์ก็จัดให้เขาเรียนชมรมเสริมวิชานั้นๆ และให้ไปสอบใหม่จนผ่าน ”

สนทนากลุ่ม นักเรียน ม.5 (15 กุมภาพันธ์ 2549)

“มีกิจกรรม TO BE NUMBER 1 ค่ะ เป็นโครงการต้านยาเสพติด ก็มีการอบรมค่ะมีเจ้าหน้าที่มา บางครั้งอาจารย์ก็จะมีการนำเพื่อนๆบางคนไปตรวจฉี่ เพื่อหาสารเสพติดค่ะ แต่นานมาแล้ว”

สัมภาษณ์นักเรียน ม.4 (24 กุมภาพันธ์ 2549)

การติดตามดูแลช่วยเหลือ

การดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือป้องกันและแก้ไขนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จะไม่ประสบความสำเร็จหากขาดการติดตามดูแลจากอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนกลุ่มปกติเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา และเพื่อช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาที่มีพฤติกรรมที่ดีขึ้น วิธีการติดตามดูแลและช่วยเหลือของอาจารย์ที่ปรึกษาทำได้หลายวิธีการ เช่น การติดตามโดยการพูดคุยสอบถามกับนักเรียน เพื่อร่วมห้อง อาจารย์ประจำวิชาหรือผู้ปกครอง อยู่เสมอๆ และการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนอย่างใกล้ชิด สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“การพูดคุยติดตาม จะติดตามตลอดเวลา มีการประสานกับผู้ปกครอง อยู่ตลอดจะถามพูดคุยและใช้การสังเกตมากกว่าว่าพฤติกรรมเค้าดีขึ้นมั๊ย”

อาจารย์ฝ่ายกิจการนักเรียน รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(9 กุมภาพันธ์ 2549)

“การพูดคุยติดตาม เรายังจะสังเกตดูว่าพฤติกรรมของเค้าดีขึ้นมั๊ย โดยอาจจะดูเค้าแต่ไม่ให้เค้ารู้ตัว หรืออาจจะสอบถามจากเพื่อนๆ เช่น เค้ายังไปเข้าห้องน้ำอยู่บ่อยๆมั๊ย ยังไม่เข้าเรียนหรือเปล่า ถ้าดีขึ้นก็ชมเชย ถ้ายังไม่ดีขึ้นก็ตามผู้ปกครอง ดำเนินการต่อไป”

อาจารย์ภาษาจีน รร. เฉลิมพระเกียรติฯ

(9 กุมภาพันธ์ 2549)

“อาจารย์เค้าก็ดูแลอยู่เสมอๆนะครับ บางครั้งเพื่อนในห้องไม่เข้าเรียน อาจารย์ก็จะตามเคมีที่เพื่อนโดดเรียนไปเล่นเกมส์ อาจารย์ก็ตามไปเจอพอดีมีคนข้างนอกเห็นว่าเป็นนักเรียน แล้วเค้าก็ให้นักเรียนที่โดดเรียนต้องมาเช็คชื่อทุกวัน ตอนเช้าและก่อนกลับบ้าน”

สัมภาษณ์ นักเรียน ม.3 (21 กุมภาพันธ์ 2549)

“มีรุ่นพี่ ม.6 ค่ะตอนนี้ทุกคนที่เป็นเด็กหอจะรู้จักพี่เค้า คือว่าเค้าออกหักจะไม่พูดคุยกับใคร ก็จะเงียบๆมาเป็นเดือนๆแล้ว อาจารย์ก็จะแวะมาดูมาปลุกให้ไปเรียนทุกวัน และบางครั้งก็มานั่งคุยเป็นเพื่อนตอนนี้รู้สึกว่าจะดีขึ้นบ้างแล้ว ”

สนทนากลุ่ม นักเรียน ม.5 (15 กุมภาพันธ์ 2549)

5) การส่งต่อ

การส่งต่อนักเรียนในการดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษาโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ นั้น จะเกิดขึ้นในกรณีที่ปัญหาบางอย่างไม่สามารถดำเนินการดูแลช่วยเหลือได้ประสบผลสำเร็จ ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้ว นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่ดีขึ้น หรือปัญหายังไม่คลี่คลาย ก็ดำเนินการส่งต่อ วิธีการส่งต่อนั้นแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

การส่งต่อภายใน อาจารย์ที่ปรึกษาส่งนักเรียนต่อไปยังครูแนะแนวหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่สามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้ เช่นฝ่ายกิจการนักเรียน โดยจะมีการประสานติดต่อแจ้งข้อมูลให้ทราบล่วงหน้าทั้งที่มีการบันทึกการส่งต่อหรือเป็นการบอกกล่าวระหว่างอาจารย์เท่านั้น

การส่งต่อภายนอก ในบางกรณีที่เป็นปัญหาที่ฝ่ายแนะแนว หรือฝ่ายที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนไม่สามารถทำการช่วยเหลือให้ดีขึ้น ก็ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกที่เหมาะสมกับแต่ละปัญหา หรือกรณีอื่นๆ เพื่อหาสาเหตุและแก้ไขต่อไปจากการสังเกตแบบบันทึกการส่งต่อนักเรียนไปยังหน่วยงานภายนอกและจากการสอบถามพบว่า โรงเรียนมีการส่งนักเรียนไปยังโรงพยาบาล และไปพบจิตแพทย์ เป็นนักเรียนชายชั้น ม.6 มีภาวะซึมเศร้าเนื่องจากผิดหวังในความรักและจากการสังเกตพบว่า อาจารย์หลายท่านรู้จักนักเรียนม.6 ที่กล่าวถึงเพราะได้ช่วยกันให้การดูแล ติดตามนักเรียนคนนี้ด้วยความใกล้ชิด ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“จะมีการประสานงานระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษา หากเขามีปัญหาที่เขาแก้ไขไม่ได้ หรือไม่ประสบผลสำเร็จ ก็จะส่งเรื่องและนักเรียนมาที่เรา เราก็จะใช้วิธีการที่หลากหลายนะคะ เช่นใช้จิตวิทยาการให้คำปรึกษา หรือประสานกับฝ่ายกิจการนักเรียนและผู้ปกครองในการแก้ปัญหา เมื่อเราแก้ไขได้แล้วก็จะแจ้งให้อาจารย์ที่ปรึกษาทราบว่าเราช่วยเหลือแล้วนะ ให้อาจารย์ดูแลอย่างไรต่อไป”

อาจารย์แนะแนว รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(21 กุมภาพันธ์ 2549)

“เรามีการประสานงานกันตลอด ถ้าเรารู้สึกว่าเป็นสิ่งที่เราแก้ไขไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้บันทึกเป็นหนังสือทุกครั้งนะคะ ฝ่ายแนะแนวก็จะดำเนินการแก้ไขช่วยเหลือให้ เมื่อดำเนินการแล้วเขาก็จะบอกมาที่เราว่าเขาแก้ไขให้แล้วนะ อาจารย์ต้องทำตามขั้นตอนยังไงต่อไป ”

หัวหน้าระดับ ม.2รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(15 กุมภาพันธ์ 2549)

“เรามีcase ที่ต้องส่งต่อะน้อง เป็นนักเรียน ม.6 คือหลังจากที่ทุกฝ่ายช่วยกันดูแลแล้ว เขาก็ไม่ดีขึ้น มีอาการซึมเศร้า ไม่อยากเรียน ไม่พูดไม่จา เป็นนักเรียนหอพักด้วย เราก็พาไปพบจิตแพทย์ และให้อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ประจำหอพักพาไปคอยผลัดเปลี่ยนดูแลเขาตลอด ไม่ให้ห่างสายตาเลย ว่างๆเขาก็จะมานั่งที่ห้องปกครองบ่อยๆ เราก็ชวนเขาคูญ ดีกว่าให้เขาอยู่คนเดียว ”

รอง ผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(14 กุมภาพันธ์ 2549)

“ตอนนี้เรามีcaseที่ต้องดูแลตลอดเวลาครับ คือเขาผิดหวังเรื่องความรัก เป็นเด็กม.6 แล้ว มีอาการซึมเศร้า ไม่พูดไม่คุยกับเพื่อนๆ ไม่อยากเข้าเรียน เป็นเด็ก หอพักครับ แล้วผมก็เป็นอาจารย์หอพัก ก็พาเขาไปพบจิตแพทย์ ทำตามคำแนะนำร่วมกับ ฝ่ายแนะแนว ทุกวันนี้ก็ต้องปลอบ ต้องคุยกับเขา ผลัดเวรกันไปดู ไปตามเขามาเรียน ทำ อย่างนี้มาประมาณเดือนกว่าๆแล้วครับ แต่ผมคิดว่าน่าจะมีเจ้าหน้าที่จากกรมสุขภาพจิต ประจำที่โรงเรียนนะ เพราะเมื่อเราพานักเรียนไปปรึกษา หรือเขาเข้ามาดูเป็นครั้งคราว แต่ เขาไม่สามารถมองปัญหาได้ทุกด้านเหมือนที่ครูเจอ”

หัวหน้าระดับ ม.3 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(8 กุมภาพันธ์ 2549)

3.การตรวจสอบ/ประเมินผล

การตรวจสอบ/ประเมินผลการทำงาน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

3.1 การตรวจสอบ กำกับ ติดตามการดำเนินงาน

การตรวจสอบ กำกับ ติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ มาจาก 2 ส่วน หลัก คือ การตรวจสอบประเมินภายในโรงเรียนประกอบด้วยบุคลากรฝ่ายบริหาร และทีมประเมิน อีกหนึ่งส่วนมาจากการตรวจสอบ กำกับ ติดตามประเมินผลการดำเนินงานจากหน่วยงาน ภายนอกที่เกี่ยวข้อง

ในการประเมิน กำกับ ติดตามดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในส่วนของ ฝ่ายบริหาร พิจารณาจากดำเนินงานของอาจารย์จากเอกสารรายงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของอาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละท่านแต่ละชั้นตอน และจากการสังเกตการปฏิบัติงานในการดูแล นักเรียนในกิจกรรมโฮมรูม การไปเยี่ยมบ้านนักเรียน การเอาใจใส่สนับสนุนในด้านกิจกรรม การ แก้ไขและช่วยเหลือนักเรียน และผลที่ได้จากการดำเนินงานเมื่อปลายปีการศึกษา โดยเก็บรวบรวม เป็นรายงานสรุปผลการดำเนินงานประจำปี

จากการศึกษาแผนการดำเนินงานของโรงเรียนพบว่า การประเมินภายในสถานศึกษา โรงเรียนจะมีคณะกรรมการทำหน้าที่ประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการ ดำเนินงานของอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งคณะกรรมการเหล่านั้นจะต้องผ่านการอบรมจากคณะประเมิน คุณภาพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

- 1) คณะกรรมการอำนวยการแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ประเมินคุณภาพระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน และการดำเนินงานของครูในระดับชั้น

- 2) ดำเนินการประเมินแต่ละระดับชั้น โดยผู้ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้ง หรือผู้แทนครูในแต่ละระดับ ซึ่งได้รับการอบรม หรือมีความรู้ทักษะในการประเมิน โดยดำเนินการประเมินสลับระหว่างชั้น
- 3) นำผลดังกล่าวมาปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น
- 4) ดำเนินการประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง
- 5) ผู้ทำหน้าที่ประเมินจัดทำรายงานการประเมินคุณภาพของแต่ละระดับ ส่งคณะกรรมการประสานงาน เพื่อรายงานผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

ในขั้นตอนการประเมิน นอกจากจะมีการกำกับติดตาม การดำเนินงานแล้ว ยังมีการตรวจสอบติดตามจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาข้อมูลเอกสารของโรงเรียน มีหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา

ข้อมูลจากการสังเกตและการศึกษาเอกสารข้างต้นสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“การประเมินผลในส่วนของโรงเรียนผู้บริหารและทีมก็จะประเมินผลการดำเนินงานตลอดทั้งปี สังเกตพฤติกรรม การร่วมกิจกรรม เราจะมีครูที่ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการประเมิน แต่จะต้องผ่านการอบรมก่อนนะคะ และมีการรายงานสรุปผลของฝ่ายที่ทำ เมื่อสิ้นปี หรือสิ้นภาคเรียนก็ต้องรายงานผลต่อฝ่ายบริหาร เราก็จะมีการชื่นชมให้กำลังใจ”

ผอ.รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (7 กุมภาพันธ์ 2549)

“การประเมิน กำกับ ติดตาม เราจะดูจากหลายด้านมีทีมประเมินและเราจะประเมินแบบสลับชั้น เช่น ม.ต้นประเมิน ม.ปลาย ประมาณนี้คะ นอกเหนือจากทีมประเมินแล้ว เราดูจากรายงานเอกสารที่ส่งมายังฝ่ายบริหาร แต่ไม่ได้ดูจากเอกสารอย่างเดียว จะสังเกตพฤติกรรมการทำงานของเขาด้วยว่าเป็นไปตามที่เรารายงานจริงมั้ย ไม่ใช่รายงานว่าผลการทำงานดี แก้ปัญหาตรงโน้นตรงนี้ แต่คาบโฮมมูมปล่อยให้เด็กว่างเป็นประจำ จะตรวจสอบจากหลายๆฝ่ายคะ”

รอง ผอ.รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (14 กุมภาพันธ์ 2549)

“หน่วยงานจากภายนอกก็จะมีคณะกรรมการประเมิน จากเขตพื้นที่การศึกษาประเมินระดับจังหวัด ระดับเขต เพื่อให้คะแนน ให้มีการรายงานเมื่อสิ้นปีการศึกษา และมีหน่วยงานภายนอกคือเจ้าหน้าที่จาก สมศ.มาประเมิน”

ผอ.รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (7 กุมภาพันธ์ 2549)

“การประเมินในระบบดูแลก็มีจากหลายฝ่ายนะคะ ผู้บริหาร ทีมบริหาร เพราะเราต้องรายงานผลการดำเนินงานทุกหนึ่งเทอม และทีมประเมิน ซึ่งเป็นครูในโรงเรียน ถ้าเป็นระบบใหญ่ก็มีเจ้าหน้าที่จากเขตพื้นที่ จาก สมศ.มาประเมินคะ”

อาจารย์บรรณารักษ์ รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(16 กุมภาพันธ์ 2549)

3.2 การประเมินความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงาน

การดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีการประเมินผลความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงานจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลการประเมินที่ได้นั้นมาปรับปรุง พัฒนาระบบงาน และแนวทางการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ โดยการพิจารณาความคิดเห็นทั้งจากฝ่ายบริหาร อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง และเครือข่ายผู้ปกครอง ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

การประเมินระดับความสำเร็จ ประเมินจากความพึงพอใจของผู้ปกครอง เป็นหลัก จากการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น จะมีผู้แดง ถึงผอ.โดยตรง ก็จะมีข้อเสนอแนะว่าควรทำอย่างไร เคยทำสถิติเอาไว้ว่ามีอะไรบ้าง ประเมินจากการพูดคุยสอบถามกับนักเรียนให้เขารู้สึกว่าผอ.สามารถพูดคุย ปรีกษาได้ ”

ผอ.รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (7 กุมภาพันธ์ 2549)

“ประเมินจากพฤติกรรมของเด็ก ว่ากลุ่มเสี่ยงลดลงหรือไม่ การเรียนดีขึ้น มั้ย โดดเรียนน้อยลงมั้ย ปัญหาต่างๆได้รับการแก้ไขขนาดไหน นอกจากนี้ก็ประเมินจากการทำงานและความพึงพอใจของอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน”

รอง ผอ.รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (14 กุมภาพันธ์ 2549)

“การประเมินความสำเร็จก็มีการประเมินความพึงพอใจของอาจารย์ด้วย นะคะ บางครั้งก็ประเมินในที่ประชุม แล้วเราก็ประเมินจากผู้ปกครองด้วย เมื่อมีการประชุมผู้ปกครอง และเครือข่ายผู้ปกครอง เพราะเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงาน”

อาจารย์วิทยาศาสตร์ ม.1 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(9 มกราคม 2549)

“เมื่อประชุมปลายปี โรงเรียนก็จะมีการประเมินความสำเร็จและความพึงพอใจในการดำเนินงานด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยโรงเรียนจะสรุปผลการดำเนินงานให้ฟัง ถ้ามีข้อเสนอแนะอะไรเพิ่มเติม คณะกรรมการก็สามารถเสนอได้”

อุปนายกสมาคมผู้ปกครอง รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(17 กุมภาพันธ์ 2549)

4. การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ มีการปรับปรุงพัฒนาวิธี และขั้นตอนการดำเนินงานจากผลการประเมินที่ได้โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การประชุมเพื่อหาแนวทางการพัฒนา การร่วมมือกับเครือข่ายผู้ปกครองในการหาวิธีการแก้ไข ปรับปรุงจุดบกพร่อง พัฒนาจุดเด่น และการจัดให้คณะครูอาจารย์มีโอกาสไปศึกษาดูงานเพื่อเปิดโลกทัศน์ และปรับเปลี่ยนทัศนคติ รวมทั้งเรียนรู้วิธีการใหม่ที่เป็นประโยชน์ สอดคล้องจากเอกสารโครงการประชุมเพื่อพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนและจากคำสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

“ทุกๆปี เรามีการประชุมเพื่อประเมินระดับผลการดำเนินงาน เพื่อนำผลนั้นมาปรับปรุงการดำเนินงาน แก้ไขจุดบกพร่อง และหาวิธีปฏิบัติให้ปัญหานั้นๆลดลง หรือได้รับการแก้ไขให้เกิดการพัฒนา เรามีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอยู่เสมอ ร่วมกันกับเครือข่ายผู้ปกครองด้วย ”

ผอ.รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (7 กุมภาพันธ์ 2549)

“เรามีการปรับปรุง พัฒนา ทั้งภายในโรงเรียน และการไปศึกษาดูงานของสถานศึกษาอื่นๆ เพื่อนำมาปรับเปลี่ยนให้เป็นแบบของเรา มีการประชุมเพื่อประเมินระดับการทำงาน หาจุดดี และจุดบกพร่อง พยายามแก้ไขทีละอย่าง แต่ต้องใช้เวลาค่ะ”

รอง ผอ.รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (14 กุมภาพันธ์ 2549)

“พีคิดว่า การปรับปรุงพัฒนางานเราทำกันอยู่ตลอดนะคะ มีการประชุมเพื่อหาแนวทางการพัฒนาเครื่องมือ และวิธีการที่ยังไม่สมบูรณ์ให้ดีขึ้นในปีต่อไป”

อาจารย์แนะแนว รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(21 กุมภาพันธ์ 2549)

2.2 ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหา

การดำเนินงานของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต มีปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน ดังนี้

ปัจจัยสนับสนุน

การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จนประสบความสำเร็จได้รับรางวัลสถานศึกษาดีเด่น ขนาดกลาง ระดับประเทศประจำปีการศึกษา 2547 มีสาเหตุมาจากปัจจัยสนับสนุน หลายประการ ดังนี้

1) การสนับสนุนจากบุคลากรฝ่ายบริหาร

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต เป็นโรงเรียนที่มีบุคลากร

ฝ่ายบริหาร 5 ท่าน ประกอบด้วยผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการทั้ง 4 ฝ่าย ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น บุคลากรฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นทีมนำมีหน้าที่ในการรับทราบนโยบายกำกับ ติดตาม ให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าบุคลากรฝ่ายบริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน คือ ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีการพัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในโรงเรียนโดยการประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆ สนับสนุนส่งเสริมการทำงานของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ให้กำลังใจและยกย่องเมื่อครูปฏิบัติงานได้เหมาะสมสอดคล้องจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ฝ่ายบริหารก็สำคัญนะคะ โดยเฉพาะการดำเนินงานของฝ่ายกิจการนักเรียน เพราะต้องบุกเบิก ริเริ่มระบบ สร้างความเข้าใจ และเป็นพี่เลี้ยงทุกอย่าง และรับผิดชอบการกระทำที่เกิดขึ้นทุกอย่างในโรงเรียน จะต้องแก้ปัญหาให้ได้ รวมถึงการให้กำลังใจแก่ครู-อาจารย์ด้วย”

ผอ.รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (7 กุมภาพันธ์ 2549)

“การช่วยเหลือสนับสนุนของผู้บริหาร ฝ่ายปกครองก็ให้คำปรึกษาและคำแนะนำ ช่วงแรกๆเหมือนเป็นพี่เลี้ยงให้ครับ”

หัวหน้าระดับ ม.3 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(8 กุมภาพันธ์ 2549)

“ผอ.และผู้บริหารให้กำลังใจนะคะ มีนโยบายชัดเจน ฝ่ายกิจการนักเรียนก็ช่วยเหลือเมื่อเรามีปัญหา”

หัวหน้าระดับ ม.2 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(15 กุมภาพันธ์ 2549)

2) ความร่วมมือ และความเสียสละของครู-อาจารย์

ในการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรในโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต จากการสังเกต พบว่ามีการทำงานเป็นทีม บุคลากรมีการร่วมมือในการทำงาน โดยเฉพาะอาจารย์ที่ปรึกษา ด้วยภาระงานหน้าที่ด้านการสอน และกิจกรรมที่ทางโรงเรียนกำหนดขึ้น ครูที่ปรึกษาจะต้องดำเนินงานตามขั้นตอนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตั้งแต่ รู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล เยี่ยมบ้าน คัดกรองนักเรียน จัดประชุมผู้ปกครอง ดูแลนักเรียนหอพัก และนักเรียนไป-กลับ การจัดกิจกรรมให้แก่นักเรียน ทั้งในคาบโฮมรูมสั้น และโฮมรูมยาว รวมถึงการติดตามและการแก้ปัญหาให้นักเรียนที่อยู่ในการดูแล หากไม่มีการร่วมมือในการทำงาน และความเสียสละเวลาแล้ว ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะไม่สามารถดำเนินไปได้ ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษา ต่อไปนี้

“ครู-อาจารย์ก็ให้ความร่วมมืออย่างดีนะ ตั้งแต่แรกเริ่ม เราประชุมชี้แจง ตั้งแต่เปิดเทอม ให้ครูทำความเข้าใจศึกษาเอกสารต่างๆ เรียกว่าแทบจะมาโรงเรียนกันทุกวันเลยคะ คุณแล่นักเรียนกันตลอดเพราะเรามีนักเรียนหอพักด้วย ซึ่งขั้นตอนในการดูแลนักเรียนก็ละเอียดอยู่แล้ว และมีกิจกรรมที่เพิ่มเติมมาอยู่เสมอ ต้องมีความเสียสละอย่างมากเลย ”

รอง ผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (14 กุมภาพันธ์ 2549)

“ความร่วมมือจากครูที่ปรึกษาทุกคนคะ คิดว่าครูในโรงเรียนของเราทุกคนมีความจริงใจในการทำงาน ช่วยเหลือกันได้ทุกเรื่อง ”

อาจารย์ฝ่ายกิจการนักเรียน รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(16 กุมภาพันธ์ 2549)

“พี่ว่าเราได้รับความช่วยเหลือซึ่งกันและกันนะคะ อย่างเช่นห้องเดียวกัน มีที่ปรึกษา2คน มีอะไรก็ให้ช่วย หรือฝากฝังกันได้ อาจารย์คนอื่นก็เหมือนกัน สามารถปรึกษา ขอคำแนะนำกันได้ บางทีก็ให้กำลังใจกันเองคะ ยอมรับว่าทำงานตอนนี้เหนื่อยนะคะ แต่ถ้าพร้อมใจกันทำก็มีกำลังใจ ”

อาจารย์บรรณารักษ์ รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(16 กุมภาพันธ์ 2549)

3. ความร่วมมือจากผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง และชุมชน

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต มีการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ร่วมกับเครือข่ายผู้ปกครอง โดยมีการประชุม วางแผน เพื่อหาแนวทางและการแก้ปัญหา ร่วมกันอยู่เสมอ จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าเครือข่ายผู้ปกครองมีการประสานงานกับทีมบริหาร และมีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียน เมื่อโรงเรียนขอความร่วมมือ หรือเมื่อพบเห็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน จัดหาทุน สนับสนุนกิจกรรม รวมทั้งชุมชนที่อยู่ในบริเวณโรงเรียน ได้แก่ วัด จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าจะมีพระภิกษุมาให้ความรู้ อบรมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอาทิตย์ละ 1 ครั้ง เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทุกฝ่ายจะร่วมกันดูแล ตักเตือนนักเรียน และแจ้งให้โรงเรียนทราบอยู่เสมอ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ บุคลากรดังนี้

“โรงเรียนของเรามีเครือข่ายผู้ปกครองที่แข็งแรงมากคะ โดยเราจะมีการประสานงานร่วมกันตลอด มีส่วนร่วมทั้งการสนับสนุน และการแก้ไขปัญหา เป็นองค์กรที่สำคัญส่วนหนึ่งของโรงเรียนเลยก็ว่าได้”

รอง ผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (6 กุมภาพันธ์ 2549)

“เราจะเชิญบุคลากรที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ และมาดูแลนักเรียนอยู่นะครับ มีพระอาจารย์จากวัดใกล้ๆโรงเรียน เจ้าหน้าที่จรรยา เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หมุนเวียนมาเสมอๆ”

หัวหน้าระดับ ม.3 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(8 กุมภาพันธ์ 2549)

“เรามีการทำงานร่วมกันตลอดครับ ผมเข้าไปโรงเรียนบ่อยมาก แทบทุกอาทิตย์ เมื่อโรงเรียนขอความช่วยเหลือมาเราก็ยินดีครับ เพราะลูกเราก็เรียนอยู่ นักเรียนในโรงเรียนก็เหมือนลูกหลาน พบเห็นอะไรที่ไม่เหมาะสมก็แจ้งข่าวกับโรงเรียน และแก้ไขกันต่อไป”

อุปนายกสมาคมผู้ปกครอง รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(17 กุมภาพันธ์ 2549)

“เราก็พยายามดูแล ถ้ามั่วตลอดค่ะ ถ้าเจออาจารย์ที่ปรึกษา ก็จะถาม ถ้ามีอะไรที่ช่วยได้ก็จะช่วยค่ะ ไม่ว่าจะกิจกรรม หรือเงินบ้าง”

ผู้ปกครองนักเรียน ม.3 อาชีพ ร้องเพลง

(20 กุมภาพันธ์ 2549)

4) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ได้รับความร่วมมือ และการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สนับสนุนในด้านการจัดอบรมบุคลากร การส่งเสริมการดำเนินงาน ด้านการประเมิน การพัฒนาระบบ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีการให้ความช่วยเหลือในด้านการสนับสนุนงบประมาณ พัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินงาน จากการศึกษาเอกสารสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ดังนี้

“คณะกรรมการสถานศึกษาก็มาดูแล มาติดตามการดำเนินงานอยู่นะคะ นอกจากนี้ เมื่อปีที่แล้ว อบต.ให้เราเสนอโครงการเพื่อทำpartition ห้องให้คำปรึกษา ในโครงการต้นส้มแสนรัก นอกจากนี้ก็ได้รับการส่งเสริมจากกรมสุขภาพจิต ให้จัดโครงการ TO BE NUMBER 1 ”

รองผอ. รร. เฉลิมพระเกียรติฯ(14 กุมภาพันธ์ 2549)

“โรงเรียนก็ได้รับการช่วยเหลือนะคะ เท่าที่ทราบก็มี อบต.ให้งบเพื่อทำห้องสำหรับให้คำปรึกษา และ งบสนับสนุนการจัดโครงการ TO BE NUMBER 1 เพื่อต่อต้านยาเสพติด ”

หัวหน้าระดับ ม.2 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(15 กุมภาพันธ์ 2549)

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นบ้าง ดังนี้

1) ภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครู-อาจารย์

ในปัจจุบันครู-อาจารย์ มีภาระหน้าที่นอกเหนือจากการสอน ทั้งกิจกรรมของโรงเรียนกิจกรรมจากนโยบายของกระทรวง กิจกรรมของชุมชน และหน้าที่ครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีขั้นตอน มีระบบ มีเครื่องมือที่ต้องใช้ และต้องศึกษาทำความเข้าใจ ด้วยเวลาที่มีอยู่เท่าเดิม แต่มีภาระงานที่เพิ่มขึ้น ทำให้ไม่สามารถทุ่มเทให้กับการทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง โดยเฉพาะ ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ อาจารย์ที่ปรึกษา

“จนถึงทุกวันนี้ก็ยังมีบางคนคิดว่างานดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นภาระงานที่เพิ่มเข้ามาจากเดิม ทั้งๆที่งานสอนก็ยังมีอยู่”

หัวหน้าระดับ ม.3 รร. เฉลิมพระเกียรติฯ

(8 กุมภาพันธ์ 2549)

“เราก็อยากจะทำงานหน้าที่นี้ให้ได้ดีนะคะ แต่บางทีก็มีงานอื่นงานด่วนเข้ามาแทรก ทำให้ต้องวาง หรือต้องพักไปก่อน หลายๆอย่างก็ต้องจัดลำดับความสำคัญว่าต้องทำอะไรก่อน-หลัง เพราะงานสอนก็ต้องเป็นหลักเหมือนกัน ”

หัวหน้าระดับ ม.2 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(15 กุมภาพันธ์ 2549)

“ก็ไม่ได้มองว่าเป็นภาระที่ไม่อยากทำนะคะ แต่ยอมรับว่ามีงานที่ต้องรับผิดชอบเพิ่มขึ้น เพราะเราต้องดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยง เพราะงานด้านการสอนก็เท่าเดิม กิจกรรมเพิ่มเติมของโรงเรียน ต้องใช้เวลากับงานเพิ่มขึ้นค่ะ ”

อาจารย์ภาษาจีน รร. เฉลิมพระเกียรติฯ

(9 กุมภาพันธ์ 2549)

2) ผู้ปกครองขาดความตระหนักถึงความสำคัญ

จังหวัดภูเก็ต เป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว และธุรกิจ จึงมีผู้ปกครองของนักเรียนจำนวนมากที่ประกอบอาชีพด้านธุรกิจ และด้านการบริการจึงมีเวลาในการให้ความ

ร่วมมือกับโรงเรียนเมื่อมีกิจกรรม หรือเมื่อมีการเชิญผู้ปกครอง อีกทั้งโรงเรียนยังมีนักเรียนหอพักที่มีภูมิลำเนาไกลจากโรงเรียนมาก การติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองจึงเกิดความล่าช้าไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทันเวลาที่ และผู้ปกครองบางคนไม่ทราบพฤติกรรมที่แท้จริงของบุตรหลานขณะอยู่ที่โรงเรียน จึงไม่ยอมรับการชี้แจงของครู-อาจารย์

“ผู้ปกครองก็เป็นปัจจัยหนึ่ง คือบางคนเขาจะไม่ให้ความร่วมมือ หรือไม่ร่วมกับทางโรงเรียนแก้ไขปัญหา จะผลักรถให้เป็นหน้าที่ครูรับผิดชอบเพราะจะอ้างว่าเขาไม่มีเวลา ”

รองผอ. รร. เฉลิมพระเกียรติฯ(14 กุมภาพันธ์ 2549)

“ ผู้ปกครองหลายท่าน ไม่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน เช่นไม่สามารถมาประชุมผู้ปกครองได้ หลายๆครั้งใน1เทอม หรือเมื่อฝ่ายกิจการนักเรียนเชิญผู้ปกครองมาพบก็ไม่ให้ความร่วมมือ จนบางครั้งเราต้องตามไปถึงที่บ้าน ”

อาจารย์ฝ่ายกิจการนักเรียน รร. เฉลิมพระเกียรติฯ

(16 กุมภาพันธ์ 2549)

“ปัญหาใหญ่ๆ คือ ผู้ปกครองไม่มีเวลาในการมาพบกับอาจารย์ที่ปรึกษา หรือฝ่ายกิจการนักเรียน บางคนไม่เชื่อว่าบุตรหลานของตนเองจะมีพฤติกรรมเสี่ยง เพราะเด็กบางคนไม่แสดงพฤติกรรมเมื่ออยู่ที่บ้าน เมื่อโรงเรียนมีจดหมายไปก็ไม่เชื่อ จนกว่าเราจะมีหลักฐานมายืนยัน หรือต้องให้ลูกยอมรับ”

หัวหน้าระดับ ม.3 รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(8 กุมภาพันธ์ 2549)

“เท่าที่ประชุมร่วมกันปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยๆ คือผู้ปกครองติดงาน ไม่สามารถมาประชุมกับทางโรงเรียนได้ หรือเมื่อโรงเรียนเชิญผู้ปกครองมาพบ ก็ต้องเชิญหลายครั้ง”

อุปนายกสมาคมผู้ปกครอง รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(17 กุมภาพันธ์ 2549)

3) ขาดความร่วมมือจากนักเรียน

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษานั้นมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกๆฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความร่วมมือจากนักเรียนในการดำเนินงานตามกระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอนของอาจารย์ที่ปรึกษา แต่นักเรียนบางคนไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลที่แท้จริงของตนเอง และของผู้ปกครอง ทำให้ อาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถรับรู้ปัญหาและดำเนินการช่วยเหลือได้อย่างตรง

ประเด็น รวมถึงการปิดบังปัญหากับผู้ปกครองเพราะกลัวความผิดที่ทางโรงเรียนแจ้งให้ผู้ปกครองรับทราบ ก็เป็นอุปสรรคในการแก้ปัญหา สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ตัวนักเรียนก็มีส่วนนะคะ ในด้านความร่วมมือเพราะโรงเรียนเรามีเด็กที่เข้ามาหลายประเภท เช่นการจับฉลาก หรือเด็กในพื้นที่ หรือเด็กที่มาจากต่างจังหวัดที่ต้องมาอยู่หอพักข้างนอก เราก็ไม่สามารถดูแลควบคุมพฤติกรรมเค้าได้ และเด็กไม่บอกข้อมูลความจริงเกี่ยวกับตัวเค้าให้อาจารย์ที่ปรึกษา เป็นสิ่งที่ทำให้เราเข้าไม่ถึงสำหรับบางคน ”

รองผอ. รร. เฉลิมพระเกียรติฯ (14 กุมภาพันธ์ 2549)

“นักเรียนบางคนไม่กล้าบอกข้อมูลให้ครูรู้ เพราะอาจจะอาย หรือคิดว่าเป็นปมด้อย ทำให้เราต้องสังเกตจากหลายๆอย่าง เช่นการเยี่ยมบ้าน หรือคุยกับผู้ปกครอง อีกปัญหาที่พบบ่อยคือ เมื่อเรามีเจตนาหมายถึงผู้ปกครองหลายๆครั้งที่ไม่ถึงผู้ปกครอง เพราะนักเรียนกลัวความผิด หรือกลัวโดนผู้ปกครองลงโทษ”

อาจารย์แนะแนว รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(21 กุมภาพันธ์ 2549)

4) ขาดงบประมาณในการดำเนินงานของอาจารย์ที่ปรึกษา

แม้ว่าการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในด้านสื่อ อุปกรณ์อำนวยความสะดวก ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียน แต่ในการดำเนินงานก็ยังมีอีกหลายด้านที่จำเป็นจะต้องใช้งบประมาณสนับสนุน หรือการช่วยเหลือ เช่นการไปเยี่ยมบ้านนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษาเนื่องจากบ้านนักเรียนอยู่ไกลจากโรงเรียนมากการเดินทางลำบาก และตัวอาจารย์ที่ปรึกษาเองไม่มียานพาหนะส่วนตัว หรือไม่สามารถขับขี้นยานพาหนะเองได้ ซึ่งในการเยี่ยมบ้านนักเรียนแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่เกิดขึ้นมากบ้างน้อยบ้าง เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานอีกด้านหนึ่ง ดังบทสัมภาษณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาต่อไปนี้

“นักเรียนบางคนบ้านไกลนะคะ แต่เราก็ต้องไปเยี่ยมบ้าน ก็ต้องขับรถไปเอง บางครั้งก็ต้องไปตอนเย็น กว่าจะกลับบ้านบางทีก็มืดแล้ว ค่าใช้จ่ายในการเดินทางก็ต้องรับผิดชอบเองก็เป็นสิ่งที่เพิ่มมาเหมือนกันนะคะ หากว่ามีงบประมาณให้ตรงนี้ก็ทำให้การทำงานของเราคงดีขึ้น”

อาจารย์บรรณารักษ์ รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(9 กุมภาพันธ์ 2549)

“ครูบางคนไม่มีรถ การเดินทางไปเยี่ยมบ้านก็ลำบาก เพราะบ้านนักเรียนก็ไกล บางคนอยู่ต่างอำเภอออกไป ขับรถเองก็ไม่ได้ บางครั้งต้องใช้รถโดยสาร ซึ่งมีค่าใช้จ่ายอยู่ตลอด อยากเสนอแนะว่า หน่วยเหื่อนน่าจะมิ่งบสนับสนุน หรืออำนวยความสะดวกในเรื่องยานพาหนะ หรือการเดินทางค่ะ”

หัวหน้าระดับ ม.2 รร.รร.เฉลิมพระเกียรติฯ

(15 กุมภาพันธ์ 2549)

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

จากปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในด้านต่างๆในระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ผู้บริหารและคณะครู-อาจารย์ ได้ร่วมมือกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งมีทั้งสิ่งๆที่ดำเนินการแก้ไขไปแล้ว และรอการแก้ไข โดยให้ความสำคัญกับการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาอยู่เสมอๆ แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ การจัดประชุม ชี้แจงบุคลากรให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในหน้าที่ที่อาจารย์ที่ปรึกษา เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือความรู้สึกร่วมจากการปฏิบัติงาน การให้กำลังใจ และให้ความช่วยเหลือจากบุคลากรหลักที่รับผิดชอบ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ดังนี้

“แนวทางการแก้ปัญหา จริงๆแล้วเราก็ต้องค่อยเป็นค่อยไป มีการจัดประชุมทั้งทีมประสาน และอาจารย์ที่ปรึกษาทุกคน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ให้ครูมีโอกาสได้ปรึกษา หรือสอบถามสิ่งๆที่ไม่ชัดเจน เรียกว่าให้กำลังใจกัน แต่จากการการที่เราได้รางวัลก็เป็นกำลังใจ และแรงจูงใจให้ทุกคนตั้งใจ อดทน ทำงาน เพื่อรักษาระดับคุณภาพเอาไว้ เราก็ทำให้ได้ดีที่สุดนะคะ แต่จะได้ผล100%หรือเปล่านั้นไม่แน่ใจ ”

รองผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (14 กุมภาพันธ์ 2549)

นอกจากนี้ก็ยังมีการประชุมชี้แจง กับผู้ปกครองให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยการประชุมนั้นอาจเป็นทางการ หรือไม่ทางการ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเวลา โอกาส และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อรับทราบปัญหา และหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทั้งยังมีการเชิญภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับเครือข่ายผู้ปกครองในการหาแนวทางการแก้ไขปัญหา หรือจุดที่ควรพัฒนาปรับปรุง จากการสัมภาษณ์ของผู้บริหาร ดังนี้

“การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง เราก็ต้องพยายามชี้แจงไปทุกครั้งที่มีโอกาสนะคะ พยายามให้เขาเห็นถึงความสำคัญ เราก็เข้าใจว่าผู้ปกครองมีภาระ มีงานที่ต้องรับผิดชอบ แต่เรื่องการดูแลบุตรหลานก็มี

ความสำคัญเหมือนกัน แต่เราจะคาดหวังให้ทุกคนเข้าใจคงทำไม่ได้ มีการจัดประชุมภาคี เครือข่าย คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อขอคำแนะนำ หรือหาทางแก้ไขปัญหาาร่วมกันกับ โรงเรียนและผู้ปกครอง”

รองผอ. รร.เฉลิมพระเกียรติฯ (6 กุมภาพันธ์ 2549)

ส่วนที่ 3 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ผู้วิจัยนำเสนอใน 2 ส่วน คือ

3.1 การดำเนินงาน 3.2 ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหา

3.1 การดำเนินงาน

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม นำเสนอใน 4 ขั้นตอน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. การวางแผน

1.1 การเตรียมความพร้อม

1.2 การวางแผนงานและกำหนดโครงสร้างการทำงาน

2. การดำเนินงานตามแผน

2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน

1) การวิเคราะห์ปัญหาและสภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน

2) การให้ความรู้ และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร

3) การคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินงาน

4) การมอบหมายงานและการจัดกลุ่มนักเรียน

2.2 การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา

1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

2) การคัดกรอง

3) การส่งเสริมและพัฒนา

4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข

5) การส่งต่อ

3. การตรวจสอบ / ประเมินผล

3.1 การตรวจสอบ กำกับ ติดตาม การดำเนินงาน

3.2 การประเมินระดับความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงาน

4. การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน

1. การวางแผน

การวางแผนในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อม และการวางแผนการดำเนินงาน และกำหนดโครงสร้างการทำงาน ดังนี้

1.1 การเตรียมความพร้อม

การเตรียมความพร้อมในการดำเนินการเรื่องระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาใช้เป็นระบบกิจกรรมหลักระบบหนึ่งของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม เริ่มต้นโดยการรับทราบนโยบายในปีการศึกษา 2544 จากกระทรวงศึกษาธิการ และมีคำสั่งมาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้นำระบบนี้ไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา เพื่อให้โรงเรียนได้มีการเตรียมความพร้อม ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารที่เป็นคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการในการรับนโยบายมาปฏิบัติ ซึ่งตรงกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เนื่องจาก ประมวลปี 44 กรมสามัญศึกษาเดิม สังกัดกระทรวงศึกษา มีนโยบายว่า ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงระบบในการดูแลนักเรียน จึงมีนโยบายให้มีการจัดระบบดูแลนักเรียนแบบใหม่ โดยกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษา ร่วมมือกับกรมสุขภาพจิต เป็นนโยบาย และคำสั่งออกมาให้นำระบบนี้มาใช้ในสถานศึกษา”

ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

จากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีแนวนโยบายการปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับการดูแลนักเรียนมาก่อนที่จะมีคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการในปี 2544 สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารของโรงเรียนเกี่ยวกับการสำรวจพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อที่จะจัดระบบการดูแลนักเรียนในขณะนั้น โดยใช้ชื่อโครงการว่า “โครงการครอบครัวมีลูกสองไหล พ.ศ. 2543” เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ทางเลือกในการแก้ปัญหา และสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร อาจารย์แนะแนว และอาจารย์หัวหน้าครอบครัวของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ดังนี้

“นโยบายการดูแลนักเรียน ของโรงเรียนของเรา เริ่มปรับระบบในปี 44 แต่เรามีการวางแผนการปรับระบบตั้งแต่ปี 43 ครับ ก่อนที่นโยบายของกรมสามัญจะออกมา ซึ่งเราจะมีการสัมมนาภายในโรงเรียน ว่าระบบเดิมซึ่งเรียกว่าฝ่ายปกครองนั้น

จัดการปกครองแบบระดับชั้น คือครู 1 คนดูแลนักเรียนประมาณ 40 คนเป็นการดูแลที่ไม่ทั่วถึง ท่าน ผอ.กริธา วีรพงษ์ เป็นผู้ริเริ่มความคิดนี้จึงมีมติว่า จะทำอย่างไรให้ครู 1 คนดูแลนักเรียนไม่เกิน 25 คน ดังนั้น อ.สมใจ สมคิดตั้งชื่อโครงการขึ้นว่า ครอบครัวยุคใหม่ลูกสองโหล จุดประสงค์เพื่อสร้างสายใยระหว่างครูและนักเรียน โดยเอาความผูกพันของสถาบันครอบครั้วมาใช้ ให้เด็กรู้สึกอบอุ่นเหมือนอยู่ที่บ้าน ซึ่งเป็นช่วงจังหวะที่ประจวบเหมาะ กับนโยบายกรมสามัญศึกษาพอดี ”

รองผอ. รร.พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

“ ความคิด และการปฏิบัติในการดูแลนักเรียนโรงเรียนของเรามีระบบนี้ขึ้นมาก่อนที่จะมีนโยบายมาค่ะ โดยผอ.กริธา ซึ่งเป็นผอ.โรงเรียนในขณะนั้น มีความคิดว่าจะดูแลเด็กอย่างไรให้เด็กมีพฤติกรรมดีขึ้น และเกิดความผูกพัน จึงคิดโครงการครอบครั้วมีลูกสองโหลขึ้น ”

อาจารย์ภาษาไทย ม.2 รร.พรหมคีรีฯ

(21 ธันวาคม 2548)

“ คือเราจัดการดูแลเพื่อให้เด็กมีความรู้สึกเป็นครอบครัวจริงๆ เหมือนเป็นภูมิปัญญาของโรงเรียนเรานะคะ ที่คิดวิธีการแบบนี้ขึ้นมาเอง แล้วบังเอิญไปสอดคล้องกับนโยบายพอดี ”

อาจารย์ภาษาไทย ม.4 รร.พรหมคีรีฯ

(21 ธันวาคม 2548)

“ เมื่อก่อนการดูแลจะเป็นระบบชั้นเรียน และผอ.ท่านเก่ามีความคิดว่า จะหาวิธีการดูแลนักเรียนอย่างไรให้ทั่วถึง จึงได้ประชุมกันจนเป็นมตินำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบเป็นครอบครัวมาใช้ คิดเป็นโครงการครอบครั้วมีลูกสองโหลขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงในขณะนั้น ”

อาจารย์แนะแนว รร.พรหมคีรีฯ (21 ธันวาคม 2548)

1.2 การวางแผนงานและกำหนดโครงสร้างการทำงาน

เมื่อโรงเรียนรับนโยบายเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นหนึ่งในระบบกิจกรรมหลักระบบหนึ่งแล้ว จึงดำเนินการวางแผน และการกำหนดโครงสร้างในการทำงาน ซึ่งในการวางแผนการดำเนินงานนั้น ขั้นตอนแรกเป็นการศึกษาทำความเข้าใจในระบบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติ โดยการประชุมชี้แจงให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรในโรงเรียน และประชุมชี้แจงให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เครือข่ายผู้ปกครอง ให้ทราบและเข้าใจว่า โรงเรียนจะนำเอาระบบดูแลนักเรียนมาเป็นหนึ่งในระบบกิจกรรมหลัก

“ เราจะทำการศึกษารายละเอียด และแนวทางการดำเนินงาน เมื่อศึกษา

ต้องแก้แล้วก็จะแต่งตั้งคณะกรรมการให้ครอบคลุม ซึ่งแจ้งรายละเอียดให้กับครูอาจารย์”

ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบ 3 ทีม ซึ่งได้แก่ ทีมนำ (ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ) ทีมประสาน (หัวหน้าหมวด หัวหน้าระดับ อาจารย์แนะแนว) และทีมทำ (อาจารย์ที่ปรึกษา) ซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้ศึกษา คำสั่งของโรงเรียนในการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในโรงเรียน และแผนปฏิบัติงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การกำหนดโครงสร้างการทำงานของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีกลุ่มงานการบริหารบุคคลเป็นโครงสร้างหลักซึ่งมีหน่วยงานย่อยคือกลุ่มงานส่งเสริมกิจการนักเรียน มีงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นหน้าที่หลัก ดังแสดงในแผนภาพที่ 4.3 และพบว่าบุคลากรที่รับผิดชอบในฝ่ายกิจการนักเรียน หรือฝ่ายปกครองเดิมนั้นจะเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักในงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ดังกล่าว สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ดังนี้

“ โครงสร้างในการทำงานโดยหลักจะประกอบด้วย ทีมนำ ทีมประสาน และทีมทำ สามทีมนี้จะมีโครงสร้างหลักในตัวเองอย่างชัดเจน ทีมนำประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผอ.ทุกฝ่าย ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย กำหนดวิธีการ ทีมประสานมีหน้าที่ในการนำนโยบายมาแปรค่าเป็นการปฏิบัติให้สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียน ได้แก่บุคลากรฝ่ายปกครองเดิม หรือฝ่ายกิจการนักเรียนเป็นหลัก หรือครูอาจารย์ที่มีบุคลิกโดดเด่นที่สามารถทำงานได้ และทีมทำ ก็คืออาจารย์ที่ปรึกษา หรืออาจารย์หัวหน้าครอบครัวทุกคน”

ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

“ เมื่อก่อนจะมีฝ่ายปกครองที่ทำหน้าที่ดูแลนักเรียนแต่ปัจจุบันเป็นฝ่ายกิจการนักเรียนที่ทำหน้าที่หลักอยู่ในกลุ่มงานบริหารบุคคล และจะมีชุดทำงาน 3ทีม คือ ทีมนำ ประกอบด้วยผู้บริหารและรองทั้ง 4ฝ่าย ทีมประสานมีรองฝ่ายกิจการนักเรียนเป็นประธาน และมีบุคลากรจากหมวดต่างๆหมวดละ 1คน เพื่อประสานงานให้บุคลากรในหมวดได้ดำเนินการตามการจัดนโยบาย และทีมทำคืออาจารย์หัวหน้าครอบครัว ”

รองผอ. รร. พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

2 การดำเนินงานตามแผน

การดำเนินงานตามแผน แบ่งออกเป็นส่วน 2 ส่วน คือ 2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน และ 2.2 การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน

กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน แบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ปัญหา และสภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน การให้ความรู้ และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร การคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินงาน และการมอบหมายงาน

1) การวิเคราะห์ปัญหาและสภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน

หลังจากที่สถานศึกษาได้รับนโยบายมาปฏิบัติ มีการวางแผนการดำเนินงาน และกำหนดเป็นโครงสร้างในการทำงานแล้ว กระบวนการในการดำเนินงานต่อไป คือ การวิเคราะห์ปัญหาที่ต้องการที่จำเป็นว่าแต่ละสถานศึกษามีปัญหา หรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่จำเป็นต้องรับการแก้ไขในด้านใดบ้าง รวมถึงการวิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อที่จะสามารถกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมและวางแผนแก้ปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาและสภาพความพร้อมพื้นฐานนั้น ศึกษาได้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ตามสภาพจริง จากการเก็บข้อมูลพบว่า มีความสอดคล้องกับการศึกษาเอกสารกำหนดขั้นตอนในการวิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม กล่าวคือ โรงเรียนได้จัดทำแบบสำรวจพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลรายวันเกี่ยวกับพฤติกรรมนักเรียน จากการสำรวจของครู-อาจารย์ และฝ่ายกิจการนักเรียน ช่วงระยะเวลาหนึ่ง นอกจากนั้นยังได้จัดทำแบบประเมิน หรือแบบสำรวจการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ ข้อมูลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารดังนี้

“เมื่อศึกษานโยบายแล้วมาศึกษาสภาพปัญหา สภาพจริงของนักเรียนว่าเป็นอย่างไรบ้าง ในทุกๆด้านรวบรวมมา และมีการวิเคราะห์ มีแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบดูแลให้ครู-อาจารย์ลองประเมินก่อนลงมือปฏิบัติ”

ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

“ทางโรงเรียนโดยฝ่ายกิจการนักเรียนได้จัดทำแบบสำรวจพฤติกรรมนักเรียนในโรงเรียนขึ้นเพื่อต้องการดูก่อนที่จะดำเนินการว่านักเรียนของเรามีพฤติกรรมอะไรที่ไม่พึงประสงค์บ้างโดยช่วยกันเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วบันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์สามารถตรวจสอบได้ ”

รองผอ. รร.พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

“ทีมนำและทีมประสานจะมีแบบประเมินความพร้อมก่อนการทำงานให้ครูทุกคนได้ประเมินความพร้อมครับ ”

อาจารย์แนะแนว รร.พรหมคีรีฯ (14 ธันวาคม 2548)

2) การให้ความรู้ และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน และเห็นคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เกิดความเข้าใจขั้นตอน วิธีการดำเนินงาน มีการประสานความร่วมมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ที่ปรึกษา ที่เป็นบุคลากรหลัก ซึ่งมีรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย วิธีการแรกได้แก่ การประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจภายในโรงเรียน โดยมีบุคลากรในทีมนำและทีมประสานเป็นผู้ให้ความรู้ ดังข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์

“อย่างแรกคือการประชุมสัมมนา และมอบงานให้ปฏิบัติโดยเป็นลักษณะการประชุมและแจกเอกสารให้แก่อาจารย์ ”

ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

“จะมีการประชุมพร้อมกันทั้งสามทีมพร้อมกันนะครับ เราจะให้ความรู้โดยบุคลากรทีมนำและทีมประสาน พร้อมทั้งมีเอกสารมอบให้ครูทุกคนเพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน”

รองผอ. รร.พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

“โรงเรียนได้จัดอบรมเพื่อสร้างความตระหนักให้แก่ครูทั้งโรงเรียนมีการประชุมและแจกเอกสารคู่มือให้ครูทุกคนได้ศึกษา มีแบบประเมินความเข้าใจให้ครูได้ประเมินตนเองว่ามีความเข้าใจระบบมากน้อยแค่ไหน”

อาจารย์สุชาติศึกษา รร.พรหมคีรีฯ (15 ธันวาคม 2548)

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร คือ หนังสือคำสั่งประชุมบุคลากรในโรงเรียน เกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้ในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หนังสือโครงการประชุมปฏิบัติการเพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่แสดงให้เห็นว่า สถานศึกษาได้มีการจัดประชุมชี้แจง เพื่อทำความเข้าใจ และมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่บุคลากรให้มีความเข้าใจในการปฏิบัติงานโดยการเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการจัดทำเอกสารคู่มือเพื่อเป็นแนวทางในการทำงาน การจัดบุคลากรไปศึกษาดูงาน

โรงเรียนยังให้ความสำคัญกับความเข้าใจของผู้ปกครองนักเรียน และความสำคัญของการมีส่วนร่วม จึงมีการประชุมชี้แจงการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแก่ผู้ปกครอง และดำเนินการคัดเลือกเครือข่ายผู้ปกครองขึ้น

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ในการอบรมแต่ละครั้ง ก็จะสอดแทรกความรู้ที่เกี่ยวข้อง เช่นการอบรมให้คำปรึกษาแก่ครูทุกคน โดยการเชิญวิทยากรภายนอกเข้ามา”

อาจารย์ภาษาไทย ม.2 รร.พรหมคีรี (21 ธันวาคม 2548)

“ที่ผมทำอยู่คือ จัดอบรมเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่อาจารย์หัวหน้าครอบครัว อบรมการใช้ระเบียบยสนะสมร่วมกับการเชิญวิทยากรมาบรรยาย”

อาจารย์แนะแนว รร.พรหมคีรี (21 ธันวาคม 2548)

“จะมีการประชุมผู้ปกครองทั้งหมด และอธิบายให้เข้าใจว่าจะดูแลลูกเรายังไง ผู้อำนวยการและรองทั้ง4ฝ่ายจะแถลงนโยบายให้ผู้ปกครองเข้าใจ และสร้างความมั่นใจให้ผู้ปกครอง ซึ่งเข้าใจได้ไม่ยากค่ะ”

ผู้ปกครอง นักเรียน.ม.1อาชีวะ รับราชการ

(20 ธันวาคม 2548)

“คืออย่างนี้ค่ะ โรงเรียนจะเชิญผู้ปกครองไปฟังการอธิบายให้ว่าเป็นยังไง มีการดูแลเป็นแบบครอบครัวจำนวน 2 โหล คณะทั้งหมด เขาจะดูแลลูกเรายังไงบ้าง”

ผู้ปกครองนักเรียน.ม.1อาชีวะ ชายส่งผลไม้

(28 ธันวาคม 2548)

“โรงเรียนเค้าบอกให้เข้าใจตั้งแต่แรก น่าจะ4ปีมาแล้ว ตอนนั้นผอ.กับครูอธิบายให้ฟังว่าลูกสองโหลเป็นยังไง เรียกอาจารย์พ่อ อาจารย์แม่ ประมาณนี้ค่ะ”

ผู้ปกครองนักเรียน.ม.6 อาชีวะ ช่างตัดเสื้อ

(29 ธันวาคม 2548)

3) การคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมต่างๆขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของนักเรียน โดยกำหนดเป็นแนวกิจกรรมหลักเดียวกัน เช่น การจัดกิจกรรมโฮมรูม การเยี่ยมบ้านนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน และกิจกรรมอื่นๆตามความพร้อม และความเหมาะสม

การคัดเลือกโครงการและกิจกรรมในระบบดูแลนักเรียนของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีรูปแบบการคัดเลือกโครงการโดย การประชุมวางแผน ร่วมกันระหว่างทีมบริหาร และเปิดโอกาสให้ครู-อาจารย์ได้มีส่วนร่วมในการอภิปรายและคัดเลือกโครงการและ กิจกรรมที่เหมาะสมกับโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารการประชุมเพื่อกำหนดกิจกรรมของโรงเรียน ผลจากการประชุมอภิปราย ทำให้ได้โครงการหลักที่เป็นนโยบายในระบบดูแลนักเรียนของโรงเรียน ชื่อ

โครงการ **ครอบครัวมีลูกสองโหล** สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ เกี่ยวกับการคัดเลือกโครงการและกิจกรรม ดังนี้

“เรามีการประชุมร่วมกันระหว่างทีมนำ ทีมประสาน และทีมนำเพื่อหารือในการคัดเลือกโครงการหรือกิจกรรมในการปฏิบัติ โดยยึดนโยบายของกรมสามัญศึกษาเกี่ยวกับการดูแล มาเป็นแนวปฏิบัติ มีคณะครู-อาจารย์ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการดูแลนักเรียน เพื่อให้สามารถดูแลอย่างทั่วถึง โดยใช้อัตราส่วน ครู 1 คน : นักเรียนประมาณ 24 คน โดยใช้ระบบการดูแลแบบครอบครัว จึงเป็นโครงการ **ครอบครัวมีลูกสองโหล**ขึ้น และมอบให้ฝ่ายกิจการนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการวางแผนปฏิบัติงาน ติดตาม ประเมินผล ”

ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม กำหนดจัดในแบบครอบครัว โดยเลียนแบบครอบครัวจริงๆ เพื่อให้การดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง โดยมีครู-อาจารย์ทุกคนเป็นหัวหน้าครอบครัวเป็นอาจารย์พ่อ หรือ อาจารย์แม่ มีนักเรียนในแต่ละครอบครัวทุกระดับชั้น ตั้งแต่ ม.1-ม.6 โดยสุ่มคละกัน เฉลี่ยครอบครัวละ 20-24 คน จึงให้ชื่อโครงการว่า **ครอบครัวมีลูกสองโหล** และมีโครงการและกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับ โครงการครอบครัวมีลูกสองโหล จำนวน 7 โครงการ ดังนี้

- 1.โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในโรงเรียน
- 2.โครงการประชุมผู้ปกครองแบบครอบครัว
- 3.โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียนในครอบครัว
- 4.โครงการรณรงค์ด้านยาเสพติดในสถานศึกษา
- 5.โครงการอบรมนักเรียนเป็นระดับชั้น (คาบทักษะชีวิต)
- 6.กิจกรรมคาบส่งเสริมสุขภาพ (คาบครอบครัว)
- 7.โครงการร่วมแรงร่วมใจวันเสาร์พัฒนา

4) การมอบหมายงาน

การมอบหมายงานและหน้าที่ให้บุคลากรของโรงเรียนพรหมคีรี มีนโยบายให้ครูอาจารย์ได้ปฏิบัติงานตามความถนัดและความสามารถ มีการบริหารงานโดยใช้หมวดวิชาเป็นฐานในการปฏิบัติงาน การกระจายงานจึงเป็นไปตามสายงานและหมวดวิชา ดังคำสัมภาษณ์

“หลักในการมอบหมายงานให้บุคลากรดำเนินงาน ที่สำคัญที่สุดเราจะคำนึงถึงศักยภาพและความสามารถ ความสมัครใจของเขาที่จะทำงาน ในการดำเนินงานนั้นโรงเรียนของเรามีการนำหมวดวิชามาเป็นฐานในการกระจายและปฏิบัติงาน ดังนั้นเรา

จะเน้นการทำงานเป็นทีมโดยมีบุคลากรที่เป็นหัวหน้าหมวด หัวหน้าระดับเป็นผู้ดูแลอีกต่อหนึ่ง”

ผอ.ร.ร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

“ในด้านการดำเนินกิจกรรม เราจะให้ครูทุกคนได้ทำในสิ่งที่เขาถนัด และตามความสนใจนะครับ และมีการทำงานร่วมกัน เนื่องจากโรงเรียนของเรา มีการบริหารงานโดยใช้หมวดวิชาเป็นฐาน ดังนั้นหัวหน้าหมวดจึงมีความสำคัญและมีบทบาทในการบริหารจัดการอย่างเต็มที่ และเต็มความสามารถ”

รองผอ. ร.ร.พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ดังนั้นการที่สถานศึกษาจะให้การดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึงนั้น ปัจจัยด้านสัดส่วนระหว่างบุคลากรและนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีการจัดระบบและมีการเปลี่ยนแปลง จากการดูแลแบบชั้นเรียน ให้มีสัดส่วนครู : นักเรียนน้อยลงนั่นคือ ครู 1 คน ดูแลนักเรียนไม่เกิน 25 คน ตามนโยบายของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับวิธีการจัดอาจารย์ที่ปรึกษาในการดูแลนักเรียนของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีความแตกต่างจากโรงเรียนทั้งสองที่กล่าวมาแล้ว คือ มีการดูแลโดยใช้ระบบครอบครัว อาจารย์ที่ปรึกษา 1 คน (อ.พ่อ หรือ อ.แม่) มีนักเรียนในครอบครัวที่มาจากทุกระดับชั้นตั้งแต่ ม.1-ม.6 สุ่มคละกัน เฉลี่ยประมาณ 20-24 คน โดยสุ่มอาจารย์ที่ปรึกษาประจำครอบครัวด้วย ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับคำสั่งโรงเรียนเรื่องการแต่งตั้งหัวหน้าประจำครอบครัว สมาชิกในครอบครัว และสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“วิธีการจัดเราเอาจำนวนนักเรียนมาตั้งแล้วหารด้วยจำนวนครู-อาจารย์ ตกประมาณกลุ่มละ 24 คน ส่วนชื่อโครงการก็ได้อาจารย์ภาษาไทยช่วยคิดว่าให้เรียกเป็นครอบครัวมีลูก 2 โหล ส่วนการคัดเลือกจะเป็นการคละเคล้ากันไป ครูก็ไม่สามารถเลือกเด็ก เด็กก็ไม่สามารถเลือกครูแต่ละครอบครัวจะมีชื่อ โดยเอานามสกุลอาจารย์พ่อ อาจารย์แม่ มาเป็นชื่อครอบครัว”

ผอ. ร.ร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

“เริ่มต้นที่จะมีการจับฉลากทั้งเด็กทั้งครู แต่เมื่อเด็กจบ ม.3 เราก็จะถามเด็กว่าอยากอยู่ครอบครัวเดิมหรือไม่ โดยการแจ้งความจำนง เมื่อเขามีน้องเข้ามาเรียนเรา

ก็จะถามว่าอยากอยู่ครอบครัวเดียวกันมั๊ย จะเกิดความสะดวกเวลาประชุมผู้ปกครองก็
ประชุมพร้อมกันได้เลย และพี่จะได้ดูแลน้องด้วย”

อาจารย์ภาษาไทย ม.2 รร.พรหมคีรีฯ

(21 ธันวาคม 2548)

“อาจารย์จะจัดครอบครัวไว้ให้คะ แล้วจะบอกว่าใครอยู่ครอบครัวไหน
คละกันตั้งแต่ ม.1- ม.6 เฉลี่ยระดับชั้นละ3-4 คน โดยไม่มีการเลือกครอบครัว”

สนทนากลุ่มนักเรียน.ม1-6 รร.พรหมคีรีฯ

(16 ธันวาคม 2549)

2.2 การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา

การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ที่ปรึกษา เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด และเป็นบุคลากรหลักในการดูแลนักเรียน จึงมีบทบาทหน้าที่แนวทางที่ชัดเจน และถูกต้องในการปฏิบัติ ตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

จากการศึกษาเอกสารคู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม พบว่ามีนโยบายให้อาจารย์หัวหน้าครอบครัว ดำเนินการศึกษาเอกสารและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้ระเบียบสะสมจัดทำเป็นแฟ้มประวัติ ซึ่งออกแบบให้ครอบคลุมในทุกๆด้าน เช่นข้อมูลส่วนตัวนักเรียน ข้อมูลครอบครัว สุขภาพ เป็นต้น และมีแบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) ทั้ง 3 ฉบับ สำหรับ นักเรียนประเมินตนเอง1ฉบับ อาจารย์ที่ปรึกษาประเมิน 1 ฉบับ และผู้ปกครองประเมิน 1ฉบับ โดยอิงรูปแบบของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข จากการสังเกตพบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่านมีแฟ้มประวัติของนักเรียน มีข้อมูลครอบคลุมในหลายด้าน และจัดเก็บอย่างเป็นระบบ มีหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ปกครอง เพื่อให้สามารถติดต่อได้ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน ดังแสดงในภาพที่ 5.9 และกิจกรรมสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเยี่ยมบ้านนักเรียน โดยมีแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียน ประกอบด้วย แผนที่บ้าน ข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน ผู้ปกครอง สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว สิ่ง que ผู้ปกครองต้องการให้โรงเรียนช่วยเหลือ เป็นต้น เพื่อให้อาจารย์ที่ปรึกษาสามารถรวบรวมข้อมูลพื้นฐานครอบครัวของนักเรียนและร่วมมือกับผู้ปกครองในการช่วยเหลือนักเรียน สอดคล้องจากการสัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษา แต่ละสถานศึกษา ดังนี้

“ในส่วนของครูอาจารย์เองเราก็จะทำไปตามระบบนะคะ จะมีข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน เก็บเป็นระเบียบนะคะของแต่ละคน มีแบบประเมินพฤติกรรมให้เขาสำรวจตัวเองตามความเป็นจริง อาจารย์แม่สำรวจด้วย ผู้ปกครองสำรวจด้วย เมื่อรู้จักนักเรียนระยะหนึ่งแล้วเราก็จะไปเยี่ยมบ้านลูกๆของเรา”

อาจารย์ภาษาไทย ม.4 รร.พรหมคีรีฯ

(26 ธันวาคม 2548)

“เริ่มแรกเราต้องรู้ข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนแต่ละคนก่อนครับ ว่าแต่ละคนเป็นยังไง ให้เขาทำแบบสำรวจพฤติกรรมตนเอง ที่ฝ่ายแนะแนวจัดทำขึ้น ให้อาจารย์พ่ออาจารย์แม่สำรวจ ให้ผู้ปกครองสำรวจ จากนั้นจึงไปเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อให้เห็นตามความเป็นจริง แล้วนำข้อมูลหลายๆด้าน มาพิจารณาร่วมกัน”

อาจารย์แนะแนว รร.พรหมคีรีฯ (23 ธันวาคม 2548)

“ก็มีบ่อยนะที่บางที อาจารย์แม่เขาผ่านมาก็คะจะแวะมาเยี่ยม มาทักทาย แต่ถ้าเด็กมีปัญหาจะมาสอบถามติดตามถึงบ้าน ประสานกับผู้ปกครอง”

ผู้ปกครองนักเรียน.ม.1อาชีวะ ท่าบ่อระยอง

(28 ธันวาคม 2548)

“อาจารย์พ่อ อาจารย์แม่เค้าให้กรอกประวัติ สำหรับตอน ม.1 และม.4 นะคะ เป็นแบบสอบถามคะ ให้เราสำรวจนิสัยตัวเอง ให้ผู้ปกครองทำด้วย แล้วให้อาจารย์เก็บไว้”

สนทนากลุ่มนักเรียน.ม1-6 รร.พรหมคีรีฯ

(16 ธันวาคม 2549)

ภาพที่ 5.9 แฟ้มข้อมูลประวัติของนักเรียน เป็นรายบุคคล และภาพจากการเยี่ยมบ้านนักเรียน ของอาจารย์หัวหน้าครอบครัว โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม

2) การคัดกรอง

เมื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ได้จัดทำและรวบรวมข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนในด้านต่างๆได้ครอบคลุมแล้ว การดำเนินงานขั้นตอนต่อไปคือ การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณา

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนเพื่อจัดกลุ่ม โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากระเบียบสะสม จากแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ) ทั้ง 3 ฉบับ แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และข้อมูลที่ได้จากการเยี่ยมบ้าน แล้วทำการคัดกรองตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ทำให้สามารถจัดกลุ่มนักเรียนออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ นักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา เมื่อคัดกรองเป็นกลุ่มต่างๆแล้วจะบันทึกผลที่ได้ในแบบบันทึกการคัดกรอง และแบบสรุปผลการคัดกรอง ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาจะเก็บข้อมูลไว้ ไม่ให้นักเรียนทราบ และนำข้อมูลชุดเดียวกันให้ฝ่ายแนะแนวเก็บไว้เป็นประวัติของนักเรียน จากการสังเกตพบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาจะเก็บรวบรวมแบบคัดกรองนักเรียนไว้ร่วมกับระเบียบสะสมของนักเรียนโดยจะเก็บไว้อย่างเป็นระบบ และเป็นสัดส่วน จากการศึกษาเอกสาร พบว่าการคัดกรองนักเรียนนั้นจะพิจารณาข้อมูลจากหลายๆด้าน ไม่เฉพาะด้านพฤติกรรมเท่านั้น ยังรวมไปถึงด้านสุขภาพ ด้านการเรียน ด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวยุติธรรม และรูปแบบของแบบคัดกรองที่ใช้จะมีความแตกต่างกันบ้างในแต่ละโรงเรียน โดยอิงจากแบบคัดกรองของกรมสุขภาพจิตแล้วนำมาปรับใช้

ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและจากการศึกษาเอกสารสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษา ดังนี้

“ที่คณะครู-อาจารย์ทำ ก็จะได้เห็นได้ชัดเจนจากกระบวนการคัดกรองของแต่ละครอบครัว โดยคัดกรองออกมาว่าในครอบครัวของเรามีเด็กคนไหนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม ด้านความเป็นอยู่ ด้านสุขภาพ ด้านการเรียน เมื่อคัดกรองออกมาแล้ว ทางโรงเรียนก็จะนำผลการคัดกรองออกมาสรุปเป็นภาพรวม จึงรู้ว่ากลุ่มเสี่ยงมีด้านไหนบ้าง จำนวนเท่าไร จะนำข้อมูลที่ได้มาแก้ไขยังไง โดยร่วมมือกับฝ่ายกิจการนักเรียน ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายแนะแนว ”

อาจารย์สุขศึกษา รร.พรหมคีรีฯ (15 ธันวาคม 2548)

“เราเอาข้อมูลที่เราเก็บได้จากระเบียบสะสม จากการเยี่ยมบ้านจากแบบวัดพฤติกรรมและความฉลาดทางอารมณ์ มาประกอบกัน โดยใช้แบบคัดกรองที่โรงเรียนจัดให้ แบ่งนักเรียนเป็น 3 กลุ่มค่ะ แต่ตัวนักเรียนเองจะไม่ทราบนะคะ ”

อาจารย์คณิตศาสตร์ รร.พรหมคีรีฯ (9 ธันวาคม 2548)

3) การส่งเสริมและพัฒนา

จากการศึกษาเอกสารการดำเนินงานของสถานศึกษาทั้ง 3 พบว่า มีการจัดส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียน เพื่อเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแล โดยจัดในรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ โดยกลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนทุกกลุ่ม ทั้งกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และ

กลุ่มมีปัญหา ไม่เฉพาะเจาะจงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหากลับมามีพฤติกรรมที่ดีขึ้น

จากการสังเกตการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาพบว่ามีการส่งเสริมพัฒนาที่ มีการปฏิบัติสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 3.1) กิจกรรมที่เป็นนโยบายของระบบ ได้แก่ กิจกรรมโฮมรูม, กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, การจัดประชุมผู้ปกครอง 3.2) กิจกรรม / โครงการพิเศษต่างๆ ของสถานศึกษาที่กำหนดขึ้น

3.1) กิจกรรมที่เป็นนโยบายของระบบซึ่งทุกโรงเรียนจะมีการปฏิบัติ ได้แก่

กิจกรรมโฮมรูม

จากการศึกษาเอกสารการดำเนินงานพบว่าโรงเรียนมีรูปแบบการจัดกิจกรรมโฮมรูม 2 ช่วง โฮมรูมสั้นจัดในช่วงเช้าหลังเข้าแถวเคารพธงชาติ เป็นช่วงเวลาสั้นๆ เพื่อให้อาจารย์หัวหน้าครอบครัวได้สำรวจการมาเรียน และระเบียบวินัยของนักเรียนเนื่องจากนักเรียนเขแถวเคารพธงชาติเป็นแบบครอบครัวอยู่แล้ว และกิจกรรมโฮมรูมยาวหรือคาบครอบครัว เป็นกิจกรรมที่จัดให้อาจารย์หัวหน้าครอบครัวได้พบปะ พูดคุย สอบถามติดตาม จัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนตั้งแต่ ม.1-ม.6 เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทุกๆด้าน สัปดาห์ละ 1 คาบ จากการสังเกตในการจัดกิจกรรมครอบครัว อาจารย์พ่อ อาจารย์แม่มีการพูดคุยกับนักเรียนทั้งในด้านการเรียน พฤติกรรม อบรมจริยธรรม และการจัดกิจกรรมต่างๆ นักเรียนในครอบครัวมีความสนิทสนมกับอาจารย์หัวหน้าครอบครัว และระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์และภาพกิจกรรมที่ 5.10 ดังนี้

“โรงเรียนจัดให้มีคาบโฮมรูมยาว 1 คาบ/สัปดาห์ในวันพฤหัสบดีสัปดาห์ก็จะมีกิจกรรมในครอบครัว ซึ่งเราจะมีคู่มือปฏิบัติงานให้ครูพ่อ-ครูแม่ และโฮมรูมสั้นหน้าเสาธง โดยเราจะเข้าแถวเป็นระบบครอบครัว หัวหน้าครอบครัวก็จะดูแลเด็กในตอนเช้า เช่นดูแลการแต่งกาย ถวายพรทุกซัปดาห์”

ผู้บริหารท่านที่ 2 รร.พร. (19 ธันวาคม 2548)

“มีโฮมรูมสั้นทุกวันหลังเข้าแถวค่ะ อาจารย์แม่จะเช็คชื่อ ตรวจการแต่งตัวในครอบครัวถ้าใครไม่มาก็จะถามว่าหายไปไหน นอกจากนี้ก็มีคาบครอบครัวค่ะ อาทิตย์ละครั้งมีกิจกรรมให้ทำแต่ละอาทิตย์ค่ะ ”

สัมภาษณ์นักเรียน ม.4 (26 ธันวาคม 2548)

ภาพที่ 5.10 กิจกรรมโฮมรูมยาว (คาบครอบครัว) ของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี-ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมชุมนุมตามความถนัดและความสนใจ 1 ชั่วโมง/สัปดาห์ กิจกรรมแนะแนว 1 ชั่วโมง/สัปดาห์ กิจกรรมครอบครัว และกิจกรรมทักษะชีวิต 1 ชั่วโมง/สัปดาห์ ข้อมูลจากเอกสาร สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ดังนี้

“กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมหลักที่นักเรียนต้องปฏิบัติ ก็จะมีลูกเสือ-เนตรนารี-ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมชุมนุมที่ให้นักเรียนเลือกอย่างอิสระตามความสนใจของเค้าตามที่โรงเรียนจัดให้ หรือถ้าเค้ามีกิจกรรมอื่นที่อยากเรียนก็ให้รวมกลุ่มกันของเปิดชุมนุมทางโรงเรียนก็จะจัดหาอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถมาดูแลให้ และยังมีกิจกรรมครอบครัวลูกสองโหล และคาบทักษะชีวิต สำหรับนักเรียน ม.ปลาย ”

ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

“ชุมนุม มีให้เลือกเยอะเหมือนกันนะคะ ตั้งแต่ ม.1 ถึง ม.6 ใครจะเลือกเรียนอะไรก็ได้ หรือตั้งชุมนุมขึ้นเองก็ได้ อย่างนักเรียน ม.6 เราก็ตั้งชุมนุมเกี่ยวกับเอ็นทรานซ์ เชิญอาจารย์แนะแนวเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาชุมนุม”

สนทนากลุ่ม นร. ม1-6 รร.พรหมคีรีฯ

(16 ธันวาคม 2548)

การจัดประชุมผู้ปกครอง (classroom meeting)

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม จัดประชุมผู้ปกครองภาคเรียนละ 1 ครั้งเพื่อต้องการให้โรงเรียนได้พบปะกับผู้ปกครอง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเพื่อให้ผู้ปกครองรับทราบการ

ดำเนินงานของโรงเรียน โดยการประชุมรวมแล้วจึงแยกประชุมแบบเป็นครอบครัวสังเกตได้จาก การศึกษาคำสั่งของโรงเรียนในการแต่งตั้งกรรมการรับผิดชอบงานประชุมผู้ปกครองนักเรียน ซึ่ง อาจารย์แต่ละครอบครัวจะชี้แจง วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็น รายบุคคล การส่งเสริม ร่วมมือกันหาวิธีแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน มีการทำ ความรู้จักกันระหว่างอาจารย์กับผู้ปกครอง และระหว่างผู้ปกครองด้วยกัน สอดคล้องกับแบบ บันที่กิจกรรมการประชุม

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคลากร โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครอง มีดังนี้

“ จะเป็นการประชุมโดยรวมก่อนนะคะโดยท่านผู้อำนวยการ จากนั้นก็ ประชุมผู้ปกครองแยกไปตามครอบครัว ซึ่งอาจารย์หัวหน้าครอบครัวจะพูดคุยกับ ผู้ปกครองของนักเรียนทุกคนตั้งแต่ ม.1-ม.6 ทั้งในด้านการเรียน พฤติกรรม ความสามารถ และแลกเปลี่ยนที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ เพื่อให้ประสานงานกันได้ ”

อาจารย์สุชศึกษา รร.พรหมคีรีฯ (29 ธันวาคม 2548)

“ โรงเรียนจะเชิญผู้ปกครองไปประชุมปีละ2ครั้ง ประชุมรวมก่อน แล้ว ประชุมเป็นครอบครัว แบบนี้ก็ดีนะ เพราะมีจำนวนน้อย เราได้คุยกับอาจารย์พ่อได้ ละเอียด ว่าลูกเราเป็นยังไงบ้าง มีปัญหาอะไร อาจารย์พ่อเองก็ชี้แจงเป็นรายคน”

ผู้ปกครองนักเรียน.ม.5อาชีพ รับราชการ

(22 ธันวาคม 2548)

“นอกจากประชุมผู้ปกครองแล้ว มีการตั้งเครือข่ายผู้ปกครองใน ครอบครัว ทำหน้าที่ประสานงานกันโดยมีการเลือกประธาน รองประธานในครอบครัว ค่ะ และมีสาส์นเล่มเล็กๆถึงผู้ปกครอง”

ผู้ปกครองนักเรียน.ม.1อาชีพ รับราชการ

(20 ธันวาคม 2548)

“เครือข่ายผู้ปกครองก็มีนะคะ ตอนนี้อยู่เป็นกรรมการของครอบครัวอยู่ ค่ะ เวลาเมื่อไรโรงเรียนก็จะขอความร่วมมือไปประชุม ตัดสินใจ”

ผู้ปกครองนักเรียน.ม.6อาชีพ ช่างตัดเสื้อ

(29 ธันวาคม 2548)

3.2 กิจกรรม / โครงการพิเศษต่างๆ ของสถานศึกษา

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถพิเศษ

ทางด้านวิชาการ โดยมีการร่วมมือกับสถาบันราชภัฏส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถทางภาษาอังกฤษโดยเจ้าของภาษา ส่งเสริมทางด้านดนตรี และกีฬา ศิลปะ โดยส่งนักเรียนไปประกวดทักษะทางวิชาการ สอดคล้องจากข้อมูลที่ได้จากการสังเกต คือ ทางโรงเรียนมีห้องจัดแสดงผลงานทางศิลปะของนักเรียนที่ได้รับรางวัลมากมาย ได้แก่ รางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพฯ ในปีการศึกษา 2546 และภาพกิจกรรมที่โรงเรียนได้ส่งเสริมนักเรียน เช่น การแข่งขันโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การประกวดเรียงความระดับจังหวัด การจัดกิจกรรมโครงการลูกกตัญญู เป็นต้น

4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีนโยบายให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาและป้องกันแก้ไขนักเรียนทั้งกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา ในแต่ละครอบครัวที่รับผิดชอบ ด้วยวิธีการที่มีความหลากหลายเช่นการให้คำปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและช่วยเหลือ ได้แก่ กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมช่องเสริม กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมคาบทักษะชีวิต โครงการลูกกตัญญู และการติดตามดูแลช่วยเหลือ สอดคล้องจากการศึกษาเอกสารคู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือของโรงเรียนที่มีขั้นตอนการดำเนินการดังกล่าว

การให้คำปรึกษาเบื้องต้น

ในกรณีที่อาจารย์หัวหน้าครอบครัวพบว่านักเรียนในความดูแลอยู่ในภาวะกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาในด้านใดก็จะพูดคุย สอบถามและให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลเพื่อให้นักเรียนกล้าเปิดเผยถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และดำเนินการให้ความช่วยเหลือและแก้ไขต่อไป โดยอาจมีการประสานกับฝ่ายแนะแนวเพื่อหาแนวทางให้คำปรึกษาที่ถูกต้อง สอดคล้องกับเอกสารแนวทางการให้คำปรึกษาที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเป็นคู่มือแก่อาจารย์หัวหน้าครอบครัวและสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เราจะใช้การสังเกตจากหลายๆด้าน ทั้งตัวเขาเอง เพื่อนๆ และอาจารย์ประจำวิชา เช่นถ้าเด็กไม่เข้าเรียน หรือติดเกมส์ เราก็จะเรียกเขามาพูดคุย ชี้แนะ ถ้ายังไม่ดีขึ้น ก็จะแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ”

อาจารย์สุขศึกษา รร.พรหมคีรีฯ (29 ธันวาคม 2548)

“เราจะคุยกับเด็ก และรู้พื้นฐานเด็กอยู่แล้วนะคะ เช่นเด็กขาดแคลนทุนทรัพย์ เราก็จะเรียกมาสัมภาษณ์พูดคุย ดูจากระเบียบสนทนา จากการเยี่ยมบ้าน แล้วก็นำเนินการช่วยเหลือต่อไป โดยการขอทุน ขอยานพาหนะให้”

อาจารย์ภาษาไทย ม.2 รร.พรหมคีรีฯ

(21 ธันวาคม 2548)

“บางครั้งอาจารย์พ่อ หรืออาจารย์แม่ก็ให้เราในฐานะครูแนะแนว ช่วยให้คำปรึกษาแก่นักเรียน เราก็จะใช้หลักจิตวิทยาพูดคุย ให้เขาฟัง แต่ถ้ารุนแรงกว่านั้นก็ใช้วิธีการอื่นต่อไปครับ”

อาจารย์แนะแนว รร.พรหมคีรีฯ

(23 ธันวาคม 2548)

“บางเรื่องที่เรามีปัญหา อาจารย์แม่ก็จะช่วยคือเค้าอาจสังเกตเห็นแล้วเข้ามาคุย ว่าเรามีปัญหาอะไรมั๊ย จะถามว่าช่วงนี้เป็นไบบ้าง เรื่องเรียน พ่อแม่สบายดีมั๊ยบ้าง คนที่อาจารย์เขารู้ว่าสูบบุหรี่ เขาก็จะเตือนแบบพูดที่เล่นที่จริงคะแต่อาจารย์เค้าทราบ ”

สัมภาษณ์ นักเรียน ม.5 (19 ธันวาคม 2548)

การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีกิจกรรมทั้งทางด้านวิชาการ และกิจกรรมเพื่อแก้ไข ป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยเป็นโครงการที่ให้นักเรียนเข้าร่วม มีระยะเวลาในการปฏิบัติ ดังกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการดำเนินงาน และการจัดกิจกรรมของโรงเรียน ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“เรามีกิจกรรมสำหรับนักเรียน เช่นนักเรียนที่เสี่ยงในเรื่องการเรียนก็จะมีโครงการ เพชรเขาหลวงช่วยนักเรียน โดยจะนำนักเรียนมาเข้าค่ายเชิงวิชาการ โดยใช้เวลากลางคืนเป็นระยะเวลา 35 วัน มีอาจารย์ ในโรงเรียนและอาจารย์ข้างนอกมาให้ความรู้ และยังมีอีกโครงการหนึ่งเป็นโครงการที่ช่วยนักเรียนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม คือโครงการ ท้าวชีวิต เป็นโครงการระยะสั้น มีการประชุม อบรม และศึกษาดูงาน โดยความสนใจของเด็ก เราจะพาเขาไปเจอทั้งสิ่งที่ดี และสิ่งที่ไม่ดี เพื่อให้เขาเปรียบเทียบว่าทำไม่ดีแล้วเกิดผลอะไร ทำดีแล้วเกิดผลอะไร ”

อาจารย์แนะแนว รร.พรหมคีรีฯ (23 ธันวาคม 2548)

“โครงการที่โรงเรียน และฝ่ายแนะแนวจัดมีการให้นักเรียนที่สนใจเข้าค่ายเหมือนติวหนั่งสี่ครับ มีกิจกรรมในตอนเย็น ก็จะนอนที่โรงเรียน และก็มีไปดูงาน เข้าค่ายอบรมคุณธรรมที่วัด และการบวชสามเณร ภาคฤดูร้อน”

สนทนากลุ่มนักเรียน ม.1-6 (16 ธันวาคม 2548)

การติดตามดูแลช่วยเหลือ

ในการดูแล ส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขปัญหาของอาจารย์หัวหน้าครอบครัว มีการ

ติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตรวจสอบว่าการนักเรียนมีการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข หลังจากได้รับการช่วยเหลือหรือไม่โดยใช้วิธีการที่แตกต่างกัน เช่น การสังเกต สอบถาม ตรวจสอบ เป็นต้น ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ครูจะใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น ใช้การสังเกต การพูดคุย สอบถามจากเด็กถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเองว่าดีขึ้นหรือเปล่า นอกจากนั้นก็ติดตามจากครูผู้สอน ว่าลูกเราเป็นยังไงบ้างมีปัญหาอะไรมั๊ย ”

อาจารย์สุขศึกษา รร.พรหมคีรีฯ

(29 ธันวาคม 2548)

“การติดตามมีหลายแบบค่ะ ที่ทำอยู่ตอนนี้มีการสังเกต ถามเพื่อน ๆ พี่น้องในครอบครัวของเรา ถามครูผู้สอนว่าลูกของเรามีปัญหาด้านการเรียนตรงไหน ที่ติด0 แก้หรือยัง แต่เราจะประสานกันได้ง่ายเพราะนามสกุลของครอบครัวจะบอกได้หมดว่าใครเป็นลูกของใคร ”

อาจารย์ภาษาไทย ม.4 รร.พรหมคีรีฯ

(26 ธันวาคม 2548)

“อาจารย์แม่ค้าก็ถามอยู่บ่อยๆคะในคาบครอบครัว หรือโฮมรูมสั้น เช่น ในคาบครอบครัว ใครที่ติดศูนย์ หรือยังไม่ผ่าน อาจารย์ก็จะติดต่อกับอาจารย์ที่สอนวิชานั้น ให้นักเรียนไปสอบ แล้งเค้าก็จะถามว่าสอบรียัง ผ่านรียัง ”

สัมภาษณ์นักเรียน ม.6 รร.พรหมคีรีฯ

(27 ธันวาคม 2548)

5) การส่งต่อ

การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โดยอาจารย์ที่ปรึกษาตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไม่สามารถดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จ ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้ว นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่ดีขึ้น หรือปัญหายังไม่คลี่คลาย ก็ดำเนินการส่งต่อไปยังฝ่ายหรือหน่วยงานที่สามารถช่วยเหลือนักเรียนได้ วิธีการส่งต่อนั้นแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

การส่งต่อภายใน คือส่งนักเรียน หรือส่งการดำเนินการไปยังฝ่ายแนะแนว คณะกรรมการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนระดับชั้น หัวหน้าหมวด หัวหน้าระดับ หรือฝ่ายกิจการนักเรียน โดยจะมีการประสานติดต่อ และมีแบบบันทึกการส่งต่อภายในของโรงเรียนเป็นหลักฐานในการดำเนินงาน เมื่อฝ่ายแนะแนว หรือฝ่ายกิจการนักเรียนสามารถช่วยเหลือนักเรียนได้แล้วก็จะให้อาจารย์หัวหน้าครอบครัวดูแลนักเรียนต่อไป

การส่งต่อภายนอก ในบางกรณีที่เป็นปัญหาที่ฝ่ายแนะแนว หรือฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ในโรงเรียนไม่สามารถทำการช่วยเหลือให้ดีขึ้น ก็ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกที่เหมาะสมกับแต่ละปัญหา หรือกรณีอื่นๆ เพื่อหาสาเหตุและแก้ไขต่อไปจากการสังเกตพบว่าโรงเรียนเคยมีการส่งต่อนักเรียนไปยังหน่วยงานภายนอก ได้แก่ โรงพยาบาล ไปพบจิตแพทย์ และสถานพินิจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาจากแบบบันทึกการส่งต่อ และแบบรายงานผลการช่วยเหลือนักเรียน เพื่อตรวจสอบข้อมูล พบว่ามีความสอดคล้องกัน และสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคลากรดังนี้

“ถ้าเราแก้ไขดูแลเองได้ ก็จะทำก่อน แต่ถ้าต้องการความช่วยเหลือก็จะติดต่อฝ่ายแนะแนว และฝ่ายกิจการนักเรียนให้ช่วยดำเนินการต่อไป แต่เราก็ไม่ได้ผลักภาระ หรือทิ้งเด็กนะคะ เราก็ติดตามและทำตามที่ทำตามที่ทำฝ่ายแนะแนวแนะนำตลอด”

อาจารย์สังคม ม.5 รร.พรหมคีรีฯ (23 ธันวาคม 2548)

“เมื่อครูพ่อ-ครูแม่ช่วยเหลือไม่ได้เขาก็จะส่งต่อมา แต่มีน้อยครับ ต่างจากช่วงแรกๆเมื่อเจอปัญหาครูเขาก็จะส่งต่อมาเลย เราจึงต้องอธิบายให้เขาฟังว่าเขาจะต้องช่วยเหลือ และแก้ปัญหาให้นักเรียนก่อน เราก็จะดำเนินการตามหลักและจิตวิทยาการแนะแนวต่อไป”

อาจารย์แนะแนว รร.พรหมคีรีฯ (23 ธันวาคม 2548)

“กรณีที่เคยเจอ คือเด็กมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม ที่ครูพ่อ-ครูแม่ไม่สามารถแก้ไขได้ จึงส่งมายังฝ่ายแนะแนว เป็นนักเรียนชั้น ม.6 เราก็ดำเนินการโดยการไปที่บ้าน พูดคุยกับผู้ปกครองให้เขารับฟังและเข้าใจ แล้วจึงไปพบจิตแพทย์ เพื่อหาทางแก้ไข จนตอนนี้เขาจบการศึกษาไปแล้ว อีก case หนึ่งเป็นเด็กผู้หญิง ม.5 ที่เขาบอกเราว่าตั้งครรภ์ประมาณ 3 เดือนแต่เมื่อเราพาเขาไปตรวจพบว่าตั้งครรภ์ได้ 5 เดือนแล้ว ซึ่งปัญหาใหญ่คือ ไม่สามารถบอกผู้ปกครองได้เราก็ต้องประสาน พูดคุย ให้ผู้ปกครองยอมรับปัญหา แล้วพานักเรียนไปพบแพทย์ เพื่อฝากครรภ์แล้วให้ผู้ปกครองดูแลต่อไป ”

อาจารย์แนะแนว รร.พรหมคีรีฯ (23 ธันวาคม 2548)

3. การตรวจสอบ / ประเมินผล

3.1 การตรวจสอบ กำกับ ติดตาม การดำเนินงาน

การตรวจสอบ กำกับ ติดตามดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน ส่วนของฝ่ายบริหารของโรงเรียนโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม จะพิจารณาจากเอกสารรายงานการดำเนินงาน แบบบันทึกกิจกรรมและผลในแต่ละขั้นตอน และจากการสังเกตการปฏิบัติงานของอาจารย์หัวหน้าครอบครัว เพื่อพิจารณาว่ามีความสอดคล้องกับเอกสารที่รายงานมาหรือไม่ ผลที่

เกิดขึ้นจากการดูแลนักเรียนสอดคล้องกับพฤติกรรมการดูแลนักเรียนหรือไม่ สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ประการที่1 เราจะตรวจจากเอกสารที่รายงานในแต่ละขั้นตอน ประการที่2 ประเมิน ตรวจสอบ จากการสังเกตพฤติกรรมของครูพ่อครูแม่เช่น โฮมรูมสั้นทุกครั้งครูลงแถวมี๊ย โฮมรูมยาวมีการดำเนินกิจกรรมจริงมี๊ย และสามารถตรวจสอบจากทีมประเมินได้ว่าใครเป็นยังไง ที่สำคัญคือ เราสามารถพูดคุยกับนักเรียนได้ว่าครูคนไหนเป็นยังไง เรียกว่าตรวจสอบได้หลายด้านครับ”

ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

“เราจะมี การตรวจสอบโดยทีมประเมิน จะทำการประเมินแต่ละระดับชั้น สลับกันเมื่อจบภาคเรียนก็จะมี การประเมินการทำงาน ประชุมนิเทศ ประชุมนโยบาย ประเมินผลซึ่งทีมประสานจะออกแบบประเมินว่าครูทำงานได้ครบทั้ง5ขั้นตอนหรือเปล่า ในการประเมินผลก็เกี่ยวข้องกับการประเมินความดีความชอบด้วย”

รอง ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

“การประเมินจะเป็นหน้าที่ของทีมบริหาร แต่เราจะมีคณะกรรมการชุดหนึ่งของโรงเรียน ซึ่งจะเป็นตัวแทนแต่ละหมวด แต่ละสาระมาอยู่ในทีมประเมิน เพราะ การประเมินจะเป็นการประเมินเชิงนิเทศแต่ละกลุ่มสาระส่งผลการประเมินไปยังทีมบริหาร เมื่อสิ้นปีทีมบริหารก็จะตรวจสอบและนำผลส่วนหนึ่งในการพิจารณาความดีความชอบ”

อาจารย์สุขศึกษา รร.พรหมคีรีฯ (29 ธันวาคม 2548)

“ก็มีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล จากหน่วยงานภายนอก คือจากหน่วยงานใหญ่ที่ควบคุม ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คณะกรรมการจากสพฐ. โดยมีการประเมินตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับเขตตรวจราชการ ระดับภาค และระดับประเทศ เพื่อให้คะแนนในการเข้าประกวด และยังมีหน่วยงานจาก สมศ.มาประเมิน โดยภาพรวมทั้งโรงเรียน ที่เหลือก็เป็นการศึกษาดูงานของโรงเรียนต่างๆครับ ”

ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

3.2 การประเมินความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงาน

วิธีการประเมินระดับความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงาน เป็นการประเมินเพื่อสะท้อนผลการทำงานในภาพรวม ว่าในช่วงระยะเวลาตั้งแต่การวางแผน การกำหนดนโยบาย การดำเนินกิจกรรม สามารถทำการประเมินจากส่วนใดบ้าง จากบุคลากรฝ่ายใด โดยแต่ละสถานศึกษาอาจมีความเหมือนหรือแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับ วิสัยทัศน์ และแนวทางการประเมินของทีมบริหารแต่ละสถานศึกษา ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เราจะประเมินจากทุกฝ่าย ทั้งจากครูพ่อ-ครูแม่ ทีมผู้บริหาร นักเรียน และผู้ปกครอง ซึ่งในวันประชุมผู้ปกครองเราก็จะมีการชี้แจง การติดตามผลให้ผู้ปกครองทราบอยู่ตลอด และมีแบบประเมินความพึงพอใจให้ทุกฝ่ายได้ประเมิน”

ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

“ประเมินความพึงพอใจของครูพ่อ ครูแม่ก่อนในการดำเนินงานช่วงปี แรกๆ และประเมินจากความเห็น ความพึงพอใจของผู้ปกครอง ในการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร ซึ่งผลที่ออกมาอยู่ในระดับมาก และไม่ต้องการให้กลับไปใช้ระบบเดิมอีก ที่สำคัญเราจะประเมินจากผลของนักเรียนในหลายๆด้าน ทั้งจำนวนกลุ่มเสี่ยง พฤติกรรมการเรียน สุขภาพ เศรษฐกิจ ว่าหลังจากได้รับการช่วยเหลือแล้ว ดีขึ้นหรือไม่ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขหรือไม่”

รอง ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

“เราจะประเมินจากเด็กจะคะว่าการทำงานของเรสำเร็จหรือไม่ ถ้าเราคิดว่าเด็กอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัย เรียนจบหลักสูตร ไม่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา สามารถติดตามนักเรียนให้เข้าเรียนได้ ก็ถือว่าเป็นผลสำเร็จแล้ว คิดว่าคงจะวัดออกมาเป็นตัวเลขไม่ได้ แต่พฤติกรรมเสี่ยงของเด็กในสังคมลดลงนั่นคือ ถือว่าเราได้ประเมินผลแล้ว ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษา”

อาจารย์ภาษาไทย ม.2 รร.พรหมคีรีฯ

(21 ธันวาคม 2548)

4 การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 5 ปี โรงเรียนได้มีการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน จากผลการประเมินที่ได้ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง นำมาปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการให้ความรู้ และส่งเสริมให้อาจารย์หัวหน้าครอบครัว และทีมประสานเกิดการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานอยู่เสมอในการประชุมทุกระดับ โดยมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการใหม่เพื่อสนับสนุนโครงการหลักให้มีประสิทธิผล และประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และมีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาการเรียนรู้ และการทำงาน ของอาจารย์ที่ปรึกษาอยู่เสมอ สอดคล้องจากภาพกิจกรรมการประชุม สัมมนาเพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การจัดกิจกรรมแสดงผลงานของอาจารย์หัวหน้าครอบครัวประจำปี และสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“โดยภาพรวมจะมีการปรับปรุงไปตามสายงาน เช่นในระเบียบการ ประชุมประจำเดือน เราจะสอดแทรกไว้ทุกครั้ง ในการประชุมหมวดวิชา หรือประชุม ประจำเดือน จะต้องมีการประเมินวาระหนึ่ง คือการพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานอยู่เสมอ ซึ่งอาจจะดูเหมือนเป็นเนื้อเดียวกันกับงาน เราไม่ได้สอบถามโดยตรงว่า ปัญหานี้ แก้อย่างไร ครูจัดการอย่างไร แต่เราจะใช้การพัฒนาปรับปรุงโดยการชิมชั๊บ เป็นการให้ยอมรับไปโดยปริยายในการปฏิบัติงาน”

ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

“การพัฒนาปรับปรุง มีการปรับปรุงอยู่เสมอๆ เช่น มีการจัดโครงการ ลูก กตัญญูเข้ามาเสริมโครงการลูกสองโหล นั่นคือการปรับปรุงและพัฒนางาน มีการปรับปรุง ด้านการติดตามผลให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น และปรับปรุงในเรื่องของความร่วมมือเชิงบูรณา การ ระบบครอบครัว งานกิจกรรมงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ให้เป็นสิ่งที่เดียวกันกับ ทุกขั้นตอน ”

รอง ผอ. รร.พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

“ถ้าจะเจาะจงไปที่ตัวบุคคล คิดว่า 80%ของครูพ่อ-ครูแม่ มีการทบทวน ผลการทำงานของตัวเองในแต่ละปี ว่ามีการดูแลลูกอยู่ในระดับใด แล้วเอามาปรับปรุง พัฒนาในปีต่อไป โรงเรียนของเราจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ครูปีละ1ครั้ง ในภาคเรียนที่ 2 คือจะมีการจัดนิทรรศการให้ครูได้แสดงผลงานทั้งปีของแต่ละคน ให้ครูทุกคนในโรงเรียน สามารถมาดูได้ คิดว่างานชิ้นไหนของใครดีก็พูดคุยขอตัวอย่างมาปรับใช้ ถือเป็น การแลกเปลี่ยนเพื่อการพัฒนาที่ดีค่ะ ”

อาจารย์สุขศึกษา รร.พรหมคีรีฯ (29 ธันวาคม 2548)

“ที่คิดว่าถึงจุดนี้เรามีการพัฒนาอยู่เสมอค่ะ เพราะเรามีการประชุม ตัวเองตลอด โรงเรียนก็จัดสัมมนาเพื่อหาแนวทางการพัฒนา ทั้งในและนอกสถานที่ เหมือนภาพกิจกรรมที่น้องเห็นค่ะ”

อาจารย์วิทยาศาสตร์ รร.พรหมคีรีฯ

(13 ธันวาคม 2548)

3.2 ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหา

การดำเนินงานของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินงานให้ ประสิทธิภาพสำเร็จ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน ดังนี้

ปัจจัยสนับสนุน

การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จนประสบความสำเร็จได้รับรางวัลดีเด่น ประจำปีการศึกษา 2546 และรางวัลชมเชย ระดับประเทศ ประเภทสถาน ศึกษาขนาดใหญ่ ประจำปีการศึกษา 2547 มีสาเหตุมาจากปัจจัยสนับสนุน หลายประการ ดังนี้

1) การสนับสนุนจากบุคลากรฝ่ายบริหาร

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ที่มีบุคลากรฝ่ายบริหาร 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการทั้ง 4 ฝ่าย ที่เป็นผู้นำในการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีครู-อาจารย์ และนักเรียนจำนวนมาก มาเป็นระยะเวลากว่า 5 ปี ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าบุคลากรฝ่ายบริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน กล่าวคือเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ ตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลนักเรียน มีการพัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในโรงเรียน สนับสนุนส่งเสริมการทำงานของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน โดยเสมอภาค ให้กำลังใจและร่วมฝ่าฟันกับอุปสรรคในการดำเนินงาน จนประสบผลสำเร็จได้รับรางวัล 2 ปีติดต่อกัน สอดคล้องจากการสัมภาษณ์บุคลากรในโรงเรียน ดังนี้

“ผู้นำของสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ทั้งสองท่าน คือท่านผู้อำนวยการท่านก่อนเป็นคนเริ่มต้น และท่านปัจจุบันก็ดำเนินการสานต่อ ให้ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง”

รองผอ.รร.พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

“กำลังใจจากทีมงานค่ะ ทำให้เราอยากทำงานให้ดี เพราะเป็นภาพพจน์ของโรงเรียนโดยภาพรวมเพราะถ้าเราทำดี โรงเรียนก็ประสบผลสำเร็จ ”

อาจารย์ภาษาไทย ม.4 รร.พรหมคีรีฯ

(26 ธันวาคม 2548)

“ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประสบผลสำเร็จมาจากการสนับสนุนอย่างเต็มที่ของผู้บริหารครับ”

อาจารย์แนะแนว รร.พรหมคีรีฯ (23 ธันวาคม 2548)

2) ความร่วมมือ และความเสียสละของอาจารย์หัวหน้าครอบครัว

การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีความแตกต่างไปจากสองโรงเรียนดังที่กล่าวไปแล้วในตอนต้น คือมีการดูแลนักเรียนโดยใช้ระบบครอบครัว มีนักเรียนทุกระดับชั้นตั้งแต่ ม.1- ม.6 ในแต่ละครอบครัว ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการจัดระบบการดูแลนักเรียนที่มีความแตกต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง ครูที่ปรึกษาจึงจำเป็นต้องมี

ความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินการทุกขั้นตอนอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะนักเรียนมีความแตกต่างกันในด้านอายุ พัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ ครูที่ปรึกษา นอกจากต้องดำเนินการจัดการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอนแล้ว จะต้องรู้จักและเข้าใจการจัดกิจกรรมสำหรับนักเรียนที่มีวัยแตกต่างกัน เพื่อให้สมาชิกแต่ละครอบครัว สามารถดูแลซึ่งกันและกัน ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และต้องมีการดำเนินงานร่วมกันกับทุกฝ่าย มีความเสียสละอุทิศเวลาให้กับการดูแลนักเรียน ดังบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เราช่วยกันตลอดนะคะน้อง เพราะถ้าไม่ช่วยกันก็จะทำงานให้สำเร็จไม่ได้ ทั้งช่วยกันดูแลนักเรียน กิจกรรมที่จัดขึ้น การจัดทำเอกสารเครื่องมือ บางครั้งการไปเยี่ยมบ้านเราก็ไปด้วยกันหลายคน รวมทั้งอาจารย์แนะแนวด้วย จนกลายเป็นความผูกพันเหมือนเป็นครอบครัวจริงๆไปแล้วค่ะ”

อาจารย์ภาษาไทย ม.2 รร.พรหมคีรีฯ

(21 ธันวาคม 2548)

“ส่วนสำคัญ มาจากใจของครู และทีมงานทุกคนที่พร้อมจะทำงาน เพราะต้องอาศัยความร่วมมือ และความเสียสละ ทั้งกาย และใจของทุกคนมาเป็นระยะเวลากว่า 5 ปี จนการดำเนินงานของเราประสบผลสำเร็จ”

อาจารย์สุขศึกษา รร.พรหมคีรีฯ (29 ธันวาคม 2548)

3) ผลความสำเร็จของนักเรียน

จากการศึกษาเอกสารการดำเนินงานระบบดูแลของโรงเรียนที่ผ่านมา พบว่าอาจารย์ที่ปรึกษาดูแลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์น้อยลง สามารถจบการศึกษาตามเวลาที่กำหนด มีแนวทางการศึกษาต่อได้มากขึ้น จนเป็นที่น่าพึงพอใจ และนักเรียนสามารถอยู่ในโรงเรียนได้อย่างมีความสุข เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรเกิดความภาคภูมิใจ และมีกำลังใจที่จะสานต่อการดำเนินงานในระบบ ให้ประสบผลสำเร็จต่อไป สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เมื่อเราเห็นผลสำเร็จของเด็กแล้ว ทำให้เราภูมิใจอยากทำให้เต็มที่ ไม่อยากให้เด็กมีปัญหาเกิดขึ้นอีก”

อาจารย์ภาษาไทย ม.4 รร.พรหมคีรีฯ

(26 ธันวาคม 2548)

“ในภาพรวมเมื่อเราติดตามดูแลช่วยเหลือเด็กของเรามาตลอด เราก็จะ

เห็นความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของเค้า เค้าสามารถจบการศึกษา ไม่ติดยา ไม่เกเร เราก็ภูมิใจ ถือว่าเราทำงานได้สำเร็จ ก็เป็นแรงผลักดันให้เราอยากทำงานให้ดีขึ้นต่อไปเรื่อยๆ”

อาจารย์สุชศึกษา รร.พรหมคีรีฯ (29 ธันวาคม 2548)

4) ความร่วมมือของผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง และชุมชน

จากการดำเนินงานอย่างจริงจัง และให้ความสำคัญกับการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบนโยบาย วิธีการดำเนินงาน แสดงความคิดเห็น มีการประสานงานแจ้งข้อมูลของโรงเรียนให้ผู้ปกครองรับทราบอยู่เสมอ ทำให้ผู้ปกครองของนักเรียนมีความเข้าใจในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่โรงเรียนนำมาปฏิบัติ สามารถให้ความร่วมมือ ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนในหลายๆด้าน ทั้งด้านกิจกรรม การจัดหาทุน การตั้งเครือข่ายเพื่อช่วยกันดูแลนักเรียนทั้งในและนอกสถานศึกษา ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ผู้ปกครองและชุมชนก็ให้ความเอาใจใส่ในการศึกษาของบุตรหลาน และให้ความร่วมมือกับการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นอย่างดีในทุกๆเรื่อง”

รองผอ.รร.พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

“ผู้ปกครองก็จะให้การสนับสนุน ทั้งด้านความร่วมมือในการดำเนินงาน และงบประมาณ เช่นเขาจะช่วยกันบริจาคเงิน เรียกว่างบระดมทุน เป็นส่วนหนึ่งในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยเฉพาะ โดยโรงเรียนจะนำงบส่วนนี้มาจัดสรรให้กับหัวหน้าครอบครัว เพื่อใช้ในการติดตาม เช่นไปเยี่ยมบ้าน เด็กไม่สบาย หรือใช้เป็นเงินใส่ซองในโอกาสต่างๆ คนละประมาณ120บาท/นักเรียน1คนปี”

อาจารย์สุชศึกษา รร.พรหมคีรีฯ (29 ธันวาคม 2548)

“เราก็จะให้การสนับสนุนเต็มที่ เท่าที่เราทำได้ เช่นด้านงบประมาณ หรือเมื่อโรงเรียนต้องการให้ช่วยเหลือในการจัดกิจกรรม หรือส่งเสริมให้ลูกได้ทำกิจกรรมรวมทั้งมาร่วมกิจกรรมในบางครั้ง”

ผู้ปกครองนักเรียน.ม.1อาชีพ รับราชการ

(20 ธันวาคมคค 2548)

“ลูกเรียนที่นี่สองคนค่ะ ม.2 กับ ม.6 เราเห็นถึงการเปลี่ยนแปลง ว่ามีผลดี ลูกเราก็ได้อยู่ครอบครัวเดียวกัน อาจารย์แม่ก็เอาใจใส่ลูกดี โรงเรียนมีอะไรเราก็ให้ความร่วมมือทุกอย่าง”

ผู้ปกครองนักเรียน.ม.2,ม.6 อาชีพช่างตัดผ้า

(20 ธันวาคมคค 2548)

“ระบบนี้ก็ดีนะ ครูเขารู้จักลูกเรารู้จักผู้ปกครอง มาที่บ้าน เขาก็บอกให้ช่วยกันดูแลนักเรียน มีอะไรก็ให้บอกโรงเรียน เวลามีประชุม งานวันพ่อ วันแม่ เราก็ไป”

ผู้ปกครองนักเรียน ม.4 อาชีพ ทำสวนผลไม้

(29 ธันวาคม 2549)

5) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีบุคลากรจำนวนมาก แต่ในการดำเนินงานนั้นไม่ได้มีเพียงการร่วมมือ และช่วยเหลือจากบุคลากรภายในเพียงอย่างเดียว โรงเรียนได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอก ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งด้านการจัดอบรมให้ความรู้ จัดกิจกรรมสำคัญ ๆ ร่วมกันกับโรงเรียน การบริการอำนวยความสะดวกแก่โรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความสมบูรณ์ สอดคล้องจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ดังนี้

“ในการดำเนินงานของโรงเรียนหลาย ๆ ด้าน เราได้รับการสนับสนุนจากหน่วยเหนือ เช่นคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ และอบต. ที่เขาเอาใจใส่และให้ความร่วมมือ”

รองผอ.รร.พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

“ก็มีเจ้าหน้าที่ หรือจาก สพท.จัดครูให้ไปอบรม จัดวิทยากรมาอบรม มาติดตามการดำเนินงาน อบต.ก็ช่วยเหลือ ทั้งงบการจัดกิจกรรม อำนวยความสะดวกให้ดีมากค่ะ ”

อาจารย์สุขศึกษา รร.พรหมคีรีฯ

(15 ธันวาคม 2548)

6) การประเมินความดีความชอบ

แม้ว่าการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น มีเป้าหมายหลักคือการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน และช่วยเหลือให้ปัญหาคลี่คลาย โดยไม่หวังผลตอบแทน แต่การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพของครู-อาจารย์ ในแต่ละปีการศึกษาย่อมส่งผลต่อการประเมินพิจารณาความดีความชอบประจำปี จึงกล่าวได้ว่า การประเมินความดีความชอบ เป็นตัวกระตุ้นให้การทำงานเกิดความตื่นตัวและความกระตือรือร้นในการพัฒนาผลงานอยู่เสมอ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์บุคลากร ต่อไปนี้

“ปัจจัยสนับสนุนอีกประการหนึ่ง คือการนำเนื้องานระบบนี้มีหลักฐานชัดเจน ทำให้ง่ายต่อการพิจารณาความดีความชอบให้กับครูอาจารย์ ส่งผลให้เกิดความกระตือรือร้น และมีเป้าหมายให้กับตัวเองด้วย นอกจากนี้มีครูอาจารย์หลายท่านได้รับการประเมินเป็นอาจารย์ 3 จากการทำผลงานเรื่องระบบดูแล ”

อาจารย์สุชศึกษา รร.พรหมคีรีฯ (29 ธันวาคม 2548)

“การพิจารณาความดีความชอบก็เป็นปัจจัยสนับสนุนที่ช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงานส่วนหนึ่ง นะครับ”

อาจารย์แนะแนว รร.พรหมคีรีฯ(23 ธันวาคม 2548)

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นบ้าง ดังนี้

1) ภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครู-อาจารย์

จากการศึกษาเอกสารการสรุปผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ปี 2544-2545 พบว่าเมื่อเริ่มดำเนินการตามโครงการ มีครู-อาจารย์ บางกลุ่มแสดงอาการต่อต้าน เนื่องจากเห็นว่าเป็นการเพิ่มภาระงานในหลายๆด้าน จึงทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่องทั้งนี้ เพราะศักยภาพในการดำเนินงานของแต่ละท่านมีความแตกต่างกัน แต่เมื่อเริ่มดำเนินการไปได้ระยะหนึ่ง ความคิดเห็น และจำนวนครู-อาจารย์ที่ไม่เห็นด้วยเริ่มลดลงและเริ่มมีความพึงพอใจในการดำเนินงานมากขึ้นแต่ยังคงมีส่วนน้อยที่คิดว่ายังคงเป็นภาระหน้าที่ที่เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานที่แตกต่างกัน สอดคล้องจากการศึกษาเอกสารรายงานการดำเนินงานที่แสดงความคิดเห็น ความพึงพอใจของอาจารย์ที่มีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

“เมื่อตอนดำเนินงานแรกๆ มีอาจารย์ไม่เห็นด้วย และต่อต้าน แต่ต่อมาเขาเริ่มเปลี่ยนความคิด และหันมาให้ความร่วมมือมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดครับ”

ผอ.รร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

“ในเรื่องของความคิดที่แตกต่างระหว่างบุคคลในเรื่องของความสำคัญในความเสียสละ คิดว่าเป็นภาระหน้าที่ที่เพิ่มขึ้น แต่ก็มีเป็นส่วนน้อย ”

รองผอ.รร.พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

“บางคนคิดว่าการทำงานที่ตรงนี้เป็นภาระที่มากขึ้นจากเดิมที่เป็นอยู่ เป็นความแตกต่างของศักยภาพแต่ละบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญนะคะ เราจะทำให้ครูทุกคนคิดเหมือนกัน หรือทำงานได้เท่าเทียมกันได้ยากก็ต้องยอมรับจุดนี้คะ ”

อาจารย์สุชศึกษา รร.พรหมคีรีฯ (29 ธันวาคม 2548)

2) นักเรียนเกิดความสับสน และขาดความตระหนักถึงความสำคัญ

จากการศึกษาเอกสารสรุปผลการดำเนินงาน พบว่า เมื่อเริ่มดำเนินการนักเรียน จะเกิดความสับสน โดยเฉพาะนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพราะมีการเปลี่ยนแปลง ในหลายด้าน ตั้งแต่การเข้าแถวเป็นห้องเรียนเปลี่ยนเป็นแบบครอบครัว การประชุมหรือจัด กิจกรรมแบบห้องเรียนมีการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบครอบครัวทำให้บางส่วนเกิดความไม่พอใจ เพราะจะต้องแยกจากกลุ่มเพื่อนๆในห้อง อีกทั้งมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลน้องๆในครอบครัว นอกจากนี้ นักเรียนส่วนหนึ่งขาดความตระหนักถึงความสำคัญโดยการไม่ให้ความร่วมมือในการไม่ เปิดเผยข้อมูลที่แท้จริงของตนเองแก่อาจารย์พ่อ-อาจารย์แม่ หรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่อาจารย์ หัวหน้าครอบครัว หรือทางโรงเรียนจัดขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ปัจจัยบางอย่างมาจากตัวนักเรียนเอง เพราะนักเรียนบางคนไม่ค่อยให้ความสำคัญ ไม่เข้ากิจกรรมครอบครัว ไม่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ”

อาจารย์แนะแนว รร.พรหมคีรี (23 ธันวาคม 2548)

“ตอนแรกๆก็ยังไม่ชินค่ะ คือเราต้องโดนจับแยกกับเพื่อนๆ ทั้งเวลาเข้าแถว เข้าโฮมรูม หรือทำกิจกรรมหลายๆอย่าง ก็ไม่พอใจบ้าง”

สนทนากลุ่ม นักเรียน.ม.6 รร.พรหมคีรีฯ

(16 ธันวาคม 2549)

3) ด้านค่านิยมของสังคม และสภาพแวดล้อม

ด้วยสภาพแวดล้อม และค่านิยมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ประกอบกับการรับเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัย และสื่อต่างๆเข้ามาสู่นักเรียนได้ง่าย โดยไม่ได้ผ่านการชี้แนะ และการกลั่นกรอง ส่งผลให้พฤติกรรมและความคิดของนักเรียนเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องยาเสพติด ปัญญาทางเพศ หรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่างๆ ล้วนเป็นอุปสรรคให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จ และขาดความต่อเนื่อง ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“ค่านิยมของชุมชนในการดูแลนักเรียน เช่นในชุมชนมีการเล่นการพนัน ขายเหล้า บุหรี่ มีผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้านที่ชักจูงไม่ในทางที่ไม่ถูกต้อง”

รองผอ.รร.พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

“เราต้องยอมรับว่าในปัจจุบันค่านิยมของวัยรุ่น และสิ่งที่ไม่ดีในสังคม โดยเฉพาะในเรื่องเพศ เรื่องสื่อ เทคโนโลยี มีมากมาย และเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยาก”

ผอ.รร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

“สภาพแวดล้อม และสื่อต่างๆมีมากมายที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักเรียน และตัวนักเรียนเองก็เป็นวัยและช่วงที่อยากรู้ อยากรู้อเห็น จนบางครั้งนำสิ่งที่ไม่ดีมาประพฤติในโรงเรียน ปัญหาจากครอบครัวก็เป็นสิ่งที่สะท้อนมาสู่พฤติกรรมของเด็กด้วยเหมือนกัน”

อาจารย์ภาษาไทย ม.4 รร.พรหมคีรีฯ

(26 ธันวาคม 2548)

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

จากปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทีมผู้บริหารและคณะครู-อาจารย์ได้ร่วมมือกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ เพื่อปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ การสร้างความเข้าใจ ความตระหนัก แก่บุคลากรให้เห็นความสำคัญ และผลดีของการนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ ซึ่งอาจส่งผลให้ครูมีภาระงานที่เพิ่มขึ้น แต่ทีมนำและทีมประสานก็มีการสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ในการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีในทางลบของครูอาจารย์บางท่าน ให้มีความเสียสละ ให้อยอมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านบทบาทหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาและมีทัศนคติที่ดีในการดำเนินงาน จากการศึกษาเอกสารสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ปัญหานี้เป็นปัญหาที่ต้องใช้เวลาในการสร้างจิตสำนึก ให้เกิดการเรียนรู้กับบุคลากรไปเรื่อยๆ สร้างมาตรฐานให้มีการนิเทศภายในมากขึ้น และนำระบบหลักของโรงเรียนมาเป็นมาตรฐานว่าทุกคนจะต้องเคารพและรับฟังเสียงส่วนใหญ่ เราจะหลีกเลี่ยงการปะทะและขัดแย้งในเชิงบุคคล และนำความสำเร็จที่โรงเรียนได้รับมาเป็นปัจจัยที่สร้างกำลังใจด้วย เช่น ผู้สอนอาจได้รับโบนัสประจำปี ได้วุฒิบัตรว่าเป็นผู้มีส่วนร่วมในการทำงาน ได้ช่วยเหลือเด็กให้ประสบผลสำเร็จ”

รองผอ.รร.พรหมคีรีฯ (19 ธันวาคม 2548)

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนที่เกิดความสับสนจากการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินงานนั้น โรงเรียนก็จัดให้มีการประชุม เพื่อสร้างความเข้าใจกับนักเรียนทั้งในช่วงโฮมรูมตอนเช้า โฮมรูมยาว (คาบครอบครัว) ให้นักเรียนเข้าใจถึงผลดี และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง โดยอาจารย์หัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้คอยดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนสามารถปรับตัวได้

“เราก็ให้การป้องกันแบบให้นักเรียนเกิดความสำนึก โดยยึดหลักการส่งเสริมคนดี
ปรารถนาคณิศ หากปัญหาใดที่เกินกว่าจะแก้ไขได้ ก็ต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่
เกี่ยวข้อง เช่นเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น”

ผ.ร.ร.พรหมคีรีฯ (22 ธันวาคม 2548)

“ในฐานะที่เป็นอาจารย์แนะแนว และเรามีโอกาสได้เจอเด็กทุกคน ก็จะใช้หลัก
จิตวิทยาการแนะแนว สอดแทรกความเข้าใจในการดำเนินงาน ว่าเขาควรปฏิบัติตัวอย่าง
ไร ให้เขารู้ว่าอาจารย์หัวหน้าครอบครัวต้องเสียสละ และต้องทุ่มเทในการดูแลพวกเขา
ยังไง ให้เขาหัดคิดว่าอะไรคือสิ่งดีควรทำ อะไรที่ทำแล้วเกิดผลเสียต่อใครบ้าง เรียกว่าให้
เขาซึมซับอยู่เสมอครับ เราจะไม่ใช่วิธีการสั่งหรือบังคับ แต่จะให้เขายอมรับและทำด้วย
ความเต็มใจ”

อาจารย์แนะแนว ร.ร.พรหมคีรีฯ (23 ธันวาคม 2548)

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 4 เปรียบเทียบ ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างโรงเรียนปัญญาวูธ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาของโรงเรียนปัญญาวูธ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ผู้วิจัยจึงนำเสนอเป็นตารางเปรียบเทียบ ดังนี้

ตารางที่ 5.1 เปรียบเทียบปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาของโรงเรียนปัญญาวูธ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม

ปัจจัยในการดำเนินงาน	รร.ปัญญาวูธ	รร. เฉลิมพระเกียรติฯ	รร. พรหมคีรีพิทยาคม
ปัจจัยสนับสนุน			
การสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร	✓	✓	✓
ความร่วมมือ และความเสียสละของครู – อาจารย์	✓	✓	✓
ความร่วมมือ ของ ผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง และชุมชน	✓	✓	✓
การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	✓	✓	✓
การประเมินความดีความชอบ	✓		✓
ผลจากความสำเร็ของนักเรียน			✓
ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค			
ภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครู-อาจารย์	✓	✓	✓
นักเรียนบางส่วนขาดความร่วมมือ	✓	✓	
ผู้ปกครองบางส่วนขาดความตระหนักถึงความสำคัญ	✓	✓	
งบประมาณสนับสนุนในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนไม่เพียงพอ	✓		

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ปัจจัยในการดำเนินงาน	รร.ปัญญาวฤ	รร. เฉลิมพระ เกียรติฯ	รร. พรหมศิริ พิทยาคม
ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค			
กฎระเบียบไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน ของสถานศึกษา	✓		
ขาดงบประมาณในกระบวนการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ ปรึกษา		✓	
นักเรียนเกิดความสับสนในการ ดำเนินงาน			✓
ค่านิยมของสังคม และสภาพแวดล้อม ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักเรียน			✓
แนวทางการแก้ไขปัญหา			
สร้างความตระหนักให้บุคลากรเห็น ความสำคัญในการดำเนินงาน	✓	✓	✓
ส่งเสริมให้กำลังใจการทำงานของ บุคลากร	✓	✓	✓
เปิดโอกาสให้ครู-อาจารย์ได้แสดง ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และ ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานอยู่ เสมอ		✓	
สร้างความเข้าใจ ความตระหนักให้ ผู้ปกครองเห็นความสำคัญและให้ ความร่วมมือกับสถานศึกษา		✓	
เพิ่มบทบาทการดำเนินงานของ เครือข่ายผู้ปกครองให้ชัดเจน		✓	
ชี้แจงสร้างความเข้าใจให้นักเรียน เห็นความสำคัญ ประโยชน์ และให้ ความร่วมมือกับสถานศึกษา			✓

จากตารางสามารถสรุป ได้ดังนี้

1. ปัจจัยสนับสนุน

1) การสนับสนุนจากบุคลากรฝ่ายบริหาร กล่าวคืออาจารย์ที่ปรึกษาของทั้งสามโรงเรียน ได้รับการสนับสนุนในด้านการให้ความรู้ การกำกับ ติดตามดูแล ช่วยเหลือ และให้กำลังใจในการดำเนินงานจากบุคลากรฝ่ายบริหารตลอดระยะเวลาในการดำเนินงาน

2) ความร่วมมือ และความเสียสละของครูอาจารย์ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน เป็นหน้าที่หลักของอาจารย์ที่ปรึกษาในการดูแลนักเรียนเป็นขั้นตอนอย่างใกล้ชิดเป็นรายบุคคล ซึ่งในการดำเนินงานนั้น อาจารย์ที่ปรึกษาต้องมีความเสียสละในหลายๆ ด้าน และมีการประสานความร่วมมือระหว่างอาจารย์ในโรงเรียน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในบุคลากรของทั้งสามโรงเรียน

3) ความร่วมมือจากผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง และชุมชน ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนทั้ง 3 แห่ง มีการจัดให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกับสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการติดต่อสื่อสาร การพึ่งพาอาศัยกับชุมชนเพื่อร่วมกันดูแลนักเรียน

4) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและองค์การบริหารส่วนตำบล ในด้านการจัดอบรมบุคลากร การส่งเสริมการดำเนินงาน ด้านการประเมิน การพัฒนาระบบ และการสนับสนุนงบประมาณ การบริการอำนวยความสะดวก เป็นต้น

5) โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม บุคลากรในโรงเรียนมีความคิดเห็นที่เหมือนกันว่าการประเมินความดี ความชอบ เป็นปัจจัยสนับสนุนปัจจัยหนึ่งในการดำเนินงานให้เกิดการตื่นตัว และพัฒนา แต่ไม่ได้เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุด

6) โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีความคิดเห็นว่า ความสำเร็จของนักเรียน ได้แก่ การที่นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น จบการศึกษามากขึ้น ใช้ชีวิตการเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นกำลังใจให้อาจารย์หัวหน้าครอบครัวเกิดความภาคภูมิใจและตั้งใจที่จะทำหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยคิดว่าเหตุผลที่ทำให้อาจารย์หัวหน้าครอบครัวมีความคิดเช่นนี้มาจากการที่โรงเรียนจัดการดูแลเป็นแบบครอบครัว จึงทำให้เกิดความผูกพันขึ้นระหว่างครูและศิษย์เสมือนเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน

2. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

1) ภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครู-อาจารย์ การที่สถานศึกษาทั้ง 3 แห่งได้นำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาปฏิบัติ ทำให้บุคลากรทุกฝ่ายมีหน้าที่ความรับผิดชอบงานเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งอาจารย์ที่ปรึกษา มีการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ทั้งการดำเนินงาน การจัดทำหลักฐาน เพื่อการตรวจสอบ การประเมิน และการปรับปรุงพัฒนางาน ทำให้อาจารย์บางท่านเกิดการต่อต้าน ไม่อยากทำ เพราะคิดว่าเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้นจากเดิมที่เป็นอยู่

2) การขาดความร่วมมือจากนักเรียน และการขาดความตระหนักถึงความสำคัญ เป็นอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานของสถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ การไม่ให้ข้อมูลที่แท้จริง หรือปกปิดข้อมูลของตนเองและครอบครัวกับอาจารย์ที่ปรึกษา การปิดบังปัญหา กับผู้ปกครองไม่กล้าบอกให้ผู้ปกครองทราบเพราะกลัวความผิด และการไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น

3) ผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนปัญญาวุฒ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ทำการเกษตร เพื่อหาเลี้ยงชีพ จึงยังขาดความเข้าใจและความตระหนักตระหนักถึงความสำคัญ จึงมอบหมายภาระและการดูแลอบรมบุตรหลานให้เป็นหน้าที่ของโรงเรียนและอาจารย์ที่ปรึกษาโดยมีการร่วมแสดงความคิดเห็นน้อย

4) ผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ค้าขาย รับจ้าง หรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นเมืองเศรษฐกิจ จึงทำให้ไม่มีเวลาดูแลนักเรียน นอกจากนี้ผู้ปกครองที่ส่งนักเรียนเข้ามาอยู่ในหอพักของโรงเรียนมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด หรือต่างอำเภอที่ไกลออกไป และไม่สามารถร่วมกิจกรรมในการประชุมผู้ปกครอง หรือร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น การประสานงานระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองจึงเกิดความไม่ต่อเนื่อง

5) ขาดงบประมาณสนับสนุน ซึ่งมีความแตกต่างกันในรายละเอียดของแต่ละโรงเรียน กล่าวคือ โรงเรียนปัญญาวุฒ มีงบประมาณสนับสนุนที่ไม่เพียงพอในการดำเนินงานโดยรวมทั้งหมด เนื่องจากโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานสำหรับทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายบริหาร อาจารย์ผู้สอน และนักเรียน อย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต จากการเก็บข้อมูลพบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาต้องการงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงานตามขั้นตอนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่นการบริการพาหนะในการเดินทาง หรือค่าเดินทาง เพื่อให้การดำเนินงานมีความทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

6) บุคลากรโรงเรียนปัญญาวุฒส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการระเบียบไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติของสถานศึกษา มีความยืดหยุ่น และวิธีการผ่อนปรนระเบียบและบทลงโทษในสถานศึกษาในปัจจุบัน ทำให้การดำเนินงานด้านการดูแลนักเรียน มีขอบเขตที่จำกัดมาก 4) โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมของสังคม และสภาพแวดล้อม เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน เนื่องจากสภาพแวดล้อม และชุมชนใกล้เคียงมีการพนัน ยาเสพติด และมีผู้มีอิทธิพลที่อาจชักจูงนักเรียนให้หลงผิดไปในทางที่ไม่ถูกต้องได้

7) ในการดำเนินงานของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีสิ่งที่เป็นอุปสรรค พบว่านักเรียน ความสับสนหรือความไม่เข้าใจกับวิธีการหรือกิจกรรมของโรงเรียนที่เปลี่ยนแปลงไปจากระบบชั้นเรียน เป็นระบบครอบครัว ส่งผลให้นักเรียนเกิดความไม่พอใจในระยะแรก และไม่เข้าร่วมในบางกิจกรรม

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน

1) การแก้ไขทัศนคติเชิงลบ ของครูอาจารย์เกี่ยวกับหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดย **การสร้างความตระหนัก** ให้นักลกรเห็นความสำคัญของการนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาปฏิบัติในโรงเรียน เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอ หรือความรู้สึกจากการปฏิบัติงาน พยายามไม่ให้เกิดว่าเป็นภาระที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งการให้การส่งเสริม ให้กำลังใจจากทีมนำ และทีมประสาน ปรับเปลี่ยนทัศนคติในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นด้านบวก

2) โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการขาดความตระหนักของผู้ปกครอง โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ให้ผู้ปกครองมีความตระหนักถึงความสำคัญ ซึ่งการชี้แจงนั้นอาจเป็นการพูดแบบส่วนตัว หรือนอกเหนือจากเวลาราชการ หรือวันเสาร์-อาทิตย์ ที่ผู้ปกครองสามารถใช้เวลาพูดคุยกับอาจารย์ที่ปรึกษาได้ หรือการพูดคุยกันทางโทรศัพท์ในกรณีที่ผู้ปกครองไม่สามารถเดินทางมาได้

3) โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการขาดความตระหนักถึงความสำคัญและความสับสนที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงาน โดยการประชุมชี้แจงให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ และเห็นความสำคัญ ผลดี ของการมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งโดยรวม และการชี้แจงจากอาจารย์หัวหน้าครอบครัวในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป

จากการศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแต่ละสถานศึกษา สามารถสรุปได้เป็นแผนภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ดังแผนภาพที่ 5.1

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 5.1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จ 2) ศึกษากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) ศึกษาปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4) ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบพหุเทศการณศึกษา 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนปัญญาวุธ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม เก็บรวบรวมโดยวิธีวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาแบบสร้างข้อสรุป

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1 การวางแผน

1.1.1 การเตรียมความพร้อม

โรงเรียนปัญญาวุธ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต มีการเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายหลังจากรับนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อวางแผน และกำหนดการดำเนินงาน โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีการเตรียมความพร้อมและวางแผนในการดำเนินงานก่อนที่จะมีนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ

1.1.2 การวางแผนการดำเนินงาน และกำหนดโครงสร้างการทำงาน

โรงเรียนปัญญาวุธ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีการวางแผนการดำเนินงานโดยการ 1) ศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจการดำเนินงาน 2) ตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 3) ทีม คือ ทีมนำ ทีมประสาน และทีมทำ 3) ศึกษาสภาพปัญหา และความพร้อมของโรงเรียน 4) จัดให้บุคลากรทีมประสานไปศึกษาดูงาน และเข้าอบรม 5) ประชุมชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจบุคลากรในสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง 6) กำหนดแผนปฏิบัติงาน

สำหรับการกำหนดโครงสร้างการทำงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการทั้ง 4 ฝ่าย แต่เนื่องจากในขณะนั้นโรงเรียนปัญญาวุธยังไม่มีตำแหน่งรองผู้อำนวยการ จึงมีหัวหน้างาน ได้แก่ หัวหน้างานวิชาการ หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และหัวหน้างานฝ่ายกิจการนักเรียนเป็นโครงสร้างหลัก ส่วนงานฝ่ายอื่น ๆ ก็จะเป็นฝ่ายส่งเสริมและสนับสนุน คณะกรรมการในการดำเนินงานประกอบด้วย หัวหน้าระดับ อาจารย์ที่ปรึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา และคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง สำหรับโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมได้กำหนดให้หัวหน้าหมวดเข้ามามีบทบาทในโครงสร้างการดำเนินงานด้วย เพราะโรงเรียนมีการดำเนินงานโดยใช้หมวดวิชาเป็นฐาน ซึ่งทั้ง 3 โรงเรียนมีการประชุมวางแผน กำหนดกิจกรรม ระยะเวลา และผู้รับผิดชอบการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนไว้อย่างชัดเจน

1.2 การดำเนินงานตามแผน

1.2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินงาน

1) การวิเคราะห์ปัญหาและสภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน

สถานศึกษาทั้ง 3 มีการวิเคราะห์ปัญหาและสภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนก่อนที่จะมีการดำเนินงาน โดยการเก็บรวมข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนเป็นระยะเวลาติดต่อกันจากการสังเกตของครู-อาจารย์ ว่ามีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ด้านใดบ้างที่ควรได้รับการแก้ไข พร้อมทั้งวิเคราะห์ความพร้อมในการดำเนินงานของโรงเรียนในแต่ละด้าน เพื่อช่วยเหลือนักเรียนซึ่งในการดำเนินงานของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วบันทึกไว้เป็นหลักฐาน จากนั้นมีการวิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานโดยมีการจัดทำแบบประเมินหรือแบบสำรวจการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือแบบสอบถามที่โรงเรียนจัดทำขึ้น

2) การให้ความรู้ และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร

ในการให้ความรู้ และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร โรงเรียนปัญญาวุธ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต และ โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นไปในทางเดียวกัน คือ มีการจัดประชุมชี้แจง ประชุมให้ความรู้ บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องตามขั้นตอนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการนำระบบนี้มาใช้ และจัดอบรมโดยทีมวิทยากรในโรงเรียนที่มีความรู้ความเข้าใจ หรือการเชิญวิทยากรภายนอกจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาบรรยาย รวมถึงการนำบุคลากรไปศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่มีความพร้อมในการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3) การคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินงาน

สถานศึกษาทั้ง 3 แห่งมีระบบกิจกรรมหลัก 3 ระบบ คือ 1) กิจกรรมในหลักสูตร ซึ่งเป็นกิจกรรมหลัก 2) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด และความชอบ 3) กิจกรรมในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีขั้นตอนและการคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินงาน คือ มีการประชุมฝ่ายบริหาร และ ครู-อาจารย์ในโรงเรียน เพื่อทำการคัดเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับความต้องการและความพร้อมของโรงเรียน และคัดเลือกอาจารย์ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับความถนัด โดยดำเนินกิจกรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการกำหนด สำหรับการคัดเลือกกิจกรรมของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต มีแนวนโยบายของโรงเรียนคือในการคัดเลือกโครงการหรือกิจกรรมนั้นจะใช้โครงการเดียวกันแต่ให้มีการดำเนินกิจกรรมที่แตกต่างกันให้เหมาะสมกับแต่ละฝ่ายงาน

4) การมอบหมายงาน

โรงเรียนปัญญาวุฑฒ และโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ตได้มอบหมายให้ฝ่ายกิจการนักเรียน และทีมประสานเป็นผู้กำหนดกรอบและหน้าที่งานแก่อาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่านให้ดำเนินงานตามขั้นตอนโดยเริ่มตั้งแต่การแต่งตั้งหัวหน้าระดับ และอาจารย์ที่ปรึกษา กล่าวคือครู-อาจารย์ทุกท่านได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่ม ในหนึ่งห้องเรียนจะมีอาจารย์ที่ปรึกษา 2 ท่าน แบ่งการดูแลนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ทำให้ได้อัตราส่วนครู 1 คน : นักเรียน 20 คน ซึ่งวิธีการแบ่งนักเรียนในแต่ละห้องออกเป็นกลุ่มย่อยนั้นขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ และการตกลงกันระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง 2 ท่าน และให้อาจารย์ที่ปรึกษาดูแลติดตามนักเรียนกลุ่มเดิมตลอดระยะเวลา 3 ปี ในการจัดอาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละระดับชั้นของโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต จะพิจารณาว่าอาจารย์แต่ละท่านเดิมเป็นครูผู้สอนในระดับใดก็จะให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในระดับนั้น

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีการมอบหมายงานให้ครูอาจารย์ ที่ต่างไปคือมีการชี้แจงให้ครู-อาจารย์ และนักเรียนทราบวิธีการจัดกลุ่ม โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆละ 20-24คน ตามแนวตั้งคละกันทั้งชายและหญิง ตั้งแต่ ม.1-ม.6 เมื่อได้กลุ่มนักเรียนแล้วให้ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่มหยิบฉลากเพื่อหาอาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่มและมีนโยบายให้อาจารย์หัวหน้าครอบครัวดูแลติดตามนักเรียนกลุ่มเดิมตลอดระยะเวลา 3 ปี หากนักเรียนคนใดต้องการอยู่ในครอบครัวเดิมเมื่อเข้าสู่ปีที่ 4 ก็สามารถแจ้งความจำนงได้

1.2.2 การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา

1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

สถานศึกษาทั้ง 3 แห่งมีขั้นตอนในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลของอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีการรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการที่เหมือนกัน คือ 1) ศึกษาข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลจากระเบียนสะสม ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละท่านจะให้นักเรียนทุกคนกรอกข้อมูลส่วนตัวลงในระเบียบสะสม ที่แต่ละโรงเรียนจัดทำขึ้น 2) ประเมินพฤติกรรมนักเรียนแต่ละคนโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมSDQที่โรงเรียนจัดทำขึ้น โดยอิงจากกรมสุขภาพจิต กระทรวง 3) จัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียนในกลุ่มย่อย หรือในครอบครัว เพื่อศึกษาข้อมูลนักเรียนเพิ่มเติม แต่จำนวนความครบถ้วนในการเยี่ยมบ้านของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยประกอบแต่ละปัจจัย

2) การคัดกรองนักเรียน

โรงเรียนปัญญาวุธ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีขั้นตอนในการคัดกรองนักเรียนโดยวิธีการที่เหมือนกัน คือ 1) วิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนแต่ละคนจากระเบียนสะสม 2) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินพฤติกรรมSDQ 3) คัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งสามารถคัดกรองนักเรียนได้เป็น 3กลุ่ม คือกลุ่มปกติ/พิเศษ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา แล้วบันทึกลงในแบบสรุปการคัดกรองนักเรียน

สำหรับแบบประเมินพฤติกรรมที่ใช้ในการคัดกรอง ของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีการใช้แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) เพิ่มเติม จากแบบวัดSDQ ที่ใช้อยู่

3) การส่งเสริมและพัฒนา

การจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาสำหรับนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติ / กลุ่มที่มีความสามารถพิเศษที่สถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง จัดให้เป็นการดำเนินงานของอาจารย์ที่ปรึกษา ได้แก่ 1) กิจกรรมโฮมรูม ประกอบด้วยกิจกรรมโฮมรูมสั้นหลังเคารพธงชาติ และหลังเลิกเรียน ในโรงเรียนปัญญาวุธ โฮมรูมยาวหรือคาบครอบครัวของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมสัปดาห์ละ 1 ครั้ง 2) การจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (classroom meeting) เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นภาคเรียนละ 1 ครั้ง การดำเนินกิจกรรมจะเป็นการประชุมผู้ปกครองโดยรวมทั้งสถานศึกษา แล้วจึงแยกประชุมตามกลุ่มย่อย หรือแยกประชุมตามครอบครัว และมีการคัดเลือกเครือข่ายผู้ปกครองในแต่ละกลุ่ม แต่ละครอบครัว เพื่อประสานงาน สนับสนุน ช่วยเหลือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ – เนตรนารี- ยุวกาชาด และกิจกรรมชุมนุม 4) กิจกรรมโครงการพิเศษต่างๆที่แต่ละโรงเรียนจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนตามความสามารถและความถนัด

4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข

การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันช่วยเหลือสำหรับนักเรียนในกลุ่มปกติ / กลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนในกลุ่มเสี่ยง / กลุ่มมีปัญหา สถานศึกษาทั้ง 3 มีนโยบายให้อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยเหลือโดยการให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน และการจัดกิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมซ่อมเสริม กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง

นอกจากนี้แต่ละโรงเรียนยังมีโครงการหรือกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา หรือพฤติกรรมของนักเรียนที่แตกต่างกันไป ซึ่งในแต่ละกิจกรรม อาจารย์ที่ปรึกษาจะมีการบันทึกลงในแบบบันทึกกิจกรรม เพื่อติดตามผลที่เกิดขึ้น

5) การส่งต่อ

การดำเนินงานในขั้นตอนการส่งต่อของสถานศึกษาทั้ง 3 มีวิธีการดำเนินงาน 2 ขั้นตอน คือ 1) การส่งต่อภายในโรงเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อ ได้แก่ฝ่ายแนะแนว และฝ่ายกิจการนักเรียน เนื่องจากโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีการดำเนินงานโดยใช้หมวดวิชาเป็นฐาน จึงมีการประสานกับหัวหน้าหมวดก่อนที่จะส่งนักเรียนไปยังฝ่ายแนะแนว โดยใช้แบบบันทึกการส่งต่อ ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาจะติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ 2) การส่งต่อภายนอก เมื่อฝ่ายแนะแนวและฝ่ายกิจการนักเรียนดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนแต่นักเรียนยังมีพฤติกรรมที่ไม่ดีขึ้น หรือไม่สามารถแก้ไขได้จึงดำเนินการส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอกได้แก่ โรงพยาบาล เจ้าหน้าที่หรือจิตแพทย์จากกรมสุขภาพจิต วัด และสถานี่ตำรวจ เพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนในพฤติกรรมที่ต้องการการแก้ไขต่อไป โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์แนะแนว และผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียนด้วย

1.3 การตรวจสอบ / ประเมินผล

1.3.1 การตรวจสอบ กำกับ ติดตาม การดำเนินงาน

การตรวจสอบกำกับ ติดตาม การดำเนินงานทั้ง 3 สถานศึกษาประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) การกำกับติดตามภายในสถานศึกษาที่มาจากฝ่ายบริหาร และการติดตามประเมินผล โดยทีมประเมินภายในโรงเรียน สำหรับโรงเรียนปัญญาวุธฝายบริหารมีการติดตามจากการรายงานการดำเนินงานเป็นเอกสารตามขั้นตอนของอาจารย์ที่ปรึกษามาสู่ผู้อำนวยการ และจากการติดตามของผู้บริหารไปสู่การปฏิบัติของอาจารย์ที่ปรึกษา 2) การตรวจสอบกำกับ ติดตามและประเมินจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อติดตามความก้าวหน้า และผลที่ได้จากการดำเนินงาน และเพื่อประเมินให้คะแนนในการประกวดแข่งขัน

1.3.2 การประเมินระดับความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงาน

การประเมินระดับความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงานของสถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง จากปัจจัยต่อไปนี้ 1) ประเมินจากอาจารย์ที่ปรึกษา โดยจะประเมินว่ามีการดำเนินตามขั้นตอนที่กำหนดไว้หรือไม่ แต่ละขั้นตอนมีการบันทึกหรือการรายงานผลเป็นหลักฐานหรือไม่ สามารถดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีกลุ่มเสี่ยง/กลุ่มมีปัญหาลดลงกลายเป็นกลุ่มปกติหรือไม่ 2) ประเมินจากนักเรียน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลง มีความพึงพอใจในการดำเนินงานของอาจารย์ที่ปรึกษา 3) ประเมินจากพึงพอใจของผู้ปกครองในการดำเนินงานของโรงเรียนและอาจารย์ที่ปรึกษาในการดูแลนักเรียน โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีการประเมินความพึงพอใจของฝ่ายบริหารเพิ่มเติมจากปัจจัยข้างต้น

2.3 การนำผลที่ได้จากการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน

สถานศึกษามีการประชุมเพื่อประเมินผลจากการดำเนินงานทุกปลายภาคเรียน และปลายปีการศึกษาเพื่อนำผลการประเมินที่ได้จากทุกฝ่ายมาปรับปรุงและแก้ไขในการดำเนินงานแต่ละด้านให้เหมาะสมกับแต่ละสถานศึกษาและหาแนวทางการพัฒนา เช่นโรงเรียนปัญญาวุธ มีการปรับปรุงในด้านระเบียบวินัยในการดูแลนักเรียน หรือการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และกระตุ้นให้ครู-อาจารย์มีความใฝ่หาความรู้ พัฒนางานอยู่เสมอ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต มีการแก้ไขปัญหาจากการดำเนินงานเช่นนักเรียนไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน โดยการเชิญเครือข่ายผู้ปกครองมาร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หรือการนำคณะอาจารย์ไปศึกษาดูงานเพื่อกระตุ้นความสนใจในการทำงาน

การดำเนินงานของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม แตกต่างไปจาก 2 โรงเรียน คือเป็นการดำเนินงานที่มีการปรับปรุงพัฒนาไปตามสายงาน ตามหมวดวิชา โดยพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานอยู่เสมอควบคู่กับการดำเนินงาน เช่นการจัดทำโครงการลูกกตัญญูเป็นโครงการเสริมโครงการครอบครัวมีลูกสองโหล และการจัดกิจกรรมให้ครู-อาจารย์ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินงานตลอดทั้งปี จากการจัดนิทรรศการผลการดำเนินงานของอาจารย์ ปีละ 1 ครั้ง

ส่วนที่ 2 ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

โรงเรียนปัญญาวุธ

ปัจจัยสนับสนุน

ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย

- 1) การสนับสนุนจากบุคลากรฝ่ายบริหาร

- 2) ความร่วมมือ และความเสียสละของครู-อาจารย์
- 3) ความร่วมมือจากผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง และชุมชนในการร่วมกิจกรรมกับโรงเรียน
- 4) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 5) การประเมินความดีความชอบ

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย

- 1) ภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครู - อาจารย์
- 2) ขาดความร่วมมือจากนักเรียนบางกลุ่มในการให้ข้อมูล และร่วมกิจกรรม
- 3) ผู้ปกครองบางส่วนขาดความตระหนักถึงความสำคัญ
- 4) งบประมาณสนับสนุนในการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาไม่เพียงพอ
- 5) กฎระเบียบไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติของสถานศึกษา

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 2 แนวทาง ดังนี้

- 1) สร้างความตระหนัก ใ้บุคลากรเห็นความสำคัญของการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยไม่คิดว่าเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้น
- 2) ให้การส่งเสริม ให้กำลังใจเพื่อขับเคลื่อนบุคลากรให้ทำงานอย่างเต็มใจ และเต็มความสามารถ

โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

ปัจจัยสนับสนุน

ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย

- 1) การสนับสนุนจากบุคลากรฝ่ายบริหาร
- 2) ความร่วมมือ และความเสียสละของครู-อาจารย์
- 3) ความร่วมมือจาก ภาคีเครือข่ายผู้ปกครอง และชุมชน ในการมีส่วนร่วมกับสถานศึกษา
- 4) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย

- 1) ภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครู - อาจารย์
- 2) นักเรียนบางส่วนขาดความร่วมมือและไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน
- 3) ผู้ปกครองบางส่วนขาดความตระหนักถึงความสำคัญในด้านการเสียสละเวลา เพื่อร่วมรับทราบ และแก้ไขปัญหากับสถานศึกษา
- 4) ขาดงบประมาณในการกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 แนวทาง ดังนี้

- 1) จัดประชุม ชี้แจงบุคลากรให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษา
- 2) เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือความรู้สึกจากการปฏิบัติงาน
- 3) ให้กำลังใจ และให้ความช่วยเหลือจากบุคลากรหลักที่รับผิดชอบ
- 4) ประชุมชี้แจง กับผู้ปกครองให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญ และให้เห็นประโยชน์จากการร่วมมือกับสถานศึกษา
- 5) เชิญภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาและเพิ่มบทบาทในการหาแนวทางแก้ไขปัญหา หรือจุดที่ควรพัฒนาปรับปรุงให้มากขึ้น

โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม

ปัจจัยสนับสนุน

ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย

- 1) การสนับสนุนจากบุคลากรฝ่ายบริหาร
- 2) ความร่วมมือ และความเสียสละของอาจารย์หัวหน้าครอบครัว
- 3) จากผลความสำเร็จของนักเรียน
- 4) ความร่วมมือของผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง และชุมชน
- 5) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 6) การประเมินความดีความชอบ

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย

- 1) ภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครู-อาจารย์
- 2) นักเรียนเกิดความสับสนในการเปลี่ยนแปลงระบบกิจกรรม และนักเรียนบางส่วนขาดความตระหนักถึงความสำคัญ
- 3) ด้านค่านิยมของสังคม และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 แนวทาง ดังนี้

- 1) การสร้างความเข้าใจ ความตระหนัก แก่บุคลากรให้เห็นความสำคัญ
- 2) การสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจจากทีมนำ และทีมประสาน
- 3) ปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีในทางลบของครูอาจารย์ให้มีความเสียสละ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านบทบาทหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษา
- 4) จัดประชุม เพื่อสร้างความเข้าใจกับนักเรียน ให้เข้าใจถึงผลดี และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ส่วนที่ 2 ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

ส่วนที่ 1 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1 การวางแผน

1.1.1 การเตรียมความพร้อม

สถานศึกษาทั้ง 3 แห่งมีการเตรียมความพร้อมที่เหมือนกันทั้งด้านการดำเนินงาน และการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร

1.1.2 การวางแผน และกำหนดโครงสร้าง

การวางแผน และกำหนดโครงสร้างของกรณีศึกษาทั้ง 3 โรงเรียนโดยภาพรวมเหมือนกันแต่อาจแตกต่างกันตามลำดับขั้นตอนการวางแผน จากแผนการดำเนินงานของโรงเรียน

แสดงให้เห็นว่า การวางแผนงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมีขั้นตอนที่คล้ายกัน แต่สามารถยืดหยุ่นลำดับขั้นตอนได้ แล้วแต่ความสะดวกในการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียน

การกำหนดโครงสร้างที่แตกต่างกัน เนื่องมาจากการกำหนดสายงานและผังการบริหารงานของแต่ละโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน และจำนวนบุคลากร เช่นโรงเรียนปัญญาวุธ เป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการเพียง 1 คน ส่วนโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมได้กำหนดให้หัวหน้าระดับอยู่ในโครงสร้างการดำเนินงานด้วย เพราะในการดำเนินงานโรงเรียนมีการดำเนินงานโดยใช้หมวดวิชาเป็นฐาน

1.2 การดำเนินงานตามแผน

1.2.1 กระบวนการและขั้นตอนในการทำงาน

1) การวิเคราะห์ปัญหาและสภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน

ก่อนที่มีการดำเนินงานในระบบดูแลระบบช่วยเหลือนักเรียน ทั้ง 3 โรงเรียนมีการศึกษาสภาพปัญหา และความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน โดยการสำรวจพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และจำนวนของนักเรียนแล้วรวบรวมเป็นหลักฐานเอกสาร หรือเก็บข้อมูลโดยระบบคอมพิวเตอร์ ได้แก่การดำเนินงานของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม เนื่องจากเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนมาก การบันทึกจัดกระทำข้อมูลอย่างเป็นระบบจึงสะดวกต่อการตรวจสอบและสืบค้นข้อมูลได้อย่างรวดเร็วในเวลาที่ต้องการ และโรงเรียนมีนโยบายที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนก่อนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดนโยบายการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนั้นโรงเรียนจึงมีการศึกษาและเตรียมความพร้อมพื้นฐานมาก่อนแล้ว แต่ในโรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวนน้อยจึงสามารถใช้เพียงการสังเกตและบันทึกข้อมูลของครู-อาจารย์เท่านั้น สำหรับการวิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐาน เนื่องจากโรงเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีจำนวนครู-อาจารย์จำนวนมาก การประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นด้วยการพูดคุยอาจประเมินความพร้อมได้ไม่ทั่วถึง จึงมีการจัดทำแบบประเมินหรือแบบสำรวจความพร้อมในการดำเนินงาน

2) การให้ความรู้ และสร้างความตระหนักแก่บุคลากร

สถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง มีวิธีการสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรที่เหมือนกัน คือการประชุม ชี้แจงทำความเข้าใจ เพราะเป็นขั้นตอนที่มีความจำเป็น ส่วนการจัดอบรมบุคลากรหรือการนำบุคลากรไปศึกษานอกสถานที่ขึ้นอยู่กับความพร้อมและงบประมาณของแต่ละโรงเรียน ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดอบรมชี้แจง เพื่อให้บุคลากรมีความเข้าใจส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนบุคลากร เพราะสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีบุคลากรจำนวนน้อยการประชุมเชิงปฏิบัติการ การอบรม สัมมนาจึงสามารถทำได้ทั่วถึงกว่าสถานศึกษาที่มีจำนวนบุคลากรจำนวนมาก

3) การคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินงาน

การคัดเลือกกิจกรรมในการดำเนินงานของโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง3แห่ง มีหลักในการคัดเลือกกิจกรรมที่คล้ายกัน คือเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมแต่ละโรงเรียน และคัดเลือกบุคลากรที่รับผิดชอบให้ดูแลกิจกรรมตามความถนัด แต่ความหลากหลายของกิจกรรมที่จัดให้นักเรียนนั้น อาจมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความพร้อมของจำนวนบุคลากรที่จะทำหน้าที่ดูแลส่วนกิจกรรมในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในส่วนของกิจกรรมที่กำหนดไว้เป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีการปฏิบัติตามหลักการเดียวกัน เช่นกิจกรรมโฮมรูม การจัดประชุมผู้ปกครอง ส่วนโครงการหรือกิจกรรมพิเศษที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นก็แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียน

4) การมอบหมายงาน

การมอบหมายงานให้ครู-อาจารย์ดำเนินงาน ทั้ง 3 โรงเรียนได้มอบหมายให้ฝ่ายกิจการนักเรียนและทีมประสานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นฝ่ายกำหนดกรอบในการจัดกลุ่มนักเรียนและอาจารย์ที่ปรึกษา จากผลการวิจัย พบว่าโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีวิธีการจัดแบ่งนักเรียนที่แตกต่างออกไปจากโรงเรียนปัญญาวุธ และโรงเรียน เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต แต่อัตราส่วนของนักเรียนต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ก็ไม่มีความแตกต่างไปจากสถานศึกษาทั้งสอง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าขนาดของสถานศึกษาไม่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในด้านการจัดแบ่งจำนวนนักเรียนในการดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา แต่เนื่องจากวิธีการจัดกลุ่มนักเรียนที่ต่างกันนั้นทำให้ความหลากหลายของนักเรียนในกลุ่มย่อย ส่งผลให้การดำเนินการดูแลนักเรียนของครูอาจารย์ในสถานศึกษาทั้ง3มีความแตกต่างกันด้วย

1.2.2 การดำเนินงานช่วยเหลือนักเรียนของอาจารย์ที่ปรึกษา

1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ขั้นตอนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลของอาจารย์ที่ปรึกษาของทั้ง3 โรงเรียนมีความเหมือนกันในวิธีการ แต่จะแตกต่างกันในความละเอียดของเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่แต่ละโรงเรียนจัดขึ้น ได้แก่ ระเบียบสะสม และแบบประเมินพฤติกรรม SDQ แต่โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม ได้นำแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ EQ มาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลนักเรียนเพิ่มเติม ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าจะสามารถเก็บข้อมูลนักเรียนได้ครอบคลุมกว่าการใช้แบบ SDQ เพียงอย่างเดียว

สำหรับการจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียนในกลุ่มย่อย มีวิธีการดำเนินงานที่เหมือนกันใน3โรงเรียน คืออาจารย์ที่ปรึกษา หรืออาจารย์หัวหน้าครอบครัวจะไปเยี่ยมบ้านนักเรียนอย่างน้อยปีละ1ครั้ง ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการให้ครบทั้ง100% ในปีการศึกษา แต่ผลจากการวิจัยพบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาของโรงเรียนทั้ง3แห่งไม่สามารถไปเยี่ยมนักเรียนได้ครบ

100% ตามนโยบายที่กำหนดได้ กล่าวคือโรงเรียนปัญญาวุฒ และโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม อาจารย์ที่ปรึกษาสามารถเยี่ยมบ้านนักเรียนได้ประมาณ 90% เนื่องมาจากข้อจำกัดด้านระยะทาง และภาระงานของอาจารย์ที่ปรึกษา สำหรับโรงเรียน เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต จากการวิจัย ผู้วิจัยสามารถประมาณค่าเปอร์เซ็นต์การเยี่ยมบ้านของอาจารย์ประมาณ 70-80% ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดในด้านบริบท กล่าวคือ โรงเรียนมีนักเรียนประจำอยู่ในโรงเรียนและมีนักเรียนที่มาจากต่างจังหวัดหรืออำเภอไกลๆมาเช่าหอพักอยู่ ประกอบกับภาระงานที่มากของอาจารย์ที่ปรึกษา ความไม่สะดวกด้านการเดินทาง ยานพาหนะ และงบประมาณ ทำให้การเยี่ยมบ้านของอาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถทำได้ตามที่กำหนดไว้

2) การคัดกรองนักเรียน

ขั้นตอนในการคัดกรองนักเรียนในการดำเนินงานของอาจารย์ที่ปรึกษาของทั้ง3 โรงเรียน ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลของของนักเรียนที่ได้จากระเบียนสะสม และแบบประเมินพฤติกรรมแล้วจึงดำเนินการคัดกรองตามเกณฑ์การคัดกรองที่แต่ละโรงเรียนจัดทำขึ้นซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่แต่ละโรงเรียนจัดทำแบบคัดกรองนักเรียนขึ้นเองนั้น มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือสามารถคัดกรองนักเรียนได้ตรงตามสภาพทั่วไปของบริบท ผลที่ได้จึงมีความเป็นจริงสูง แต่ข้อเสียคือทำให้มาตรฐานการคัดกรองแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกัน

3) การส่งเสริมและพัฒนา

สำหรับภารกิจกรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาของโรงเรียนทั้ง3แห่ง แบ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการที่ชัดเจนมีการปฏิบัติที่เป็นไปในลักษณะเดียวกัน แต่ส่วนที่แตกต่างกันแต่ละสถานศึกษา คือ กิจกรรมโครงการพิเศษต่างๆที่โรงเรียนได้จัดขึ้น จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าแต่ละโรงเรียนจะจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับการพัฒนาความสามารถของนักเรียน และสอดคล้องกับสภาพสังคม วัฒนธรรม เช่นโรงเรียนปัญญาวุฒมีโครงการเลี้ยงวัว โครงการสมุนไพรพื้นบ้าน ผ้าทอปัญญาวุฒ กิจกรรมวาดภาพศิลปะในวัด โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต มีโครงการคนดีศรีนครินทร์ โครงการวัยรุ่นยุคใหม่ใส่ใจคุณธรรม กิจกรรมทางด้านดนตรี และกีฬา โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีโครงการลูกกตัญญู โครงการคนดีศรีพรหม กิจกรรมคาบทักษะชีวิต เป็นต้น และจากการสังเกตการดำเนินงานของทั้ง3 โรงเรียนผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานั้นไม่ได้จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมและพัฒนานักเรียนในกลุ่มความสามารถพิเศษ และกลุ่มปกติ เท่านั้น แต่จัดไว้สำหรับพัฒนาและส่งเสริมความสามารถของนักเรียนในกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีในการลดการแบ่งแยกในการปฏิบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งยังเปิดโอกาสให้นักเรียนกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษได้ช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแผนปฏิบัติงานของแต่ละโรงเรียน

4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข

การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขโดยการจัดกิจกรรมของอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นลักษณะเดียวกันในส่วนที่เป็นนโยบายหลัก ได้แก่ การให้คำปรึกษาเบื้องต้นของอาจารย์ที่ปรึกษาแก่นักเรียนหรือการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมชมเชย กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง ซึ่งรูปแบบของแต่ละกิจกรรมขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของอาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละท่าน แต่เนื่องจากกลุ่มนักเรียนของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีนักเรียนตั้งแต่ ม.1-ม.6 ดังนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาจึงต้องจัดหากิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนทุกระดับได้ปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งเป็นงานที่มีความสำคัญ ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากฝ่ายแนะแนวในการจัดหากิจกรรมที่เหมาะสมให้ ส่วนกิจกรรมที่แต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันคือกิจกรรมหรือโครงการพิเศษที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อป้องกัน และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งจากการเก็บข้อมูลพบว่าโรงเรียนปัญญาวุธมีการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์น้อยกว่าการส่งเสริมและพัฒนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อจำกัดทางด้านจำนวนบุคลากรที่ดูแลรับผิดชอบ

5) การส่งต่อ

ขั้นตอนการส่งต่อทั้งภายใน และการส่งต่อภายนอก โดยภาพรวมแล้วทั้ง 3 โรงเรียนมีวิธีการที่คล้ายกัน คืออาจารย์ที่ปรึกษาจะดำเนินการส่งต่อมายังฝ่ายแนะแนวและฝ่ายกิจการนักเรียน แล้วดำเนินการส่งต่อไปยังหน่วยงานภายนอก แต่มีความแตกต่างกันบ้างเช่นในขั้นตอนการส่งต่อ โรงเรียนปัญญาวุธ และโรงเรียนโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต มีการส่งต่อภายในโดยการบอกกล่าวและส่งต่อนักเรียน โดยไม่มีการทำแบบบันทึกการส่งต่อเป็นหลักฐานชัดเจน อาจทำให้ฝ่ายที่รับนักเรียนไปดูแลนั้นมีข้อมูลของนักเรียนได้ไม่ครบถ้วน และหากนักเรียนมีจำนวนมาก ก็อาจเกิดความผิดพลาดในการช่วยเหลือได้ แต่การดำเนินงานของโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม มีการบันทึกการส่งต่อไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่ที่มีจำนวนนักเรียนมากจึงต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด

1.3 การตรวจสอบ / ประเมินผล

1.3.1 การตรวจสอบ กำกับ ติดตาม การดำเนินงาน

การตรวจสอบ ติดตามการดำเนินงาน จะมาจาก 2 ส่วนเหมือนกันทั้ง 3 โรงเรียน คือ มาจากการติดตามประเมินจากฝ่ายบริหาร และทีมประเมินในโรงเรียน และมาจากการประเมินของหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง การประเมินภายในนั้นเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหาร และทีมประเมินในโรงเรียน แต่โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมได้นำตัวแทนของแต่ละกลุ่มสาระมาอยู่ในทีม

ประเมิน เพราะในการประเมินจะเป็นการประเมินเชิงนิเทศแต่ละกลุ่มสาระ ซึ่งแตกต่างกันไปจาก โรงเรียนปัญญาวุดและโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต ที่มีการประเมินเป็นระดับชั้น ดังนั้น ประสิทธิภาพของการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลการทำงานของแต่ละโรงเรียนจึงแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของทีมนิเทศที่มีความเข้าใจใ้จริงจังกกับการประเมินในระดับใด และทีมประเมินมีความรู้ในด้านการประเมินจริงหรือไม่ เกณฑ์ที่ใช้มีมาตรฐานเพียงพอหรือไม่เนื่องจากผลการประเมินที่ได้นั้นถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณา ความดีความชอบอีกด้วย

1.3.2 การประเมินระดับความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงาน

การประเมินระดับความสำเร็จจากการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประเมินได้จาก การดำเนินงานและความพึงพอใจของอาจารย์ที่ปรึกษา ระดับคุณภาพนักเรียน และความพึงพอใจของผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประเมินเพื่อส่งสถานศึกษาทั้ง 3 แห่งเข้าแข่งขันระดับประเทศเหมือนกัน แต่โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคมมีการประเมินเพิ่มเติมคือ การประเมินระดับความพึงพอใจของทีมนิเทศด้วย เห็นได้ว่าทั้ง 3 โรงเรียนมีการประเมินผลจากหลายแหล่ง ดังนั้นผลที่ได้จึงน่าจะตรงกับสภาพความเป็นจริง และโรงเรียนก็สามารถนำผลที่ได้มาปรับปรุงการดำเนินงานต่อไป

1.4 การนำผลที่ได้จากการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน

การปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่ทั้ง 3 โรงเรียนให้ความสำคัญ ไม่ต่างไปจากการดำเนินงานอื่นๆ จะเห็นได้จากการประเมินผลการดำเนินงานเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานอยู่เสมอทุกภาคเรียน และทุกปีการศึกษา ซึ่งแนวทางในการปรับปรุงพัฒนา ก็แตกต่างกันไปตามบริบทของปัญหาแต่ละโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อต้องการรักษาคุณภาพ และมาตรฐานการดำเนินงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนไว้

ส่วนที่ 2 ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

เมื่อพิจารณาปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง พบว่าปัจจัยสนับสนุนส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกัน ในด้านการสนับสนุนจากบุคลากรฝ่ายบริหาร ความร่วมมือ และความเสียสละของครู-อาจารย์ ความร่วมมือจากผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง และชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเหตุผลที่สถานศึกษาทั้ง 3 แห่งมี

ปัจจัยสนับสนุนเหมือนกันนั้นเนื่องมาจาก ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น บุคลากรทุกฝ่ายมีความสำคัญในการดำเนินงานทั้งสิ้น ขั้นตอนในการดำเนินงานก็มีการกำหนดไว้ชัดเจน เครื่องมือและเอกสารที่ใช้มีมาตรฐานใกล้เคียงกันไม่มีความแตกต่างกันมากจนส่งผลต่อการดำเนินงาน ส่วนปัจจัยที่แตกต่างกันได้แก่ด้านการประเมินความดีความชอบ และผลความสำเร็จของนักเรียนที่ช่วยสร้างกำลังใจในการดำเนินงาน ล้วนเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของแต่ละบุคคลว่าจะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้หรือไม่ เห็นได้ว่าปัจจัยสนับสนุนที่เหมือนกันนั้นเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไม่เกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียน

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง พบว่ามีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่ค่อนข้างแตกต่างกัน ได้แก่ งบประมาณสนับสนุนต่อนักเรียนรายบุคคลไม่เพียงพอ การจัดสรรงบประมาณภายนอกยังไม่ทั่วถึง ค่านิยม ของสังคม ชุมชนและสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทของโรงเรียนที่แตกต่างกันทั้งในด้านขนาดของโรงเรียน จำนวนนักเรียน สภาพสังคมสภาวะแวดล้อมบริเวณโรงเรียน แต่เมื่อพิจารณาพบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาระงานที่เพิ่มขึ้นของอาจารย์ และการขาดความร่วมมือและขาดความตระหนักของนักเรียน เท่านั้นที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานเหมือนกันทั้ง 3 โรงเรียน

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานประกอบด้วยแนวทางร่วมกัน ได้แก่ การสร้างความเข้าใจ และความตระหนักแก่ครู-อาจารย์ ให้เห็นความสำคัญของระบบ และการส่งเสริม สนับสนุน ให้กำลังใจในการดำเนินงานของอาจารย์ที่ปรึกษามาก ทั้งนี้เพราะเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายที่ระบุในแนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ดังที่ผู้วิจัยกล่าวไว้ในข้างต้น นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจ สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนเองอีกด้วย ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหา อื่นๆ มีความแตกต่างกันตามบริบทและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในแต่ละสถานศึกษา เช่น โรงเรียนขนาดเล็กที่มีงบประมาณน้อยก็มีแนวทางการระดมทุนจากครูอาจารย์ ผู้ปกครอง ห้างร้านต่างๆในการบริจาค และช่วยเหลือด้านงบประมาณในโอกาสต่าง ๆ โรงเรียนที่มีนักเรียนหอพักและบ้านอยู่ไกล การเดินทางไปเยี่ยมบ้านของอาจารย์ที่ปรึกษาทำได้ลำบาก จึงใช้วิธีการพูดคุยกับผู้ปกครองของนักเรียนเป็นรายบุคคลเมื่อมารับ-ส่งบุตรหลานที่หอพักแทน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยทำให้ได้ทราบรายละเอียดในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จได้รับรางวัลระดับประเทศ ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ในส่วนนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนะวิธีการดำเนินงาน สำหรับโรงเรียนที่ต้องการพัฒนาการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ โรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ปกครอง

โรงเรียน

1. ด้านการวางแผนงาน จากการวิจัยพบว่าควรมีการวางแผนงานก่อนที่โรงเรียนจะเปิดภาคเรียน เพื่อให้มีความพร้อมในทุกๆด้าน โดยควรมีการวางแผนเตรียมการในการวิเคราะห์สภาพปัญหา ความพร้อมพื้นฐานและความต้องการจำเป็นในการแก้ปัญหาของโรงเรียน อย่างน้อย 1 ภาคการศึกษา ซึ่งในขั้นตอนการวางแผนนั้นควรกำหนดช่วงระยะเวลา และผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน เพื่อการเตรียมการของแต่ละฝ่าย และควรมีโรงเรียนที่เป็นต้นแบบของการดำเนินงาน เพื่อสามารถนำวิธีการปฏิบัติมาเป็นแบบอย่าง หรือขอคำแนะนำเมื่อเกิดปัญหาหรือข้อสงสัย แต่ควรคำนึงถึงบริบทของโรงเรียนเป็นสำคัญ คือจะต้องมีการปรับใช้เพื่อให้เหมาะสมกับสถานศึกษาที่จะดำเนินงาน

2. การดำเนินงาน พบว่ากรณีศึกษาทั้ง 3 มีอุปสรรคเกี่ยวกับการสร้างความตระหนัก และความรู้ความเข้าใจของครู-อาจารย์ เนื่องจากในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น อาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และมีความเสียสละเวลา ทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจให้กับการดูแลนักเรียนเพิ่มขึ้นจากการดูแลแบบเดิมอย่างมาก ดังนั้น จึงต้องมีการชี้แจงทำความเข้าใจตั้งแต่แรกเริ่ม รวมทั้งการสนับสนุน ให้กำลังใจจากฝ่ายบริหาร และทีมประสาน ให้ครูอาจารย์รู้สึกว่ามีผู้บริหารคอยดูแลอยู่เสมอ รวมทั้งสร้างความสามัคคีช่วยเหลือกันให้เกิดขึ้นในโรงเรียน เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ

3. การจัดสรรงบประมาณ จากผลการวิจัยพบว่างบประมาณเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคปัจจัยหนึ่งในการดำเนินงาน ทั้งส่วนของการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา และการดำเนินงานของอาจารย์ที่ปรึกษา สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานทั้งสองส่วนให้เพียงพอเพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งควรมีการวางแผนไว้ก่อนการดำเนินงาน เพื่อที่จะจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอเอื้อต่อความสำเร็จของโครงการ

4. การประเมินการดำเนินงาน ควรมีการติดตามประเมินการดำเนินงาน อยู่เสมอๆ รวมทั้งประเมินความพึงพอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และขอความร่วมมือจากสถานศึกษาที่เป็นต้นแบบ

ในการดำเนินงานมาประเมิน เพื่อจะได้ทราบผลการประเมินที่หลากหลาย ซึ่งสามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. หน่วยงานควรมีนโยบายในการดำเนินการด้วยระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละด้านที่เป็นปัญหา อุปสรรคให้ตรงตามสภาพปัญหาเพื่อจะสนับสนุนส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัดดำเนินการ เช่นกรณีนักเรียนกลุ่มเสี่ยงดังต่อไปนี้

- กลุ่มเสี่ยงด้านยาเสพติด
- กลุ่มเสี่ยงด้านขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว เช่นครอบครัวแตกแยก หย่าร้าง, เสียชีวิต, ขาดผู้อุปการะ
- กลุ่มเสี่ยงด้านเพศ เช่นพฤติกรรมเบี่ยงเบน การละเมิดทางเพศ
- กลุ่มเสี่ยงทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ควรให้โรงเรียนมีการรายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะ ตั้งแต่ขั้นการวางแผนการดำเนินงาน การศึกษาปัญหา และสภาพพื้นฐานของโรงเรียน เพื่อจะได้รับทราบบริบทของแต่ละโรงเรียนที่จะดำเนินงาน รวมถึงการหาแนวทางช่วยเหลือ และสนับสนุนให้ตรงกับความต้องการ ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินงานของโรงเรียนยิ่งขึ้น

3. ควรจัดบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่ เจ้าหน้าที่พยาบาล หรือเจ้าหน้าที่จากกรมสุขภาพจิต ประจำอยู่ที่โรงเรียน หรือให้มีการเข้ามาดูแลติดตามในสถานศึกษาอยู่เสมอ

ผู้ปกครอง

การดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีนโยบายให้ผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วม ผู้ปกครองจึงควรทำความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินงาน ดังนั้นโรงเรียนควรจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อที่ผู้ปกครองสามารถให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการร่วมกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนเช่นความจำเป็นของการมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการ ผลที่ได้จากการคัดกรองนักเรียนควรแจ้งให้ผู้ปกครองทราบว่าบุตรหลานอยู่ในกลุ่มใดมีความเสี่ยงในด้านใด เพื่อให้เข้าใจสภาพปัญหาที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมของกรณีศึกษาทั้ง 3 แห่ง ดังนั้นจึงน่าจะมีการศึกษาเฉพาะเจาะจงไปที่การดำเนินงานในแต่ละ

ขั้นตอน เช่นการดำเนินงานในขั้นตอนการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงด้านต่างๆ เช่น กลุ่มเสี่ยงด้านยาเสพติด กลุ่มเสี่ยงด้านปัญหาครอบครัว กลุ่มเสี่ยงด้านเพศ และกลุ่มเสี่ยงด้านการเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ชัดเจนขึ้น

2. จากผลการวิจัยพบว่ากรณีศึกษาทั้ง 3 โรงเรียน มีการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน หน่วยงานต้นสังกัด ควรมีการศึกษาการดำเนินงาน ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ของสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลทั่วประเทศจำแนกตามขนาด และบริบท และนำวิธีการ ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค มาจัดทำเป็นแนวทางการดำเนินงานสำหรับสถานศึกษาอื่นๆต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกวรรณ ชูชีพ. (2543). **กรณีศึกษาคุณลักษณะของผู้ดำเนินการสนทนาในการวิจัยแบบ
สนทนากลุ่ม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์.(2527). **การศึกษาบุคคลเป็นรายกรณี**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2542). **จอมปราชญ์นักการศึกษา**.กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธา
การพิมพ์
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2547). **สานสายใยศิษย์และครู**. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2547). **แนวทางการดำเนินงานระบบการ
ดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและ
พัสดุภัณฑ์
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ.2542**.กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวาน กราฟฟิค
- จิตตินี จันทร์โพธิ์ศรี. (2539).**การศึกษาสาเหตุและวิธีการช่วยเหลือนักเรียนที่ผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนต่ำ :กรณีศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา
การแนะแนวและให้คำปรึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณรงค์ชัย সাইবুল. (2546). **การติดตามผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ในโรงเรียนมัธยมพิทยาคาร จังหวัดมหาสารคาม**. รายงานการศึกษาระดับปริญญา
ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธวชนี โรจนาวี.(2544).**เส้นทางการเป็นครูแห่งชาติ : การวิจัยพหุกรณีศึกษา**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตา ชูโต. (2540). **การวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ็น. การพิมพ์.
- นิตา ชูโต. (2545).**การวิจัยเชิงคุณภาพ** . กรุงเทพมหานคร: บริษัท แม็ทส์ปอยท์ จำกัด.
- นันทพงศ์ พุกษชาติรัตน์.(2546). **การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- บุญยาพร ฉิมพลอย.(2544). **ผลของการวิจัยในชั้นเรียนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูระดับประถมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประวิต เอราวรรณ์.(2539). **ศึกษาการเพิ่มพลังอำนาจครู: การวิจัยแบบสนทนากลุ่ม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรหมศิริพิทยาคม, โรงเรียน.(2545). **คู่มือนักเรียน ปีการศึกษา 2545**. นครศรีธรรมราช: เม็ดทราย
- พรหมศิริพิทยาคม, โรงเรียน. (2546). **รายงานการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพนักเรียนด้วยระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. นครศรีธรรมราช
- พิทักษ์ ม้าฮอส. (2543). **การศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในยุทธวิธีกำจัดนักเรียนเป็นรายบุคคลของครูประถมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โมคลานประชาสรรค์, โรงเรียน (2547). **รายงานการพัฒนาการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. นครศรีธรรมราช
- โยธิน แสงดี.(2530). **เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ : การสนทนากลุ่ม (เอกสารอัดสำเนา)** สถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- เรืองยศ อุดรศาสตร์.(2546). **การศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วราศิริ วงศ์สุนทร. (2543). **การเรียนรู้อย่างมีความสุข: การวิจัยรายกรณี ครุต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศึกษาธิการ,กระทรวง.(2543). **คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**.พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- ศึกษานิเทศก์, หน่วย,กรมสามัญศึกษา.(2544). **การประกันคุณภาพการศึกษา กรมสามัญศึกษา**.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ศุภมาส ลิมาวัฒน์ชัย.(2547). **กระบวนการและผลของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนำร่อง : พหุกรณีศึกษา หลายพื้นที่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมใจ สมคิด รายงานผลการวิจัย ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน “โครงการครอบครัวมีลูกสองโหล” โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม นครศรีธรรมราช ประจำปีการศึกษา 2544 (เอกสารอัดสำเนา) โรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม นครศรีธรรมราช, 2545

สังคม แก้วสว่าง.(2546). การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนเสสะเวชวิทยา (บทคัดย่อ).สารนิพนธ์ ก.ศ.ม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สามัญศึกษา,กรม.(2545). แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่9 (พ.ศ.2545-2549) กรมสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ป.

สุภาพจิต, กรม, กระทรวงสาธารณสุข.(2544). คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพมหานคร: บริษัทยูเร็นส์อิมเมจกรุ๊ป

สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2543). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Audet,J .,& d 'Amboise, G. (2001, June). The multi-site study : An innovative research methodology. The Qualitative Report [On-line serial], Available from: <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR6-2/audet.html>. [11/10/2005].

Marc Posner.(1998). Research Raises Troubling Questions About Violence Prevention Programs [online]. University of Harvard. Available from : <http://www.sms.sevier.org/pridedescription.html>. [27/6/2005].

The Calhoun school. (2003). Advisory System [online]. The Calhoun school. Available from : http://www.calhoun.org/advisory_system.htm. [29/6/2005].

Vaughn,S., Schumm,S.J., and Sinagub,M.J. (1996). Focus Groups Interviews in Education and Phychology. U.S.A.: Sage Publication.

Yin, R.K. (1993).Applications of case study research. Newbury Park, CA: Sage.

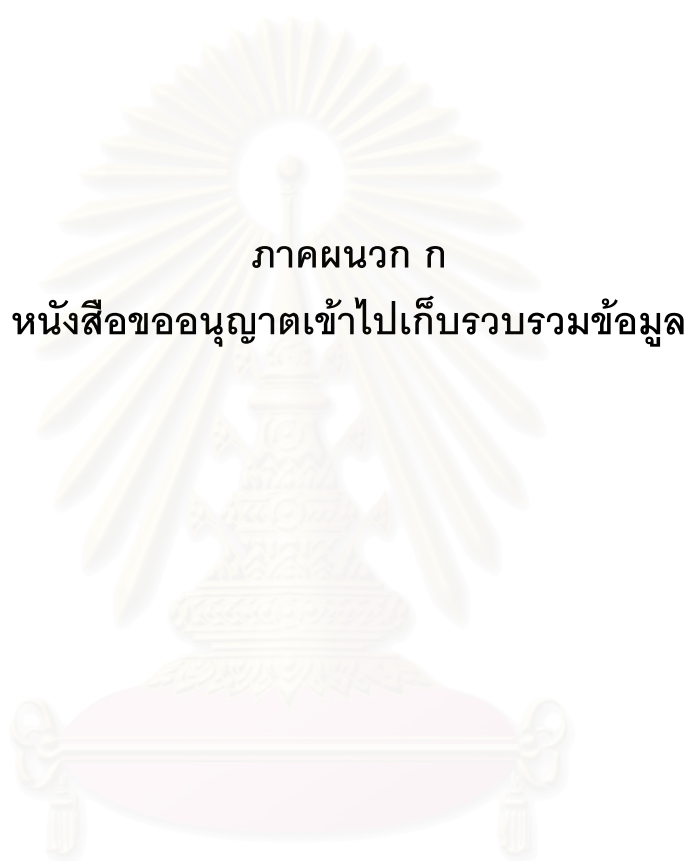
Yin, R.K. (1994). Case Study Research Design and Methods. California: Sage.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

หนังสือขออนุญาตเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ.0512.6(4)/

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

29 พฤศจิกายน 2548

เรื่อง ขออนุญาตศึกษาวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนปัญญารุช

เนื่องจาก นางสาว สุธิดา ภัคดีบุญ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังดำเนินการเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อ การวิจัยพหุเทศาภรณ์ศึกษาของระบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ภาควิชาฯ พิจารณาเห็นว่าโรงเรียนของท่านเป็นโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่สมควรนำมาศึกษาเป็นหนึ่งในกรณีศึกษาครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ นิสิตเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล ภาควิชาฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

หัวหน้าภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

โทรศัพท์ 0-6688-4980 โทรสาร 0-2218-2578

ที่ ศธ.0512.6(4)/

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

29 พฤศจิกายน 2548

เรื่อง ขออนุญาตศึกษาวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต

เนื่องจาก นางสาว สุธิดา ภัคดีบุญ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังดำเนินการเก็บข้อมูล เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อ การวิจัยพหุเทศาภรณ์ศึกษาของระบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ภาควิชาฯ พิจารณาเห็นว่าโรงเรียนของท่านเป็นโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่สมควรนำมาศึกษาเป็นหนึ่งในกรณีศึกษาครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ นิสิตเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล ภาควิชาฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

หัวหน้าภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

โทรศัพท์ 0-6688-4980 โทรสาร 0-2218-2578

ที่ ศธ.0512.6(4)/

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

29 พฤศจิกายน 2548

เรื่อง ขออนุญาตศึกษาวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพรหมคีรีพิทยาคม

เนื่องจาก นางสาว สุธิดา ภัคดีบุญ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกำลังดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อการวิจัยพหุเทศะกรณีศึกษาของระบบการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในการนี้ภาควิชาฯ พิจารณาเห็นว่าโรงเรียนของท่านเป็นโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่สมควรนำมาศึกษาเป็นหนึ่งในการณ์ศึกษาคั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล ภาควิชาฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

หัวหน้าภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

โทรศัพท์ 0-6688-4980 โทรสาร 0-2218-2578

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสังเกตสภาพโรงเรียน

โรงเรียน.....

วัน - เวลา	สถานที่	สภาพที่สังเกตได้	หมายเหตุ
			

แบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรม

โรงเรียน..... ระดับชั้น.....

จำนวนนักเรียน..... คน อาจารย์ที่ปรึกษา.....

วัน - เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	หมายเหตุ
 <p>สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>			

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ – สกุล
2. วันที่สัมภาษณ์ เวลา
- สถานที่.....
3. เพศ
4. วุฒิการศึกษา.....
5. ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งผู้บริหาร.....
6. ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งในโรงเรียน

ตอนที่ 2 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

3.1.2 ด้านการบริหาร

- การรับทราบนโยบาย
- การวางแผน กำหนดโครงสร้างการทำงาน

3.1.3 ด้านการดำเนินงาน

- การประชุมวางแผนร่วมกับทีมผู้บริหาร และครูผู้สอน
- การคัดเลือกกิจกรรมในโครงการ
- การคัดเลือก ครู-อาจารย์ที่รับผิดชอบ
- การมอบหมายงาน และจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบ
- ครอบคลุมให้ครู - อาจารย์ดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง

3.1.4 ด้านการตรวจสอบ ประเมินผล

- การกำกับ ติดตามการดำเนินงาน ของระบบ
- การตรวจสอบและติดตามการดำเนินงานของครู
- การประเมินผล และระดับความสำเร็จที่ได้จากการดำเนินงาน

3.1.5 ด้านการปรับปรุงพัฒนา มีรายละเอียดเกี่ยวกับ

- การประชุมเพื่อหาข้อสรุปโดยนำผลการประเมินที่ได้มาปรับปรุง พัฒนาการดำเนินงาน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.1.6 ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

แบบสัมภาษณ์อาจารย์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ – สกุล
2. วันที่สัมภาษณ์ เวลา
- สถานที่.....
3. เพศ
4. วุฒิการศึกษา.....
5. ประสบการณ์การทำงาน.....
6. ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งในโรงเรียน.....

ตอนที่ 2 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

ด้านการปฏิบัติกิจกรรมในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

- ความเข้าใจในระบบ
- การวางแผนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามขั้นตอน
- การดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอน
- ปัญหา และแนวทางแก้ไขที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

การติดตามผล และการประเมินผล

- การพูดคุย ติดตามผลกับนักเรียน หรือผู้เกี่ยวข้อง
- การประเมินผลความสำเร็จ จากการดำเนินงาน

การปรับปรุง พัฒนา

- การนำผล หรือวิธีที่ได้จากการดำเนินงาน มาปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ในการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน

ปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางการแก้ไขปัญหา

แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ – สกุล
2. วันที่สัมภาษณ์ เวลา
- สถานที่.....
3. เพศ
4. ผู้ปกครองของนักเรียนชั้น.....

ตอนที่ 2 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

ด้านบทบาทการมีส่วนร่วม

- การเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้ปกครอง
- การสนับสนุนในการดำเนินจัดกิจกรรม ด้านงบประมาณ กับโรงเรียน

ด้านพฤติกรรมของนักเรียน

- พฤติกรรมของนักเรียนในด้านต่างๆขณะอยู่ที่บ้าน
- การให้ความช่วยเหลือในการสอดส่องดูแล สังเกต ติดตาม พฤติกรรมของนักเรียน

ด้านความรู้สึกรู้สึก ความพึงพอใจ

- ความรู้สึกของผู้ปกครองที่มีต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- ความพึงพอใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ในสถานศึกษา

แบบสนทนากลุ่มของนักเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ชื่อ-สกุล 1. 2.
 3. 4.
 5. 6.
 7. 8.
 9. 10.

วันที่ เวลา

สถานที่

ระดับชั้น

ตอนที่ 2 แนวคำถามที่ใช้สนทนากลุ่มกับนักเรียน

- ความรู้ และความเข้าใจในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- การจัดกิจกรรมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- รูปแบบการดำเนินการในกิจกรรมของครูที่ปรึกษา ,ครูพี่อ-ครูแม่
- ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูที่ปรึกษา กับนักเรียน ทั้งใน และนอกคาบกิจกรรม
- ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนในห้องเรียน หรือในครอบครัวเดียวกัน
- ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครูที่ปรึกษา และ ผู้ปกครอง
- ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมต่างๆในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนหลังจากที่มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- ความพึงพอใจของนักเรียนเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุธิดา ภัคดีบุญ เกิดเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2524 ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สำเร็จการศึกษาครุศาสตรบัณฑิต สาขามัธยมศึกษา – วิทยาศาสตร์ ภาควิชามัธยมศึกษาจาก คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2546 และได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตร ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2547

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย